

1988

KOLEDAR

KOLEDAR

Goriške Mohorjeve družbe

za leto

1988

KRATICE ZA KALENDARIJ

ap: apostol; cs: cesar(ica); c. uč: cerkveni učitelj; ev: evangelist;
dh: duhovnik; dk: diakon; dv: devica; kn: knez; kg: kneginja;
km: kmet; kr: kralj(ica); oč: očaj; op: opat; mč: mučenec; mh:
menih; pp: papež; pr: prerok; rd: redovnik; sv: svetopisemski
(mož, žena); sp: spokornik; šk: škof; pšč: puščavnik; us: ustano-
vitelj(ica); vd: vdova; ž: žena.

DOM

8414 / 1988

ŠO D 161.644/1991

Koledar uredil dr. Jože Markuža
Platnice in koledarski del opremil Andrej Kosič

Natisnila tiskarna Budin v Gorici

Leto 1988

je prestopno leto in ima 366 dni, to je 52 tednov in dva dni. Začne se s petkom in konča s soboto.

Svetovni dan miru 1. januarja 1988 po našem — gregorijanskem — koledarju je isti dan:

- 19. december 1987 po julijanskem koledarju
- 11. Tébeth leta 5748 po judovskem koledarju
- 22. Keihak leta 1704 po koptskem koledarju
- 11. Djoumada-l-Oula leta 1408 po muslimanskem koledarju

LETNI ČASI

Začetek pomladi 20. marca ob 10.39; začetek poletja 21. junija ob 4.57; začetek jeseni 22. septembra ob 20.30 in zime 21. decembra ob 16.29.

SONČNA MRKA

Popoln mrk bo 18. marca; videli ga bodo na vzhodnem delu Azije in na zahodni Avstraliji ter Filipinih; začetek ob 0.24, maksimum ob 2.58 in konec od 5.31.

Obročast mrk bo 11. septembra v vzhodni Afriki, na jugu Azije, v Avstraliji in delu Antarktike; začetek ob 2.45, maksimum ob 5.43 in konec od 8.41.

LUNINA MRKA

Lunin mrk 3. marca bo v Aziji in Avstraliji, deloma v Evropi in Afriki; začetek ob 14.45, maksimum ob 17.13 in konec ob 19.40.

Lunin mrk 27. avgusta bo v Severni in Južni Ameriki, Aziji in zahodni Avstraliji; začetek ob 9.53, maksimum ob 12.05 in konec ob 14.16.

JANUAR

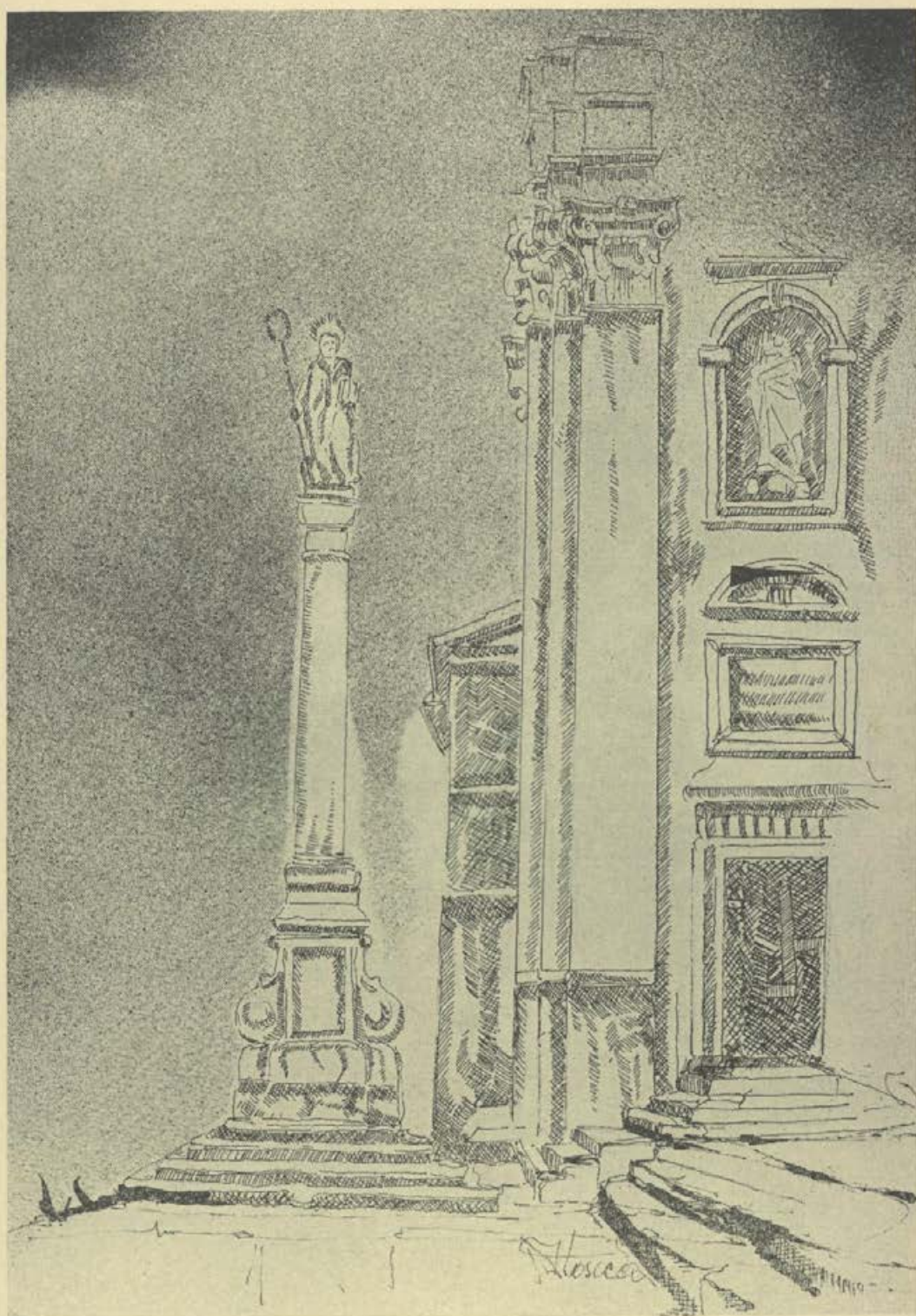
PROSINEC

31 DNI

LUNE: Polna luna ali ščip 4. ob 2.41
Zadnji krajec 12. ob 8.04
Nova luna ali mlaj 19. ob 26.30
Prvi krajec 25. ob 22.54

- 1 **P** Novo leto - Marija, sv. božja Mati
Čez osem dni so mu dali ime Jezus (Lk 2, 16-21)
- 2 **S** Bazilij Veliki in Gregor Nacijanški šk in c. uč
- 3 **N** 2. po božiču; Genovefa Pariška dv
Beseda je človek postala (Jn 1, 1-18)
- 4 **P** Angela Fol. rd; Benedikta mč
- 5 **T** Emilijana (Milena) dv; Simeon pšč
- 6 **S** Gospodovo razglašenje - sv. Trije kralji
Z Vzhoda smo se prišli poklonit Kralju (Mt 2, 1-12)
- 7 **Č** Rajmund Penjaf. dh; Lucijan Ant. mč
- 8 **P** Severin Noriški op; Erhard šk
- 9 **S** Julijan in Bazilisa mč; Hadrijan op
- 10 **N** Jezusov krst; Viljem šk; Gregor Niški šk c. uč
Nebeški Oče razodene, da je Jezus njegov Sin (Mr 1, 6b-11)
- 11 **P** Pavlin Oglejski šk; Teodozij op
- 12 **T** Tatjana mč; Alfred op; Ernest mč
- 13 **S** Hilarij (Radovan) šk c. uč; Veronika dv
- 14 **Č** Oton mh; Feliks (Srečko) Nolanski dh; Odorik dh
- 15 **P** Pavel pšč; Maver op
- 16 **S** Marcel pp; Berard, Oton in Peter mč
- 17 **N** 2. nav.; Anton (Zvonko) op; Marijan mč
Prva dva učenca govorita z Jezusom (Jn 1, 35-42)
- 18 **P** Marjeta Ogrska rd; Suzana mč
- 19 **T** Knut kr; Marij in drugi mč
- 20 **S** Fabijan pp in Sebastijan (Boštjan) mč
- 21 **Č** Neža (Janja) dv mč; Epifanij šk
- 22 **P** Vincenc (Vinko) dk mč; Anastazij mč
- 23 **S** Emerencijana mč; Ildefonz šk
- 24 **N** 3. nav.; Francišek Saleški šk c. uč; Ksenija mč
Spokorimo se in verujmo evangeliju (Mr 1, 14-20)
- 25 **P** Spreobrnitev sv. Pavla; Ananija mč
- 26 **T** Timotej šk in Tit šk; Pavla sp
- 27 **S** Angela Merici dv; Julijan mč
- 28 **Č** Tomaž Akvinski rd c. uč; Peter Nolasko rd
- 29 **P** Valerij šk; Julijan Ubogi sp
- 30 **S** Martina dv mč; Hijacinta rd
- 31 **N** 4. nav.; Janez Bosco rd us; Marcela vd
Jezus uči, kakor kdor ima oblast (Mr 1, 21-28)

»V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo« (1 Mojz 1)

GORICA - SV. IGNACIJ

FEBRUAR

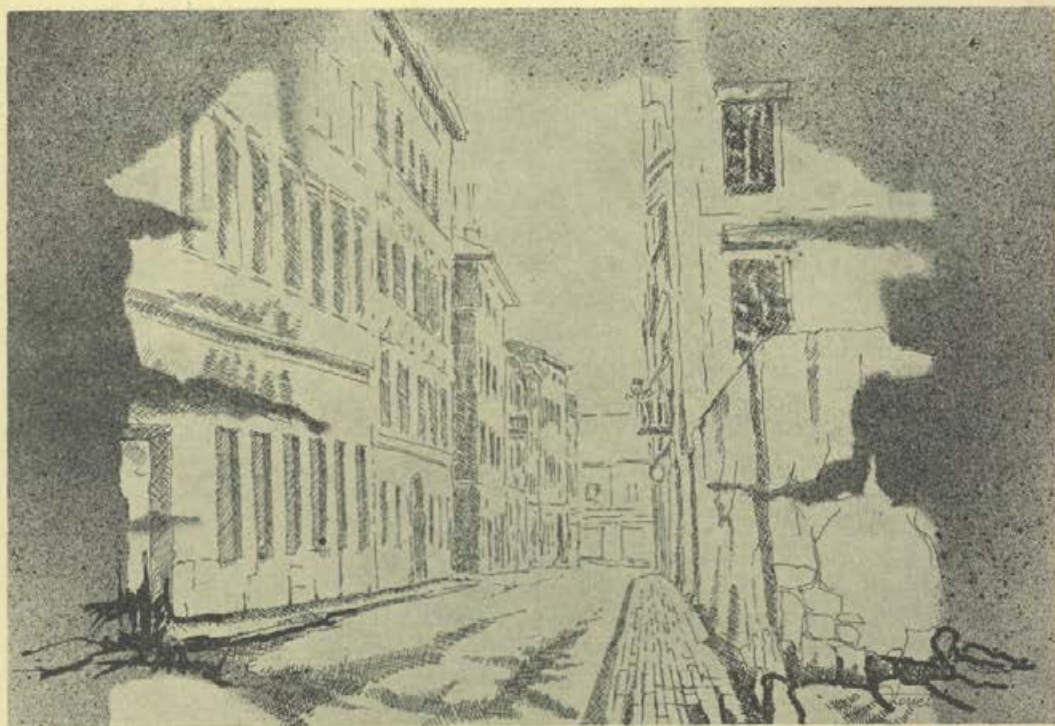
SVEČAN

29 DNI

LUNE: Ščip 2. ob 21.52
Zadnji krajec 11. ob 0.01
Mlaj 17. ob 16.55
Prvi krajec 24. ob 13.16

- 1 P Brigida Irska dv; Sever šk
- 2 T Svečnica - Gospodovo darovanje
- 3 S Blaž šk mč; Oskar (Ansgar) šk
- 4 Č Andrej Corsini šk; Janez de Britto dh mč
- 5 P Agata dv mč; Ingenum in Albuin šk
- 6 S Pavel Miki in tov. mč; Teofil mč
- 7 N **5. nav.; Rihard kr**
Ozdravil je raznovrstne bolnike (Mr 1, 29-39)
- 8 P Hieronim Emiliani rd; Janez de Matha rd
- 9 T Apolonija dv mč; Nikefor mč
- 10 S Sholastika dv; Viljem Veliki pšč
- 11 Č Lurška Mati božja; Saturnin mč
- 12 P Evlalija mč; Benedikt A. op
- 13 S Katarina de Ricci rd; Ermelinda rd
- 14 N **6. nav.; Ciril in Metod, slov ap; Valentin (Zdravko) dh.**
Jezus ozdravi gobavca (Mr 1, 40-45)
- 15 P Jordan Saški rd; Sigfrid (Zmago) šk
- 16 T (Pust); Julijana mč; Onezim šk
- 17 S Pepelnica; Aleš in tov. us. servitov; Silvin šk
- 18 Č Simeon Jeruz. šk mč; Flavijan šk
- 19 P Konrad sp; Barbat šk
- 20 S Sadot in tov. mč; Leon Sicilski šk
- 21 N **1. postna; Peter Damiani šk c. uč; Irena dv mč**
Jezusa satan skuša (Mr 1, 12-15)
- 22 P Sedež ap. Petra; Marjeta Kortonska sp
- 23 T Polikarp šk mč; Romana sp
- 24 S Lucij (Švitomir) mč; Sergij mč
- 25 Č Taras šk; Valburga dv
- 26 P Aleksander šk; Matilda dv
- 27 S Gabrijel Žal. Matere božje rd; Baldomir sp
- 28 N **2. postna; Roman op; Hilarij pp; Baldomir sp**
Nebeški Oče razodene, da je Jezus njegov Sin (Mr 9, 2-10)
- 29 P (Prestopni dan); Kasijan mh

»Jaz sem glas vpijočega v puščavi« (Jn 1, 23)

GORISKA ULICA

MAREC

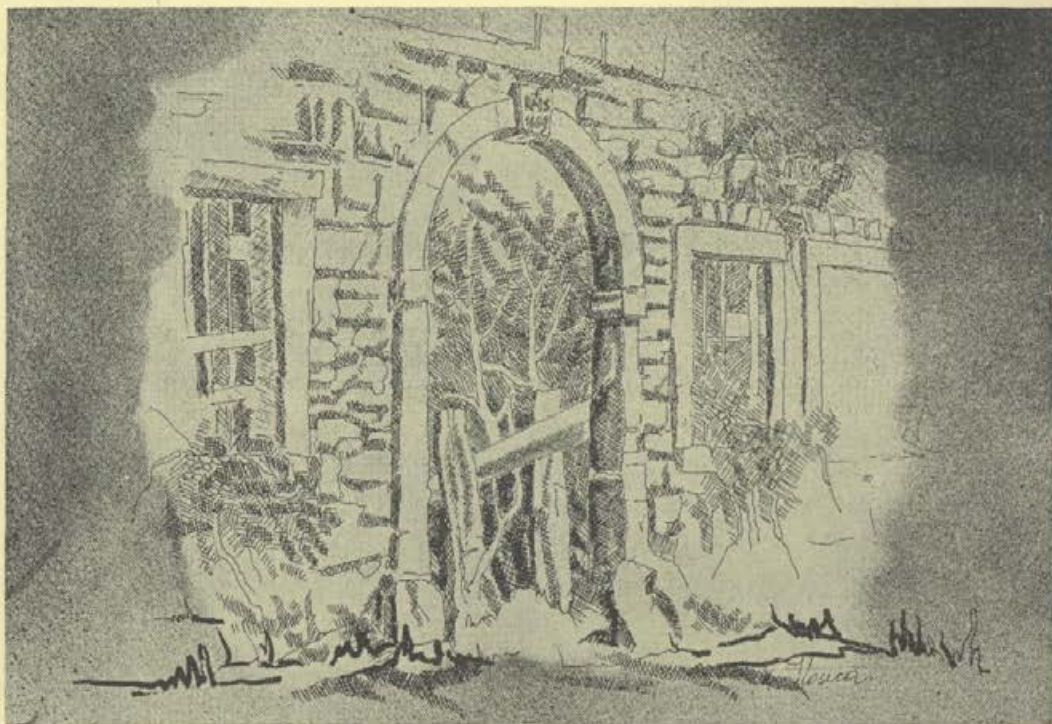
SUŠEC

31 DNI

LUNE: Sčip 3. ob 17.01
Zadnji krajec 11. ob 11.57
Mlaj 18. ob 3.03
Prvi krajec 25. ob 5.42

1	T	Albin šk; Antonina mč	
2	S	Neža Praška rd; Henrik rd	
3	Č	Kunigunda cs.; Marin mč	
4	P	Kazimir poljski kraljevič	
5	S	Janez Jožef od Križa rd; Hadrijan mč	
6	N	3. postna; Fridolin sp; Koleta (Nika) rd
<i>Poderite ta tempelj in v treh dneh ga bom postavil (Jn 2, 13-25)</i>	
7	P	Perpetua in Felicita mč; Gavidioz (Veselko) šk	
8	T	Janez od Boga rd us; Beata mč	
9	S	Frančiška Rimska vd; Bruno šk	
10	Č	40 mučencev; Makarij šk	
11	P	Sofronij šk; Konstantin sp	
12	S	Doroteja (Dora) mč; Maksimilijan mč	
13	N	4. postna; Teodora mč; Nikefor šk
<i>Bog je poslal svojega Sina, da bi svet odrešil (Jn 3, 14-21)</i>	
14	P	Matilda kr; Florentina op	
15	T	Klemen (Milko) Dvorak rd; Ludovika	
16	S	Hilarij šk mč in Tacijan dk mč; Herbert šk	
17	Č	Patricij (Patrik) šk; Jedert (Jerica) dv	
18	P	Ciril Jeruzalemski šk c. uč.; Salvator rd	
19	S	Jožef, Jezusov rednik; Sibilina dv	
20	N	5. postna; Klavdija in tov. mč
<i>Ce seme umrje, obrodil obilen sad (Jn 12, 20-33)</i>	
21	P	Nikolaj iz Flüe pšč; Filemon mč	
22	T	Lea sp; Zaharija pp	
23	S	Turibij šk; Frumencij (Žitko) mč	
24	Č	Dionizij Palestinski mč; Katarina Švedska rd	
25	P	<i>Gospodovo oznanjenje Mariji; Dizma des. razbojnik</i>	
26	S	Larisa (Lara) mč; Ludgar šk	
27	N	Cvetna; Rupert Salzburški šk; Lidija mč
<i>Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa (Mr 14, 1-72; 15, 1-47)</i>	
28	P	Bojan kn mč; Sikst III. pp	
29	T	Bertold rd; Ciril dk	
30	S	Amedej Savojski kn; Janez Klimak op	
31	Č	Veliki četrtek - Modest Gosp. šk; Gvido op	

»Izravnajte pot Gospodovo!« (Jn 1, 23)

PORTAL V GORIŠKI ULICI

APRIL

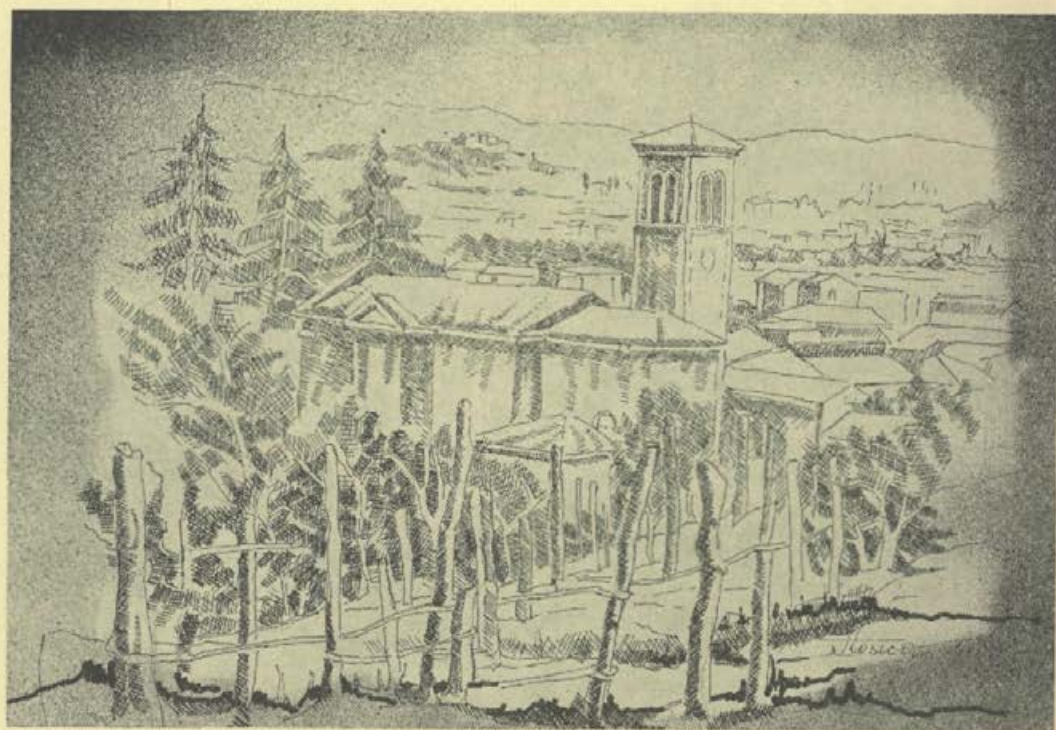
MALI TRAVEN

30 DNI

LUNE: Ščip 2. ob 10.12
Zadnji krajec 9. ob 20.21
Mlaj 16. ob 13.00
Prvi krajec 23. ob 23.32

- 1 P *Veliki petek* - Hugo šk; Venancij šk mč
- 2 S *Velika sobota* - Frančišek Paolski rd us;
- 3 N **Velika noč; Sikst I. pp; Rihard šk**
Potrebno je bilo, da je Kristus vstal od mrtvih (Jn 20, 1-9)
- 4 P Izidor Seviljski šk; Konrad op
- 5 T Vincenc Ferrer dh; Julijana rd
- 6 S Irenej Sirmijski šk; Marcelin mč
- 7 Č Janez de la Salle rd us; Herman Jožef rd
- 8 P Tomaž Tolentinski mč; Marija Klopajeva sv ž
- 9 S Albert šk mč; Valter op
- 10 N **2. velikon. - Bela nedelja; Ezekijel pr**
Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20, 19-31)
- 11 P Stanislav šk mč; Gemma Galgani rd
- 12 T Zeno šk
- 13 S Martin pp; Hermenegild mč; Ida sp
- 14 Č Valerijan in tov. mč; Lidoina dv
- 15 P Milena (Jelka) kg; Peter Gonzales rd
- 16 S Bernadka lurška dv
- 17 N **3. velikon.; Fortunat mč; Rudolf mč**
Kristus je moral trpeti in vstati od mrtvih (Lk 24, 35-48)
- 18 P Eleverij Ilirski mč
- 19 T Leon IX. pp; Ema rd
- 20 S Teotim šk; Hilda dv; Sulpicij mč
- 21 Č Anzelm šk c. uč; Konrad iz Parzhama rd
- 22 P Leonid mč; Aleksander (Saša) mč
- 23 S Jurij mč; Adalbert (Vojteh) šk mč
- 24 N **4. velikon. - Nedelja Dobrega pastirja; Fidelis iz Sigm.**
Dober pastir dá življenje za svoje ovce (Jn 10, 11-18)
- 25 P Marko ev; Ermin šk - *Državni praznik*
- 26 T Pashazij op; Mati dobrega sveta
- 27 S Cita dv; Hozana Kotorska dv
- 28 Č Peter Chanel dh mč; Ludvik rd
- 29 P Katarina Sienska dv c. uč; Peter Veronski mč
- 30 S Pij V. pp; Jožef Cottolengo rd us

»Mi verujemo in vemo, da si ti Kristus, Sin božji« (Jn 6, 69)

PEVMA

MAJ

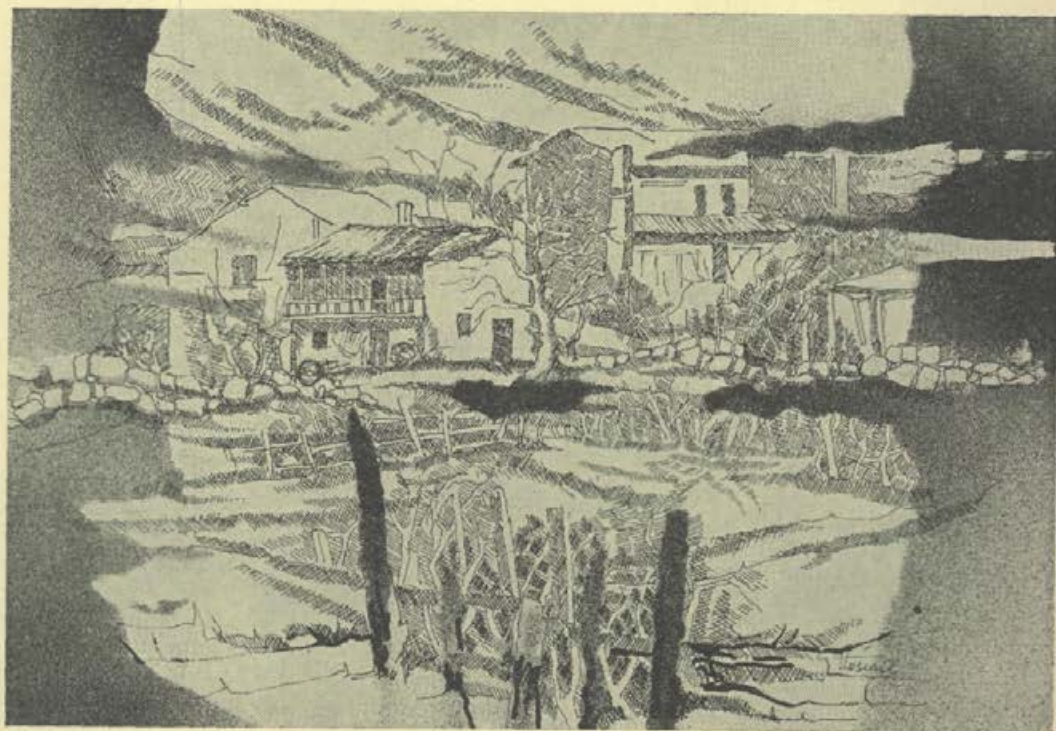
VELIKI TRAVEN

31 DNI

LUNE: Ščip 2. ob 0.41 in 31. ob 11.54
Zadnji krajec 9. ob 2.23
Mlaj 15. ob 23.11
Prvi krajec 23. ob 17.49

- 1 N 5. vel. - Jožef Delavec, mož Marije Dev. - Praznik dela
Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu (Jn 15, 1-8)
- 2 P Atanazij šk c. uč; Boris kr
- 3 T Filip (Zdenko) in Jakob ap
- 4 S Lazar tržaški mč; Florijan (Cvetko) mč
- 5 Č Gotard šk; Angel mč
- 6 P Dominik Savio dijak; Evodij šk
- 7 S Gizela op; Flavij mč
- 8 N 6. velikon.; Viktor mč; Dezider (Željko) šk
Kdor zares ljubi, življenje dá za svoje prijatelje (Jn 15, 9-17)
- 9 P Herma učenec ap. Pavla; Katarina iz Bologne dv
- 10 T Antonin šk
- 11 S Mamert šk; Sigismund (Žiga) kr
- 12 Č Leopold Bogdan Mandić rd; Pankracij mč
- 13 P Servacij šk; Peter Regalati rd; Marija Mazzarello rd
- 14 S Marija, mati in kraljica (Vejna); Matija ap; Bonifacij
- 15 N Gospodov vnebohod - Zofija (Sonja) mč; Izidor km
Bil je vzet v nebo in sedel na božjo desnico (Mr 16, 15-20)
- 16 P Janez Nepomuk dh mč; Ubald šk; Andrej Bobola rd
- 17 T Pashal Baylon rd; Jošt op
- 18 S Janez I. pp mč; Erik kr
- 19 Č Peter Celestin rd; Ivo dh
- 20 P Bernardin Sienski rd; Plavtila sp
- 21 S Krispin rd; Valens šk; Evtihij in tov. mč
- 22 N Binkošti - Rita rd; Renata sp
Kakor je Oče mene poslal, tudi jaz pošljem vas (Jn 20, 19-23)
- 23 P Evrozinja rd; Leon Rostovski šk
- 24 T Marija pomočnica kristjanov; Socerb, trž. mč
- 25 S Beda Častitljivi, dh c. uč; Gregor VII. pp
- 26 Č Filip Neri dh; Marijana dv
- 27 P Avgustin Canterburyški šk; Julij mč
- 28 S German Pariški šk; Bernard Menthonski dh
- 29 N Sv. Trojica - Teodozija dv; Maksim Emonski šk
Jezus naročil kršćevati v imenu Očeta, Sina in Sv. Duha (Mt 28, 16-20)
- 30 P Kancij in tov. oglejski mč; Ivana Orleanska dv
- 31 T Marijino obiskanje - Petronila dv

»(Marija) je vse, kar se je zgodilo, ohranila v svojem srcu« (Lk 2, 52a)

MOTIV IZ BRD

JUNIJ

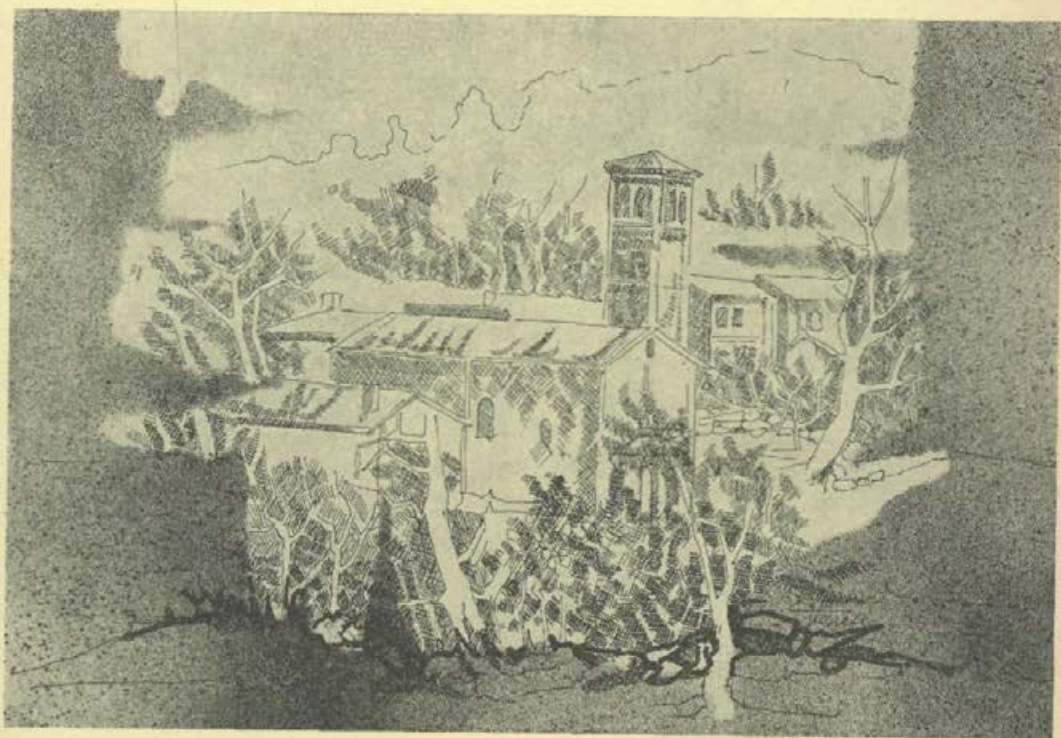
ROŽNIK

30 DNI

LUNE: Zadnji krajec 7. ob 7.22
Mlaj 14. ob 10.14
Prvi krajec 22. ob 11.24
Ščip 29. ob 20.46

- 1 S Justin mč; Klavdij op
- 2 Č Marcellin in Peter mč; Erazem šk
- 3 P Karel Lwanga in drugi ugandski mč; Klotilda kr
- 4 S Frančišek Caracciolo rd us; Kvirin šk mč
- 5 N **Sv. R. Telo in Kri - Bonifacij šk mč; Norbert šk**
To je moje telo, to je moja kri (Mr 14, 12-16, 22-26)
- 6 P Bertrand Oglejski šk; Norbert šk
- 7 T Robert op; Vilibald šk; Prvi mč trž. Cerkve
- 8 S *Marija, Mati Cerkve* (v Sloveniji); Medard šk
- 9 Č Efremski Sirski dk c. uč; Primož in Felician mč
- 10 P Jezusovo Srce - Bogumil šk; Janez Dominici šk
- 11 S *Marijino Srce* - Barnaba ap; Feliks in Fortunat mč
- 12 N **11. nav.; Janez Fak. rd; Adela dv**
Gorčično zrno zraste v veliko drevo (Mr 4, 26-34)
- 13 P Anton Padovanski rd c. uč; Trifil mč
- 14 T Elizej pr; Valerij mč
- 15 S Vid (Vitomir) mč; Prot mč
- 16 Č Gvido Kortonski rd; Beno šk
- 17 P Gregor Barbarigo šk; Adolf šk
- 18 S Marcelijan in Marko mč; Marina dv
- 19 N **12. nav.; Romuald op**
Kristus je gospodar narave (Mr 4, 35-41)
- 20 P Mihelina sp; Silverij I. pp. mč
- 21 T Alojzij Gonzaga (Vekoslav) rd
- 22 S Ahac mč; Janez Fisher in Tomaž More mč
- 23 Č Agripina dv mč; Jožef Cafasso dh
- 24 P Rojstvo Janeza Krstnika; Favst mč
- 25 S Eleonora kr; Doroteja dv
- 26 N **13. nav.; Vigilij (Stojan) šk**
Jezus pokliče deklico nazaj v življenje (Mr 5, 21-43)
- 27 P Ema Krška kg; Ladislav kr; Ciril Aleks. šk c. uč
- 28 T Irenej (Hotimir) šk mč
- 29 S *Peter in Pavel ap*
- 30 Č Prvi rimski mč; Emilijana mč

»Jaz govorim svetu to, kar sem slišal od Očeta« (Jn 8, 26)

GABRJE

JULIJ

MALI SRPAN

31 DNI

LUNE: Zadnji krajec 6. ob 12.37
Mlaj 13. ob 22.53
Prvi krajec 22. ob 3.15
Ščip 29. ob 4.26

- 1 P Teobald (Bogoslav) pšč; Estera sv ž
- 2 S Oton Bamberški šk; Vital (Živko) mč
- 3 **N 14. nav.; Tomaž ap; Heliodor šk**
Kristusa rojaki niso sprejeli (Mr 6, 1-6)
- 4 P Urh šk; Elizabeta Portugalska kr
- 5 T Ciril in Metod ap Slovanov (v slov. škofijah)
- 6 S Marija Goretti dv mč; Bogomila sp
- 7 Č Izaija pr; Vilibald šk
- 8 P Kilijan šk mč; Prokop mč
- 9 S Veronika Giuliani op; Brikcij šk
- 10 **N 15. nav.; Amalija (Ljuba) rd**
Jezus pošilja apostole (Mr 6, 7-13)
- 11 P Benedikt op; Olga Kijevska kg
- 12 T Mohor šk in Fortunat dk, oglejska mučenca
- 13 S Henrik (Hinko) II. kr; Evgen šk
- 14 Č Kamil de Lellis rd us; Frančišek Solan rd
- 15 P Bonaventura šk c. uč; Vladimir Kijevski kn
- 16 S Karmelska Mati božja; Evstahij šk
- 17 **N 16. nav.; Aleš (Aleksij) sp; Marcelina dv**
Jezus skrbi za svoje ovce (Mr 6, 30-34)
- 18 P Friderik (Miroslav) šk mč; Arnold šk
- 19 T Avrea (Zlatka) dv; Arsen dk mč
- 20 S Marjeta Antiohijska dv mč; Elija pr
- 21 Č Danijel (Danilo) pr; Lovrenc iz Brindisija dh c. uč.
- 22 P Marija Magdalena (Magda, Majda) sp
- 23 S Brigita Švedska rd; Apolinarij šk mč
- 24 **N 17. nav.; Kristina dv mč; Boris in Gleb kn mč**
Kristus daje za vse kruha v obilju (Jn 6, 1-15)
- 25 P Jakob starejši ap; Krištof mč
- 26 T Joahim in Ana, starša Device Marije
- 27 S Kliment Ohridski, Gorazd in drugi uč.
- 28 Č Viktor I. pp; Samson (Samo) šk
- 29 P Marija iz Betanije sv ž; Olaf kr
- 30 S Peter Krizolog šk c. uč; Abdon in Senen mč
- 31 **N 18. nav.; Ignacij Lojolski rd us**
Jezus hrani našo vero (Jn 6, 24-35)

»Ne daj, da pademo v skušnjava« (Mt 6, 13)

KRAŠKO ZNAMENJE

AVGUST

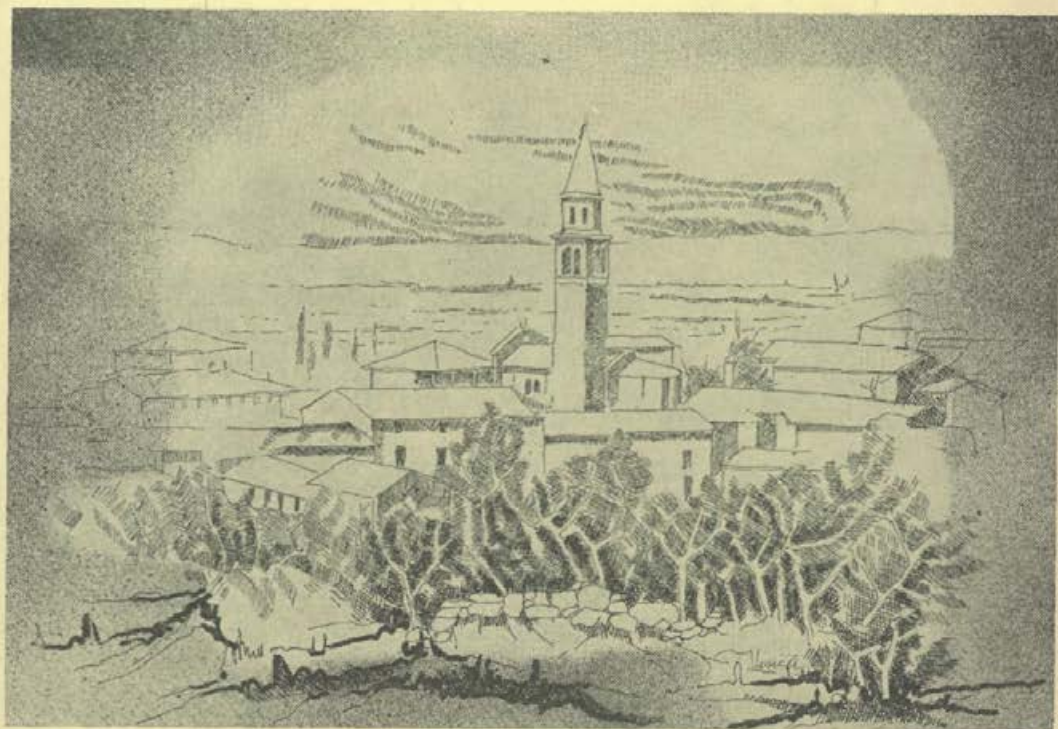
VELIKI SRPAN

31 DNI

LUNE: Zadnji krajec 4. ob 19.23
Mlaj 12. ob 13.31
Prvi krajec 20. ob 16.52
Ščip 27. ob 11.56

- 1 P Alfonz de Liguori šk c. uč; Makabejski bratje
- 2 T Evzebij iz Vercellija šk; Štefan I. pp
- 3 S Lidija ž; Peter Eymard dh
- 4 Č Janez M. Vianney dh
- 5 P Marija Snežna (Nives); Ožbalt kr
- 6 S Jezusova spremenitev na gori; Pastor mč
- 7 **N 19. nav.; Sikst II. pp in tov. mč; Kajetan dh**
Živeti moremo le v moči Jezusovega kruha (Jn 6, 41-51)
- 8 P Dominik rd us; Cirijak in tov. mč
- 9 T Roman mč; Peter Faber rd
- 10 S Lovrenc dk mč; Asterija (Zvezdana) mč
- 11 Č Klara (Jasna) dv; Tiburcij in Suzana mč
- 12 P Hilarija mč; Evplij mč
- 13 S Poncijan pp in Hipolit dh mč; Janez Berhmans rd
- 14 **N 20. nav.; Maksimilijan Kolbe rd mč**
Jezus daje sam sebe v harno (Jn 6, 51-58)
- 15 **P Marijino vnebovzetje**
Jezus povišuje nizke (Lk 1, 39-56)
- 16 T Štefan Ogrski kr; Rok sp
- 17 S Hijacint Poljski rd; Liberat (Svobodan) op mč
- 18 Č Helena (Jelka, Alenka) cs; Agapit mč
- 19 P Janez Eudes rd us; Boleslav mč
- 20 S Bernard op c. uč; Samuel (Samo) kr
- 21 **N 21. nav.; Pij X. pp; Sidonij (Zdenko) šk**
Kristus ima besede večnega življenja (Jn 6, 60-69)
- 22 P Devica Marija Kraljica; Sigfrid (Zmago) šk
- 23 T Roza iz Lime dv; Filip Benizzi dh
- 24 S Jernej (Bartolomej) ap; Emilija de Vialar rd
- 25 Č Ludvik IX. kr; Jožef Kalasanc dh
- 26 P Rufin šk; Ivana E. Bichier rd us
- 27 S Monika ž, mati sv. Avgušтина; Cezarij šk
- 28 **N 22. nav.; Avguštin šk c uč; Pelagij mč**
Ne nadomeščajmo božjih zapovedi s človeškimi izročili (Mr 7, 1-23)
- 29 P Mučeništvo Janeza Krstnika; Sabina mč
- 30 T Feliks (Srečko) mč; Gavdencija mč
- 31 S Rajmund Nonat (Rajko) rd; Pavlin šk

»Poglejte ptice pod nebom« (Mt 6, 26)

DOBERDOB

SEPTEMBER

30 DNI

KIMAVEC

LUNE: Zadnji krajec 3. ob 4.51
Mlaj 11. ob 5.50
Prvi krajec 19. ob 4.19
Ščip 25. ob 20.08

- 1 Č Egidij (Tilen) op; Verena dv
- 2 P Maksima mč; Emerik kn
- 3 S Gregor Veliki pp c uč; Evfemija, Tekla, Doroteja mč €
- 4 N **23. nav.; Rozalija (Zalka) dv; Ida sp**
Jezus pomaga bolnikom (Mr 7, 31-37)
- 5 P Lovrenc Giustiniani šk; Viktorin šk mč
- 6 T Petronij šk; Evelina mč
- 7 S Regina dv mč; Bronislava rd
- 8 Č *Rojstvo Device Marije*; Hadrijan mč
- 9 P Peter Klaver rd; Dorotej in Gorgonij mč
- 10 S Nikolaj Tolentinski sp; Luka mč
- 11 N **24. nav.; Emilijan (Milko, Milan) šk; Nada op**
Verujemo v Kristusovo božanstvo (Mr 8, 27-35)
- 12 P Gvido sp; Tacijan (Tihomil) mč
- 13 T Janez Krizostom šk c. uč
- 14 S *Povišanje sv. Križa*; Notburga dv
- 15 Č *Žalostna Mati božja (Dolores)*; Melita mč
- 16 P Kornelij pp in Ciprijan šk mč; Ljudmila kg
- 17 S Robert Bellarmino šk c. uč; Lambert šk mč
- 18 N **25. nav.; Jožef Kup. dh**
Jezusov učenec je drugim služabnik (Mr 9, 30-37)
- 19 P Januarij šk mč; Teodor (Božidar) šk
- 20 T Korejski mučenci; Kandida (Svetlana) mč
- 21 S Matej (Matevž) ap ev; Jona pr
- 22 Č Tomaž Villanovski šk; Mavricij in tov. mč
- 23 P Lin pp; Marta Perzijska dv mč
- 24 S Marija Devica, rešiteljica jetnikov; Gerard šk
- 25 N **26. nav.; Avrelija (Zlata) dv; Sergij Radoneški šk** Ⓜ
Sprejemajmo vse, ki niso proti nam (Mr 9, 38-48)
- 26 P Kozma in Damijan mč; Nil op
- 27 T Vincencij Pavelski dh; Janez in Adolf mč
- 28 S Venčeslav (Vaclav) kn mč; Evstohija dv
- 29 Č Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli
- 30 P Hieronim dh c uč; Zofija sp

»Kaj gledaš iver v očesu svojega brata?« (Mt 7, 4)

OKTOBER

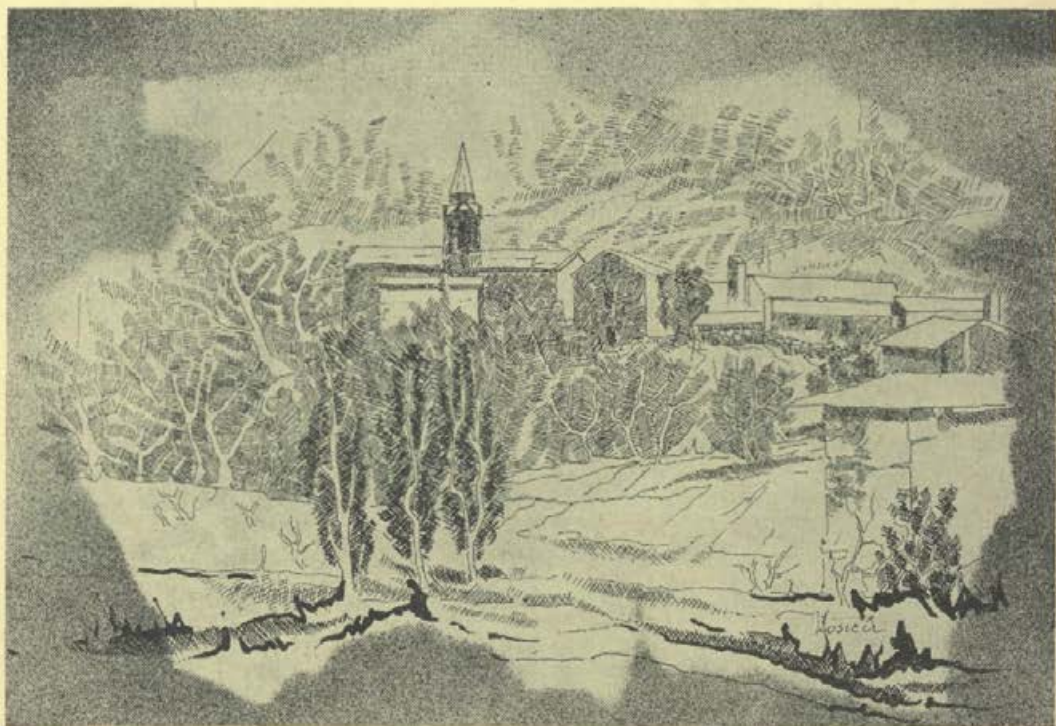
VINOTOK

31 DNI

LUNE: Zadnji krajec 2. ob 17.59
Mlaj 10. ob 22.49
Prvi krajec 18. ob 14.01
Ščip 25. ob 5.36

- 1 S Terezija Deteta Jezusa rd; Remigij šk
- 2 N 27. nav.; Rožnovenska; Angeli varuhi; Teofil sp €
Kar je Bog združil, naj človek ne loči (Mr 10, 2-16)
- 3 P Kandid (Žarko) mč; Evald mč
- 4 T Frančišek Asiški rd us
- 5 S Marcelin šk; Flavija mč
- 6 Č Bruno rd us; Renato šk
- 7 P Rožnovenska Mati božja; Marko I. pp
- 8 S Pelagija sp; Demetrij (Mitja) Solunski mč
- 9 N 28. nav.; Janez Leonardi rd; Dioniz šk in tov. mč
Če Jezus kliče, se moramo vsemu odreči (Mr 10, 17-30)
- 10 P Frančišek Borgia rd; Hugolin mč; Sergij trž. mč
- 11 T German šk; Aleksander Sauli šk
- 12 S Maksimilijan Celjski šk mč; Serafin rd
- 13 Č Edvard kr; Koloman pšč
- 14 P Kalist I. pp mč; Gaudencij (Veselko) šk mč
- 15 S Terezija Velika Avilska rd c. uč
- 16 N 29. nav.; Hedvika rd; Marjeta Alakok dv
Božji Sin je postal človek (Mr 10, 35-45)
- 17 P Ignacij Antiohijski šk mč; Viktor šk
- 18 T Luka ev; Julijan pšč
- 19 S Izak Jogues in tov. kanadski mč; Pavel od Križa dh
- 20 Č Irena (Mira) mč; Vendelin op
- 21 P Uršula mč; Celina sp
- 22 S Marija Saloma sv ž; Bertila rd
- 23 N 30. nav.; Misijonska nedelja; Janez Kapistran rd
Slepi prosil Jezusa, da bi spregledal (Mr 10, 46-52)
- 24 P Anton M. Claret šk rd us; Martin op
- 25 T Krizant in Darija mč; Krišpin šk mč
- 26 S Lucijan mč; Florij mč
- 27 Č Sabina Avilska mč; Vincenc mč
- 28 P Simon in Juda Tadej ap; Cirila dv mč
- 29 S Narcis šk; Mihael Rua rd
- 30 N 31. nav.; Marcel mč; Doroteja ž
Zapoved ljubezni do bližnjega (Mr 12, 28b-34)
- 31 P Volfang (Volbenk) šk; Alfonz Rodriguez rd

»Prositi in se vam bo dalo!« (Mt 7, 7)

RUPA

NOVEMBER

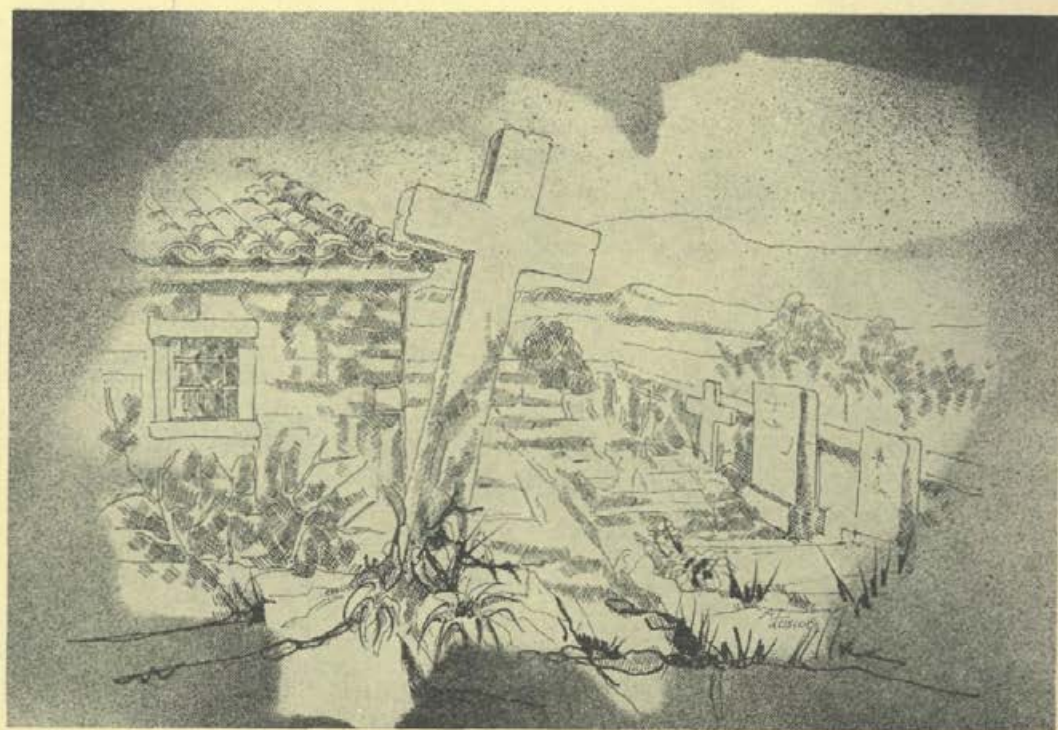
LISTOPAD

30 DNI

LUNE: Zadnji krajec 1. ob 11.12
Mlaj 9. ob 15.20
Prvi krajec 16. ob 22.36
Ščip 23. ob 16.53

- 1 T Vsi sveti**
Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1-12a)
- 2 S Spomin vseh vernih rajnih
- 3 Č Just Tržaški mč; Viktorin Ptujski šk mč
- 4 P Karel (Drago) Bomorejski šk
- 5 S Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krstnika
- 6 N 32. nav.; Lenart op**
Uboga vdova je dala več ko vsi (Mr 12, 38-44)
- 7 P Engelbert šk mč; Ernest mč
- 8 T Deodat (Bogdan) pp
- 9 S Posv. later. bazilike; Teodor (Božidar, Darko)
- 10 Č Leon Veliki pp c. uč; Andrej Avelinski dh
- 11 P Martin (Davorin) šk; Menas pšč
- 12 S Jozafat Kunčevič šk mč; Kunibert šk
- 13 N 33. nav.; Stanislav Kostka rd**
Ob sodbi bo Kristus zbral svoje zveste (Mr 13, 24-32)
- 14 P Nikolaj Tavelić dh mč; Didak (Diego) rd
- 15 T Albert Veliki šk c. uč; Leopold kn
- 16 S Marjeta Škotska kr; Gertruda (Jedrt) rd
- 17 Č Evfemija in Tekla, trž. mč; Elizabeta Ogrska rd
- 18 P Posv. rim. bazilik Petra in Pavla; Abdija pr
- 19 S Narsej šk mč; Barlam mč; Matilda rd
- 20 N Kristus Kralj; Edmund kr mč; Feliks Valois rd**
Kristus spričuje, da je res kralj (Jn 18, 33b-37)
- 21 P Marijino darovanje (Marija od zdravja); Gelazij I. pp
- 22 T Cecilija mč
- 23 S Klemen I. pp mč (Milivoj, Milko); Kolumban op
- 24 Č Krizogon Oglejski mč; Flora (Cvetka) dv mč
- 25 P Katarina Aleksandrijska dv mč; Erazem mč
- 26 S Leonard rd; Konrad šk
- 27 N 1. adv.; Valerijan Oglejski šk; Virgil šk**
Naše odrešenje je blizu (Lk 21, 25-36)
- 28 P Katarina Labouré dv; Eberhard šk
- 29 T Saturnin mč
- 30 S Andrej ap; Justina dv mč

»Približalo se je nebeško kraljestvo« (Mt 3, 2)

NOVEMBRSKI MOTIV

DECEMBER

GRUDEN

31 DNI

LUNE: Zadnji krajec 1. ob 7.50 in 31. ob 5.57
Mlaj 9. ob 6.36
Prvi krajec 16. ob 6.41
Ščip 23. ob 6.29

- 1 Č Eligij šk; Natalija (Božena) sp
- 2 P Kromacij šk; Bibijana (Vivijana, Živa) mč
- 3 S Frančišek Ksaver rd; Kasijan mč
- 4 **N 2. adv.; Barbara dv mč; Janez Damaščan dh c. uč**
Vsi bodo deležni zveličanja (Lk 3, 1-6)
- 5 P Saba (Sava) op; Krispina mč
- 6 T Nikolaj (Miklavž) šk
- 7 S Ambrož šk c. uč; Agaton pp
- 8 **Č Brezmadežno spočetje Device Marije**
Veseli se, milosti polna, Gospod je s teboj (Lk 1, 26-38)
- 9 P Valerija mč; Peter Fourier rd; Abel očak
- 10 S Loretska Mati božja; Melkijad pp mč; Judita ž
- 11 **N 3. adv.; Damaz I. pp; Danijel Stilit pšč**
Pripravimo se na odrešenje (Lk 3, 10-18)
- 12 P Ivana Frančiška de Chantal rd; Amalija mč
- 13 T Lucija dv mč; Otilija op
- 14 S Janez od Križa dh c. uč; Dušan šk
- 15 Č Kristina dv; Marija K. de Rosa rd
- 16 P Albina dv mč; Adelhajda (Adela) cs
- 17 S Lazar iz Betanije; Olimpija rd
- 18 **N 4. adv.; Teotim in Baziljan mč; Gacijan šk**
Odrešenik pride k nam (Lk 1, 39-45)
- 19 P Urban V. pp; Tea mč; Favsta sp
- 20 T Evgen in Makarij mč; Dominik Sil. op
- 21 S Peter Kanizij dh c. uč; Severin šk
- 22 Č Demetrij Afriški (Mitja) mč; Frančiška Cabrini rd
- 23 P Janez Kancij dh; Viktorija mč
- 24 S Božična vigilijska; Adam in Eva prastarša
- 25 **N Božič - Gospodovo rojstvo; Anastazija mč**
Beseda je človek postala (Jn 1-18)
- 26 P Štefan prvi mč; Zosim pp
- 27 T Janez Evangelist ap
- 28 S Nedolžni otroci, mučenci
- 29 Č Tomaž Becket šk mč; David kr
- 30 P Sv. Družina; Evgen šk; Liberij šk
- 31 S Silvester (Silvo) pp; Melanija op

»Razodeli sta se dobrota in človekoljubnost Boga« (Tit 3, 4)

GORISKI MOTIV

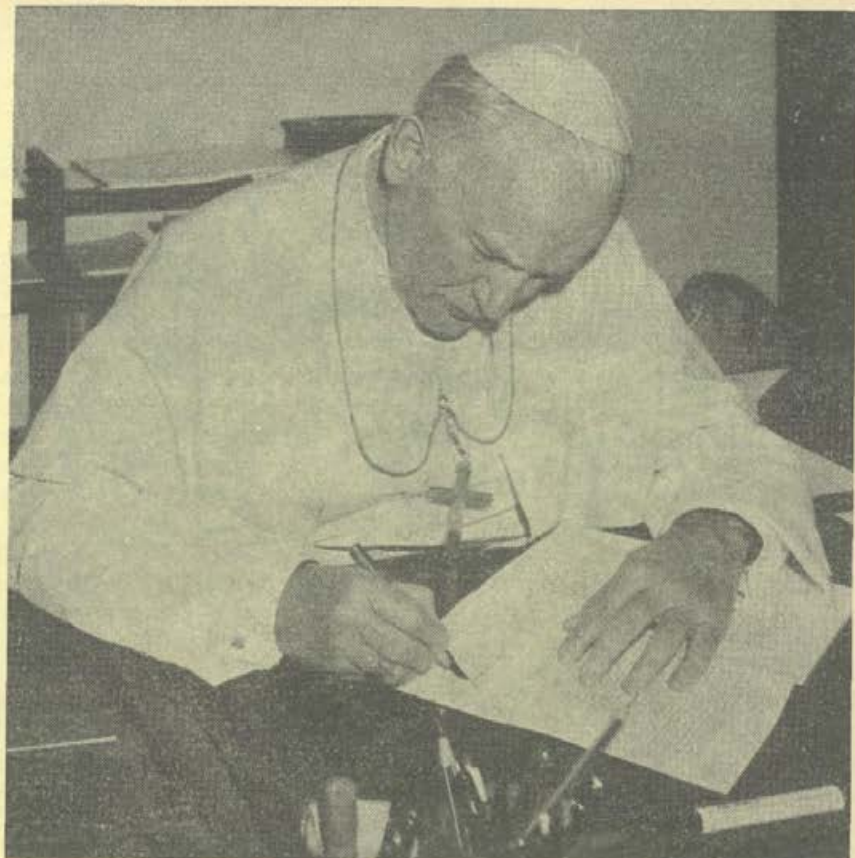
Razmišljanje ob okrožnici Janeza Pavla II. o Odrešenikovi Materi

Ko je 16. oktobra 1978 tedanji krakovski nadškof Karol Wojtila postal papež in si je izbral ime Janez Pavel II., je kot geslo svoje papeške službe postavil pomenljive besede »Totus tuus - Ves tvoj«. Zapisane so v njegovem grbu, ki ima poleg križa še začetno črko (monogram) Marijinega imena. Iz tega je bilo že od vsega začetka mogoče sklepati, da bo njegova služba v znamenju posebne Marijanske usmeritve. Korenine te usmeritve izhajajo iz domače družine in pobožnosti, ki jo poljski katoličani gojijo do božje Matere. Zato ne preseneča, da v svojih okrožnicah in drugih spisih, zlasti pa na številnih romanjih po vseh celinah sveta vedno znova pogloblja teološki nauk o Mariji in njeni vlogi v življenju kristjana in Cerkve.

Preteklo leto je Janez Pavel II. dokončal trilogijo okrožnic o božjih osebah: o Sinu, ki je Človekov Odrešenik (1979), o Bogu, ki je bogat v usmiljenju (1980) in o Svetem Duhu v življenju Cerkve in sveta (1986). Na praznik Gospodovega oznanjenja, 25. marca 1987, pa je izdal svojo šesto okrožnico o Odrešenikovi Materi (Redemptoris Mater; slovenski prevod je izšel v zbirki Cerkveni dokumenti 34, Ljubljana 1987, 55 strani). Več razlogov je v ozadju njenega nastanka. Zunanji razlogi so bolj zgodovinskega značaja: krščanski svet se spominja 1200-letnice drugega nicejskega cerkvenega zbora (787), ki je rešil spor o češčenju svetih podob; prihodnje leto bo ruska Cerkev obhajala 1000-letnico krsta sv. Vladimira, kijevskega kneza, in pokristjanjenja Rusije (988); človeštvo pa se približuje letu 2000, ki naj bi bilo v nekem pomenu prelomno za njegovo prihodnost. Notranji razlogi pa so številnejši in bolj pomembni: dopolnitev in poglobitev koncilskega nauka o Mariji in njeni vlogi v zgodovini odrešenja; pobožnost do Marije presega zgolj osebno in neko intimistično vernost, ki si želi zadoščenja in izrednih izkustev, zato pa okrožnica v podnaslovu poudarja vlogo »blažene Device Marije v življenju potujoče Cerkve«; Marijino leto, ki se je začelo na binkoštni praznik, 7. junija 1987, in bo trajalo do Marijinega vnebovzeta, 15. avgusta 1988, je klic krščanskemu svetu k duhovni prenovitvi ob Marijinem zgledu in njeni materinski pomoči in priprošnji.

I. - ZNAČILNOSTI OKROŽNICE

Ob branju in premišljevanju okrožnice se v človeku poraja spoznanje, da nam je papež spregovoril o sicer znanih svetopisemskih poročilih, ki se nanašajo na Marijo, in tudi o drugih teoloških, zlasti koncilskih besedilih na nov, zelo oseben in neposreden način. Marija stopa pred nas v vsej človeški stvarnosti, za katero so značilni božji posegi mimo naših pričakovanj. Gre za razpotja, v katerih se mora človek odločati in odločiti ter ostati zvest svoji odločitvi. Gre za preskušnje in trpljenje, ki nam je v duhovno rast, če v njem iščemo božje sporočilo, sicer človeka vodi v odtujitev in nesmisel življenja. Gre za temeljno in

Papež Janez Pavel II. podpisuje okrožnico Odrašenikova Mati

vedno odprtost za Boga in njegov klic, ki nas marsikdaj preseneti, toda za človeka in za vso njegovo okolico je vir blagoslova. Čeprav je prikazana vloga Marije v zgodovini odrešenja, to je večnem božjem načrtu, ki mu je vse znano in v vsakem trenutku tudi vse navzoče, ni poudarek na zgodovinski podobi Marije, marveč na Mariji, ki je za časa svojega življenja bila »romarica v veri, upanju in ljubezni« in je tudi danes navzoča v božjem ljudstvu, ki potuje — roma k svojemu Izviru in Cilju, Bogu.

Naše predstave Marije marsikdaj ne presegajo skromnih svetopi-semskih poročil, skromnih po besedah in zunanjem dogajanju, vendar pa bogatih po svoji vsebini, ki jo le površinsko dojemamo. Zaradi tega se pogosto zatekamo k izrednostim, ki naj bi potešile našo lakoto po resnici in čustvenem doživljanju. Marija stopa pred nas v drugačni luči. Poglejmo nekatere značilnosti.

1. - Podoba Marije, »romarice v veri, upanju in ljubezni«, je tako nazorna, da človeka pritegne in preseneča. Tolikokrat si Marijo predstavljamo kot bitje, ki je nad zemeljskimi stvarnostmi, daleč od vsakdanjih vprašanj in težav. Okrožnica sicer ne omenja in ne pojasnjuje Marijinega vsakdanjika. Osredinja se na Marijino vero, iz katere je vse njeno življenje dobilo nov smisel. Po cerkvenem nauku je bila Marija

prosta vsakega greha in nagnjenosti h grehu. To pa ne pomeni, da ni doživljala preskušenj in trpljenja. Celo božji Sin je vse to sprejel kot del svojega življenja. Marija je bila vzgojena v duhu najglobljega izročila Stare zaveze, ki je bilo oznanilo božje stvariteljske moči in posega v življenje sveta in človeka, izročilo božje zvestobe, ki je tudi človeška omahljivost ne more omajati, izročilo božjih obljub, katerih izpolnitev je tudi sama pričakovala v prihodu Odrešenika sveta. V trenutku označenja je spoznala, da je ona božja izvoljenka, ki bo postala mati Odrešenika. V vsej skromnosti, ponižnosti in pripravljenosti, hkrati pa v duhu resnicoljubnosti prosi angela za pojasnilo, kako se bo to zgodilo. Sicer pa v duhu vere sprejema božje naročilo, klic in naloge, katerih daljnosežnosti se ni mogla v tem trenutku v celoti zavedati. Kakor Kristus je tudi sama »napredovala v modrosti in starosti in priljubljenosti pri Bogu in pri ljudeh« (Lk 2, 52). Kristusa je spočela prej v veri kakor v telesu, kakor so radi govorili cerkveni očetje. V veri je Kristusa nosila, rodila, vzgajala, spremljala njegovo mladost in začetek javnega delovanja. V veri je sprejemala tudi njegove uspehe in neuspehe, priznanja in zaničevanja, končno tudi trpljenje, smrt in poveličanje. Besede, ki jih je spregovorila teta Elizabeta ob njenem obisku: »Blagor ji, ki je verovala« (Lk 1, 45) se ne nanašajo samo na trenutek spočetja in sprejetja Božje Besede. Vsak trenutek njenega življenja, vedno posvečen in združen s Kristusom, v katerem je v veri gledala in ljubila božjega Sina in Odrešenika sveta, je bil izpolnjen z isto vero, ki je vedno bolj rasla in dozorevala. Njeno življenje je bilo življenje vere in iz vere, ki sta ga upanje in ljubezen krepila in dopolnjevala. Tudi Marijina vera je bila »temelj tistega, v kar upamo, zagotovilo tistega, česar ne vidimo« (Heb 11, 1). Njen »zgodí se« se je ponavljal vsak dan življenja do dokončnega združenja z Bogom.

2. - Marijina izvolitev, kakor jo je imel Bog od večnosti v svojih načrtih, se ne izčrpava v tem, da je bila »milosti polna« (Lk 1, 28) in je to milost (izvolitev) živela le zase. Vsaka izvolitev je tudi dar za druge. Z vsem svojim bitjem in življenjem je Marija vključena v poslanstvo Kristusa, Odrešenika človeškega rodu. Mati Kristusova je tudi mati človeštva in Cerkve, Kristusovega skrivnostnega telesa. Vsako materinstvo je na neki način individualno in splošno hkrati: individualno, ker mati in otrok stopata v edinstveno razmerje povezanosti in ljubezni, splošno, ker se vključuje v veletok življenja.

Ko govorimo o Marijinem materinstvu, seveda ne gre zgolj za neko kozmično stvarnost, marveč za enkratno in osebno vlogo Marije v živ-

V papeškem grbu
Janeza Pavla II.
je Marijln monogram

Podoba svetogorske Matere božje je bila slovesno kronana 7. junija 1717. Marija je Urški Ferligojevi spregovorila v slovenskem jeziku (maj 1539)

ljenju kristjana. Kakor je Kristus s svojim učlovečenjem, rojstvom, življenjem in smrtjo na edinstven način povezan s človekom, tako je tudi Marija od trenutka svoje privolitve nerazdružno povezana tako s Kristusom kot tudi z vsakim človekom. Besede, ki jih je Kristus spregovoril na križu: »Žena, glej, tvoj sin« in »Glej, tvoja mati« (Jn 19, 26-27) govorijo o tej edinstveni povezanosti med Marijo, materjo in otrokom, to je vsakim človekom. Ta povezanost je seveda prvenstveno duhovne narave, v redu milosti. Marija je duhovna mati človeka in človeštva, je mati v Svetem Duhu, ki s svojo milostjo človeka prerodi za novo življenje.

3. - V tesni povezanosti z Marijinim materinstvom je tudi njena sredniška vloga. Že samo materinstvo je izraz, najgloblji in najbolj oseben, sredniške vloge. Cerkveno izročilo, od binkoštnega dne dalje, ko so apostoli z Marijo vztrajali v molitvi in prejeli Svetega Duha, je Marija bila navzoča v Cerkvi, njenem življenju in rasti. To potrjujejo tudi nekateri cerkveni zbori, ki so ob verskih zmotah prvih stoletij poudarili nedvoumno resničnost Marijinega božjega materinstva v povezavi s Kristusovo božjo in človeško naravo, pa tudi božje ljudstvo, ki je od vsega začetka častilo Marijo kot svojo vzornico, priprošnjico in srednico. Pomislimo na čudovite molitve — Pod tvoje varstvo pribežimo, Pozdravljena kraljica —, mogočne cerkve, pesnitve in upodobitve Božje matere in vse tiste najbolj vsakdanje, zato toliko bolj pristne načine, s katerimi je božje ljudstvo, tudi slovenski narod, v preteklosti častilo in še danes časti Božjo mater. Marijina sredniška vloga je razumljiva in sprejemljiva samo v povezanosti s Kristusom, ki je »edini srednik med Bogom in ljudmi« za vse čase. Izpolnjuje se ne samo preroška beseda, ki jo je izrekla Marija, da »jo bodo blagrovale vsi rodovi« (Lk 1, 48), marveč tudi resnica, da se ji božje ljudstvo ne neha izročati in priporočati, ona pa mu stoji kot mati in srednica vedno ob strani. Njena sredniška vloga se nanaša tako na posameznika kot tudi na vse božje ljudstvo, Cerkev in tudi ves človeški rod. Pod tem

vidikom ima vrednost vsaka molitev in delo za edinost kristjanov in vsega človeštva, prav tako vse velike in pomembne naloge Cerkve: oznanjevanje evangelija, zakramentalno življenje in služenje bližnjemu.

II. - NAŠE NALOGE

Okrožnica o Odrešenikovi Materi prinaša veliko svežine in neposrednosti, ki je tako značilna za pontifikat sedanjega papeža. Čeprav skuša poglobiti koncilski nauk o Mariji — o njej je zlasti koncil spregovoril v dogmatični konstituciji o Cerkvi v 8. poglavju, ki govori o Blaženi Devici Mariji, božji Materi, v skrivnosti Kristusa in Cerkve —, ne smemo v okrožnici iskati izčrpnega teloškega nauka o Mariji. Zato pa ima okrožnica, tako kot drugi podobni dokumenti Janeza Pavla II., predvsem oznanjevalni značaj: kako pomagati božjemu ljudstvu, da bo globlje doumelo in živelo svojo vero po vzoru Marije, ki je prva hodila v polni poslušnosti vere za svojim Sinom.

Razlaga svetopisemskih dogodkov v zvezi z Marijinim in Kristusovim življenjem, zlasti tudi razlaga njenih besed in njene drže, nam bo odkrila mnoge vidike, ki smo jih ob branju doslej prezrli. Lahko bi rekli, da je ta razlaga privrela iz papeževe osebne meditacije, ki je pozorna na božje sporočilo in klic z ene ter na pripravljenost na osebni odgovor z druge strani. Tako je potrebno okrožnico brati in premišljevati bodisi osebno bodisi v raznih oblikah skupnega premišljevanja (pridiga, pogovori, kateheza...).

1. - Marija kot romarica vere (v veri, upanju in ljubezni) bo zlasti spodbudila k novemu vrednotenju našega življenja kot romanja v veri, to pomeni tudi naših romanj. Gotovo je, da ne moremo v celoti posnemati nekdanjih romanj, prav tako ne smemo biti zadovoljni s sedanjo obliko izletniških in počitniških romanj, ki zakrivajo pristno krščanstvo in ga upodablajo po svojem okusu. Ustrezna priprava na romanja, želja po poglobitvi in spreobrnjenju življenja, pogloblja povezanost v krščanskih skupnostih (družini, župniji, prijateljstvu, občestvih, v Cerkvi), ovrednotenje zakramentalnega življenja kot znamenje naše povezanosti z Bogom in med seboj, večja odgovornost za svet... in drugi nameni so tista izhodišča, ki jih nobeno romanje ne sme zanemariti.

2. - Kako bomo ovrednotili obstoječe pobožnosti, ki so (bile) priljubljene v slovenskem ljudstvu — šmarnice, oktobrska pobožnost, pete litanijske, Marijini prazniki, adventni čas — in druge molitve k božji Materi — zlasti angelovo češčenje, rožni venec, zdravamarija ipd. — bo seveda odvisno od vsakega posameznika, pa tudi od vseh, ki morajo skrbeti za poglobitev življenja v krščanskem ljudstvu. Čakanje na drugega se pri tem ne bo obrestovalo. Rožni venec je mogoče moliti osebno, v družini, v župniji ali občestvih za velike namene človeštva in Cerkve: mir in razumevanje, širjenje evangelija, duhovni in moralni prepород človeštva, kot prošnja za odpuščanje za tolike krivice, ki jih povzročamo drug drugemu ipd. Molitev angelovega češčenja naj bi pomagala ovrednotiti vsakdanjik: srečanja, delo, naloge, zlasti pa spodbudila pripravljenost za spoznanje božje volje in življenja po njej. Adventna, šmarnična in oktobrska pobožnost bo zlasti izzvala pastoralne delavce k razmišljanju, kaj dati božjemu ljudstvu v tem času in v teh potrebah.

3. - Marijina »pot vere« naj bi zlasti prenovila naše družine in družinsko »zakonsko« življenje. Ali se nam zdi tako brezpomembno, da je

Brezjansko Marijo častimo kot
Kraljico vseh Slovencev

Kristus izbral družino za prostor svojega prihoda na svet? Mar je družino sprejel le kot »sredstvo«, ki ga je potem zavrzel ali nanj pozabil? Mar ni družina podoba tiste družine božjih oseb in tudi končnega bivanja človeškega rodu v skupnosti z božjimi osebami? Marija nam more pomagati pri odkrivanju vloge, ki jo ima žena v družini in v življenju človeštva. To vlogo smo kljub zvenečim besedam o enakopravnosti spolov zanemarili in sprevrgli. Ob pristni ženski podobi, ki jo Marija predstavlja, tudi moški del človeštva raste v plemenitosti in spoštovanju. Otroci in mladina so žejni vzorov, ki imajo trajno veljavo in niso le sad naše človeške izbire. Bog nam daje ta vzor. Zunanji izraz take poglobitve je lahko skupno branje Svetega pisma, zlasti odlomkov, ki govorijo o Mariji. Marijina podoba naj bi v tem letu krasila naše domove in ob njej naj bi se družina zbirala k vsakdanji molitvi in se v trenutkih veselja ali preskušenj obračala k Njej za nasvet, pomoč in varstvo. Tudi Marijine svetinjske, kjerkoli jih že nosimo, ali druga znamenja z Njeno podobo ali monogramom, naj bi nas spominjale, da smo božji in Njeni otroci.

4. - Zdi se, kakor da nam je nerodno govoriti o Mariji. To velja za naše oznanjevanje v katehezi ali pridigi, še bolj pa za naše pogovore v družini in krščanskih občestvih. Narejen ali vsiljiv pogovor ne bo prinesel koristi. Morda pa je to znamenje, da v svoji notranjosti nismo odkrili vloge, ki jo ima Marija v našem osebni in občestvenem krščanskem življenju. Izhodišče za poglobitev naj bo Sveto pismo in nauk Cerkve, tudi branje okrožnice je lahko pri tem več kot zanesljiva pot, medtem ko naj imajo privatna razodetja in prikazovanja drugotno vlogo. Zdrava in pristna pobožnost nas bo tudi pri tem vodila po pravi poti in nas varovala raznih zmot in zablod.

5. - Naši predniki so v preteklih stoletjih v hudih in nemirnih časih postavili številne cerkve, kapele in znamenja Mariji v čast. Danes smo

glede tega zavoljo različnih razlogov bolj zadržani in manj iznajdljivi. Vendar nas predniki obvezujejo, da ohranimo najprej vero, ki so jo sami ohranili in posredovali svojim potomcem, pa tudi znamenja te vere, ki krasijo — ali, žal, tolikokrat maličijo — podobo naše domovine. Ne samo velike in priznane slovenske romarske poti, marveč tudi najmanjša vaška cerkev, kapela ali znamenje ob poteh, na križiščih ali ob stenah naših domov naj bodo deležni prenovitve in naše pozornosti. Stvari imajo čudovito lastnost, in njim se pridružujejo tudi naša dejanja, da izražajo našega duha, njegovo bogastvo ali njegovo duhovno uboštvo. S primerno motivacijo se lahko ljudje med seboj domenijo za marsikatero prenovo teh spominov preteklosti, še bolj pa bo naloga pastoralnih delavcev, da bodo znali ljudi k temu spodbuditi in jim pomagati pri vzgoji pravega religioznega duha.

6. - Kako bo mogoče Marijansko pobožnost poglobiti glede na potrebe časa, pa je predvsem odvisno od vsakega posameznika. Ljubezen je iznajdljiva. Tudi ljubezen do Marije ni prvenstveno izraz zapovedi, marveč izraz ljubezni otroka do svoje Matere. Če se bomo dali voditi božjemu Duhu, kakor je to storila vsak trenutek svojega zemeljskega življenja Marija, potem nas bo isti Duh vodil h globljemu spoznanju Boga in njegovega življenja.

Tržaški romarji pred baziliko S. Maria degli Angeli v Assisi-ju ob povratku iz Loreta, Pompejev in Montecassina (29.6.-3.7.1987)

Dr. FRANC PERKO

novi beograjski nadškof in metropolit

Papež Janez Pavel II. je 19. decembra 1986 imenoval prof. teološke fakultete v Ljubljani dr. Franca Perka za beograjskega nadškofa in za prvega katoliškega beograjskega metropolita.

Pomembno je, da so katoličani na ozemlju SR Srbije združeni v enotno cerkveno pokrajino kot predvideva novi cerkveni zakonik. Sv. oče je zato povzdignil dosedanje apostolsko administraturo Zrenjanin v škofijo, ki sta skupaj s škofijo v Subotici sufragani škofiji nove beograjske metropolije.

Dr. Franc Perko se je rodil 19. nov. 1929 v Krki na Dolenjskem. Srednjo šolo je obiskoval v Ljubljani in maturiral leta 1949 na klasični gimnaziji v Ljubljani. Prav tam je na Teološki fakulteti študiral bogoslovje in bil posvečen v duhovnika 1953. V dušnopastirski službi je kot kaplan služboval v Šenčurju pri Kranju, Trnovem v Ljubljani, Vodicah nad Ljubljano, nato je prestal nekajletni zapor. Leta 1963 je diplomiral na Teološki fakulteti v Ljubljani; naslednje leto je postal honorarni predavatelj za osnovno in vzhodno

bogoslovje, nato je bil večkrat dekan Teološke fakultete in od leta 1986 član Mednarodne teološke komisije.

Kot duhovnik je pomagal pri bogoslužju na Šmarni gori in bil več let hišni duhovnik v samostanu Sester sv. križa v Mali Loki pri Domžalah.

Pri prelatu dr. Franu Grivcu se je navdušil za ekumensko delo in postal najvidnejši ekumenski delavec v slovenskem krščanskem svetu. Tako je postal velik poznavalec in prijatelj pravoslavnih Cerkev. Več kot 30 let je s svojimi sposobnostmi in nesebično ljubeznijo služil Bogu in ljudem, Cerkvi in narodu. Sodeloval je v strokovnih teoloških revijah z jasno, iskreno in odkrito besedo.

Dr. Franc Perko je na željo sv. očeta dobil škofovsko posvečenje v Rimu, v baziliki sv. Petra na praznik Gospodovega razglasenja, 6. januarja 1987. Novica, da želi papež sam podeliti škofovsko posvečenje je presenetila tako novega nadškofa kakor tudi druge verne Slovence. Dva avtobusa prijateljev,

Beograjski nadškof in metropolit dr. Franc Perko s skupino ekumenskih sodelavcev iz Slovenije

sorodnikov in kolegov s Fakultete je spremljalo v Rim novega nadškofa. Z njim sta bila tudi ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar in prejšnji beograjski nadškof msgr. Alojzij Turk.

Po slovesnosti v baziliki sv. Petra je papež ob odhodu iz bazilike posebej pozdravil najbližje nadškofove domače in nekatere rojake. Posebne pozornosti sta bila deležna nadškofov brat in se-

stra z družinama. Rimski Slovenci so še posebej pozdravili in počastili novega nadškofa v Sloveniku.

Novi beograjski nadškof in metropolit si je za svoje škofovsko geslo izbral misel: Po Kristusu, združeni v Duhu, k Očetu. Nadvse slovesno so ga sprejeli v nedeljo 18. januarja v rojstni župniji v Krki pri Muljavi. Dolžnosti škofovske službe v beograjski metropoliiji je sprejel 15. februarja 1987.

LOJZE ŠKERL

Missijev simpozij v Rimu

Prvi in do sedaj edini slovenski kardinal Jakob Missia je umrl kot goriški nadškof 24. marca 1902 in je pokopan v kapeli sv. Mihaela na Sv. gori. Missia je bil velik mož, a še vedno ga smemo imeti za »sporno osebnost«. Njegovo pastirsko delovanje je namreč zajelo najrazličnejša področja cerkvenega in javnega življenja; to njegovo delo je naletelo na eni strani na navdušeno odobravanje, na drugi strani pa istočasno, predvsem zavoljo razgretih političnih strasti, na odločno nasprotovanje. Missia je bil mož izrednih sposobnosti, ki je globoko posegel v življenje slovenskega naroda, a na njem in ob njem ostajajo še številna vprašanja, ki jih je treba poglobiti in pojasniti, saj gre tudi za spoznavanja cerkvene zgodovine na Slovenskem, ki jo še vse premalo poznamo. To je bil eden razlogov, da je v dneh od 8. do 11. septembra 1987 Slovenska teološka akademija v Rimu pripravila v Sloveniku (in z njegovo pomočjo) znanstveni simpozij o nadškofu Jakobu Missiji.

POT DUHOVNIKA IN ŠKOFA

Jakob Missia, rojen 3. junija 1838 na Muti pri Ljutomeru, je obiskoval gimnazijo v Gradcu, filozofske in teološke študije je dopolnil v Rimu na jezuitski univerzi Gregoriana kot gojenec zavoda Germanikum, ki ga tudi vodijo jezuiti. Mašniško posvečenje je

prejel v Rimu 30. maja 1863. Po vrnitvi iz Rima je bil najprej prefekt in učitelj petja v graškem (Graz) dijaškem semenišču, v letih 1866-71 dvorni kaplan in tajnik graških škofov Attemsja in Zwergerja, 1871-79 škofijski kancler in konzistorialni svetnik, 1879-84 stolni kanonik v Gradcu. Dne 7. decembra 1884 je bil v Gradcu posvečen v škofa in 14. decembra 1884 je zasedel ljubljanski škofijski sedež. Tu je ostal, dokler ni 22. maja 1898 prevzel vodstvo goriške nadškofije. Papež Leon XIII. ga je 19. junija 1899 povzdignil v kardinala.

RIMSKI SIMPOZIJ

Predavatelji na simpoziju so skušali pojasniti najprej okolje, pogoje, razmere in okoliščine, v katerih se je Missia šolal, deloval in »vladal« in kakšni so bili njegovi pogledi, posegi in smerice v času razvoja in rasti katoliške miselnosti, katoliškega gibanja, katoliških shodov itd. Predavatelji so nadalje skušali odkriti, katere so bile značilnosti njegove osebnosti, osebnosti zavzetega cerkvenega pastirja. Iz vsega so skušali razbrati, ali moremo še govoriti o kardinalu Missiji kot »sporni osebnosti«. Predavatelji so marsikaj odkrili in so dali marsikateri napotek za nadaljnje raziskave, zlasti tedaj, ko bodo raziskovalcem v celoti na voljo tudi vatikanski arhivi.

Kardinal in nadškof Jakob Missia

Missia je znal voditi in vladati, a se je nekako držal ob strani, skoraj oddaljen. Znal pa je izbirati in pripravljati sodelavce, ki so v praktičnem življenju uresničevali njegove poglede in smernice. Iz zadržanja in dela njegovih predhodnikov in naslednikov na škofijskih sedežih v Ljubljani in v Gorici so govorniki na simpoziju skušali izluščiti to, kar je bilo značilno za Missijo.

PREDAVANJA

Simpozij se je začel v torek 8. septembra, ko so bila na sporedu sledeča predavanja: Politična in cerkveno-politična podoba avstrijskih dežel v 19. stoletju (prof. dr. Metod Benedik); Druž-

bene razmere v ljubljanski škofiji v drugi polovici 19. stoletja (prof. dr. Vasilij Melik); Cerkevno-upravna razdelitev na ozemlju mariborske škofije (kan. Viljem Pangerl); Odnos slovenske Cerkve do socialnega vprašanja (dr. Walter Lukan); Cerkevno-politično ozadje imenovanja Missija za ljubljanskega škofa in tudi za goriškega nadškofa (mag. Vinko Rajšp); Missijeva rimska leta (msgr. dr. Maksimilijan Jezernik).

V sredo 9. septembra so bila na programu sledeča predavanja: Družbene razmere v goriški nadškofiji na prelomu stoletja (dr. Branko Marušič); Cerkevne razmere v istem obdobju na Goriškem (prof. Franc Kralj); Missijev

odnos do cerkvenega petja (dr. Edo Škulj); Missijeva skrb za vzgojo duhovnikov, za semenišče in bogoslovje (prof. dr. France Oražem).

V četrtek 10. septembra je g. Franc Petrič govoril o Missiji in Jegliču, prof. Sergio Tavano iz Gorice o zavzetosti Missije za umetnost v Ljubljani in Gorici (prikazay vrsto diapozitivov, zlasti o kapelah v škofijskih palačah v Ljubljani in Gorici, ki sta zamisel Missije), mag. Stane Granda je govoril o katoliških shodih, s. Jasna Kogoj o Missijevem odnosu do redovnikov, dr. Drago Klemenčič o Missiji in Mahniču, g. Andrej Sedej o Missiji in Sedeju. Prebrali so tudi povzetek predavanja dr. Norberta Müllerja o Missijevem delovanju v graški škofiji. Kot zaključek je Missijev sorodnik Drago Skale podal nekaj »družinskih spominov« na Missijo.

POZDRAVI, VOŠČILA IN AVDIENCA

Simpozija se je udeležil ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar, ki je za udeležence maševal v sredo 9. septembra v cerkvi sv. Klementa. Odšel je v četrtek 10. septembra. Isti dan dopol-

dne je bil na simpoziju tudi goriški nadškof A. V. Bommarco, ki se je zahvalil organizatorjem za opravljeno delo in priporočil med škofijami stalno sodelovanje in ne samo dialog. Pozdrave in voščila so simpoziju poslali škofje iz Gradca, Maribora, Kopra in Trsta.

V petek 11. septembra so se ostali udeleženci peljali na izlet v Subiaco in Tivoli.

V sredo 9. septembra dopoldne so bili udeleženci simpozija pri skupni avdienci pri sv. očetu Janezu Pavlu II. Papež je imenoma pozdravil ljubljanskega nadškofa Šuštarja in v slovenščini nadaljeval: »Med vami pozdravljam udeležence znanstvenega simpozija o kardinalu Missiji, ki je bil najprej škof v Ljubljani, nato pa nadškof v Gorici in je na prelomnici zadnjega stoletja predstavljal Slovane srednje Evrope v kardinalskem zboru ter bil neustrašen branitelj narodnih in človeških pravic pripadnikov raznih etničnih skupin in neutrujen pospeševalec vzgoje duhovnikov in katoliške preнове svojih vernikov. Slovenskim ordinarijem, ki ste upravičeno ponosni na svojega rojaka in predhodnika, ki je bil tako goreč v svoji apostolski službi in zvest Svetemu sedžu, naše najboljše želje.«

JOZE MARKUZA

Tisočletnica pokristjanjenja Rusije

(988 - 1988)

Že skoro deset let se moskovski patriarhat pripravlja na proslavo 1000-letnice pokristjanjenja Rusije ali bolje uvedbe krščanstva v Kijevsko Rus. Pri tem velja pripomniti, da bo osrednja proslava v Moskvi, čeprav Moskve pred tisoč leti sploh še ni bilo, Kijev pa je bila prestolnica kijevskih knezov in kneževine. Sedaj je glavno mesto sovjetske republike Ukrajine. V 9. stoletju in pozneje še ni bilo ukrajinskega naroda, pač pa je Kijevska kneževina združevala številna slovanska plemena. Ukrajinci so se sčasoma po tatarskem opustošenju leta 1240 začeli zavedati svoje samobitnosti. Razni poskusi v 14. in 16. stoletju po samostojnosti so vselej propadli, šele v prvi polovici 19. stoletja doživijo Ukrajinci narodni preporod in oblikujejo lasten književni jezik.

Sedanji patriarh Pimen
»Moskovski in vseh Rusij«

ZACETEK KRŠČANSTVA

Zgodovina ruske države in cerkvene ureditve se začenja v 9. stoletju z vdorom skandinavskih Varjagov ali Vikingov, ki so pod vodstvom kneza Rurika združili slovanske skupine »Slovenov« ob Novgorodu, Poljanov in Drevljanov okrog Kijeva in Severjanov ob Dnjepru v enotno državo. Knez Rurik je vladal v Pskovu in Novgorodu, njegov brat Oleg pa v Kijevu. Kijevskemu knezu je sledil njegov sin Igor, ki se je poročil s kneginjo Olgo. Ta je po nasilni moževi 945 prevzela v svoje trdne roke vodstvo kneževine v imenu mladoletnega sina Svjatoslava. Kneginja Olga je spoznala, da ji more k izboljšanju državnega reda in npravnosti po zgledu bizantinske države in karolinške zahodne države pomagati krščanska vera. Tako je začelo prodirati krščanstvo v Kijevsko Rus že pod knezom Igorjem iz ohridske šole oz. po učencih sv. Cirila in Metoda. Kneginja Olga se je dala krstiti verjetno leta 957, ko se je s spremstvom napotila v Carigrad, kjer so jo sprejeli kot krščansko vladarico. Umrla je 11. julija 969 in jo pravoslavna in katoliška Cerkev častita kot svetnico.

Knez Vladimir ali Valdemar kot se je imenoval pred sprejetjem krščanstva je vladal kot veliki kijevski knez od 979 do 1015. Najprej je podpiral poganske običaje, nato pa ob spominu na svojo babico sv. Olgo in ob svoji krščanski ženi Ani, ki je bila Bolgarka ter mati mučenec Borisa in Gleba, začel na svoj način utrjevati krščanstvo najprej v kijevski kneževini, nato v Novgorodu in drugod. Knez Vladimir se je dal krstiti leta 987 ali na začetku 988 in se leta 989 poročil s carico Ano, ki je bila sestra carigrajskega cesarja Romana II.

Po načrtu kneza Vladimira naj bi velika kijevska kneževina sprejela vero kot vladarjevo voljo. Zato je ukazal množično krščenje v reki Dnjeper, ki se je ponavljalo več let. S tem je knez Vladimir utrdil svojo državo v sklopu tedanjih krščanskih držav, ker kot poganski vladar se ne bi mogel obdržati na oblasti.

Knez Vladimir je sprejel vzhodni bizantinski obred, toda v bogoslužje je uvedel slovanski jezik svetih bratov Cirila in Metoda, oz. njihov učencev, ki so imeli bogoslovno šolo v Ohridu in v Preslavu; namesto glagolice je sprejel cirilico. Knez Vladimir se je čutil krščanskega kneza, zato je pošiljal svoje poslanece tudi k papežu v Rim. Tako mu je leta 988 papež Janez XV. poslal v dar nekaj relikvij sv. Klementa, ki sta jih sv. Ciril in Metod našla na Krimu in nesla v Rim. Leta 1000 so papeški poslanci prišli tudi v Kijev. Knez Vladimir je po krstu živel kot zgleden krščanski knez, zato ga je Cerkev prištela med svetnike. Dobri odnosi z rimsko Cerkvijo so trajali še po velikem razkolu 1054. Zgodovinski viri nam vedo povedati, da je knez Izjaslav leta 1075 prosil papeža Gregorja VII., naj sprejme njegovo državo v svoje varstvo.

MOSKOVSKI PATRIARHAT

V 12. stoletju je začela kneževina Kijev propadati zavoljo premoči Suzdalske kneževine. Suzdalski knez Andrej Bogoljubski je leta 1169 zasedel in opustošil Kijev. Tatarski vdor v kijevsko kneževino 1238-1240 je zapečatil usodo te kneževine in skoro za 240 let podjarmil vso deželo. To je pospešilo rast in ugled severnih kneževin Suzdal in Novgorod. Na ozemlju suzdalske kneževine je knez Danijel ustanovil mesto Moskvo

Velikčastna cerkev Blaženega Vasilija iz 15. stol. na Rdečem trgu v Moskvi

Pogled na samostan Zagorsk - danes duhovno središče v Sovjetski zvezi

leta 1271 in dal začetek novi kneževini, ki se je potem v zgodovini silno razširila in prevladala nad drugimi kneževinami. Ugled novi kneževini so dvignili tudi kijevski nadškofje-metropolit, ki so zaradi tatarskega jarma zapustili Kijev in se naselili v Moskvi. Toda šele metropolit Job je 26. januarja 1589 postal prvi patriarh »Moskve in vse Rusije«.

Car Peter Veliki je leta 1700 ukinil patriarhat; bil je obnovljen novembra 1917 in za patriarha izvoljen metropolit Tihon. Boljševiška revolucija je v letih 1917-1923 začela preganjanje rusko pravoslavno Cerkev. V teh letih je prestalo mučeniško smrt 123 škofov, okrog 25.000 duhovnikov in menihov ter veliko število laikov, uničenih je bilo nad 40.000 cerkva, cerkvena in samostanska posestva podržavljena, redovnice pregnane.

Po smrti patriarha Tihona leta 1925 sovjetski režim ni dovolil volitev novega patriarha. Nov val preganjanj je zajel vernike med leti 1927 in 1932.

POD SOVJETSKIM REŽIMOM

Med drugo svetovno vojno, ko se je sovjetski režim znašel v velikih težavah zavljo gospodarske krize, lakote in vojne, je zaprosil za pomoč in sodelovanje tudi pravoslavno Cerkev. Z njo je sklenil poseben dogovor, da Cerkev prizna sovjetsko oblast in da pomaga k uresničenju socializma na družbenem področju in materialno podpre sovjetski režim proti tuji okupaciji. S svoje strani pa je režim zagotovil izvolitev patriarha, odprtje nekaterih semenišč (dve bogoslovni akademiji in štiri semenišča), odprtje nekaterih samostanov in izdajanje uradnega glasila. Sporazum je bil podpisan 4. septembra 1943 in že naslednjega 8. septembra je bil izvoljen patriarh Sergij, ki je vodil rusko pravoslavno Cerkev do svoje smrti 1944; nato je bil izvoljen za patriarha Aleksij (od 1945 do 1971). Od leta 1971 pa je patriarh Pimen, ki si prizadeva za mir in prijateljstvo med narodi.

UPI IN PRIČAKOVANJA

Ob tisočletnici pokristjanjenja Rusije je sovjetska oblast v zadnjem desetletju začela z obnovo kulturnih spomenikov stare krščanske Rusije

»ne kot povratak k preteklosti, temveč za pravilno razlago,« kot piše v knjigi Umetnost in vera 1982.

Ruska pravoslavna Cerkev želi ob tem svečanem jubileju proglasiti nekatere svoje svetniške kandidate. Sovjetske oblasti so deloma ugodile njeni prošnji, a odklonile so kandidature »optinskih starcev« tj. menihov, ki so živeli v samostanu Optina blizu Kaluge. Te je namreč sovjetska oblast leta 1922 pomorila ali pregnala ter uničila samostan, ker so se upirali politizaciji Cerkve.

Ob tisočletnici pokristjanjenja verniki v Sovjetski zvezi pričakujejo vsaj delno priznanje njihovih pravic, razne krščanske veroizpovedi pravico do svobodnega delovanja, izpustitev iz zaporov in taborišč ter psihiatričnih bolnišnic vseh preganjanih zaradi vere. Katoličani vzhodnega obreda pričakujejo preklíc nasilne vključitve v moskovski patriarhat in priznanje svojih pravic. Upajmo, da se ne bo obhajanje tisočletnice krščanstva v Sovjetski zvezi izrodilo zgolj v propagandne politične namene in v škodo vernih kristjanov.

LILIJANA FILIPČIČ

Misijonsko poslanstvo kristjana danes

(Zapis ob zborovanju v Sappadi)

»V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Beseda je bila Bog. Ta je bila v začetku pri Bogu. Vse je nastalo po njej in brez nje ni nastalo nič, kar je nastalega. V njej je bilo življenje in življenje je bilo luč ljudi in luč sveti v temi in tema je ni sprejela« (Jn 1, 1-5).

V predgovoru Janezovega evangelija čutimo, da se Bog zgodovine odkriva svojim vernim in dokazuje do kolikšne mere je pripravljen, da se sreča s človeštvom zato, da mu ponudi svoj odrešilni dialog.

S temi besedami uvajam temo tri-dnevne pastoralnega seminarja za mlade, ki se je odvijal v Sappadi od 13. do 16. septembra 1987, in sicer »misijonstvo kristjana«. Organizacijo celotnega dela sta prevzela Škofijska komisija in središče za mladinsko pastoralo iz Trsta.

Sappada '87

Kaj zborovanja v Sappadi pravzaprav predstavljajo za pastoralo mladih v Trstu?

Od prve »Sappade« je poteklo devet let, in do danes je bilo kar šest podobnih pastoralnih srečanj. Sappada zato opravičeno predstavlja realnost, šolo in način, kako graditi mladinsko pastoralo v tržaški škofiji.

Organizatorjem je letos prvič uspelo privabiti predstavnike skoraj vseh mladinskih katoliških združenj iz tržaške škofije. To ni malo, če pomislimo, da na našem ozemlju delujejo številne župnijske skupine, različne organizacije in gibanja.

Novo sestavljena Komisija in novo ustanovljeno Središče sta se letos dobro odrezala in z zborovanjem dokazala, da je vredno vztrajati v svojem delu in mlademu človeku vedno znova ponujati nove predloge in ideje za boljše delovanje na področju mladinske pastoralne.

Bog in zgodovina

Dva zelo bogata referata, čeprav različna med seboj, sta mlade udeležence vpeljala v smisel, da je pot delovanja v enotnosti in solidarnosti.

Duhovnik Ettore Malnati je v svo-

Posnetek
z zborovanja
v Sappadi 1987

jem referatu temeljito analiziral teološke temelje, ki jih ima prisotnost slehernega kristjana v zgodovini. Razčlenil jih je na več točk ter s tem okvirom pomagal mladim razumeti težo odgovornosti, ki jo vsak nosi v sedanjem času. Svoj referat je razčlenil na naslednje podnaslove:

- *Bog dela zgodovino: Resnica*
- *Bog postane zgodovina: Svoboda*
- *Bog se izpostavi v zgodovini: Solidarnost*
- *Bog hoče božje kraljestvo v zgodovini*

Zakaj, kje in kako širiti nauk kulture

Iz primerjave z božjo besedo, bi moral vsak kristjan, v kolikor ud Cerkev, odkriti, kako tudi sam postati misijonar.

Misijonsko poslanstvo bi se moralo roditi potem, ko je človek spoznal božjo ljubezen. Njegovo oznanjevanje pa naj bo vedno povezano s poslušanjem božje besede, tako intelektualno in kulturno, kot čustveno.

Vsakdo mora dati, kolikor more, čeprav malo. To je edini način za rast. Ne smemo biti leni in ne sme nas biti strah. Rast je zelo počasna. Treba je imeti zaupanje, da nam božji klic daje

tudi možnost, da uspemo v tem, kar od nas zahteva.

Naše nagnjenje, posebno še do mladih, mora izvirati iz prijateljskega odnosa, ob delitvi najmanjših stvari pa do odgovorov na globoka življenjska vprašanja. Ob vsem tem pa se moramo odpovedati želji, da bi komu hoteli spremeniti njegovo prepričanje.

Krščanska rast naj vedno upošteva individualne vzgibe, v prepričanju, da ima božji čas drugačna merila od človeškega.

Kateri je naš prvi kraj misijonske dejavnosti?

To je vsako srečanje z bližnjim, ki je podoba Boga in naš brat. Prav človek je cilj našega delovanja. Vsa področja, kjer se zliva naš trud: župnija, šola, delo, politika... so strukture, pravi smisel misijonarstva pa je vedno in samo človek.

Kje torej delovati? Vsakdo si mora izbrati svoje mesto in svojo nalogo, kjer čuti, da je poklican in si tako tudi izbrati pravi kraj. Zavedati pa se moramo, da ni kraja, ki bi nam bil tuj, v kolikor ni kraja, ki samega sebe opredeli za dobrega ali slabega, ampak mu njegovi »animatorji« - ljudje daje-

jo pravo vrednost. Od tu torej izvira naša odgovornost, da smo prisotni, v kolikor kristjani in mladi, je zaključil svoja izvajanja predavatelj Malnati.

Drugi predavatelj, don Mario Vatta se ni oddaljil od zasnovanega argumenta. Njegov poseg je bil poln predlogov za odgovorno krščansko življenje v našem mestu.

Poudaril je pomen, ki ga imata kontemplacija in molitev, saj sta nenadomestljiva opora za človeka, da lahko vztraja v posvetnem delovanju.

Čas zahteva dejanja

Tržaški škof Bellomi se je srečanja v Sappadi tudi sam udeležil. Mladi se radi sestajajo z njim in tako ima tudi sam možnost od blizu spoznati njihove težave.

Škof se je v svojem zaključnem predavanju zavzel, da bi mladi res znali biti odgovorni člani družbe.

Tržaška Cerkev potrebuje mladih sil, ki bi se z večjo gorečnostjo zavzele za tiste velike ideale, ki so vir njihove kulture.

Trst ima pa še eno posebnost: na njegovem ozemlju živita dva naroda. O tem se je veliko pisalo in govorilo. V Sappadi pa so se mladi, ki niso doživeli burne preteklosti in zato gledajo na svet brez predsodkov, zavzeli za vzajemno spoznavanje.

Slovenci bolje poznamo italijansko kulturo, ker smo z njo v stalnem stiku; Italijani pa nimajo možnosti, da bi zaslutili utrip slovenskega življenja in njegovega živahnega delovanja.

Vsakdo rad ostaja na svojem domu. Tu se počuti najbolj varnega. Vendar pa niso vsi taki, da se ne bi zanimali za svoj čas. Nasprotno, čutijo se odgovorne. In mnogi se v žaru te odgovornosti že razdajajo.

Tudi niso vsi mladi najbolj zavzeti in delavni na področjih, kjer bi njihovi talenti bili najbolj potrebni.

Zato ne ostanimo le pri besedah. Sedanji čas potrebuje dejanj.

Začnimo pri najbližjih — pri druž-

ni, ki je naša prva krščanska celica, a tudi sama potrebna obogatitve.

Če razumemo to nenehno prepletanje dogodkov in izkušenj kot pravo osebno in skupno obogatitev, nismo daleč od spoznanja znamenj časa in čutenja utripa zgodovine.

ALBERT MIKLAVEC

SPOKORNI PSALM

*Moj Bog,
čeprav je moja duša kriva,
Ti vdana je
ko soncu njiva:
odpira brazde
v Tvoj poljub
in vsa drhti,
se veseli obljub.*

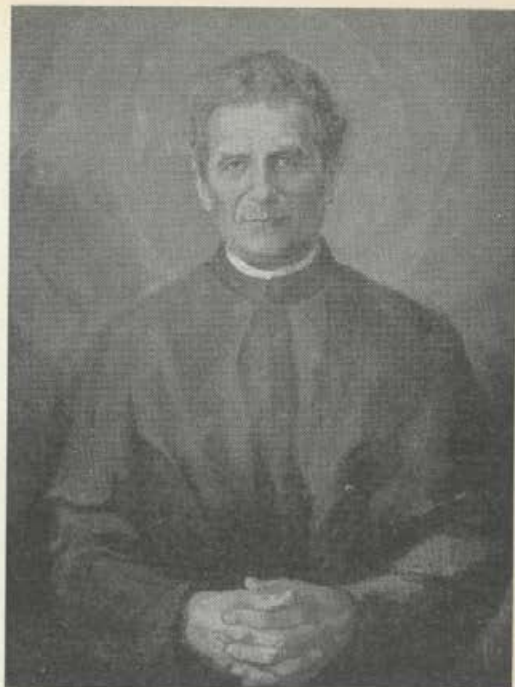
*Razgrni
nad menoj dlani:
občutil
svete bom objeme,
mi vzkliko bo
bogato seme
v Tvoj dan
iz mojih dni.*

*Kako žari
obzorje sončno,
poletje
je pod Tvojim svodom:
naj zazori
nad mojim rodом
poletje zlato
in brezkončno.*

*Moj Bog,
čeprav je naša duša kriva,
Te ljubi,
vroča in pojoča,
in je vsa vdana
naša borna koča,
razpeta
naša kraška njiva.*

Sv. Janez Bosko

1888-1988

Sv. Janez Bosko (Jože Trpin)

»Razglasitev posebnega "jubilejnega leta" je velikodušen in izreden dar; je hkrati znamenje papeževe velike ljubezni do mladih in globoke naklonjenosti do don Boska,« je ob predstavitvi papeškega dokumenta, ki ga je Janez Pavel II. objavil ob stoletnici svetnikove smrti, dejal vrhovni predstojnik salezijancev Egidij Viganò.

31. januarja 1988 poteka namreč stoletje "rojstva za nebesa" apostola mladih in enega največjih socialnih delavcev 19. stoletja. Tega dne se je v Turinu, prestolnici Piemonta, zaključilo bogato življenje, katerega edini smisel je bilo delo za mlade in njihovo lepšo prihodnost. »Ni napravil koraka, ni izrekel besede, ni se lotil ničesar, kar bi ne imelo za cilj reševanje mladine, dobro duš,« se je o njem izrekel eden njegovih sodelavcev.

S PODEŽELJA V MESTO

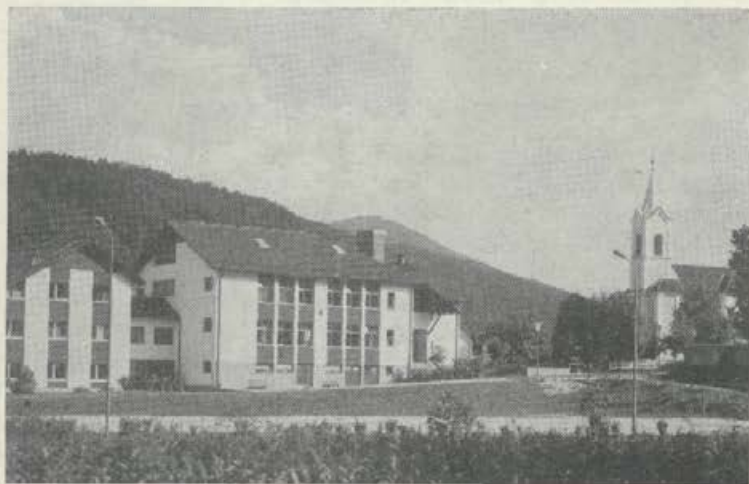
Življenjska pot Janeza Boska se je začela 16. avgusta 1815 v majhnem zaselku Becchi, okoli 30 km oddaljenem od Turina. Veličastna cerkev in grafična šola stojita danes na mestu, kjer je nekoč stala njegova rojstna hiša. Ko je bil star dve leti, mu je umrl oče. Skrb za družino, tri otroke in staro mater, je padla na ramena mame Marjete, pogumne in odločne žene, ki je z naravnost občudovanja vredno skrbjo vzgajala otroke in jim pri tem pomagala razviti bogate prirojene sposobnosti. Med njimi je izstopal Janez, najmlajši, živahen, z bujno domišljijo, vedno pripravljen, da je v dogodku ali stvari našel prijetno stran. Zgodovinar G. B. Lemoyne je o njem zapisal: »Njegov značaj se je nagibal bolj k resnosti. Govoril je malo, vse je opazoval, pretehtal besede drugih in se zavzemal, da bi spoznal različne značaje in razbral misli drugih. Tako se je znašel v vsakem okolju.«

Zelo zgodaj je začutil svoje življenjsko poslanstvo, nalogo, ki jo bo razvil v naslednjih šestdesetih letih. Rad je prebiral knjige in prisluhnil duhovniku pri nedeljski pridigi, nato pa zbral okrog sebe prijatelje iz vasi in jim pripovedoval, kaj je prebral ali slišal. Čeprav je domov prinesel krvaveč nos, ko je skušal pomiriti sprte strani, je vendarle čutil, da so fantje boljši, če je on z njimi.

Pri devetih letih je doživel božji namig, videnje, ki mu je pokazalo življenjsko poslanstvo. Skrivnostna gospa mu je naročila, da se zavzame za njene "otroke" in da naj zato postane ponižen, srčen in krepak. Velikokrat se je v poznejšem življenju vračal na to doživetje. Ob prelomnih dogodkih, ko se je moral odločati za delo in iskati nove smeri, se je videnje spet pojavilo pred njegovimi očmi. Spoznal je, da mu je spregovoril Kristus in njegova Mati in ga povabil, da se posveti za-puščeni mladini.

Učenje mu je bilo v veliko veselje. Imel je izreden spomin in strast za branje. Poskusi šolanja v domačem kraju, pri naklonjenem župniku v Castelnovu (kasneje so ga njemu v čast poimenovali Castelnovo Don Bosco) se niso obnesli. Materina odločnost in iznajdljivost mu je pomagala, da je prišel v Chieri in se vključil v redno šolsko delo. Štiri leta šolanja (1831-35) v Chieriju, mestu samostanov, študentov in tkalcev, je na kmečkega fanta imelo velik vpliv. Pri učenju ni imel težav. V enem letu je obdelal snov več razredov, kljub temu, da se je moral preživljati sam z delom po raznih delavnicah in z inštrukcijami. Rad je zahajal v ljudsko učilnico, kjer si je izposojal latinska in italijanska dela ter jih bral tudi ponoči. Med sošolci je bil duša družabnosti. Ustanovil je družbo veselja za pripravljanje dobrega razvedrila, a so na vsakem srečanju govorili tudi o verskih stvareh.

V Chieriju je bilo tudi semenišče za turinsko nadškofijo. Ko se je Janez odločil, da stopi na pot uresničevanja duhovniškega poklica, mu je mati Marjeta stala ob strani in ga z dobrimi nasveti pospremila na pot. Konec oktobra 1835 je stopil v semenišče. Novo okolje, stroga in nekoliko janzenistična vzgoja, poseben odnos predstojnikov do bogo-

Salezijanski zavod Želmlje

Salezijanska cerkev Marije Pomočnice
na Rakovniku v Ljubljani

slovcev, zgledni sošolci in veliko časa za študij so ga pripravljali za prihodnje življenje in delo. Janez Bosko je iz delavnega in iznajdlivega kmečkega fanta dozorel v navdušenega bogoslovca in apostola. 5. junija 1841 ga je turinski nadškof Alojzij Fransoni posvetil v duhovnika. Pred njim so se odprle številne možnosti dela. Da bi spoznal načrte, ki jih je Bog imel z njim, se je posvetoval s svojim duhovnim voditeljem Jožefom Cafassom. Dogovorila sta se, da pride v cerkveni konvikt, kjer bo dopolnil duhovniško oblikovanje, posebej glede praktičnih nalog dušnega pastirstva. Ob študiju je Janez Bosko začel odkrivati položaj mladih v Turinu.

VSE ŽIVLJENJE ZA MLADE

V času življenja v konviktu so profesorji mlade duhovnike seznanjali z možnostmi apostolskega dela. Janez Bosko se je posvetil pridiganju, spovedovanju, pripravi verskih tečajev po raznih ustanovah, obenem pa je s pronicljivim pogledom spoznaval moralno stanje mladine. Le-to je nanj napravilo globok vtis. V raznih delih mesta je našel skupine fantov različnih starosti, ki so blodili po ulicah in trgih, veliko jih je bilo zlasti v predmestjih, se igrali in prepirali, preklinjali in počenjali še kaj hujšega, kot je dejal. Najbolj so ga prizadeli obiski v zaporih. »Ko sem zagledal trume zdravih, krepkih in bistrih fantov od 12. do 18. leta ter videl, kako so brez dela, polni mrčesa, ob pičlem časnem in duhovnem kruhu, me je obšla groza.« Takrat je dokončno odkril, da bodo v središču njegovega bivanja odslej mladi, ki potrebujejo nekoga, ki se bo zanje zanimal in zavzel.

Začel je zbirati mlade in jim pomagati, kolikor je le mogel. 8. december 1841 velja za začetek salezijanskega mladinskega dela. Tega dne je namreč ob cerkvi sv. Frančiška Asiškega srečal Jerneja Garellija, 16-letnega delavca, se z njim pogovoril in ga poučil, kako kristjani naredimo znamenje križa. Naslednjo nedeljo je Garelli pripeljal skupino svojih tovarišev, zidarjev, ki so prišli v Turin in, iztrgani iz domačega okolja, iskali zaposlitev. Od takrat naprej se je srečanj udeleževalo vedno več fantov. Sestanki so obsegali skupno razvedrilo, šport, sprehode, drugi del je bil posvečen krščanskemu nauku in zakramentom.

Nedeljskemu in prazničnemu oratoriju, kakor je Janez Bosko imenoval srečanja, je kmalu dodal dom, kjer so lahko našli streho nad glavo, topel obrok, pomoč pri učenju. Prav slednjemu je posvetil veliko pozornosti. Izkušnja mu je povedala, da so fantje bili velikokrat žrtve brezvestnih delodajalcev, ker so bili neizobraženi. Zato je organiziral tečaje opismenjevanja, večerne šole, in za tiste, ki so se želeli usposobiti v kakšnem poklicu, poklicne šole z delavnicami. Današnji Valdocco, salezijanska četrt v Turinu, obsega vse te ustanove in okoli cerkve sv. Frančiška Saleškega sestavlja mozaik različnih del, ki jih je don Bosko posvetil mladim. Velja za enega prvih, ki je z mojstri in podjetji za svoje fante sklepal delovne pogodbe ter tako zagotovil možnost učenja in priznanja temeljnih pravic v delovnem procesu. Seveda ni zanemarjal tudi verske vzgoje. Rednim pobožnostim je vsak mesec dodal duhovno obnovno (imenoval jo je »vaja za srečno smrt«) in večdnevne duhovne vaje vsako leto. Po mnenju zgodovinarjev je prvi vpeljal duhovne vaje za mlade delavce. Študentom je omogočil, da so se izšolali in dosegli naslove, ki so najbolj ustrezali njihovim sposobnostim. Med vsemi gojenci zavzema posebno mesto sv. Dominik Savio, ki je bil v don Boskovem zavodu tri leta (1854-57).

Minister Rattazzi, ki je predložil zakon o ukinitvi samostanov, se je zanimal tudi za delo valdoškega duhovnika. Ko je videl njegove uspehe, mu je predlagal, da ustanovi družbo, ki bo nadaljevala njegovo delo. Nepričakovani nasvet je svetniku privabil nasmeh, vendar pa ga je vzel resno. Ob sebi je začel zbirati sodelavce, duhovnike in laike, jih uvajal v delo in začel pripravljati temeljne dokumente nove redovne družbe. Kar dve desetletji sta bili za to potrebni. Šele leta 1874 je papež potrdil pravila salezijanske družbe, redovne skupnosti, ki ji je ustanovnik za priprošnjika in zgled pastoralnega dela postavil ženevskega škofa Frančiška Saleškega. Salezijanci naj bi se posvečali moški mladini, salezijanske sestre, Hčere Marije Pomočnice, ki jih je don Bosko ustanovil skupaj z Marijo Dominiko Mazzarello (1837-81), pa dekletom.

Leta med 1863-68 veljajo v don Boskovem življenju za nekaj posebnega. Vse svoje energije je usmeril v gradnjo cerkve Marije Pomočnice v Turinu, spomenik hvaležnosti božji Materi za pomoč in središče duhovne povezave članov salezijanske družine. Utrdila se je tesna povezanost med njim in Pomočnico, vez, ki mu jo je v življenje dala mati Marjeta: »Ko si prišel na svet, sem te posvetila preblaženi Devici Mariji; ko si odhajal v šole, sem ti priporočila pobožnost do te naše dobre Matere. Sedaj ti pa naročam, da bodi ves njen. Hodi s takimi, ki ljubijo Marijo. Če boš postal duhovnik, zmeraj priporoči in širi Marijino čiščenje.«

Čas mu je narekoval uporabo vseh sredstev za oznanjevanje evangeljskega sporočila, iznajdljivost pa mu je pomagala, da je postal plodovit pisatelj, založnik in vzgojitelj delavcev na področju apostolata

Otroški zbor iz Sv. Križa pri Trstu na reviji Pesem mladih 1987;
zbor vodi s. Angelina Šterbenc

tiska. Pri 29 letih je objavil prvo knjigo, novi naslovi so se nato vrstili do konca življenja. Ustanovil je več tiskarn in sploh delal, kot je dejal poznejšemu papežu Piju XI.: »V tem hoče biti don Bosko vedno na čelu napredka.«

Misel mladega Janeza Boska se je večkrat ustavila ob poročilih misijonskih ustanov, spremljala ga je vse življenje, a je ostalo samo pri željah. Moral se je zadovoljiti s tem, da je v misijone poslal številne svoje učence. Od leta 1875, ko je v južno Argentino odšla prva skupina misijonarjev, je vsako leto pripravil več novih. Ob njegovi smrti je bilo v Južni Ameriki skoraj 150 salezijancev in 50 salezijanskih sester.

Drvo, ki ga je v Cerkvi zasadil sv. Janez Bosco se je bogato razraslo. Statistika nam pove, da je poleg duhovnih poklicev, ki jih je vzgojil za različne škofije, vzgojil 774 salezijancev, ustanovil 57 hiš, ki so bile razdeljene v 6 inšpektorij.

DON BOSKO IN SLOVENCİ

Dvajset let pred njegovo smrtjo je glas o turinskem apostolu že prišel na slovenska tla. V različnem cerkvenem tisku so se začele pojavljati novice o njegovem delu, ki so postale številnejše po začetku izhajanja Salezijanskega vestnika. Tudi v naših krajih je pritegnil sotrudnike, da so podpirali njegove ustanove in bili z njim v pisnih stikih neposredno ali prek duhovnikov.

Na Kranjskem ima za to pomembno mesto kanonik Luka Jeran (1818-1896), urednik Zgodnje Danice, ki je v tem cerkvenem časopisu že 1868 objavil življenjepis don Boskovega gojenca Mihaela Magoneja. Ves čas urednikovanja je Jeran polnil Daničine stolpce z novicami iz salezijanskega sveta, spodbujal sodelovanje pri mnogih zamislih, ki so zorele v Turinu, in temeljito posegel v nastajanje skupnosti salezijanskih sotrudnikov na Slovenskem. Ker se je sam srečal z Janezom Boskom, je bilo njegovo navdušenje toliko bolj razumljivo in prepričljivo.

Največ zaslug za prihod prve skupine salezijancev na Rakovnik pri Ljubljani pa ima katehet na ljubljanskih šolah Janez Smrekar (1853-1920), ki je pripravil vse potrebno za prvo ustanovo in poskrbel tudi za prve salezijanske poklice slovenske narodnosti. Že 1894 je v Turin poslal prvo skupino dijakov iz različnih šol v ljubljanski okolici, da bi tam nadaljevali izobraževanje in postali salezijanci. Velik del stroškov je moral kriti sam. Leto pred tem pa je ustanovil Društvo za zgradbo zavetišča in vzgojevališča v Ljubljani, ki si je za cilj postavilo nakup stavbe, kjer bi salezijanci lahko začeli z delom. Prav to društvo je kupilo grad Rakovnik in ga leta 1901 izročilo skupini štirih don Boskovih učencev, ki so prišli iz Turina. Trije med njimi so že bili Slovenci.

V avstro-ogrski monarhiji so pred tem bili že drugi zavodi, ki so jih vodili salezijanci. Že 1893 je bil ustanovljen v Trentu, dve leti kasneje v Gorici in 1898 v Trstu. Predstojniki so morali imeti avstrijsko državljanstvo ali vsaj zanj prositi, kljub temu niso mogli razviti vseh dejavnosti, ker je prihod te redovne družbe na habsburška tla pomenil vdor italijanskega vpliva. Šele 1912 je salezijanska družba dobila uradno dovoljenje za delo v Avstro-Ogrski.

Kratek pregled značilnosti delovanja don Boskovih skupnosti na slovenskih tleh nam pove, da so v prvem obdobju prevladovali zavodi, z vsemi razsežnostmi, ki jih tako življenje prinaša. Na Rakovniku so želeli začeti z osnovno šolo, a zavoljo predstav, ki so jih o salezijanskem delu imele tamkajšnje oblasti, so morali odpreti pobiljševalnico. Niso smeli sprejeti niti kandidatov za redovniško življenje; le-ti so se morali šolati na javnih šolah v mestu. Pred prvo svetovno vojno so poskušali z obrtnimi šolami za tiste, ki bi si pridobili temeljno izobrazbo in bi bilo bivanje v zavodu še potrebno, vendar dlje od poskusov ni prišlo. Skoraj istočasno so povečevali zmogljivosti zavoda in zgradili cerkev Marije Pomočnice. Zaradi vojne je slednja morala počakati do leta 1924, ko je bila 8. septembra slovesno posvečena (papeža je zastopal salezijanski kardinal Janez Caglierio), zavod pa je bil odprt s šolskim letom 1909-10. V njem so imele prostore osnovna šola, poklicne šole različnih smeri, dijaški internat in gimnazija. Po zadnji vojni so bile v njem razne državne ustanove, zdaj pa je v njem tekstilna tovarna.

Za izobraževanje redovnih poklicev, sprva so bili skupaj s kandidati iz različnih dežel nekdanje habsburške monarhije, so 1907 kupili grad Radno pri Sevnici. Tu se je naselil noviciat, nekaj časa teološka šola za poljske klerike in med obema vojnama višja gimnazija. Ker ni bilo mogoče izpeljati ustanovitve kmetijske šole v Veržetu pri Ljutomeru, kamor so prišli leta 1912, je zavod Marijanišče postal malo seme-nišče za salezijanske poklice. Od časa do časa so prirejali kmetijske tečaje. Leta okupacije in razmere, ki so sledile, niso dovoljevale, da bi se zavoda obnovila. Zato je po letih, ko so našli gostoljubnost po zavodih na Hrvaškem, bilo potrebno misliti na dom v Sloveniji. Od 1966 v Želimljem pri Ljubljani obstaja nov zavod s srednjo versko šolo in programi oblikovanja za mlade redovnike. Med obema vojnama je na Rakovniku delovala visoka teološka šola, po njenem zatrtju se bogoslovci šolajo na ljubljanski Teološki fakulteti.

Spremembe, ki jih je prinesla prva svetovna vojna, so zahtevale nove oblike dela. 1919 je bilo Jugoslaviji priključeno Prekmurje in ko je bila v Murski Soboti ustanovljena gimnazija, je bilo za oddaljenejša dijake nujno priskrbeti internat. Na pobudo narodnega buditelja Jožefa

Klekla so skrb zanj prevzeli salezijanci. V predmestju Ljubljana, na Kodeljevem, je počasi nastajal mladinski dom, v katerem so našli prostor za razvedrilo in možnost izobraževanja otroci, vojne sirote. V obeh domovih, kot tudi v drugih, je bilo poskrbljeno za krščansko in človeško vzgojo, cvetela so kulturna in športna združenja različnih zvrsti, godbe na pihala so prirejale koncerte in sodelovale na različnih slovesnostih, za versko življenje so poskrbeli krožki, duhovne vaje in vključevanje v verske prireditve na različnih ravneh. Mladi so se zanimali za misijone, vzdrževali stike s slovenskimi misijonarji, prirejali predavanja z misijonsko tematiko in sploh pripravljali posebno vzdušje odprtosti za vso Cerkev, saj je iz slovenskih salezijanskih zavodov odšlo po svetu več kot sto misijonarjev. Tej dejavnosti je veliko strani posvečal še salezijanski tisk (glasilo sotrudnikov, Salezijanski vestnik, npr. izhaja že od leta 1904 in v vsaki številki prinaša misijonske novice).

Že od vsega začetka so se salezijanci vključevali v pastoralno delo po župnijah. Vodili so duhovne obnove, celodnevna češčenja, pomagali pri spovedovanju in pridigali misijone (to zlasti v petdesetih in šestdesetih letih), pripravljali katehetske pripomočke. V novi družbeni ureditvi pa so tudi prevzeli v upravo več župnij. Ta oblika apostolskega prizadevanja je postala prevladujoča. Večina duhovnikov skrbi za župnijske skupnosti, občasno se vključujejo tudi drugi. Tiskovna dejavnost služi za učinkovitejše oznanjevanje.

Kot za sv. Janeza Boska bi lahko rekli tudi za slovenske salezijance, da je njihovo delo tesno povezano z božjo Materjo. Svetišče na Rakovniku je postalo izhodišče vsega poslanstva. Od tod so ustanavljali nove skupnosti, ki so si za veliko nalogo postavljale razširjanje češčenja Pomočnice kristjanov. »O sveti Devici Mariji lahko rečemo, da je ustanoviteljica in mati vseh redovnih družb, vse od dvorane zadnje večerje pa do naših dni,« je zatrdil don Bosko. Istočasnost obhajanja Marijinega leta in stoletnice don Boskove smrti daje tesni povezanosti novo obogatitev.

40-letnica pevskega zbora pri Novem sv. Antonu v dvorani Marijinega doma v ul. Risorta v Trstu (fotomladika)

O tistem skrivnostnem človeškem merilu, ki mu pravimo srce

KRŠČANSKO PRIČEVANJE

Naj navedem nekaj resničnih dogodkov daljnovzhodne Japonske, ki nam lahko s svojo oddaljenostjo pripomore k uravnovešeni sodbi.

Prvi dogodek se odigrava na koncu 16. in v začetku 17. stoletja — letnice iz časa preganjanja kristjanov na Japonskem predstavljajo zavest ljudi tiste dobe, kako so jih ljudje in dogodki gnali iz ene situacije v drugo, ne da bi mogli istočasno natanko povedati, kje se je zemlja na poti okoli sonca nahajala, kar je vendar pomen kakšne letnice.

V eni izmed vasi, ki so se na zahodu stiskale k pristanišču Nagasakiju, so biriči nagasaškega oblastnika prišli aretirat krščansko kmečko družino očeta, matere in sina, katerih imena si je pozabljava zgodovina mogla zapomniti le z označko Beatus, ki je še danes vklesana na njihov moderni nagrobni spomenik na kraju njihovega mučeništva.

Ko so biriči obkolili skromno kmetijo, sta bila doma le mati in sin; čeprav sta vedela, da so jih prišli ubijati, sta biriče vljudno prosila, da počakajo, dotlej se ne vrne oče s polja; in takoj sta se lotila dela, da pripravita krvnikom kar se da izvrstno rižev poje-dino, seveda v kolikor je to njihova uboga kmetija zmogla.

Ko se je vrnil oče s polja, je tudi on brez ugovora pomagal pri postrežbi. In ko so se biriči nasitili, so se lotili mučenja kar na dvorišču — morda so menili, da se kažejo hvaležne, ker ne vlačijo teh kristjanov v živinsko-brutalno urejeno nagasaško ječo. Seveda bi se naši trije mučenci lahko izognili mučenju, ko bi se pred biriči odrekli našemu Gospodu in sveti veri vanj, a vsi trije so raje prenašali muke; njihovega imena si zgodovina ni mogla zapomniti — Bog ve, zakaj —, obliko njho-

vega mučenja pa si je natanko zapisala; če nisem primoran, teh krvavih podrobnosti nočem opisati.

NEČLOVEŠKO SRCE

Zdaj, tri sto let pozneje, se vprašujem: kdo izmed oseb, ki so igrale odločilno vlogo v tej resnični tragediji, je nastopal tako, kot si predstavljamo ravnanje človeka v skladu z njegovo duhovno-telesno naravo; odsevom božje narave? Ali z drugimi besedami: če je srce tisto, kar zajame v besedo (tako ali tako izraženo v kulturah različnih ljudstev) širino in globino konkretnega človeka, katera teh oseb je razodela večjo srčno širino in globino, močnejše in lepše srce?

Nagasaški oblastnik (menda je bilo njegovo ime Hasegawa) gotovo ne: zgodovina ve o njem poročati, da se je posluževal preganjanja kristjanov za doseg večje naklonjenosti pri svojih predstojnikih v daljnem mestu Eddo (današnjem Tokiu); večja naklonjenost je tedaj pomenila večjo politično oblast, višje finančne dohodke, udobnejše življenje, da ne omenimo višje osebne časti, ki se še danes zdi povprečnemu Japoncu nekaj, kar lahko odtehta še tako negativne napake značaja in ravnanja.

Kaj pa biriči odnosno v modernem jeziku — policija? Če so bili prepričani o pravilnosti postopka proti kristjanom (zgodovina teh časov pozna tudi biriče, ki so spoznali nedolžnost kristjanov in temu primerno ravnali), so izpolnjevali svojo dolžnost; če so imeli odlok o usmrtitvi tako rekoč v žepu (ki je še danes del japonskega kimona), za čigar izpeljavo je bilo treba le ugotoviti dejansko trmoglavost vztrajanje v veri, jim ni bilo treba seči še posebej po sadističnem trpinčenju na smrt obsojenih; in če jim je mučenje bilo za-

Nabrežinski srednješolci
ob razstavi pirhov
Velika noč 1987

povedano kot učinkovito sredstvo ustrahovanja ostalih kristjanov, način mučenja pa ne, so lahko vsaj v tem oziru pokazali nekaj plemenitega iz sicer osurovelega srca — tudi ta drobni, medli žarek svetlobe v strašni temini bi spremenil usodo temini izročeni žrtev.

Zgodovina molči o teh izbirah, tako kot molči o imenu naših treh mučencev; vendar je gotovo, da je vsak izmed biričev moral črpati iz bogastva in revščine svojega srca, v kolikor ni bil robot; saj nam je tudi v spominu, kar je bil povedal naš Gospod, Učlovečena Božja Modrost: »Dober človek zajema iz zaklada svojega dobrega srca« (Mt 12, 35) in »Iz srca pridejo zlobne misli, ki vodijo človeka k ubijanju« (Mt 15, 19). Ravnanje naših treh mučencev pa je kakor kristal, ki ga odkrijemo sredi uboge prsti in raztresenih kamnov in ki mu je sončni žarek izvil skrito krasoto, da se svetlika na edinstveno očarljiv način — Kristusova milostna moč je spremenila tem trem ljudem, po vsaj takratnem svetnem merilu nepomembnim, srce, da je poslej lahko zajemalo iz plemenite polnosti, v primeri s katero ostane srce nagasaškega oblastnika tako silno revno-človeško. V ozadju tega oblastnika stojijo dejanja in odločitve njegovih

predstojnikov, vojaških diktatorjev iz družine Tokugawa, ki jim najboljši poznavalci tedanje japonske zgodovine očitajo, da so pri vsej skrbi za neodvisnost Japonske od tujih velesil ubijali, ne da bi se prepričali o krivdi izdajstva; kljub ogromnemu in mnogovrstnemu zunanjemu bogastvu, do katerega so se bili povzpeli s svojimi političnimi in vojaškimi sposobnostmi, je ostalo njihovo srce nečloveško ubogo z ozirom na pravičnost in resnico.

PLEMENITO SRCE

Pa da ne bo kdo menil, da je človeško bogato ali plemenito srce nekaj, k čemur ne vabi in ne nagiba naš Stvarnik pogana... Po nenadnem napadu na ameriško oporišče Pearl Harbor 8. decembra 1941 (po ameriškem koledarju 7. decembra) se je Japonska druge svetovne vojne vrgla na osvajanje bližnjih in daljnih dežel, pri čemer je zajela veliko število vojnih ujetnikov. Ta in oni lager internirancev je bil med vojno podoben koncentracijskemu taborišču, kjer so se stražniki lahko sadistično znašali nad jetniki, bodisi s sodelovanjem poveljnika taborišča ali pa brez njegove javne privolitve. Eno teh taborišč za vojne ujetnike je bil pod poveljstvom nekega častnika, ki ga bomo imenovali X. Y., ker se še danes noče

javno ponašati s svojo medvojno službo; sporaj nepoznan živi v pristaniškem mestu Yokohama. Po zmagi nad Japonci so Amerikanci skupno z ostalimi zavezniki uvedli sodno preiskavo nekdanjih poveljnikov teh taborišč in njihovih sodelavcev; enodušno pričevanje preživelih je razodelo poveljnika X. Y. kot pravičnega človeka, ki je vsakemu jetniku priznaval človeško dostojanstvo in ni trpel ne šikaniranja ne kakšnega usužnjevanja jetnikov. Če človek jemlje v poštev vzdušje prenekaterih japonskih bojnih enot, kjer je zaničevanje sovražnika v kakršni koli obliki pomenilo zmago nad bolj nežnimi čustvi in torej neke vrste junaško službo domovini — takratni militaristi so upali, da s takšnim načinom mišljenja vzgojijo idealne vojake —, če torej pomislimo na takšno pogostno vzdušje, kateremu so se uдинjali včasih bolj častniki kot pa navadni borci, potem moremo ceniti srce tega človeka X. Y.-a,

JOŽE ALEKSIJ MARKUŽA

SKRIVNOST BESEDE

*Beseda
je ustvarila
prvine sveta
in obok neba,
vse veselje
iz nič.*

*Beseda
vlila je življenje
ljudem,
ribam morja
in pticam neba,
vsem živim stvarim.*

*Beseda
je svet prerodila,
premagala zlo,
človeka otela,
dvignila k sebi
v večno nebo.*

ki je bilo dovolj bogato, da je zajemalo pravičnost za ravnanje in doslednost za odpor proti različnim pritiskom v nasprotno smer, ki je obljubljala večjo čast in večji ugled. Ameriško-zavezniško sodišče je gospodu X. Y. vrnilo svobodo s posebno zahvalo narodov, za katerih jetnike je X. Y. skrbel. In ker smo že pri osebnih spominih na drugo svetovno vojno: očividec mi je pripovedoval o nemškem oddelku, ki je dobil povelje, da zajame in postreli talce grške vasi, da ustrahuje gverilce, ki so bili uspešno napadli nemško kolono in se potem umaknili v balkanske hribe; določen nemški vojak se je uprl svojemu poveljniku, češ da ne more ubiti nedolžnih ljudi, nakar je bil postavljen v isto vrsto s talci in ustreljen — kakšen človek, kakšno srce, kakšna junaška plemenitost! Čitanke osnovnih šol narodov sveta bi morale imeti to zgodbo. Tu me beseda »šola« spominja na šolo v povojni Japonski, v pokrajini Tochigi severno od Tokia; v šoli uči mlada učiteljica, katere zaročenec je bil poslan kot vojak japonske pehote na Novo Gvinejo, odkoder se leta 1945 ni vrnil; možnost, da je ostal živ po tistih krvavih bitkah na otoku je bila manjša kot najmanjši odstotek, in vendar je učiteljica, pogan-ka kot njen zaročenec, čakala iz dneva v dan, iz meseca v mesec, iz leta v leto — sedem let, čeprav ji, ljubki in poštene, ni manjkalo snubcev, tudi bogatih ne; šele leta 1952 so ji prinesli v svilen japonsko ruto zavit dokaz zaročenčeve smrti, potem ko se je s preživeli vojaki umikal skoz džungle, močvirja, in čez gore 240 kilometrov daleč do konca otoka, kjer pa ni bilo več ne ladij ne podmornic za prevoz na varno... Kašno dekle, kakšno srce, kakšna globina in širina je last tega človeškega bitja! Toda tudi vsakdanje življenje, tu na japonskih otokih in povsod drugje na svetu, tiho registri-
ra — in komaj kdaj glasno omeni — dogodke, v katerih se zasveti, se razodene, se vrine med običajno priznano ravnanje in sebičnost — globlje, širše, močnejše in lepše človeško srce

»Mavrica solidarnosti«
v Nabrežini

SRCE DELA ČLOVEKA

Zdi se mi, da lahko trdimo brez pretiravanja, tako rekoč z obema nogama na zemlji izkustva: z ozirom na človeško naravo smo si vsi ljudje enaki; šele to, kar označujemo z besedo »srce« (ki je v nekaterih jezikih različna od besede za fizično srce), razodeva najbolj osebno razliko ali svoj-skost človeka. Lahko bi tudi rekli: srce dela človeka. Še tako čudoviti svet prvineke snovi, še tako očarljiv svet rastlin in cvetic, še tako razvit in pester svet živali — nima srca, ker se ne more v danih mejah svobodno odločati. Vse, kar vpliva na človeka, vpliva na njegovo srce in ga oblikuje, in v tem smislu srce ne pozna fizičnega staranja, ne pozna fizične smrti: v kolikor je del fizičnega telesa, umre; v kolikor je del duha, ne more umreti fizične smrti, čeprav vemo iz razodetja — edino iz razodetja —, da lahko umre duhovne smrti (prim. Raz 2, 11).

Zgodovina in osebne izkušnje nam

razodevajo srce kot ključ za spoznavanje in vrednotenje človeka. Ta uvid nam lahko omogoča dostop do tistega Človeka, ki je središče celotne človeške zgodovine: Jezusa, Učlovečenega Božjega Sina, obljubljenega in dejanjskega Odrešenika ali Kristusa.

Kakor nikdar ne neha — ne more nehati — biti Božji Sin in torej božje narave, tako od trenutka svetega spočetja po delovanju Svetega Duha v Devici Mariji, ne neha — ker noče nehati — biti pravi človek, bitje resnične človeške narave, čeprav je obenem le ena, namreč (Druga) Božja Oseba, ker bi sicer ne mogli reči, da je Učlovečeni Božji Sin (razodetje namreč ne pozna višje stvarnosti kot je Neskončni Triosebni Bog). Ko bi vsi ljudje, ki živimo v določeni dobi na določenem kraju bili ljudje zmeraj velikega, globokega, širokega, plemenitega srca, bi najbrž že na tem svetu uživali neke vrste nebesa, ker bi nam medsebojna ljubezen — ki je kratica za takšno

srce — lajšala še tako grenko zlo, v kolikor bi ga še bilo.

S častno in občudovanja vredno izjemo svetnikov med nami mi ljudje takšne nepretrgane ljubezni ne zmoredmo, čeprav se po Jezusovi zapovedi moramo zanjo truditi (in imamo torej božjo pomoč na razpolago, ker Bog ne ukaže ničesar nemogočega); kes in pokora nam morata oživljati vsaj stremljenje po ljubezni, ki je zmeraj ljubezen do Boga in zaradi Njega do bližnjega, vštevši samega sebe.

BOŽJE SRCE

Toda pri Jezusu, ki je resničen Človek, ker se je Druga Božja Oseba resnično učlovečila kot Jezus, Marijin sin, ni problema ljubezni. Njegovo človeško srce, resnično človeško srce, je srce Božjega Sina, ki je kot Bog čista ljubezen (prim. enačbo sv. Janeza: Bog = Ljubezen; 1 Jn 4, 8) — Jezusovo srce je Srce Učlovečene Božje Besede, to je, srce Učlovečene Večne Božje Ljubezni. Od prvega trenutka Učlovečenja naprej in na veke ima Večna Božja Ljubezen tudi človeško srce in človeški način ljubezni, ker je Učlovečena Druga Božja Oseba resnični človek.

Če srce človeka razodeva, kaj je vsak izmed nas v polnem pomenu besede »človek«, potem razodeva Jezusovo Srce Božjo Ljubezen Druge Božje Osebe, ki je od prvega trenutka Učlovečenja v skladu z verovanjem zmožna živeti, čutiti, trpeti, se veseliti, z eno besedo: ljubiti, tudi s človeškim srcem na človeški način, toda brez sence in sledu zla odnosno sebičnosti.

V tem smislu mu rečemo Presveto Srce Jezusovo. To Srce je znamenje vsega, kar je Učlovečeni Božji Sin storil za vsakega človeka preteklosti, sedanjosti in prihodnosti — s tem, da je delil z nami križe življenja, celo strašni križ silne smrti.

Srce Jezusovo je znamenje usmiljene, zmagoslavne in resnične ljubezni; da zadosti najsvetejši božji pravičnosti za naše grehe, to je, za vse naše grešne odgovore božji ljubezni, je ho-

tel kronati različna trpljenja svojega zemskega življenja s križevim potom in strašno smrtjo na križu; s svojim vstajenjem od mrtvih in vidno vrnitvijo k učencem je premagal enega največjih sovražnikov človeštva: fizično smrt; in po vrnitvi v nebesa ne neha biti Človek: v sv. Evharistiji hoče ostati z nami in na koncu sedanjega sveta in njegove dobe nas čaka na pragu »novega neba in nove zemlje« (Raz 21, 1; prim. tudi 5. v. istotam); s svojim zemskim življenjem, trpljenjem, in smrtjo in vstajenjem nam je zagotovil dežel na samem božjem življenju, če se — kot svobodna bitja — dokončno ne upremo Bogu in Njegovi volji; po svojem zmagoslavnem Vnebohodu nam je podaril delež na Svetem Duhu in Njegovih darovih, da je tako postal delež na božjem življenju za nas, kristjane, že na tem svetu tako rekoč »otipljiva« resničnost.

Že po naravi nas privlačijo plemenita dejanja človeškega srca — kot da bi čutili, da nas bo takšno srce imelo za ljubeznivega gosta; v tej ali oni obliki iščemo ljudje zmeraj in povsod — ljubezen. Ljubeznivost, s katero nas bo takšno človeško srce sprejelo, bo najbrž omejena, saj obdaja naš razum na vseh straneh tema nevednosti in težnosti sebičnosti je ne moremo nikdar popolnoma otresti. Kako drugače je, ko se približamo Srcu našega »Gospoda in Boga« (Jn 20, 28).

Sicer teži vsako dejanje krščanskega življenja v Srce »edinega Srednika med Bogom in človekom« (1 Tim 2, 5; prim. tudi Hebr 8, 6; 9,15; 12,24); torej se k temu Srcu neprestano obračamo, kakor sončnica k soncu; toda če to Srce le malce razumemo, nas s svojo ljubeznijo Božje Osebe do nas kot posameznih, konkretnih človeških oseb — tako da lahko vsak izmed nas reče na edinstven način: On in jaz — osrečuje in privlačuje in vabi, da čutimo, da je odgovor na najbolj skrito hrepenenje našega srca, pa naj živimo samsko ali Bogu posvečeno ali v zakonski ljubezni uresničeno življenje.

Prireditev
v prenovljeni
kino dvorani
na Bazovici
22. julija 1987
(fotomladika)

KLIC CERKVE

Čutimo, da temu Srcu nekaj dolgujemo, da mu dolgujemo bolj kot komu drugemu — vsaj zahvalo. V kolikor ravnamo v skladu s tem spoznanjem, odgovarjamo vedno živi želji Cerkve in Svetega Duha po dejanski pobožnosti do presv. Srca Jezusovega, čeprav so nam morda moderne okoliščine, posebno po drugi svetovni vojni, zagrenile v ustih besedo »pobožnost«. In vendar že prvi odlok II. vatikanskega zbora 4. decembra 1963 o liturgiji priporoča v 13. odstavku »pobožnosti krščanskega ljudstva«, posebno tiste, ki jih »želi videti uresničene sam Apostolski Sedež«, ki je tudi v novem povatikan-skem koledarju cerkvenega leta obdal praznik presv. Srca Jezusovega (zmeraj na petek po prazniku sv. Rešnjega Telesa) s kar se da slovesno liturgično veljavo.

Kakor zatrjuje isti Zbor v istem odloku o liturgiji: »Liturgija ne izčrpa tega, kar predstavlja življenje v krščanskem duhu« (odst. št. 12) — in pobožnost, posebno do Jezusovega Srca, je čisto oseben odgovor na dejstvo božje pričujočnosti v našem konkretnem, osebnem življenju. Je vse to, kar gre preko tega, kar je vsem naloženo v obliki zapovedi odnosno priporočeno v kar se da splošni obliki.

Ne pozabimo, da se pobožnost do Jezusovega Srca razodeva najprej in predvsem v hvaležnosti, ki lahko prehaja iz hvaležnosti zase v hvaležnost za spoznanje resničnega in pravega Boga v neizčrpljivi skrivnosti Treh Božjih Oseb enega neizmernega Boga in v čudovitih delih ustvarjanja, ki vsebuje tudi odrešenje in posvečenje.

To, kar nam jemlje veselje, ko se soočimo s pobožnostjo do presv. Srca, je misel, da nas pobožnost sili k pokori odnosno zadoščenju, ki je zmeraj nekaj neprijetnega. Toda pobožnost nas ne sili — nas ne more siliti, ker sloni na ljubezni Učlovečenega Božjega Sina do vsakogar izmed nas, in ljubiti in siliti koga si nasprotujeta. Osebna hvaležnost Jezusovemu Srcu je kakor most, ki nas vodi v to Srce, ki nas bo učilo — če ga prav spoznavamo v vsem njegovem bogastvu — razsežnosti ljubezni. Tako beremo v pismu človeka, ki je nešteto krat izkusil to ljubezen in čigar besedam je Cerkev priznala svetniško vrednost: »To Srce je edinstvena zakladnica: čim več jemljemo iz nje, tem več v njej ostane« (131. pismo sv. Marjete Marije Ala-coque, z datumom 10. avgusta 1689, kakor ga najdemo v pariški izdaji njenih pism leta 1920, v 2. knjigi, na str. 536).

To Srce nas bo učilo odkrivati božansko lepoto resnične ljubezni, ki se vedno bolj odvrača od zla in ki je zmeraj bolj pripravljena dati to ali ono dobro, ki jo zmore, da na nek način poravna pomanjkanje ljubezni v tej ali oni obliki, najprej pri sebi, potem pa tudi drugje, v kolikor se tega zaveda.

Jezusovo Srce uči človeško srce na kar se da prijeten način — tu ni niti sence siljenja. Tega Srca se nam resni treba bati! Zakaj pa potem papež Pij XI. v encikliki Miserentissimus Redemptor (9. maja 1928) tako izrecno uči, da brez zadoščenja za grehe ni pristne pobožnosti do Jezusovega Srca? Tiste, ki so se s to pobožnostjo že udeleževali v polni meri življenja Cerkve, je potrdil in opogumil za še večja dejanja v tej smeri; tistim, ki so bili s

hvaležnostjo in veseljem na začetku te pobožnosti, je dal vedeti — je pripravil na to —, da vsebuje dinamika te pobožnosti več kot le hvaležnost in občudovanje, če se oprimemo te pobožnosti kot srčike krščanskega življenja. In pokora in zadoščenje in kes spadajo k osnovam krščanskega življenja, a prednost te pobožnosti je, da začnemo z osebno hvaležnostjo in češčenjem in ostalo prepustimo Njegovemu Srcu, posebno če nas že narava odvrača od strogosti spokornih dejanj. Evangelist Matej je zapisal naslednje tolažilne Gospodove besede, ki se našajo tudi na pravkar povedano: »Pridite k meni vsi, ki ste utrujeni in obteženi, in jaz vas bom počivil... učite se od mene, ker sem krotak in iz srca ponižen, in našli boste spokojnost svojim dušam« (Mt 11, 28-30).

MARKO TAVČAR

Nekaj arhivskih zanimivosti o šolskih sestrah v Tomaju

Med pomembnejše versko-vzgojne ustanove na našem ožjem zemljepisnem prostoru moramo postaviti šolske sestre III. reda sv. Frančiška Asiškega Kristusa Kralja, ki že več kot 90 let delujejo na Primorskem.

V tem zapisu bomo govorili o tomajskem zavodu, ki je začel delovati leta 1898 (1). Pravzaprav gre za objavo nekaterih arhivskih dokumentov, ki pričajo o težavah, vztrajnosti in visokem poslanstvu šolskih sester v letih po prvi svetovni vojni, ko so se znašle v izredno težki situaciji zavoljo ogromne gmotne škode, ki so jo utrpeli med vojno in zaradi nerazumevanja in nenaklonjenosti italijanskih oblasti. To je bilo gotovo eno najbolj težkih obdobj v zgodovini Primorske, kar se odraža v tonu in vsebini gradiva, ki ga dajemo v branje.

Med vojno je tomajski zavod bil v glavnem namenjen potrebam Rdečega

križa. Sestre so se vrnile v Tomaj konec leta 1918. Obnovile so šolo, počasi so se stvari vračale v običajne tirnice, čeprav je vojna pustila globoke rane v vsakem smislu in pri vseh ljudeh.

Kako je italijanska oblast gledala nanje in na njihovo delo priča pismo, ki ga je 26. julija 1920 poslal civilni komisar za sežansko politično okrožje Guglielmo generalnemu civilnemu komisarju Mosconeju v Trst. Na štirih straneh obširno poroča o tomajskem zavodu in tamkajšnjih sestrah. Med drugim tudi piše:

»Ta civilni komisarjat se je že ukvarjal z imenovanim zavodom, glede na širjenje italijanskih šol s postopno nacionalizacijo klera in slovenskih redovnikov, in s tem v zvezi Vam izrazil svoje mnenje s poročilom z dne 16. maja t. l. s št. 2473 Gab. ...«

Malo dalje pa še dodaja:

Ker gre, ponavljam, za osebe, ki ne pripadajo tej deželi, bi nedvomno lahko določili iz-

Otroški zbor
iz Ricmanj
na reviji
Pesem mladih
v Kulturnem domu
v Trstu
22. marca 1987
(fotomladika)

gon, to je ukrep, ki ga smatramo za nadvse upravičenega glede na stanje naših političnih odnosov z vlado kraljevine S.H.S., ki skuša ustvariti stalno vzdušje sovražnosti do nove oblasti v vaseh, ki bodo priključene državnemu ozemlju, da bi dejansko pripravili predpogoje za bodoče slovensko iredentistično gibanje.

Vendar glede na splošni ugled, ki so ga sestre deležne med prebivalstvom, med katerim so verske navade močno ukoreninjene, še posebno, ker jih omogoča pretežno versko zasnovani pouk; (upoštevati namreč moramo, da vse ženske razrede osnovne šole v Tomaju vodijo imenovane redovnice) in ne glede na možna občutljiva vprašanja do katerih bi lahko prišlo glede odnosov do cerkvene politike, je ukrep izгона gotovo nujno obdan z določeno mero previdnosti, čeprav bi to dejanje energično utrdilo našo oblast v teh vaseh... (2)

Pismo sežanskega okrajnega komisarja se nadaljuje v podobnem tonu. Tržaški civilni generalni komisar Mosconi se je očitno strinjal z Guglielmom in je zato skušal ukrepati v tem smislu. Seveda je moral o zadevi pisati tudi cerkvenim oblastem. Tržaški državni arhiv hrani koncept pisma, ki ga je poslal tržaškemu škofu Angelu Bartolomasiu. Pismo je sestavil tako, da je skrajšal pismo sežanskega komisarja. Izpustil je tiste dele, ki smo jih že navedli in še nekaj veznih stavkov. Na tržaški škofijski naslov je torej 23. av-

gusta 1920 šlo pismo (3) s sledečo vsebino:

(naslov)

Prot. Off. IV. 447c prot. 3937

Predmet: Šolske sestre III. reda sv. Frančiška

V občini Tomaj, sežanskega političnega okraja, obstaja cvetoča dekliška šola, ki jo vodijo šolske sestre III. reda sv. Frančiška, materina hiša katerih je v Mariboru (Jugoslavija), vse so slovenske narodnosti in v veliki meri pripadajo Jugoslaviji.

Glede na posebno nadzorstvo, ki so mu podvrženi jugoslovanski nacionalistični elementi, ki se posvečajo propagandi slovenskega ideala v vaseh tostran razmejivne črte, še posebej kot predstavniki društev s sedežem v Jugoslaviji, smo morali biti pozorni na pogoste prošnje za potni list za v Maribor s strani šolskih sester, ki imajo na skrbi zavod v Tomaju.

Po drugi strani tudi izhaja, da so imenovane sestre najnevarnejše predstavnice protitalijanske propagande, v kolikor, glede na dejstvo, da jih obdajajo posebni obziri (tako da so, kot da bi bile deležne imunite), bi bile primerne za prenašanje pisem, dopisov, časopisov itd. iz Jugoslavije v Julijsko krajino.

Za nujno smatram, da se odstrani tomajske sestre, ki glede na to, da so odvisne od materine hiše v Mariboru, od katere prejemajo neposredne ukaze, predstavljajo stalno, izredno nevarno zvezo politično-verskega vmešavanja v dežele, ki so podvržene italijanski suverenosti.

Glede na to si štejem v čast, da Vam, Prezvzišeni in Prečastiti, predložim naslednje rešitve:

1. Doseči nadomestitev slovenskih sester z redovnicami italijanske narodnosti, istega ali sličnega reda;

2. Če bi to bilo nemogoče, zaradi nepremostljivega nasprotovanje materine hiše v Mariboru, bi bilo primerno spodbuditi nakup samostana in posesti s strani kake verske inštitucije, ki bi bila po značaju in narodnem čutenju italijanska, tako na primer salezijanci.

Prečastiti in Prezvzišeni, rad bi vedel za Vaše mnenje v zvezi s to zadevo, medtem pa je bila določena prekinitov sprejemanja prošelj tomajskih sester za potne liste za v Jugoslavijo.

Generalni civilni komisar
Mosconi

Tržaško-koprski škof Angelo Bartolomasi je stvar, tako zgleda, temeljito premislil. Pozanimal se je tudi v Rimu in poslal 3. okt. 1920 sledeče pismo: (4)

Spošt.

Generalni civilni komis.

za Julijsko krajino Urad IV.

Odg. na dop. 447c prot. 3937

N. 63-20/13

Pozanimal sem se pri Kongregaciji za redovnike v Rimu glede na problem, ki ste mi ga predstavili z zgoraj navedenim dopisom tega spošt. komisariata, ampak ni mi bilo mogoče priti do zaključkov, ki ste jih bili predložili v listu, kajti, vsaj za enkrat, ni mogoče imeti italijanskih redovnic istega reda.

Dovolil pa sem si opozoriti sestre v Tomaju, da se morajo, čeprav morajo imeti stike z materino hišo v Mariboru zaradi vodenja in ko se odpravljajo na letne duhovne vaje (kot to morajo sicer opravljati sestre kterekele verske kongregacije), absolutno vzdržati, da bi bile na uslugo za kakršnokoli poročilo političnega značaja; kar so mi po drugi strani sestre izključile glede na njihovo ravnanje v preteklosti.

Zase smatram zato, da ne bi bilo primerno za sedaj sprejemati ukrepov, glede sprememb v dekliškem zavodu v Tomaju, kajti podoben ukrep bi povzročil sovražna mnenja med prebivalstvom, ob tem mislim, da bo vprašanje mogoče bolje preštudirati, ko bo urejena zadeva o mejah med Italijo in Jugoslavijo.

Tržaško-koprski škof
+ Angelo Bartolomasi

Iz pisma je razvidna osnovna škofova drža do Slovencev in Hrvatov v škofiji. Gre za stališče, ki se odraža tudi v znanem pismu, ki ga je leta 1921 poslal ministrskemu predsedniku Giolittiju (5), v katerem med drugim pravi, da je potrebno imeti umirjeno politiko do manjšine, da ne bi ta zasovražila Italijanov. Država naj se tudi drži danih obljub zaščite, ki so bile že na široko kršene in omalovaževane, svetuje pa tudi vrsto postopnih ukrepov, ki naj pridobljene državljane pritegnejo k novi državi.

Usodo šolskih sester v Tomaju lahko spremljamo tudi iz nekaterih pisem, ki jih hranijo Ščekovi »Paberki«. To so zvezki, v katere je Virgilij Šček zapisoval najrazličnejše stvari. Med drugim tudi nekatere prepise pisem, ki so mu jih pisale tomajske sestre v zvezi z njihovimi težavami, da bi jim kot poslanec lahko pomagal. (6)

Prvo pismo, ki se nanaša na šolske sestre, je pravzaprav bilo pisano nekemu dekanu, ki v pismu ni posebej označen. Zato si ne dovolimo nikakršnih domnev. Očitno pa gre za ožjega Ščekovega sodelavca, ki je nemudoma seznanil poslanca z zadevo in prošnjo šolskih sester. Objavljamo ga, ker je iz njega razvidno, kako so same sestre gledale na svojo usodo. Tako pravi:

J.M.J.F.

Prečastiti gospod dekan!

Dovolite, prečastiti gospod dekan, da Vam s tem pisanjem naznam, kako stojte stvari radi naše šole.

Ko sve bili zadnjič pri Vas, prečastiti gospod dekan, s sestro Evgenijo, ste nama dobrohotno dali navodila za našo šolo.

Šli sve s sestro prednico res v torek v Sežano k g. Rebeku in ga prosili za pismeno priporočilo za podporo. Odvrnil je, da četudi napiše priporočilo, bo prišlo vprašanje navzlic temu še iz Rima na komisariat. Uvidela sem, da je potem še morebiti slabše, če g. komisar že prej ne izve; zato sem mu odkrila vso našo namero. Šel je k g. komisarju, ki misli, da je najbolje, če se ti dve prošnji, ena glede naše šole druga zaradi podpore, pošlje potom komisariatu v Rim. G. Rebek je nadalje svetoval, naj bi g. posl. Šček

poslal v Sežano priporočilno pismo, da g. komisar podpre prošnji s potrebno izjavo. Gospod komisar bo potem vse poslal v Rim na ministrstvo za uk, obenem bo obvestil g. Ščeka, da je stvar v Rimu, in zdaj bi naj g. Šček šel na dotično ministrstvo za rešitev prošenj.

Tako se nama je reklo v Sežani. Če nam mislijo s tem dobro, ne vemo.

Včeraj je bil pri nas v samostanu g. nadzorNIK in g. Kosovel. Sklenila sta, da naj bi se drugo leto pričelo s petrazrednico. Me bi dobile še kakih 60 fantov, dale pa dol okrog 30 deklic, sicer obdržale dosedanje samostojnost, a ne dobile nič plače, le podpore kot do sedaj 1000 (tisoč) lir na leto.

Lepo nas hočejo izpeljati iz dežja pod kap; vendar upamo, da se bo izjalovilo. Me tako ne moremo sprejeti.

Včeraj sve bili s sestro prednico pri našem županu. On silno želi, da se stvar na vsak način že letos udejstvi. Misli, da bi se dalo po kakih pogajanjih le doseči.

Ali bi ne bilo morebiti mogoče, da bi me same imele zasebno petrazrednico, z nekoliko manjšo plačo kot drugi učitelji, če že hočejo na vsak način petrazrednico.

Kako mislite Vi prečastiti gospod dekan? Kako gospod Šček?

A sedaj se obračamo s ponižno prošnjo do Vas in g. Ščeka, če blagovolita sestaviti prošnjo v laškem jeziku. Sla sem sicer k našemu gospodu kanoniku, a on misli, da bosta najboljše naredila g. dekan in g. Šček. Prosimo, oprostita naši nadležnosti!

V nadi, da Vam prečastiti gospod dekan, ne delamo preveč sitnosti, se Vam vse sestre glo-

boko zahvaljujemo posebno pa hvaležno vdana
s. Mr. Eufrosina
vod. šole

V Tomaju, 12.8.1921
Hvaležen rokopoljub

s. Mr. Evgenija

P. S.

POTREBNI PODATKI

1. radi šole:

Pričetek 1. sept. 1898 l. po odloku c. kr. dež. š. sv. v Gorici z dne 22.9.1897. l. št. 889.

Pravica javnosti z dne 13.3.1901. št. 6369 v smislu drž. šolsk. zakona z dne 14.5.1869. leta.

Povprečno se poučuje 180 deklic iz občine Tomaj in okolice; 25 jih je v internatu iz Primorskega; 16 gospodinjskih gojenk.

2. radi podpore:

Vse poslopje na popravi, bomo pridale poračun za popravilo zidarskega in mizarskega dela - znašal bo okrog 20.000 lir. Potrebno pohištvo, zlasti postelje, primanjkuje, radi tega ne moremo sprejeti vseh otrok, ki žele v internat. Primanjkuje učil, po vojski mnogo uničeno. Sestre poučujejo v treh razredih, podpora ne zadostuje v tej draginji. Dolga je 27.000 lir. Prosimo za 50.000 lir podpore. (7)

To pismo je nam neznani dekan poslal Ščeku, ki se je očitno začel zanimati za vso zadevo, kajti generalni civilni komisar iz Sežane Guglielmo mu namreč piše pismo, v katerem mu odgovarja glede kraškega vodovoda, glede imenovanja delegata goriškega škofijskega ordinariata, ki naj bi bil član

Obnovljeni kapucinski samostan s cerkvijo v Vipavskem Križu za 350-letnico obstoja. Spominski teden verskih in kulturnih prireditev je bil od 4. do 11. okt. 1987

Okrožnega šolskega sveta, glede šolskih sester pa v pismu, ki je bilo napisano 23.9.1921, pravi:

Glede »elizabetinskih« sester v Tomaju sem že poskrbel v proračunu za primeren povišek običajne letne podpore, ki bo za ostali del tekočega gospodarskega leta znašal 2500 lir. (8)

O odgovoru sežanskega komisariata so bile sestre verjetno takoj obveščene in že 27.9.1921 pišejo Ščeku:

J.M.J.F.

Prečastiti gospod poslanec!

Najsrčnejša hvala za blago skrb za naš zavod.

Da se razni glasovi ne ujemajo, je lahko umevno, ker se šele ugiba, kako bi se ukrenilo in se tudi razmere spreminjajo.

G. župan je večkrat izrazil željo, kakor smo Vam omenile, da bi sprejele sestre tudi dečke. Koncem meseca avgusta je prišel g. nadzornik in Kosovel, tukajšnji nadučitelj, k nam na pogovor, kako bi se dalo uresničiti že v nastopnem letu — a nismo prišli do zaključka. Po njihovem načrtu naj bi sestre prevzele okrog 60 dečkov, a dale učiteljem 20 deklic — toda dobile isto borno letno podporo kot prej namreč 1000 lir. Na take zahteve nam gotovo ni mogoče pristati. G. komisar nam je — po Vašem prizadevanju itak že poprej zagotovil, da ostane za sedaj tako kot je bilo. Tako Vam ponovno izrekam iskreno zahvalo.

Danes grem v Jugoslavijo, k vrhovni prednici na pogovor ter se vrnem že pojutranjem. Dovolite, prečastiti g. poslanec, da Vam šele potem javimo misli glede naših zahtev itd.

Lažje bi bilo govoriti nego pisati. Li dovolite, preč. g. poslanec, da se pri Vas oglasimo, če boste še kaj časa v Trstu?

Priporočaje se Vašej blagonaklonjenosti, se beleži z največjim spoštovanjem

vdana
s. Leonarda Košir
prednica

Tomaj, 27.9.1921

Same tomajske sestre torej niso ve-dele, kaj naj bi storile. Po posvetovanju z vrhovno predstojnico v Mariboru (to je bila m. Lidvina Purgaj), so se vrnile v Tomaj z jasnejšimi in bolj odločnimi načrti. Devet dni po prejšnjem pismu spet piše s. Leonarda Virgilu Ščeku:

J.M.J.F.

Prečastiti gospod poslanec!

Oprostite, prečastiti gospod poslanec, da se drznem Vas nadlegovati.

Me želimo, da ostane naša šola privatna, kakor je bila dosedaj. Za mešano šolo, kakor so navadne ljudske šole, se ne moremo odločiti. Da bi bilo vendar mogoče šolo razširiti, bi bile sestre voljne sprejeti fantke prvih treh šolskih let, a le tako, da bi bili dečki deklicam samo pridejani ter bi sestre ne bile odvisne od učiteljev.

V nadaljnjih šolskih letih (za 2 razr.), naj bi se učenci delili po spolu. Dečki bi šli v sedanjo deško šolo, za deklice bi se morala otvoriti v zavodu »Elizabetišče« še dva razreda, k čemur bi gotovo sestre precej pripomogle. Tako bi se znabit omogočila nekaka petrazrednica.

Sestram bi se morala nakazati primerna nagrada.

Naj bi se jim dala kaka odškodnina za rabo prostorov. Tudi bi se morala preskrbeti kurjava za šolske prostore in oskrbeti vsaj nekatere šolske potrebščine.

Ko je bil dne 22.8. t. l. g. nadzornik in učitelj Kosovel pri nas, smo govorili o nekaki mešani šoli, da bi sprejele sestre okrog 60 dečkov, a dale učiteljem okrog 20 deklic, toda nazadnje se je g. nadzornik (op. p. manjka beseda: izrazil), da bi dobivale isto podporo kot doslej — ker je naša šola privatna. Mogoče tudi večjo — je menil. Da sestre takim željam ne morejo ustreči, je umevno. Naša vrhovna prednica tudi ne dovoli, da bi sestre poučevale na mešani šoli, kakor le, če bi se dalo urediti na zgoraj omenjeni način.

V svrhu prošnje za državljanstvo smo prosile po nasvetu g. komisarja in Rebeka pri tukajšnji občini za pristojnost. Toda občinski svet — oziroma župan — nam ni ugodil. Zakaj ne, nam ni znano.

Oprostite preč. g. poslanec, da Vas tako dolgo nadlegujem, posebno da sem tako kasna. Radi zaprek ni bilo mogoče prej.

Zahvaljevaje se Vam prav srčno za požrtvovalno skrb napram zavodu, se priporoča Vaši blagonaklonjenosti tudi v bodoče

hvaležna
s. Leonarda

Tomaj, 5.10.1921

P. S. Mogoče nas osrečite kedaj s cenjenim pohodom? (= obiskom) (10).

Vsa zadeva okrog tomajskega zavoda se očitno ni rešila. Italijanske oblasti so namreč leta 1921 zahtevale, da imajo učiteljice v zavodu italijansko državljanstvo (11). Vendar ob teh težavah so morale sestre reševati še vrsto problemov, o katerih nam priča pismo, ki je bilo napisano na začetku leta 1922. Tudi tokrat piše Ščeku s. Leonarda Košir, ki predstavi stvarne potrebe tomajškega zavoda predvsem z vidika materialnih potreb, ki bi jih zahtevala »moderno urejena gospodinjska šola« (12).

J.M.J.F.

Prečastiti gospod poslanec!

Najlepše se Vam zahvaljujemo, da ste nas blagovolili posetiti (= obiskati). A dovolite tudi, prečastiti gospod poslanec, glede takratnega razgovora par vrstic.

Ko premišlujem Vaše cenjene predloge, pri dem vedno do zaključka, da bi bilo pač najbolje, če ostane šola taka, kot je — a sestram naj bi se dala primerna letna podpora ali odškodnina.

Za moderno urejeno gospodinjsko šolo, karkšne se zahtevajo n. pr. v Jugoslaviji ni Tomaj na primernem prostoru, ker je vožnja v zavod jako težavna. Stroški bi bili preogromni, če bi se hotelo vsem zahtevam vsaj deloma ugoditi. Ni v bližini zdravnika, niti živinozdravnika. Ni vode za vrt — dostikrat ne za pranje in čiščenje hiše. Manjka živina in tudi polje, da bi se ista

preživljala. Kurji hlevi, ograje, hlevi za zajčke itd. je po vojaščini popolnoma uničeno.

Bilo bi treba precejšnje vsote, da bi se mogla šola dvigniti, vsaj do tiste stopnje, kot je bila pred vojno. Kdo bi kril stroške, ker nima zavod nikakih sredstev in stalnih dohodkov? Samo sirotišnica in vzgojevališče brez ljudske šole bi pa tudi ne ustrezala svojemu namenu. Gojenke bi bile primorane zahajati v vaško šolo. Če pa bi se tudi poskrbelo za privatni pouk, bi vendar morale deklice polagati izpit na javni šoli. Pač pa bi se lahko lepo uredilo, če bi se zasebni šoli v zavodu zagotovila pravica javnosti — in tudi da si jo sme zavod po potrebah urediti. Sem prepričana, preblagi gospod poslanec, da boste s svojim vplivom skušali ukreniti, kar je najboljše. Saj ste Vi edini, na kojega se moremo z zaupanjem obračati, zato Vas vdano prosim, da nas blagovolite vsestransko podpirati.

Zahvaljeva se Vam prav srčno za Vaš trud se z vsem spoštovanjem priporoča

hvaležna

s. Leonarda pred. šol. sester

Tomaj, 25.1.'22

Med pismi, ki jih hrani Ščekova zapuščina v koprskem pokrajinskem arhivu pa je še eno, ki so ga tomajske šolske sestre poslale na njegov naslov (13). Gre za pismo, ki nam kaže na težave, ki so jih imele šolske sestre, ker niso imele italijanskega državljanstva. Gre za problem, ki so ga znale italijanske oblasti zelo učinkovito izko-

Tradicionalna rožnovenska procesija v Barkovljah pri Trstu 7. novembra 1987

ristiti, saj je pri 168 primerih duhovnikov in redovnikov, ki so bili primorani vrniti se v Jugoslavijo (14), v veliko primerih uradna utemeljitev prav dejstvo, da nimajo italijanskega državljanstva. Problem je jasno razviden v sledečem pismu:

Velečastiti gospod poslanec!

Usojam si Vam poslati odgovor, ki nam je došel iz Sežane, glede državljanstva s pripombo, da sem danes znova predložila prošnjo županstvu — a le na listini s kojo smo bile obveščene, da se nam ni ugodilo. Dovoljujem si Vam prepis predložiti.

Minulo sredo je obiskal kmetijski tečaj v Tomaju, kakor Vam je najbrž znano, g. inženir Podgornik iz Gorice. Ob tej priliki je posetil tudi naš zavod ter ponovno izrazil od Vas sproženo željo, da bi se zlasti gospodinjstva šola v zavodu spet povzdignila. Rekel je, naj prosimo deželni odbor, da bi prevzel skrb za obnovev in za podporo.

Ker bi imeli potem isti pravico glede nadzorstva, bi se morali staviti natančni pogoji, da ne bi bilo gibanje in delovanje sester oteženo.

Vljudno Vas prosim, velečastiti gospod poslanec, blagovolite nas v tem oziru po potrebi še nadalje podpirati ter Vam izrekam istočasno za trud najtoplejšo zahvalo.

Z odličnim spoštovanjem se priporoča

velevdana

a. Leonarda

prednica šol. sester

Tomaj, 28.2.1922

PREPIS

Št. 1473

C. šol. sestre

Evfrozina Jureš

Eugenija Rančigaj

Leonarda Košir

Tomaj

Tomaj, 12.9.1921

Vaši prošnji z dne 18.8. t.l. tičoč se vsprejetje v domovno zvezo tukaj, občinsko starešinstvo ni ugodilo.

Županstvo Tomaj župan Gerbec

Št. 5

Slavno županstvo!

Ponovno predlagamo prošnjo z dne 18.8.1921, v nadi, da se je starešinstvo premislilo.

s. Leonarda

Tomaj, dne 18.2.1922

To je torej zadnji arhivski dokument, ki nam priča o težavah in iskanju rešitev tomajskih šolskih sester v prvem obdobju po prvi svetovni vojni.

Leta 1922 se je uredilo vprašanje povezav z vrhovnim predstojništvom v Mariboru, saj je Sveta kongregacija za redovnike odobrila prošnjo za razdelitev province. Tako je z odlokom z dne 8.11.1922 ustanovila štiri province, med katerimi je bila tudi italijanska s sedežem v Tomaju (15).

To je pomenilo prelomnico v delovanju šolskih sester. S tem pa se še zdaleč niso rešile vse težave, ki so jih morale sestre reševati v naslednjih letih. Tržaški državni arhiv zaenkrat ne dovoljuje vpogleda v arhivsko gradivo po tem obdobju, med Ščekovo zapuščino pa nismo zasledili drugih pisem šolskih sester. Gotovo bi bilo zanimivo pregledati gradivo, ki ga hranijo same sestre, saj je dovolj, da si preberemo zanimivo spominsko publikacijo »Od Tomaja do Trsta«, pa lahko ugotovimo vrsto zanimivosti, ki so jih v publikaciji le omenile, nedvomno pa bi bile vredne še naknadne analize.

OPOMBE

- 1 Šolske sestre tržaške province sv. Petra in Pavla, Od Tomaja do Trsta, Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja v službi Cerkve na Primorskem, Gorica 1985, str. 24.
- 2 Državni arhiv v Trstu (AST), Regio Governatorato, Uff. IV., b. 12, fasc. 447c.
- 3 Prav tam.
- 4 Prav tam.
- 5 Feltrinelli, Dalle carte di Giovanni Giolitti, Quarant'anni di politica italiana, III. del, Dai prodromi della grande guerra al fascismo 1910-1928, str. 326-328.
- 6 Ščekove Paberke hrani škofijski arhiv v Kopru. Skupno je 14 zvezkov velikega, protokolnega formata.
- 7 Virgil Šček, Paberki 5, str. 191-194.
- 8 Virgil Šček, Paberki 9, str. 61-62.
- 9 Virgil Šček, Paberki 5, str. 195-196.
- 10 Prav tam, str. 197-199.
- 11 Šolske sestre..., n.d., str. 33.
- 12 Virgil Šček, Paberki 9, str. 177-178.
- 13 Pokrajinski arhiv v Kopru, Virgil Šček, fasc.: Pisma, dokumenti in rokopisi iz časa poslanškega mandata 21-24.
- 14 Fran Barbaljič, Vjerska sloboda Hrvata i Slovenaca u Istri, Trstu i Gorici, Zagreb 1931, str. 81.
- 15 Šolske sestre..., n.d., str. 38.

Slovenska imena v Furlaniji

Furlanski zgodovinar Nicoletti († 1596) poroča v svojem rokopisnem delu »Costumi e Leggi«, da je bil deželni in tudi razpravni jezik v srednjeveškem furlanskem parlamentu poleg furlanskega tudi slovenski in da se je po furlanskih vaseh uporabljala v tem obdobju še bolj slovenščina kakor furlanščina, jezik, ki je bil takrat še neomikan in zlodoneč. (Prim. Premrou, Monumenta Sclavenica 35, Ljubljana 1919; Manzano, Compendio di storia friulana, Videm 1860).

Značilno je pa, da se uradno zgodovinopisje izogiba razčiščenju tega vprašanja, čigar razjasnitev je toliko bolj nujna ob dejstvu, da najdemo po vsej Furlaniji številna slovenska imena, za kraje, površje in vodé. Pri teh imenih se zgodovinarji sicer zaustavijo, toda omejijo se le na »ugotovitev«, da izhajajo od slovenskih kolonov, ki naj bi jih oglejski patriarhi naselili na območje, ki so ga v 10. stol. opustošili s svojimi vpadi Madžari, češ da zgodovinski viri omenjajo celo cesto madžarskih vpadov, tkm. *Strata Hungarorum*, danes *Stradalta* (od Palmanove v Codroipo).

Toda zgodovinska poročila o kakšni naselitvi slovenskih kolonov v Furlanijo v času po vpadih Madžarov povsem molčijo. Razen tega pa s temi vpadi in pustošenji ni mogoče pojasniti dejstva, zakaj se slovenska imena nadaljujejo še naprej na zahod, v Benečijo, na Južno Tirolsko, celo v Lombardijo in Piemont. To slednje pa zgodovinopisje v svojih izvajanjih preprosto zamolči, zakaj prisotnost slovenskih imen na zahodu, kamor slovanska naselitev v 6. stol. tudi po uradnih razlagah ni bila segla, kaže vendarle na drugačen izvor slovenskega naroda, torej zunaj okvira, ki ga je zarisala panslovanska oz. južnoslovanska unitaristična ideologija.

Izmed obširnih predelov s slovenskimi imeni na zahodu si bomo tokrat ogledali tista na območju Furlanije in nekatera po bližnjih predelih, odkrivši mnoge posebnosti, ki kažejo na izredno starost ter izvirno bogastvo slovenskega jezika in kulture.

* * *

Ime za današnjo Furlanijo izhaja od kraja Forum Julii, kakor se je pod Rimljani imenoval današnji Cedad. To mesto je bilo potem, na začetku srednjega veka središče langobardske vojvodine, za katero se je po njegovem rimskem imenu uveljavilo ime za deželo.

Pod Rimljani pa je vsa dežela pripadala rimski pokrajini Venetia, imenovani po starih predkeltskih prebivalcih Venetih. Toda ti venetski prebivalci so bili na današnjem furlanskem območju že nekoliko drugačno ljudstvo in so imeli tudi svoje posebno ime, Karni. Njih ime je ohranjeno danes v hribovskem predelu Furlanije, ki se imenuje Karnija. Isto ime se nam odraža tudi v oblikah Karantanija oz. Koroška in Kranjska (Gorenjska).

Središče območja je bil Oglej (Aquileia), mesto Karnov, kamor se je stekala po stari cesti od Baltika vsa trgovina z jantarjem. Rimljani so v tem mestu postavili mogočen vojaški tabor za svoje pohode na vzhod. Mesto so bili osvojili že leta 181 pr. Kr.

Številna slovenska imena v današnji Furlaniji in zgodovinske omembe, da se je po furlanskih vaseh in celo v furlanskem parlamentu govorilo slovensko, nam pričajo, da slovenski jezik v Furlaniji ni mogel izhajati od domnevnih slovenskih kolonov po madžarskem pustošenju, temveč da je izhajal še od starih, venetskih Karnov. V sosednji Benečiji (Venetia) je namreč že pod Rimljani prevladovala romanščina (predhodnica italijanščine); v Furlaniji, ki ni bila poromanjena, pa se je iz Ogleja, vojaškega in uradniškega mesta, širila prava latinščina, ki se je kasneje oblikovala v današnjo furlanščino, mogoče šele s pokristjanjenjem kmečkega podeželja na začetku srednjega veka, ko je slovenščina postopoma šla v pozabo, ker ni bila pismen jezik, oziroma, ker je bila cirilmetodij-ska glagolica, v kateri je bila pisana v zgodnjem srednjem veku slovenščina, dokaj težavna in ni segla izven cerkvene rabe.

Vendar, povrnimo se k imenom. Več imen je, ki pričajo o neposredni slovenski prisotnosti, tako *Sclavons* pri Pordenonu ali *Pasian Schiavonesco* in *Sclaunico*, južnozah. od Vidma; kakor tudi *Sclaf* (občina Tramonti di Sotto) v hribih nad Pordenonom. Te vrste imena se najdejo tudi daleč na zahod po Benečiji; *Schiavone* pri mestu Este, *Schiavon* pri Vicenzi in v bližini potoka *Schiavon Bianco* in *Schiavon Nero*.

Za kraje, ki spominjajo na Venete, *Vende* (ime je okrajšava od *Sloveni*, po M. Boru), najdemo nazive kakor *Venzone* (sloven. Pušja vas), *Venzonassa* (pritok Tilmenta), *Vendosio* (Tricesimo), *Vendoglio* (Treppo Grande), *Vinadia* (Prato Carnico) in *Vinadio* (Lauco), pa tudi *Vidulis* (Dignano). (Prim. G. Frau, *Dizionario toponomastico Friuli-Venezia Giulia*, Videm 1978).

IMENA ZA NIŽINSKI SVET

Najbolj jasen je pomen tistih imen, in ta so tudi v večini, ki se našajo na oblike površja, in naravne pojave. V nekaterih je opaziti a-jevsko obliko in včasih tudi predmet, npr. *Alba*, *Albana*, potoka *Alpo* in *Aupa*, ki je nastalo iz »lob«, podobno kot lobje, lobanja. Prav tako tudi ime *Alpe* (prim. Mackensen, *Deutsches Wörterbuch*, založba Vehling, Köln 1983). Beseda pomeni vzpetino, goro. Več krajev ima naziv *Arba*, nastal iz »rob«, to je robovje. Podobno tudi otok *Rab* (ital. *Arbe*). Toda ohranil se je tudi naziv v prvotni obliki, kakor vidimo v imenih *Rubbia* (slov. Rubije), *Rubignacco* (Čedad), *Ropa* (Clauzetto). Pomen slednjega izvaja Frau, itm., iz lat. »rupes« (skala), kar prav tako odgovarja.

Imena ko *Artegna*, *Artugna*, *Arta*, izhajajo od »rt« ali tudi »ort«, z a-jevsko obliko. Najdemo pa tudi *Orton* (Clauzetto), še v o-jevski obliki, in nasproti kraja Longarone, nad jezerom Vajont, tudi *Erto*.

Ime te vrste je dokaj razširjeno po Evropi, saj je istega korena npr. nemški *Ort* (kraj), angleški *earth* (zemlja, kopno). Po italijanskem svetu najdemo razne Orte, Ortona itd. Znani rod koroških grofov je nosil ime po gradu Ortenburg pri Špitalu. Izvajanja od lat. »hortus«, ital. »orto« v teh primerih ne ustreza pomenu.

Ime kraja *Amaro* izhaja od besede »mirje« (suho zidovje), kakor ob poteh v bregu. Karnijski *Ampezzo* pomeni (po Tumi) »na peči«, torej na pečinah ali tudi pod pečinami. Imena kakor *Ario*, *Ariis* so od »roja« ali »roje« tj. potok, struga, manjši kanal, npr. do mlina.

Zanimiva so zatem imena kakor *Turriaco* ob Soči, *Tauriano* pri Spilimbergu, *Turrida* in *Tauriano* ob Tilmentu. Ime izhaja iz prvotnega

Zbor »Zvon« iz Fairfielda v gosteh na Goriškem

naziva »turje« (ostro brdo), na katerem so pogosto zgradili utrdbo. Zato je povsem mogoče, da je v isti zvezi tudi naziv »tabor« (po D. Trstenjaku). Ime grebena Visoke in Nizke Ture, tudi gorovja Taurus v Mali Aziji je s tem mogoče pojasniti, pa tudi ime Tabor v Palestini in še v več primerih. Ime ljudstva Taurisci iz vzhodnih Alp izhaja (po D. Trstenjaku) iz Taboriski, ker da so imeli utrdbe na ostrih brdih. Od tega tudi lat. »turris« (stolp, za obrambo obzidja in tabora). Glavno mesto Tauriskov je bila Teurnia blizu Špitala, ki je stala na brdu, sedaj vas St. Peter v lesju. Tudi ime mesta Zürich izhaja od brda, nekdanj Turicum; na Siciliji mesto Taormina, nekoč Tauromenium itd. Kraji s tem imenom, ki se nahajajo v ravnini, kakor npr. Turjak ob Soči, pa imajo svoj naziv od utrdbe, ne od brda.

V Furlaniji najdemo nadalje imena, v katerih se odraža staroslov. naziv »sedlo«, novoslov. »selo«, množina »sela« in pomanjševalnica »selca«. Na primer *Sella* (Rivignano), *Sedegliano*, *Selz* pri Ronkih. V zvezi s kakovostjo zemljišča, ki je lahko »rodo« (ni dobro, neobdelano, Pletteršnik), najdemo ime *Rodeano* (Rive d'Arcano); prim. slovenske kraje kot Rodne ali Rodine. Še pogostejše najdemo v furlan. imenih površinsko obliko »ronek«, npr. *Ronchi* pri Tržiču, *Roncada* pri Krminu, *Ronchi* (Terzo d'Aquileia), *Ronchis* (Latisana), *Ronche* pri mestu Sacile, in še kje. *Ranzano* pa je od »rončine«.

Nagnjen svet, npr. ob reki ali v bregu, slovensko »griva«, iz istega korena ital. riva (rečni breg), se nam odraža v imenih kot *Ribis* (Reana del Roiale), *Rivignano*, *Rivis* (Sedegliano), *Rivalpo* (Arta Terme) tj. »griva« in »lob«, *Rivarotta* (Pasio di Pordenone). Na pomembnih prehodih je bila »straža«, ki se odraža v imenih kakor *Straccis* ob Tilmentu (zapisana 1275 kot Straza) ter *Strassoldo* pri Červinjanu (1193 še Straso). Kanal s tekočo vodo, sloven. »roje«, enako furlansko, najdemo v imenu *Reana del Roiale*, pri čemer sta obe besedi od pomena roje. Naziva kot »reka« in »rečina« pa najdemo v imenih *Raccolana*, slov. Reklanica, in *Reghena* nad Portogruarom.

Neredko naletimo na ime *Puglia*, od »polja« množ., tudi v obliki *Puia*, npr. pri Pordenonu. V isto skupino sodi tudi *Redipuglia* in, kakor kaže, tudi *Fogliano*. Za pusti svet najdemo ime *Pustot* za več krajev, od »pustota«, tudi *Postonico*, od »pustinca« (Frau, itm.). Za raven svet najdemo ime *Ragogna* (ok. 500 še Reunia). in tudi pomanjševalnico *Reanuza*, to je »ravnica«, blizu Vidma. Ime *Passóns* (Pasiân di Prato, pri Vidmu) označuje pašni svet, čigar oznako najdemo tudi v imenih *Pasiân* in *Pasiano*, pri Vidmu in Pordenonu, kar seveda ne more imeti zveze s kakim latinskim imenom *Pacilius* (Pellegrini, Osservazioni, 110). V Karniji najdemo celo ime *Trava* (Lauco), pa tudi selo *Vas* z vrhom istega imena, ter *Sezza* (Zuglio), od »seča«, tj. senožet (R. Badjura).

Goličava ali golina se nam odraža iz imena kraja *Gagliano* pri Čedadu (a-kanje), in tudi *Giais* (leta 1184 še Gallis) severo-zahodno od Pordenona. Dokaj pogosto je ime *Fratta*, tudi *Fratte* množ., *Frattina*, *Frat-tins*, ki pomeni poseko (v furl.: località disboscata di recente). Isto kot v slovenščini, kjer pomeni tudi gmajno z grmičjem. Neobdelan svet oz. ime »celina« pa najdemo v svojem pomenu spet v imenu *Zellina* (San Giorgio di Nogaro), pa tudi kot *Cellino* (Claut) v Karniji, in tudi v imenu vode *Cellina* pri Pordenonu. Ime *Levada* bi lahko ustrezalo latin. »levatus« tj. vzdignjen svet, zato ga Frau tudi postavlja v zvezo s cestami, češ da so vzdignjene. Tlopisno pa povsem odgovarja slovenskemu »livada« za raven, gladek travnik, preko katerega pelje pot ali cesta.

Odprt in gladek svet, primeren za košnjo kot za pašo, nam kažejo imena na »plan« in »planja«, tako *Plaino* (Pagnacco) nad Vidmom, večkrat tudi *Plan*, ter *Plagins* v Dunji. Izvajanja od lat. »plania« v pomenu ravnine niso pravilna, ker so plani in planje lahko tudi precej strme. Pač pa se nahaja v ravnini »log«, ohranjen v furlanskih imenih še z nosnikom, kakor v imenu *S. Maria la Longa*, *Campolongo*, *Lungis*, pa tudi v imenu *Lignano* (leta 700 še Lugnanum). Naziv »loka« za travnik ob vodi najdemo v imenu *Lonca* pri Codroipu. Podobno ime *Lonzano* izhaja od naziva »lože« in ne od *Leontius* (G. Frau). Ive *Lenzone* pa je, kot kaže, oblika pomanjševalnice »planca«. Za »lesovje«, tudi »lesje«, najdemo ime *Campo Lessi* (Gemona), *Villesse*, in tudi *Alesso* (Trasau-ghis).

Na novo izkrčen svet, »novina« ali »novaki«, se nam odraža v imenih *Novacco* (Aiello), *Novacuzzo* to je »novakovec« pri Praprotnem in *Noax* (Corno di Rosazzo), leta 1248 zapisan kot *Neuvach*. Po živini utrti svet, sloven. »utro«, furl. »troi« (steza, pešpot) kaže ime *Truia* (1300 kot Troy). Ime *Lazzacco*, furl. *Lazzà* ustreza sloven. »v lazah«; to je krčevina v bregu, navadno z njivo, ki se prekopava. Najdemo ga večkrat v Slov. Benečiji ter v občini Pagnacco sev. od Vidma. Pri kraju Buttrio leži kraj *Camino*, in drugi tega imena ob Tilmentu; pri Pordenonu pa *Comino*; imena ustrezajo slovn. »kamno« in ne lat. »caminus« (kamin). Krušljiv svet, »krušica« je preveden s hruško, v imenu *Mte. Pera* 2334 m nad Piavo, že nekoliko zunaj furlanske deželne meje.

Sloven. naziva »dol« in »dolina« se kažeta v imenih doline *Dogna*, sloven. Dunja, ki se steka v Železni kanal. Ime *Prodolone* pa je od »predolina«. Naziv »predel«, kjer se svet razdeljuje, navadno na gorskih sedlih in prehodih, pa tudi nižinah, najdemo imena kot *Pradis* (Moggio Udinese, sloven. Možnica), *Pradiziolo* pri Červinjanu bi ustrezal pomenu »predelca«. Pri Pordenonu pa kaže na predolino ime *Pradolino*. Ime *Passariano* ustreza sloven. imenu Preserje (1300 še Presereano).

Precej imen izhaja od naziva »poč«, goriško narečno »p'č«, drugod na Slovenskem »bèč«, ki pomeni plitvo naravno kotanjo z izvirkom ali močilo ipd. (Badjura). Blizu kraja Codroipo najdemo *Pozzecco* (Bertiolo), pri S. Danielu *Pozzalis* (Rive d'Arcano), v Karniji *Pozzis* (Verzenis). Za »korito« v pomenu vglobljene struge se večkrat pojavi ime *Cortina*, srečamo pa tudi *Cortona* (Ruda), in *Gorto*, dolina vode Degano v Karniji.

Slovenski naziv »pekel« označuje vdrte grape, skalnata žrela, tudi vodna žrela. V hribih nad Spilimbergom najdemo kraj *Pecol*. V imenu kraja *Ialmicco* (1120 Jamnich) blizu Palmanove se skriva slovenska »jama«. Srečamo pa tudi »golte« za rupasto vrtačo, v imenih *Godia* (1170 Godig) blizu Vidma in *Godo* (1267 Gout) pri Huminu. Naziv »suha« za kako grapo brez vode izhaja iz imen kot *Susàns* (Maiano), *Suzzolins* (Cordovado). Ime *Insuga*, pritok Livence, izhaja prav tako od »suha« (1296 Ansuga). Blizu Maiana najdemo tudi *Pers*, 1311 še *Pers de Sclavons*, kar seveda ne izhaja od hruške, latin. *pirus* (Frau), temveč od krušljivega sveta. Blizu kraja Tolmezzo najdemo ime *Cadunca*, ki od govarja slovenski »kadunji« v pomanjševalnici, in nad jezerom Cavazzo še *Cesclans*, čigar pomena ni treba razlagati.

Zanimivo je ime *Chialina* (Ovaro) v Karniji, ki naj bi pomenilo nekaj temnega, »caligine« (Frau), iz slovenskega pa je razvidna oznaka »kalno«, največkrat za vodo.

Med površinskimi oblikami je skoraj najbolj pogosta oznaka »lom«, ki ima v zahodnosloven. govorih a-kanje (»lam«). V Furlaniji srečamo več krajev z imenom *Lamis*, tj. lomi, pa tudi *Lamar* in *Lama*. Prav tako je veliko oznak površinskega pojava »griza«, v množ. »grize« za kupe drobnega kamenja, ki ga je ločiti od groblje, debelega kamenja (Tolminsko). Takšna imena so npr. *Grizzo* (Montereale) nad Pordenonom, in *Gris* (Bicinicco), mogoče tudi *Grions* (Povoletto). Prav tako pogosta je oznaka »mel«, množ. »meli« (prim. Melci v Baški grapi, popačeno v »Podmelec«). V Furlaniji najdemo ob Teru *Melarolo* (Trivignano), blizu Colloreda di Montalbano tudi *Mels* in *Melesòns*, ter v Karniji *Mielì* (Cormeglians). V imenu nekdanje vasi *Cooz* blizu Dignana ob Tilmentu se odraža po vsej verjetnosti slovenski »kot« oz. »kotec«. Naziv »trep« ali »zatrep« označuje v ravnem svetu zatišno mesto, globeli, dolec, v

ALBERT MIKLAVEC

PROŠNJA

Tako je tihotno
v dolini moje duše,
da slišim še odzvok
izpete žalostinke
trpečega srca.

Tako je prozorno
na nebu mojega duha,
da vidim rob
najkrajše sence
razbolelega gorja.

Tako je toplotno
v soncu mojega srca,
da se v njem raztaplja
vsa ledenina
zamrzlega sveta.

Da vedno bi bilo
tako tihotno
prozorno
in toplotno
v svetovju moje biti.

hribovskem pa dolinski kot. Najdemo ga v imenih *Treppo Grande* severno od Vidma in *Treppo Carnico*. Pod goro S. Simeone je kraj *Bordano*, kar so nedvomno »brda«. Kraj *Brica* (Forni di Sopra) pomeni »brdice«; *Bressa* (Campofornido) in drugod ima isti izvor kot Brescia v Lombardiji, kar pa ni keltsko ime, temveč očitno »brdišče«, razvidno tudi v imenu mesta Brixen-Bressanone na Tirolskem. Nad Livenco blizu Pasian pod Pordenonom tudi kraj *Brische*.

IMENA ZA VIŠINSKI SVET

Med nazivi, ki označujejo višine, srečamo več krajev z imeni *Angoris*, *Langoris*, *Nangoris*, ki kažejo slovensko obliko »na gori« (H. Tuma). Ni prav redka tudi »gorica«, ki se odraža v imenih *Gorizzo* in *Goricizza* blizu Tilmenta, ter *Gorizzan* (Azzano Decimo) pod Pordenonom (iz »goričan«). Ime *Buia* tlopisno povsem ustreza slovenskemu nazivu »bule«, kroglaste vzpetine. Ime kraja *Budoia* nad Pordenonom pa odraža še starejšo obliko »budle« (kroglasta kepa), kakor jo najdemo v zahodno-sloven. narečju; kake zveze z latin. »betula« tj. breza (Frau) gotovo nima. Ime *Moggio* (1072 Mosniz) je najbrž iz pomanjševalnice sloven. naziva »mogila« (gomila). V imenu *Gramogliano* (Corno di Rosazzo) pa se kaže najbrž »krmol« tj. dog in rtas pomol.

Ob Tilmentu je zlasti značilen kraj *Belgrado*, še več pa je primerov imen na »gradišče« v oblikah *Gradisca*, pri Spilimbergu in Sedeglianu, ter *Gradiscutta*, pri Fojdi, goriškem Ločniku in pri Belgradu. Ime *Grado*, sloven. Gradež, je od »gradu«. Ime *Gemonia*, sloven. Humin izhaja od »hum« ali »holm«; tudi Frau ga izvaja od predrim. *glem-* (cucuzzolo tondeggianti). Ista osnova je tudi v imenih *Chialmuzzacco* (Rtenj) tj. »holmec«, in *Chialminis* (Neme) tj. »holmi«. Oznaco »vrh« pa nam kažejo imena *Virco* (Bertiolo) ob Stradalti, *Verzegnig* v Karniji in *Ursinins* tj. »vršine« pri Bujah. Oznaka »viš« ali »višava« izhaja iz imen *Viscone* (Chiopris) ob Teru, *Visinale* (Corno di Rosazzo in *Vissadone* (Basiliano). Naziv »kuk« za goro, ki sklepa gorsko verigo, pa izhaja iz imen *Zucco* (Rtenj), *Zuccola* (Čedad) tj. »čukla« (velika skala); *Cuccana* (Bicinico) nad Palmanovo pa je najbrž »kokava« tj. ogromna in široka globača. Slovenski »kogel«, podoben kuku, vendar kopaste ali glavaste oblike, pa je istoveten z latin. »collis«, ital. »colle«, in nem. Kogel. Ime *Pala* (Ampezzo) v Karniji ustreza slovenskemu »police«, tj. travnatim brežinam pod robmi, kjer so nekoč kosili (De Gasperi: prati in erto pendio ove si sfalcia). V nekoliko prenesenem pomenu pa označuje najbrž tudi travnato ravan, kakor bi izhajalo iz imen *Palazzatto* (Fiumicello) in *Palazzolo* pri vodi Stella v spodnji Furlaniji. V Karniji tudi kraj *Paluzza*, pomanjševalnica od »pala«.

Slovenski »ker«, še pogostejše »čer«, ki pomeni štrlečo, piramidasto obliko pečevnatega vrha, se kaže v velikem številu zlasti ledinskih imen. Izvajati taka imena od latin. »cerrus« (Frau, Castelil) tj. od hrasta vrste cer, je naravnost smešno, ko pa je beseda zašla še v španščino kot Cerro, v pomenu strmega, poševnega vrha. V Alpah pa jo najdemo tudi v imenu Mt. Cervino (Matterhorn). Izvedenka od tega so »črnele«, to je rtasta, skalnata stena. Od tega ime *Cergneu* (Neme) in tudi *Cerneglòns* (Ramanzacco), kar Frau pravilno izvaja od furl. »cernèli« (fronte). Po nemškem prostoru je v imenih vrhov pogosto Kar, medtem ko so črnele prevedli v Schwärze, zamenjajoč jih s pomenom črn.

Kotiček razstave ročnih del naših babic in prababic v Mačkoljah

Na krčenje hoste nas spominja ime *Cercenât* (Ovaro) v Karniji, čemur ustreza furl. »cercenât« - krožno obrezati (Frau, iz latin. *circinare* - zaokrožiti). Vendar ime bolj ustreza slovenskemu »črče« tr. vrten svet, v tem pomenu, da so drevesa pri tleh krog in krog obrezali od lubja, zato da so potem vsahnili; nato so takšno hosto požgali in pridobili plani svet za pašo ali za polje. Na slovenskem najdemo imena Črče, Črča in Črtež.

Na staro pastirstvo nas spominja izraz »medrje« (okrajšano iz »medvereje«), ki pomeni ogrado, v katero so čez noč zapirali živino. O tem nam priča ime *Mandriolo* blizu Čedadâ. Imenoslovec Frau ga nesmiselno izvaja iz latin. »merda« (kravjek), ime istega izvora *Madrisio* (Fagagna) blizu Tilmenta pa tolmači kot zemljišče iz zapuščine po materi (od latin. »mater«) in spremlja v zvezo še ime *Paderno* (Videm), češ da pomeni zapuščino po očetu. Vendar ta domiselna zveza nima osnove, saj nam tudi slednje ime »paderno« kaže pomen sloven. oznake »padež« za svet, ki se pogreza. Italijanski naziv »mandria« (čreda) je izvedenka iz iste osnove, prav tako »mandrač« (ograjen pristan). Ime Mandra je v raznih oblikah dokaj pogosto v Italiji, najdemo pa ga tudi v Grčiji, blizu Aten.

Prav tako značilno je tudi ime iz oznake »tamar« - vzvišen, varen kraj z ogrado za živino in pastirsko stajo. Na furlanskem območju je več krajev z imenom *Tamar*, ki ga tolmačijo v istem pomenu (De Gasperi), obstajajo tudi imena z oblikami *Tamarât*, *Tamaròz*, *Tàmoris*. Verjetno je iz iste oznake tudi *Tamai* (Brugnera) ob Livenci in pri Barcis nad Pordenonom, saj je razlaga od furl. »tramai« (skobec, mišnica) po N. Pironi nesmiselna. Tudi na tamarje naletimo še drugod, celo v Epiru v Grčiji (Tòmaros 1974 m). Oznako »koča« pa nam odraža ime *Chisiole*, in še pogostejši *Cesiòl*, furl. zgradba s tremi stenami, pokrita s korci, namenjena za ljudi in živino v času košnje na oddaljenih senožetih (Prati). Ime *Beàrz*, ki se večkrat pojavlja, v furl. kot travnati prostor ob hiši, ustreza primorsko sloven. »borjač«.

Tudi ime kraja *Valeriano* (Pinzano) ob Tilmentu je mogoče izvajati iz sloven. »volarje«, tj. pašnik za vole in jalovo živino (Tuma). Naziv »hlev« pa se nam odraža v imenih *Clauiano* (Trivignano Ud.), *Claulis* (Paluzza) in verjetno *Clavàis* (Ovaro) v Karniji. V slovenskem kmečkem izrazu označuje stajo za drobnico, kakor tudi ogrado v štali, namenjeno drobnici, teletom ali prašičem. Nasprotno pa pomeni štala prostor za živino, krave in konje; v furlanskih imenih jo najdemo v oblikah *Stalis* (Gemonà), *Staligiàl* (Tramonti di Sopra) v Karniji, pa tudi kot *Stavoli* za več krajev. Izraz najdemo v vseh zahodnoevropskih jezikih in tudi v grščini, zato je prepoved njegove rabe v slovenščini, češ da gre za nemško besedo, čisti nesmisel.

* * *

Vsa ta imena so, kakor že omenjeno, razmeroma gosta in razširjena po vsem furlanskem ozemlju, tako da jih nikakor ni mogoče pripisati kako domnevni naselitvi slovenskih kolonov po madžarskih vpadih. Odgovornim na področju tolopisja in jezikoslovja, kakor tudi zgodovino-pisja na slovenski univerzi in akademiji ta okoliščina nikakor ni bila neznana, saj je npr. R. Badjura v svoji *Ljudski Geografiji* (1953, str. 192) zapisal: »Imena Jamtal, Jamspitze 3175 m, Jamkoch, Jamtalferner, Jamtalhütte so značilne priče, da je segal naš živelj in njegov vpliv nekdatja do gore Dreiländerspitze 3212 m med Švico, Italijo in Voralbergom.«

Da so njihov obstoj, ki priča o starejšem poreklu Slovencev, za razliko od dosedanjih razlag, povsem prezrli, je treba pripisati obveznemu unitarističnemu modelu, kateremu so se morali podrediti že po prvi svetovni vojni. Opozarjanje na ta imena, značilno, ne sproži svobodne izmenjave mnenj, temveč le napade na tiste, ki si drznejo o tem spregovoriti. Očitno je, da ima ta napadalna znanost slabo vest, ko se namesto k razlagam zateka k napadom. Obenem pa kaže takšno stanje na žalostno dejstvo, do kakšne mere je slovenska uradna znanost prepojena s panslavistično in unitaristično ideologijo.

ALBERT MIKLAVEC

TRPEČI KRISTUS

*Kako trpiš,
moj Kristus,
tudi danes,
v neštetih bratih,
v neštetih sestrah,
širom po svetu
in koprniš
po vsakdanjem kruhu,
po strehi in obleki,
po pravici in resnici,
po redu in svobodi,
a posebno po ljubezni,
po LJUBEZNI!*

ALBERT MIKLAVEC

BOŽIČ V DUŠI

*Skrivnostna božičnost
je porodila nocoj
v moji prazni duši
Kristusa.*

*Strmim zdaj vanj
s prameni trdnih nad,
prebujam se iz sanj
v Kristusa.*

*Ogrel ga bom nocoj
s plameni ljubezni
in duh postal bo moj
DEJANSKA BOŽIČNOST!*

Evropske manjšine se povezujejo

Proces evropskega združevanja je danes predvsem usmerjen v dejavnost in pobude na vrhu, tj. na ravni držav, oziroma vlad. Dvanajst sedanjih članic Evropske gospodarske skupnosti se v tem smislu vse bolj povezuje, čeprav vlada med posameznimi področji (zlasti severnim delom, bogatim na gospodarskem, zlasti industrijskem razvoju ter manj razvitim in še predvsem agrarnim jugom) še veliko razlik v današnji Evropi. To je seveda področje političnih izbir držav članic, obenem pa tudi predmet razprav skupnostnih organov, kot so evropske komisije (vlada) in evropski parlament.

Evropsko združevanje pa ni in ne sme biti le zakup vlad posameznih držav članic. Gle tudi za to, da se upošteva glas ne samo uradne ter institucionalne Evrope držav. Slišati se mora tudi glas tiste Evrope, ki prav tako želi graditi novo mednarodno in naddržavno skupnost — *Evropo narodov in dežel*. In prav v tem okviru gre zabeležiti delo vseh tistih skupnosti, ki danes predstavljajo bazo te nove strukture,

gre za narodne skupnosti kot take. Mednje sodijo v prvi vrsti tiste, ki danes ne morejo spregovoriti preko samih držav članic: to so predvsem narodne manjšine, ki iščejo svojo pot za dosego nove demokratične, federalistične in res združene Evrope narodov.

POMEN MANJŠINSKIH STRANK

Prav zato je pomen manjšinskih strank danes vedno večji in zahtevnejši. V državah članicah EGS se prav narodne manjšine vedno bolj zavedajo lastne identitete in tako postavljajo osnove novim oblikam medsebojnega sodelovanja in sožitja. Od Irske in Velike Britanije mimo Francije, Nemške zvezne republike pa do Italije in Španije oz. Portugalske, pa spet od Danske do Grčije, povsod se danes tu bolj ali manj zavestno organizirajo politične stranke narodnih manjšin, da bi se njih glas vedno bolj slišal tudi v vrhovih institucionalne Evrope.

Slovenska manjšina v Italiji se tudi skuša uvrstiti v ta dialog. To še posebej s svojo samostojno politično

Pisatelj
Boris Pahor
govori na
Prešernovi proslavi
v DSI
9. februarja 1987
(fotomladika)

stranko Slovenske skupnosti. Znano je, da se slovenska stranka že aktivno vključuje v politiko manjšinskega sodelovanja posebej pri evropskih volitvah. Obenem pa SSK tudi stalno sodeluje s strankami narodnih manjšin v Italiji, kot kaže tudi primer zadnjih parlamentarnih volitev.

SREČANJE V BRUSLJU

V začetku septembra 1987 je bilo zborovanje evropskih narodnih manjšin v Bruslju. Na sedežu evropskega parlamenta v belgijski prestolnici je bilo 7. in 8. septembra zborovanje manjšinske zveze Aliance Libre Européenne, ki povezuje vrsto manjšinskih strank v državah-članicah EGS. Na srečanju je bila prisotna tudi Slovenska skupnost. Predstavnik SSK je v svojem nastopu pred zborovalci prikazal sedanjí položaj Slovencev v Italiji in izrazil upanje, da bo italijanska republika, ki je izšla iz odporniškega gibanja, resnično našla pravi ključ za zaščito naše manjšine. Obenem je slovenski zastopnik poudaril pomen politične prisotnosti Slovencev v Italiji na tem evropskem forumu, saj danes lahko edini predstavljajo slovenski, pa tudi širši slovanski svet v procesu evropske integracije.

Na bruseljskem srečanju so sodelovali še predstavniki Ircev, Škotov, Bretoncev, Alzačanov, Baskov, Okcitancev, Korzičanov, Frizonov, Sardincev, Val-

dostancev, Furlanov, Flamcev in še skupin iz Španije in Portugalske. Vsi prisotni so posebej obravnavali specifično problematiko posameznih manjšin. Razpravljali pa so tudi o prihodnjih evropskih volitvah, ki bodo leta 1989, posebej pa še o možnosti za enotni volilni zakon. Ta pa verjetno še ne bo mogel stopiti v veljavo pred tem rokom, za to bodo po vsej verjetnosti še vedno veljali posamezni državni volilni zakoni. Vsekakor pa so udeleženci poudarili potrebo po čim tesnejši povezavi manjšinskih skupin v posameznih državah-članicah EGS. Še posebej so tu organizatorji dali za zgled manjšinsko povezavo v Italiji (Sardinci, Valdostanci, Slovenci, Okcitanzi, Furlani), ki se je že izkazala za pozitivno pri obeh volitvah v evropski parlament, zlasti pri zadnjih leta 1984. Zaželeli pa so še, da bi se v ta proces vključila tudi številčno najmočnejša manjšinska skupina v Italiji — južnotirolska SVP.

POT DO SKUPNE EVROPE

Pred nami je veliko nalog. Gre predvsem za to, da pokažemo čim večjo akcijsko enotnost manjšinskih strank. Le tako bomo namreč lahko res dosegli tiste cilje, ki smo si jih zadali. Želimo priti do resnične Evrope narodov. Kot Slovenci si še posebej želimo, da bi tudi naš glas kot zaenkrat edini slovanski glas v tej institucionalni Evropi dokazal resnično podobo našega kontinenta, saj bo le tako nova Evropa resnično lahko odražala vse v njej prisotne narodnostne skupnosti. Latinska in germanska oz. anglosaška Evropa brez slovanskega elementa ni prava, ni pristna Evropa. Poleg Danteja, Goetheja in Shakespearja morajo najti svoje mesto tudi Tolstoj, Mickievicz in Prešeren! Le tako bo resnična duhovna enotnost Evrope zaživela v svoji avtentični luči. *Evropi sv. Benedikta se mora pridružiti Evropa sv. Cirila in Metoda*, kot je pravilno nakazal sedanjí papež Janez Pavel II. Upajmo, da do tega ne bo korak predolg.

VENCESLAV SEJAVEC

SEKUNDA VSAKA...

*Sekunda vsaka
našega življenja
je dragocena kaplja,
ki namaka
vrt srca —
in hkrati se izteka
v večna
oceanska dna,
se potopi,
porazgubi
z odmevi
valujočega morja...*

Slovenci v Porabju

*Zobrisani Slovén i Slovenka
med Mürov i Rábov*

(Jožef Košič ok. 1848)

V zanimanju za rojake v zamejstvu se moramo spomniti tudi na one maloštevilne, ki živijo najbolj na severu, v osrčju Panonije, ob Rabi, to je v severovzhodnem delu širše Slovenije, onstran razvodja med Muro in Rabo. V časih avstro-ogrske monarhije so te Slovence imenovali kar ogrske Slovence, ker so pač delili usodo, ki so jim jo krojili Ogrji in po uvedbi dualizma so vsi Slovenci onstran levega brega Mure pripadli ogrski upravni polovici monarhije.

Od kdaj Slovenci v Panoniji

Ozemlje Pomurja so Slovenci poselili v panonskem naselitvenem toku, okoli leta 570. Obrom so prepustili velike in obširne ravnine, sami pa so se zatekli na gričevnat svet. Po uničenju Obrov leta 803 se je naseljenost Slovencev še posebno zgostila okoli Blatnega jezera, ki je postala središče kulturnega in političnega delovanja za življenje kneza Koclja, zlasti med leti 840 in 874. Po uničenju velike in pomembne stvaritve kneza Koclja in nadškofa sv. Metoda je vse ozemlje preplavila nemška kolonizacija. Toda pritisk Madžarov je bil tolik, da so poselili vse ozemlje ob Blatnem jezeru in s tem izrinili nemško prevlado v Spodnji Panoniji. Madžari so začeli pritiskati še proti zahodu, dokler niso bili leta 955 premagani na Leškem polju pri Augsburgu. S tem je bilo končano prodiranje Madžarov proti zahodu. Morali so se umakniti na črto vzhodno od današnjega Prekmurja, na ozemlje alpskih predgorij ob panonskem obrobju.

Madžarski kralj Ladislav je v 11. stoletju pritegnil vse Pomurje v madžarko upravo. V cerkvenem pogledu

pa je to področje spadalo od leta 955-1075 pod Salzburg, nato pod zagrebško škofijo (ustanovljeno 1094) in od 1777 pod škofijo v Sombotelu. Tako je ostalo vse do konca prve svetovne vojne. Po prvi svetovni vojni pa je svet onstran Mure, po razvodu med Muro in Rabo, pripadel novi državi SHS (Jugoslaviji) toda brez slovenskih vasi v okolici Monoštra ob Rabi. Trianonska mirovna pogodba z Madžarsko je postavila trimejnik med Avstrijo, Madžarsko in Jugoslavijo na Srebrni breg (404 m). V bližini na Kalcin bregu doseže najsevernejšo točko v Jugoslaviji (46°53' sev. širine).

S to pogodbeno razmejitvijo je onstran Srebrnega brega ostalo Porabje pod Madžarsko. Tu živijo porabski Slovenci v naseljih v okolici Monoštra. Prebivalce teh vasi pa nestrpni Madžari imenujejo »Vende«, da bi jih tako ločili, češ da nimajo nič skupnega z ostalimi Slovenci. Toda o enotnosti pričajo priimki v Porabju, kot npr. Kovač, Lončar, Novak, Balič, Bedič, Kosar, Kozar, Kosič, Kerec, Dravec, Karpic ipd. Nadloge pa temu prebivalstvu niso bile prizanesene. Najprej so izgubili zaradi Madžarov svobodo, nato je tudi nad njimi zavladovala zemljiška gosпода in še ropi Turkov in Kruco. Na turško bitko pri Monoštru še danes spominja v cerkvi v Modincih velika freska. Leta 1664 sta 1. avgusta narasla Raba in potok Lapinč ob silovitem nallivu, s trupli padlih Turkov in kristjanov, zajezila vodno strugo. Na padle v tej bitki spominja še danes nad Modinci kapela kockaste oblike in velik betonski križ. Na ravnini ob cesti pa je spominska kapela, kjer so pokopani kristjani in Turki. Sedaj mirno počivajo drug ob drugem, čeprav so bili za življenje sovražniki. Lep primer že davne človeške sprave.

Ob splošnem narodnem prebujanju

Na Gregorčičevem večeru v župnijski dvorani v Nabrežini je nastopil tudi deklški zbor z Opčln pod vodstvom Fr. Pohajača

v prejšnjem stoletju so Madžari hoteli pomadžariti vse prebivalstvo svoje države. To se je zlasti stopnjevalo po nastopu dualizma pa letu 1867, ko je bila vse »Slovenska okroglina« dodeljena ogrski polovici monarhije. Madžarizacija je bila tako huda, da so v letih 1870-1890 pomadžarili vse šole. Madžarska šola pa ni uspela. To prebivalstvo, ki že tisoč let živi pod Madžari, še ohranja svoj jezik na osnovi domačega narečja. Ta jezik rabijo Porabci še danes v svojih molitvenikih, pesmaricah, katekizmi, pridigah in v vsakdanji rabi.

Porabje je še slovensko

Čeprav je bilo to ozemlje po prvi vojni prisojeno Madžarski, nendaravna meja prebivalstva ni odtujila od matičnega naroda. V vseh preteklih stoletjih je jezik tako v Prekmurju kot v Porabju ohranjala Cerkev v pridigah, skupni molitvi in petju. Pesmarice, ki so jih prepisovali, so dragocena pričča te kulturne dejavnosti. V Porabje je segalo, kar so v Prekmurju ustvarjali s pisano in tiskano besedo tako katoličani kot protestanti. Jezik porabskih Slovencev je eno izmed prekmurskih narečij, najbolj slično goriškemu.

Tisočletna ločitev od slovenskega

jedra je vzrok svojevrstnega razvoja. Po letu 1920 so porabski Slovenci ločeni z državno mejo od ostalih Prekmurcev. Tu je vzrok vedno močnejšega vpliva madžarščine. Vpliv Cerkve je vedno manjši, manjša se tudi njen vpliv na jezikovno in splošno izobraževanje, ohranjanje narodne zavesti in samobitnosti Porabcev.

V času med obema vojnama ni šola nudila nobene opore domačemu jeziku. Nasprotno, vsiljevali so jim teorije o Vendih, kar je odmevalo še po drugi svetovni vojni, ko so skupine jugoslovanske vojske prišle v Porabje, ga skušale zasesti in pridružiti kot naravni sestavni del slovenskega ozemlja, a na zahtevo sovjetskih oboroženih sil, so se Jugoslovani morali umakniti na staro mejo. Madžarska pa, čeprav v vojni soudeležena na strani osi, je bila obnovljena v starih mejah. Prebuditev Porabcev in obetajoča pomlad je bila nasilno zatrta po letu 1948 z znano resolucijo o informbiroju. Posledica tega novega nasilja je bila ukinitvev komaj nastalega slovenskega šolstva in preganjanje slovenskih družin. Ene so preselili v notranjost države, druge onemogočili doma, tretje pa posredno prisilili, da so se umaknili v matično državo Jugoslavijo.

Po letu 1956 je prišla odjuga. Ureja se šolsko vprašanje, ustanavljajo vrtnice v Gornjem Seniku, Sakalovcih in Slovenski vesi. Tudi osemletke so v Gornjem Seniku, Štefanovcih in v Monoštru, nepopolne osnovne šole pa v Sakalovcih in Slovenski vesi. Drugod slovenskih šol ni. Slovenščina je predmet na gimnaziji v Monoštru in na pedagoški šoli v Sombotelu. Toda slovenščina je le predmet, tri do štiri ure tedensko.

Redki štipendisti so tudi v Mariboru in v Ljubljani. Toda po končanem študiju ne prihajajo v domače kraje, temveč se zaposlijo v notranjosti države, daleč od doma. Založniška dejavnost je skromna. Demokratična zveza južnih Slovanov na Madžarskem izdaja tednik Narodne novine z rubriko za Slovence, tudi radijske oddaje iz Budimpešte se tedensko ponavljajo.

Pri vsem tem pa se manjša narodna zavest. Otrok bi moral že v vrtcu čutiti, da je v domačem slovenskem, ne pa v tujem okolju. Potrebna je slovenska zavest staršev. Dom mora biti slovenski.

Iz navedene ankete z odgovori otrok-šolarjev pa vidimo, da je okolje, v katerem žive, večinoma nenaklonjeno slovenstvu. (Po »Delu« z dne 22. avgusta 1987):

... »Doma se zelo malo pogovarjamo v materinščini in zato tudi slabo govorim in razumem slovenščino.« (Učenec VII. razreda iz Štefanovcev).

... »Doma govorim izključno madžarsko. Zelo malo razumem, ko se z mano pogovarjajo v slovenščini. Tudi pišem zelo slabo, edini stik z materinščino imam pri slovenski uri v šoli.« (Učenec VII. razreda iz Štefanovcev).

... »Doma v pogovoru uporabljamo oba jezika, vendar pa v slovenščini razumem prav vse, tudi pisanje mi ne dela težav.« (Učenec VIII. razreda iz Štefanovcev).

Učenci iz Sakalovcev pa so rekli:

... »Doma le malo govorimo slovensko, saj je mama Madžarka. Zelo malo razumem in zelo težko govorim v slovenskem jeziku.« (Učenec VIII. razr.).

... »Že oče in mama sta me naučila slovenščine, pozneje pa tudi v vrtcu. Doma se pogovarjamo v dialektu, kljub vsemu zelo dobro razumem tudi knjižni slovenski jezik.« (Učenec VIII. razr.).

... »Že mama se je z mano od rane mladosti pogovarjala le v materinščini, kljub vsemu prav vseh slovenskih besed ne razumem takoj.« (Učenec VIII. razr.).

... »Mama je Slovenka, oče Madžar, doma govorim samo madžarsko. Niti ne govorim, niti ne razumem slovenskega jezika. K slovenščini hodim zato, ker moram, vendar se dolgočasim, ker ničesar ne razumem.« (Učenec VII. razr.).

Učenci iz Slovenske vesi pa so rekli:

... »To, da danes govorim v madžarsščini in v slovenščini, je zasluga staršev in brata. Žal še doslej nisem prebrala nobene slovenske knjige.« (Učenka VIII. razr.).

... »Doma sploh ne govorimo slovensko, pač pa le madžarsko. Ničesar ne razumem. Zato mi je dolg čas tudi pri slovenski uri v šoli.« (Učenec VII. razreda).

In tako bi lahko šli v nedogled. Izjave otrok so odkrite. Učitelj osnovne šole v Gornjem Seniku pa pravi: »Želim si, da bi otroke dejansko naučil materinščine, zato mi ni pomembno recimo točen datum rojstva in smrti Franceta Prešerna, pač pa to, da si učenci tudi s pomočjo deklamacij njegovih pesmi obogatijo sicer skromni besedni zaklad...«

Tako so odgovarjali udeleženci seminarja za izpopolnjevanje v materinščini, ki je bil v Radencih. Vsekakor koristna pobuda. Toda pri tem se sprašujemo: »Kdaj bodo nudili Madžari slovenski mladini Porabja kaj drugega kot uživajo Madžari tostran meje, npr. v Dolnji Lendavi, kjer imajo za-

vidljiv šolski center in dvojezičen pouk v vseh predmetih? Pa ne samo šolo. Tudi napisi so dvojezični in tisk in po uradih, povsod jim je v vsem ustrezno.

Hvalite Gospoda vsi narodi

V loku nad glavnim oltarjem v župnijski cerkvi v Gornjem Seniku je edini vidni slovenski napis v vsem Porabju: HVALITE GOSPODA VSI NARODI. To je napis, ki ga je ob prenovi cerkve dal napisati danes že pokojni (umrl sept. 1987) župnik Janoš Kühar. Umrl je simbol slovenstva v Porabju, v naseljih: Gornji Senik, Dolnji Senik, Sakalovci, Slovenska ves, Štefanovci, Verica, Ritkarovci, Andovci, Otkovci... Tu še namreč živijo naši rojaki. Nekoč nad deset tisoč, danes morda le še polovica.

Porabje, naša boleča rana

»Porabje, naša najbolj boleča rana,« mi je pred letom dni pisal prijatelj, doma pod Srebrnim bregom. »V zadnjih letih slovenstvo tam najbolj izginja. Dokler tudi na papirju niso imeli nobenih pravic, so držali, zdaj, ko vsaj na papirju imajo svoje narodnostne pravice, pa se naglo potujčujejo. Mislim, da je večja krivda na naši, kakor pa na njihovi strani, ker se za stike vse premalo potegujemo. Madžari so si znali pridobiti mejni prehod povsod tam, kjer imajo svojo manjšino na naši strani: na Hodošu in v Lendavi. Med nami in porabskimi Slovenci pa ni mejnega prehoda in če hočemo priti na Gornji Senik, ki je od nas oddaljen 3 km, moramo na Hodoš in potem nazaj prek Monoštra na Senik, to je okrog 60 km daleč. Za to se nihče ne zmeni. Zdaj se temu niti ne čudim, saj berem v Čačinovičevi knjigi "Poslanstva in poslaništva", da se Jugoslavija leta 1945 sploh ni potegovala za to, da bi Porabje pripadlo Jugoslaviji. Zagnali so se v to samo neki posamezniki, ki so jim Rusi takrat dali dobro lekcijo in meja je ostala, kakor je bilo. Porabce pa, ki so kakorkoli pokazali, da bi radi

LJUBKA ŠORLI

MARIJINE BOŽJE POTI NA PRIMORSKEM

SVETA GORA

*V večernih žarkih Sveta gora moli.
Ozira v njeno stran se Sabotin,
njen bližnji sosed, v bitkah sotrpini,
ko vojske glas grmel je vse okoli.*

*V dolini Soča, lepa ko nevesta,
poslušaj Svete gore hvalni spev,
ki roma skoz vasice kot odmev.
Z njim božja milost in ljubezen gresta.*

*Marija z Jezuškom se pogovarja,
skoz okno nanjo sije zlata zarja.
Na gori zdaj tišina govori.*

*Odšli so romarji in z njimi petje —
v Mariji mir so našli in zavetje.
Nihče se več živeti ne boji.*

BARBANA

*Lepó svetlika v soncu se Barbana,
prelepi otok graških lagun.
Krog njega morja, mehko ko baržun —
v igrivih valčkih njiva razorana.*

*K Mariji na Barbano prepeva je
po morju v čolnih romarji hite;
oči od sreče notranje žare,
v njih skrit odsev brezkončnega neba je.*

*Pred tron Marijin bodo pokleknil
in ji družine v varstvo izročili.
Pri Jezusu prosila bo za nje.*

*In ko v svetišče množica se zgrne,
iz src pobožnih pesem se utrne.
Mariji z njo vsa čast in hvala gre.*

STARA GORA

*Na Stari gori, v srcu Benečije,
stoji svetišče Matere Marije.
K njej radi hodijo na božjo pot
ljudje dolinic teh, iz roda v rod.*

*Ko tarejo jih križi in težave
in iščejo zaman dobrote prave,
vedó: Marija naša je pomoč,
varuje z Jezusom nas dan in noč.*

*Marija s Stare gore jim je draga,
hoditi skoz življenje jim pomaga.
Zato tako goreče jo časte.*

*Ljubezen materina vse premore,
obljuba je zavetja in opore
otrokom, ki v nje varstvo pribeže.*

MENGORE

*Volčansko polje, Bučenica, Soča
so lepi gori Mengorski sosedje.
Ta kraj Tolmincem iz davnine svet je,
tu ljudstvo se Mariji priporoča.*

*Kako je stara Mengor zgodovina...
Ze puntarje je zvon k uporabi vabil,
ko grof z njih žulji je bogastvo grabil.
O časi solz in težkega spomina!*

*A zdaj na Mengorah Marija čaka,
da k Njej Tolminci verni prihitijo
in Njo in Jezusa razveselijo.*

*Marija vse posluša, vse tolaži...
In romarjem nazaj korak je lažji.
Zabrisana je v dušah senca vsaka.*

SVETE VIŠARJE

*Svete Višarje, srcá in duhá doživetje...
Z vencem grebenov obkrožene gorski so raj.
Mesec prelep je tu s snegom in telohom maj,
ali za romarje čas je najlepši poletje.*

*V cerkvi tukaj se misel nemirna spočije,
daleč mudijo skrbi se za jutrišnji dan.
Mati Višarska je romarjem varen pristan —
z njeno priprošnjo jih v dvomih luč božja obsije.*

*Kaj je na svetu gorjá in poti brez izhoda!
V igri viharjev se kuje življenja usoda...
V srcih premnogh pa strah in pekel in obup.*

*Mati Marija, vseh žalostnih pribežališče,
svoje otroke v trenutkih najtežjih poišče.
V milosti njeni še pélin vse manj je gorjup.*

bili priključeni k Sloveniji, so v letih okrog 1950 izselili. Po letu 1956 so se nekateri vrnili, drugi pa so ostali v novem okolju. Tudi na cerkvenem področju se na skrit način vrši madžarizacija. Čisto slovensko vas Slovensko ves so ločili od svoje dosedanje slovenske župnije Štefanovci in so jo prefarali k Monostru, kjer je čisto madžarsko bogoslužje. Isto se je zgodilo s Sakalovci, ki so ga prav tako vzeli Štefanovcem in ga prefarali k Dolenjemu Seniku, kjer je vse madžarsko v cerkvi. Tako tudi po tej liniji ni rešitve. V Štefanovcih je pred tremi leti umrl župnik, ki je vse opravljal v slovenskem porabskem narečju. Na njegovo mesto je prišel mlad župnik, po materi Slovenec, po očetu Madžar in je uvedel madžarski jezik v vse obrede. Zdaj drži slovensko zavest pokonci samo še Janoš Kühar na Gorenjem Seniku, v tej župniji je še vse slovensko, sicer v narečju, toda naše. Kaj bo, ko bo tudi ta umrl? (Umrli so sept. 1987 op. p.). Uradno je seveda vse v najlepšem redu, saj razne skupine kar naprej sejejo in se shajajo, delajo načrte in sklepe, toda vse to gre mimo ljudi, ljudstva se vse to niti ne dotakne. Dokler so ljudje ostajali doma v svojem slovenskem okolju, so zdržali, drug drugega so podpirali. Zdaj gre mladina v svet in se kot posamezniki kmalu izgubijo v tujem okolju...« (Tako iz pisma v septembru 1986).

Zakričimo v svet

Veliko pišemo in govorimo o družbi in Cerkvi na Slovenskem. Kažemo na krivice, ki se godijo našim sorojkom na Koroškem, v Slovenski Benečiji, pa tudi na Goriškem in Tržaškem nimamo vsega, kar nam po demokratičnih zakonitostih pripada, na sorojake v Porabju pa naravnost pozabljam. Ali mora zares umreti slovenska beseda v Porabju? V njej so napor tisočletja! Za ta častitljivi jezikovni zaklad in narodno doto bi morali zbrati vse moči in rešiti, kar je rešiti še mogoče.

Ajdovščina in okolica

Ajdovščina, danes močno žarišče industrije in drugih gospodarskih panog, kakor tudi upravno središče na gornjem Vipavskem, vse do srede prejšnjega stoletja ni bila pomemben kraj. Takrat je ležala ravno ob deželni meji med Primorsko in Kranjsko, ki je tekla po vodnatem potoku Hubelj; okrajno središče pa se je nahajalo v Sv. Križu, ki je imel značaj mesta.

RIMSKA NASELBINA

In vendar ima mesto svoj začetek že v rimski dobi. Že skoraj dve sto let pred Kr. so postavili Rimljani ob Hublju vojaški tabor in mu dali ime *Castrum ad fluvium frigidum*. Ta »fluvium frigidum« (mrzla reka) je bil Hubelj.

Tabor je imel štirikotno obliko, štiri vhodna vrata ter 16 obrambnih stolpov. Od teh sta danes ohranjena dva ter del obzidja; največji od njiju je visok 20 m in se nahaja blizu izliva Lokavščka v Hubelj oz. na vzhodni strani glavnega trga. Drugi je sredi mesta. Starejši domačini mu še pravijo *Varda*, ime, ki je prastaro in pomeni opazovanje, nadzorovanje (npr. vardevati - varovati, nadzorovati živino).

Na rimske zidine spominja tudi ime

na *Mircah* blizu železniške postaje. Tudi to ime je starinsko: »mir« je precej razširjeno poimenovanje zidin, kameinja in gradiva. Na tem kraju je moralo biti primestno naselje ob taboru, o tem pričajo tudi nekatere najdbe: zlati, srebrni in bronasti novci iz časa Konstantina II. in drugi predmeti.

Leta 394 se je na polju pod Castrum vršila bitka med cesarjem Teodozijem ter njegovim zahodnorimskim tekmeccem Evgenijem, ki je skušal v cesarstvu znova okrepiti poganstvo, vendar je bil v spopadu poražen. Teodoziju naj bi do zmage pripomogla burja, ki je nenadoma zapihala proti Evgenijevim četam.

Ob navalu Hunov na Italijo leta 451 je bil, kot se domneva, porušen tudi Castrum in odslej ga zgodovinski viri vse do 16. stoletja ne omenjajo več. Vendar se je nasebina le morala še držati. Kot bi sklepali že iz imena samega, je morala precej dolgo vztrajati v poganstvu; »ajd« pomeni namreč pogana. In od te besede prihaja sam naziv Ajdovščina.

TRG IN MESTO

Po več stoletjih se kraj znova omenja naj leta 1507 v listini, s katero mu je cesar Maksimilijan I. podelil tržne pravice in dva letna sejma. Tedaj je bil še majhno naselje ob gradu, ki je bil last plemičev Elacher. V času vladanja nadvojvoda Karla (po 1564) so od Logatca čez Hrušico in Col zgradili do Ajdovščine cesto, kar je prineslo nov gospodarski razmah. Število sejmov je do prve svetovne vojne naraslo na 12 v letu in bili so zelo dobro obiskani.

Leta 1656 je kupil Ajdovščino od Elacherjev grof Edling. Tedaj so ob Hublju delovale že prve fužine. V naslednjih stoletjih je zaživel še več drugih obratov ter žage in mlini. Proti koncu prejšnjega stoletja deluje tu papir-

Rimski stolp ob Hublju (obnovljen)

Obnovljena »varda« sredi mesta

nica, predilnica, barvarnica, strojarne, obrat za izdelavo bakrene posode,... predhodnice današnje ajdovske industrije.

Po zadnji vojni je mesto prav zaradi te industrije precej naraslo. Središče pa je še vedno v starejšem predelu, ki se širi okoli glavnega trga. Mnoge stavbe so še starinske, z videzom tiste značilne primorske trpkosti, kot nam jo že v dvajsetih letih podaja znameniti slikar domačin *Veno Pilon* (1896-1970), ki je na Slovenskem med prvimi utiral pot sodobni likovni umetnosti.

Osrednja ulica vodi od trga v zahodni smeri in nas pripelje do širokega parka, ob katerem je spomenik padlim. Na gornji strani parka stoji farna cerkev sv. Janeza Krstnika; v njej je stropna freska, križev pot ter oltarni sliki iz leta 1774; izdelal *Anton Cibej* (1722-1774), baročni slikar, prav tako domačin.

Zahodno od cerkve pa vse do velikega športnega letališča sega mestni predel *Putrihi*. Ob Lokavščku so pred leti zgradili sodobno športno kopališče. Onstran potoka na severni strani pa veliko novih hiš v poprej majhnih zaselkih *Papirnica* in *Police*. Še dalje na severno stran se začenja dvigati obsežen grič s ploskim vrhom, imenovan *Gradišče* (225 m), pod njim nekaj hiš. Ime daje slutiti, da gre za predzgodovinski kraj. In res so tu našli ostanke rimske utrdbe, ki je bila gotovo še predrimskega nastanka: od treh zloženjših strani jo je obdajal zid, dolg

426 m, medtem ko jo je v dolžini kakih 100 m ob Hublju varoval strm skalnat rob.

OKOLIŠKE VASI

Onstran Hublja, na vzhodni strani se širi predel *Šturje*, do prve svetovne vojne samostojen kraj in že na kranjski strani. Samostojen značaj mu je ostal še danes. Sredi njih se dviga lepa farna cerkev sv. Jurija; v njej oltarna podoba slikarja Langusa ter križev pot Toneta Kralja. Ob Šturjah sta se razširila zaselka *Trnje* in *Slejkòti* s številnimi novimi hišami.

Industrijski obrati se danes širijo na južni strani mesta, prej pa so rasli na severni strani, kjer so lahko izkoriščali silo vodnatega Hublja.

Iz Šturij nas v severno smer vodi cesta mimo Trnja, po levem bregu potoka. Že kmalu vidimo na drugi strani opuščeno papirnico in žago ter manjšo elektrarno. Po kilometru hoje pridemo do sela *Pale*, kjer so opuščena poslopja pivovarne in mlina. Od tu se cesta začne vzpenjati in nas pripelje do sela *Fužine* (205 m), kjer so na začetku tega stoletja še obratovalle delavnice bakrene posode in drugih izdelkov. Danes so v celoti opuščene.

Takoj nad Fužinami nas pripelje cesta pod strmo pobočje Gore, kot rečejo robu Trnovske planote nad Ajdovščino. Takoj nad cesto zagledamo izvir *Hublja* izpod pečin pod Sinjim vrhom (1001 m). Sveža in bistra voda pridere iz jam v živi skali in se v slapu vali v nižje korito. Ob velikem deževju dere iz številnih jam, od katerih leži najvišje Velika luknja. Pri izviru je zajetje vode za velik vodovod, ki napaja vso gornjo Vipavsko. V bregu nad izvirom *planinska koča* (210 m) ki je najnižje ležeča v Sloveniji.

V severozahodni smeri se iz Ajdovščine odpira pogled na plečati Čaven (1190 m), ki prehaja proti zahodu v *Kucelj* (1239 m). Lepa ravan se širi do Čavnovega vznožja, kjer se nahaja obsežna vas *Lokavec*; sestavljajo jo zaselki Bitovi, Brith, Kuši, Lahovše, ožji

Zigi občin Podkraj, Sv. Križ in Ustje v času okoli prve svetovne vojne

Lokavec, Loreto v š, Mizniška vas in Paljki. Više pod Čavnom so sela Kompari in Kovači, pod goro pa Slokarji, Cohi in Gorenje, ki spadajo prav tako pod Lokavec.

Ob potokih Lokavšček in Jovšček je delovalo svoj čas v Lokavcu kar okrog 20 žag in številni mlini ter kovačije. Danes so ti obrati skoraj povsem opuščeni. V Lokavcu imajo novejšo cerkev, ki jo je zgradil znani arhitekt Maks Fabiani. Stara cerkev sv. Lovrenca še stoji, vendar so njen oltar, ki ga je izdelal proti koncu 17. stol. domači kipar Mihael Cussa, podrli in spravili v novi cerkvi.

Iz Lokavca se cesta začne vzpenjati po zožujoči se dragi, v kateri izvira Lokavšček. Dragi pravijo *Mačji kot* in se ga vse do roba planote Trnovskega gozda, kjer se nahaja raztresena vas *Predmeja* (ok. 900 m), središče drvarstva in gozdarstva. Beseda »meja« pomeni v tukajšnji govorici gozd. In tega je po številnih bregovih res veliko. Od tu je mogoče opraviti nekaj prijetnih vzponov, pravzaprav sprehodov: na *Mali Modrasovec* (1305 m) in *Veliki Modrasovec* (1351 m), ki se nahajata za Čavnom in Kucljem. Od tu se odpira imeniten razgled na Vipavsko, Kras in morje, na severno stran pa se dvigata

Veliki Golak (1481 m) in *Mali Golak* (1495 m); zadnji je pravzaprav višji od prvega.

Na severni strani Golakov se odpira *Smrekova draga*, globoka kakih sto metrov. Tu se godi nekaj nenavadnega; proti njenemu dnu se temperatura niža in to je opaziti tudi pri rastju; redčijo se jelke in smreke, ki prevladujejo še na robovih, gostijo pa se bukke, ki končno v dragi prevladajo in na dnu se pojavi še visokogorski sleč. Takšen pojav nastane zaradi nakopičenih gmot snega, ki se zadržijo do poletja in skrajno ohladijo tla v dragi. V njej je celo ledena jama *Paradana*, v kateri se ohrani led vse leto, tako da so ga pred prvo vojno vozili celo v Trst in druge kraje.

SEVEROZAHODNO POBOČJE

V Šturjah se od glavne dolinske ceste odcepi druga, v smeri proti prevalu, preko katerega je vodila že nekdanja rimska cesta in verjetno tudi že predzgodovinska jantarjeva pot, mimo Hrušice na Logatec in dalje v Panojnjo.

Vzdiguje se postopoma nad dolino in po nekaj kilometrih doseže *Col* (612 m), precej raztegnjeno vas in cestno križišče. Kakšen kilometer pred njo zagledamo ob cesti na desni strani *grad Trilek*, imenovan tudi Stari grad, čigar lastniki so bili plemiči Abramsberg iz Šturij. Na njegovem borjaču so izkopali rimski milnik, shranjen sedaj v muzeju v Ljubljani; na njem je posvetilo cesarju Juliju Apostati (361-363) z napisom:

IMP(eratori) CA(es)ARI D(omino) N(ostro) FL(avio) CL(audio) JULIANO P(io) F(elici) VICTORI

Zig industrijskega kraja Ajdovščina okoli prve svetovne vojne

AC TRIUMF(atori) SEMP(er) AUG(usto) PONTI-
F(ici) MAXIMO IMP(eratori) VII CON(sul)I III
B(ono) R(eipublice) N(ato) PROCONSULI.

Za Rimljanov je bil Col z okolico strateško pomemben, predvsem za obrambo italških pokrajin pred vdori drugih ljudstev. Zato so ga zavarovali z utrdбами, mogočnimi okopi, ki so še danes vidni; pravijo jim *Sanče*. V starejši slovenski govorici se je ta izraz uporabljal tudi v splošnem pomenu, podobno kot varda. Na bližnji višini *Rižemberk* pa se nahajajo ostanki utrjene opazovalnice.

Col se je s starim imenom nazival Podvelb, ker so v srednjem veku pri njegovem zaselku *Orešje* zgradili ob cesti na rimskih temeljih dve utrdbi in jih preko ceste povezali z obokom (velbom). Utrdbi sta bili last baronov *Flachenfeld*, ki so na tem mestu pobirali mitnino. Obok se je ohranil nekako do leta 1870.

Odtod vodi cesta skozi *Višnje* do večjega naselja *Podkraj* (797 m), kjer so tudi še ohranjeni ostanki obrambnega zidovja. Na južni strani pada svet v dolino *Bele*, za njo pa se širijo pobočja *Nanosa*. Iz tega kota veje pozimi huda burja na *Vipavsko*. Šaljivi *Vipavci* so celo pogruntali, da »ima burja mlade« prav tu notri. Pozimi in na pomlad divja proti dolini, odkriva strehe in lomi drevje, pa tudi zaustavlja ljudi in promet. Ko močno piha, se na robovih *Gore* in *Nanosa* zaustavlja megla; pravijo ji »zástava«. Iz nje prši droban dež; ob mrazu pa »mraznice«, kot jim tukaj pravijo.

Izvir *Hublja*

Od *Cola* se proti severu usmeri druga pomembna cesta, ki vodi do Črnega vrha in naprej proti *Idriji*. Zložno se začne vzpenjati proti *Mrzlemu logu*, z odcepom na *Kanji dol*. Pod njo se odpira čudovita dolina *Malo polje* (650 m) z nekaj hišami, ki se skladno prilagajo s krajinsko idilo. Dolina se odpira na južno stran, nudi zavetje pred burjo pozimi, poleti pa mir in svežino. Druga stranska dolina vodi od *Cola* proti severovzhodu do sela *Vodice* (930 m) in pod *Streliški vrh* (1264 m), s katerega se odpira razgled po *Vipavskem* vse do *furlanskih ravnin*. Ta dolina pa je hladna in pozimi polna snega.

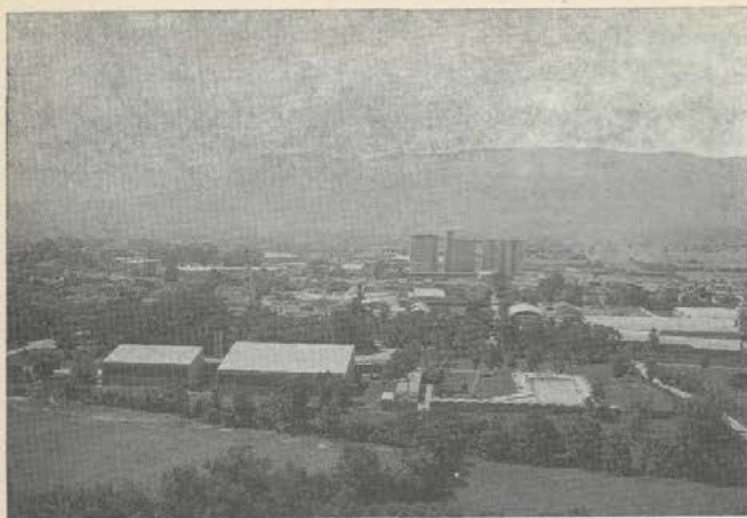
Proti severozahodu pa se ena od colskih cest usmeri tudi do *Predmeje* in vodi za robom *Gore*, najprej do naselja *Gozd* (770 m), odkoder je odcep na *Križno goro* (ok. 900 m); zatem pride *Kovk*, ki so mu rekli po domače *Na logu*; za njim pa *Ótlica* (ok. 960 m). Ime nosi po veliki luknji v grebenu *Gore*, po »vótlici« pod vrhom *Navrše* (856 m), skozi katero se spušča najkrajša pot v dolino. Na bližnji višini se dviga cerkvena *Angelska gora* (816 m), svoj čas zelo obiskovana božja pot.

Ljudje so se v teh predelih bavili predvsem z gozdarstvom in živinorejo. Toda v zadnjih letih je kraje prizadelo odseljevanje, predvsem mlajšega rodu.

JUŽNOZAHODNI PREDELI

Nekaj kilometrov od *Ajdovščine* proti zahodu se prav na sredi *Vipavske* doline vzdiguje obsežen holm. Z njega je mogoče nadzorovati vse gibanje po dolini. Zato nas ne preseneti, če se na holmu širi pravo srednjeveško utrjeno mesto, znani *Sv. Križ* (183 m). Na njegovem zahodnem koncu je še ohranjeno zunanje zidovje mogočnega gradu, ki je že od prejšnjega stoletja opuščen.

Grad so dogradili grofje *Thurn* (1482), v obrambo proti vpadam *Turkov*. Leta 1605 so ga prodali grofom *Attems*. Veja *Attemsove* rodbine, ki je bivala tu, se je imenovala »Svetokriški« (von *Heiligenkreuz*). Toda pod francosko zasedbo in po zemljiški odvezi je ta veja izgubila ve-

Pogled
na današnjo
Ajdovščino

lik del svojih posestev. Grofje so zapustili grad in se preselili v Gorico. Mogočna stavba pa je propadla.

Sv. Križ obsega predele Grad, Plac in Gase. Blizu gradu je cerkev sv. Frančiška, z mogočno sliko »Slava presv. Trojici« (naslikal br. Oswald, 17. stol.). Ob cerkvi kapucinski samostan, kjer je bival znameniti pridigar Janez Svetokriški (1647-1714). Na zunanjem zidu cerkve ima danes spominsko ploščo.

Od Sv. Križa se odpira prelep razgled na obrobja doline, ronke, brda in polja. Med zelenjem se skrivajo večje in manjše vasi ter sela, ki opozarjajo nase s prijaznimi zvoniki. Na severni strani Sv. Križa je v dolini vas *Cesta*, više pod Čavnom *Štomaž*; pod njim pa *Skrilje*, za manjšim holmom, ki mu pravijo *Mišje brdo*.

Na zahodni strani, v goriški smeri, se raztezajo *Dobravlje* z več zaselki: Hrib, Hrobači, Kozja para, Pikči, Velika vas in Vrčonov konec. Dobraveljska cerkev sv. Petra je iz leta 1641, oltarne slike je izdelal Anton Čibej (1768). Kraj ima pomembno živinorejo (sivo-rjava pasma krav) ter vinogradništvo z vinsko kletjo.

Iz Dobravelj vodi proti jugu cesta do reke Vipave, kjer se cepi: na levo za *Male Žablje* in Ajdovščino, na desno pa za *Velike Žablje*, večja vas ob vznož-

ju vrha *Škol* (418 m), ki ga dosežemo iz višje ležečega sela *Vrtovče*. Cesta vodi proti Šmarju in dalje na Kras. Če pa smo krenili skozi Male Žablje proti Ajdovščini, nas na desni strani kmalu pozdravijo *Plače*. Številni vinogradi (rebula), sadovnjaki z jablanami (sevke), njive in travniki, ki obdajajo ta prijetni kot, so kakor ogromen vrt, skozi katerega se vije reka Vipava. Vanjo se zlivajo potoki, ki skupaj z njo nudijo priložnost za ribolov.

Vzhodno od tod, po cesti iz Ajdovščine naravnost proti jugu, pa pride-mo do kraja, kjer se izliva v Vipavo Hubelj, nedaleč od njega pa tudi Jovšček. Ob slednjem se nahajajo na nizkem slemenu *Ustje*; pri stari cerkvi sv. Janeza tj. v predelu Brith je zgodovinsko zanimiv tabor. Vas ima ob Vipavi zaselek Uhanje, kjer sta svoj čas obratovala mlin in žaga.

Pri izlivu Hublja vodi čez Vipavo most. Na drugi strani vode, nekoliko v bregu se nahajajo *Tevče*, ob sami Vipavi pa *Dolenje*. Skozi slednje vodi cesta na planoto, kjer leži vas *Planina* (284 m) z več zaselki: Britih, pri cerkvi sv. Kocijana (v oltarju Wolfova slika); Dolenja vas, Gorenja vas, Koboli, Marci, Štrancarji in Uštini. Planota se širi proti jugu in vzhodu; na njenih obrobjih

so druga naselja, ki pa ne težijo več k Ajdovščini.

Planota je kraška, iz nje se dvigajo nekateri višji vrhovi kot Mala Planina in Velika Planina (437 m), Ostri vrh (421 m). Pri Kobolih (332 m) priča o zgodnji naselitvi *prazgodovinsko grobišče*, ki naj bi pripadalo Keltom. Od tu vodi pot navzgor do cerkve sv. Pavla (383 m), odkoder je krasen razgled v dolino Branice in na Kras. Kraj cerkve so našli sledove starega gradišča. Že v 13. stol. so na tem kraju sezidali prvo cerkev, kar priča, da je bila lega kraja že od nekdaj pomembna.

To velja tudi za celotno Vipavsko, kakor nam pričajo stara gradišča, šan-

ce in zatem tabori. Že stara jantarjeva pot od Baltika do Jadrana je vodila preko te doline ali pa vsaj njen odcep v Italijo. Kasneje je rimska cesta iz Ogleja v Panonijo spet tekla po tej strani in čez Hrušico. V zgodnjem srednjem veku so tukaj mimo udarjale čete Vizigotov, Ostrogotov, Langobardov, Hunov ter Obrov; slede jim Madžari in čez kako stoletje Turki.

Vse pohode pa je preživel rod, ki še danes živi v tej lepi pokrajini, obdeluje zemljo, goji trto, kljubuje burji in težavam, ki jih prinaša čas. Vipavska je predel veselih, prijaznih in vedrih ljudi.

TOMAZ SIMČIČ

Utrinki iz življenja Slovencev v Argentini

Prvi stik s slovensko kolonijo v Buenos Airesu so bile mahajoče roke tam nekje za postojankami argentinske finance in mejne policije na letališču Ezeiza. »Glej, kako mahajo tisti ljudje, najbrž kakim uglednim osebnostim,« mi je prišepnil prijatelj Marijan. Nekaj minut kasneje, potem ko smo se brez zapletljajev prebili mimo carine (italijanski potni list je v Argentini dobrodošel!), smo presenečeni obstali: mahajoče roke niso bile namreč namenjene nikomur drugemu kot nam. Potem seveda pozdravljanje starih in novih prijateljev, dobrodošlica, na naši strani pa zbežanost ob takem sprejemu, a obenem tiha radost, da te na drugem koncu sveta v svojo sredo sprejmejo ljudje tvojega rodu.

Na Ezeizi se od svojih dveh sopotnikov Marijana Kravosa in Marijana Pertota poslovim, ker nam povedo, da bomo stanovali vsak na svojem koncu mesta, takole nekako eno uro vožnje vsaksebi. Oj, argentinske in buenosaireske razdalje! Prvič se soočim z njimi, ko me kmalu nato bratranec z avtom pelje proti domu v okraj Olivos. Pot gre skoraj vseskozi po široki in hitri

cesti General Paz, pa vendar traja več kot eno uro. Kasneje sem še bolj razumel, kaj pomeni živeti v takem ogromnem mestu. Spoznal sem ljudi (tudi Slovence), ki se na delo ali študij vozijo vsak dan po tri, tudi do štiri ure.

RAZGIBANO IN DINAMIČNO ŽIVLJENJE

V svoje novo okolje so se argentinski Slovenci (*) kmalu po naselitvi povsem vživeli, kar pa gotovo ni bilo in še danes ni lahko. Politična nestabilnost, zavoženo gospodarstvo, inflacija, nerešeni socialni problemi, vse to v ljudeh ustvarja občutek začasnosti, negotovosti.

Prvi vtis, ki ga dobi človek v Buenos Airesu, tej metropoli južne polute, je nekakšna zanemarjenost, nedodelanost v zunanjem videzu. Tu so velika nasprotja: evropski center, revnejša predmestja, rezidencialna območja, barakarske naselbine. Človeku se zdi vse zasilno, vse improvizirano, a obenem silno razgibano in dinamično. Po zidovih in ob cestah ogromni spackani napis: »Con fuerza de Alfonsín!«, »Es

hora de cambiar« itd. »To je pač začetek volilne kampanje,« mi razložijo. Nasmehnem se volilnim geslom. Takim bi v Evropi malokdo nasedel. Pač navdušenje in naivnost mlade demokracije na eni strani in prenasičenost stare celine na drugi. S časom pa se človek na vse privadi, razume, da potekajo tudi tu stvari po določenem redu. V nekaterih stvareh so Argentinci celo bolj disciplinirani kot Evropejci. Na avtobusni postaji in v trgovini se npr. nihče ne preriva. Vsi se sami postavijo v vrsto in čakajo. Pa tudi gibčni in prebrisani so. Vzemimo šoferje »kolektivov«, tj. majhnih mestnih avtobusov, podobnih našim večjim kombijem. Ti šoferji, »colectiveros«, kakor jim pravijo, so v svoji stroki pravi geniji. Istčasno šofirajo, štejejo denar, delijo listke, se kregajo z nespretnimi potniki in avtomobilisti, trobijo, se neverjetno spretno sučejo v živahnem buenosaireskem prometu. Pa tudi se peljati s kolektivom ni ravno od muh. Znati se moraš pravilno držati, da te ne vrže iz ravnotežja, tudi skakati nanj se moraš naučiti, če se šoferju kdaj ne zdi potrebno ustaviti na postaji... A s časom opaziš, da je kolektiv prav udobno in razmeroma hitro prevozno sredstvo, prav nalašč za gost mestni promet, ki te popelje prav povsod, kamor ti poželeti srce...

In tako je tudi z drugimi stvarmi. Vse poteka po neki logiki, kjer iznajdljivost, spretnost, bistroumnost veliko več pomenita kot pri nas v Evropi. Po isti logiki pa se nekomu, ki teh lastnosti nima, godi veliko slabše kot pri nas. Zato pa tudi ni naključje, da so si Slovenci po prvih letih trdega in vztrajnega dela v glavnem vsi toliko gospodarsko opomogli, da predstavljajo danes kljub svoji maloštevilnosti eno izmed najbolj uveljavljenih in upoštevanih narodnih skupnosti v Argentini. Če npr. prelistamo slovenski telefonski imenik, ki ga je izdala Kreditna zadruga Sloga, bomo našli kar 53 strani z naslovi slovenskih industrijcev, gospodarskih operaterjev, obrtnikov, svo-

bodnih delavcev, svobodnih poklicev itd. Naši gostitelji nam med drugim povedo, da proizvaja neka slovenska firma več kot 50 % vseh kartonskih embalaž za argentinsko prehrabeno industrijo. Ali drug primer, kaj se ti lahko pripeti v Buenos Airesu: nekaj dni pred odhodom me sredi živahne družbe preseneti paket, v katerem so srajca in več parov nogavic. »Od naše tekstilne tovarne v zahvalo za obisk,« mi pojasnijo.

ARGENTINSKI SLOVENC

Argentina je najbolj evropska od vseh latinsko ameriških držav. Veliko večino prebivalstva sestavljajo danes Kastiljci, Italijani, nekaj Nemcev in drugih manjših narodnih skupin. Uradni jezik je kastiljšična. Skoraj vsi ohranjajo spomin na svoje davne korenine, a so že skoraj povsem izgubili živ stik z domovino, namreč narodni jezik. Argentinski Italijani med seboj govorijo kastiljsko. Povojna slovenska emigracija pa se ohranja prav kot skupnost s svojo kulturo, s svojo organizacijo, predvsem pa s svojim maternim jezikom. Ljubezen do maternega jezika — slovenščine prehaja iz roda v rod, najprej seveda v družini, potem pa še v slovenski šoli, ki jo otroci obiskujejo ob sobotah, ko je v Argentini za vse ostale pouka prost dan. Seveda zahteva to od otrok in staršev velike žrtve. Kakor jaz se je gotovo še marsikdo po Evropi čudil, ko se je srečal z »argentinskimi otroki«, pa videl, da govorijo tako tekočo slovenščino. To je pač rezultat požrtvovalnosti učiteljskega kadra in slovenskih staršev, predvsem mater. Pripovedovali so mi npr. o slovenski materi, ki že leta in leta vsako soboto vstane ob šestih zjutraj, da odpelje svoje štiri otroke v slovensko šolo: najprej z vlakom, nato naprej z avtobusom, tako da so ob osmih in pol v šoli. Tam med poukom mati čaka, plete, kaj prebere, pripravi prigrizek za male, da si po končanem pouku, ob enih popoldne, »nadoknadijo energije«. Nato, hajd nazaj proti domu! Najprej

Predstavník openske Hranilnice in posojilnice prof. St. Soban izroča nagrado »Vstajenje« prof. Tomažu Simčiču za knjigo o msgr. Jakobu Ukmarju (fotomladika)

peš, potem avtobus, potem vlak, potem spet peš in okrog petih so spet doma... Soboto za soboto.

Slovenska skupnost si je v Buenos Airesu zgradila osem večnamenskih domov. Osrednja Slovenska hiša je v mestnem središču, ostali domovi pa so v t. i. Velikem Buenos Airesu, se pravi provinci (meja med centrom in provinco je le administrativna in je na zunanji niti ne opaziš, razen tega da moraš pri prehodu nujno čez ali pod Avenida General Paz). Vsak dom ima poleg dvorane navadno še bar (odprt vsak dan), igrišče, prostore za sestanke, za šolo, kuhinjo itd. Povsod je tudi kapela, v Lanusu celo cerkev. Najbolj strnjeno živijo Slovenci v okrajih Ramos Mejía, Castelar in Lanús. Tu je nastala t. i. Slovenska vas, lazaristi pa poleg cerkve, šole in drugih struktur, vzdržujejo še dom sv. Vincencija za bolne in onemogle.

S prijateljskima smo v teku našega bivanja v Buenos Airesu obiskali skoraj vse slovenske postojanke. V Slovenski hiši smo se večkrat udeležili sv. maše, okroglih miz, predavanj; v domu v San Martínu smo prisostvovali Mladinskemu dnevu; na Pristavi (Castelar) je bila okrogla miza o Slovencih v Italiji; v Slomškovem domu (Ramos Mejía) smo si ogledali Mladinski dan in

počitniške dneve za otroke. Višek našega obiska pa je bil v domu v San Justu, kjer so nam ljubeznivi gostitelji priredili »Primorski večer« z recitacijami, samospeli in zborovskim nastopom.

Poleg povojne politične emigracije, ki predstavlja gotovo najbolj zavedno in aktivno slovensko jedro v Argentini, je v tej državi, zlasti še v glavnem mestu Buenos Airesu zelo veliko t. i. staronaseljencev, Slovencev (v glavnem Primorcev), ki so si novo domovino morali poiskati zaradi fašističnega preganjanja in ekonomske stiske pred drugo svetovno vojno. Obiskali smo njihov dom »Triglav« v okraju Villa Devoto, kjer nas je prijazno sprejel naš kontovelski rojak Milan Štoka.

Jedro slovenske skupnosti v Argentini živi in organizirano deluje v glavnem mestu Buenos Airesu. Pomembnejšo slovensko prisotnost pa je treba za beležiti še v mestih Mendoza in Córdoba.

SLOVENSKI ANDINISTI

Posebno močan pečat so dali Slovenci po drugi svetovni vojni odkrivanju argentinskih And. Starosta slovenskih alpinistov v Argentini, Vojko Arko, pravi, da so bili slovenski plezalci vrsto

let najboljša skupina argentinskih andinistov. Iz kronike slovenskega osvajanja andskih vrhov sem zvedel za tole zanimivo anekdoto. Nekako med leti 1920-1930 je večkrat hodil po Patagoniji italijanski salezijanec Alberto De Agostini (brat ustanovitelja geografskega inštituta v Milanu). Ta mož je — proti vsem gorniškim pravilom — ne da bi premagal kakšno goro, to kratko malo ob vznožju krstil, ji dal ime. Ko je nekoč doli na jugu, za Fitz Royem zagledal neko goro, jo je kratkomalo imenoval (in tako je odslej označena na zemljevidih) z imenom Pier Giorgio. Tako je namreč bilo ime tedaj zelo znamenemu, baje svetniško živečemu fantu, ki je kot mladenič umrl: Pier Giorgio Frassati. Približno v istih letih pa sta

se v neki družini v Sloveniji rodila dva brata. Po revoluciji, v kateri je njun oče padel, sta se z materjo umaknila v Argentino, kjer sta z leti postala dva izmed najbolj znanih andinistov, plezalcev. Na eni svojih ekspedicij sta prišla do zgoraj imenovane gore, ki sta jo naskočila in kot prva dosegla njen vrh. Bila je gora »Pier Giorgio«. Fanta sta se imenovala »Pier« in »Giorgio«, namreč Peter in Jure, tj. Peter in Jure Skvarča...

Slovenski doprinos je še posebno viden v Bariločah, argentinski letoviščarski prestolnici, kakih 1700 km južno od Buenos Airesa, v pokrajini Río Negro na meji s Čilom. Bariloče štejejo danes kakih 100.000 prebivalcev. Slovencev je vsega skupaj približno 150. A ni ga Bariločana, ki ne bi poznal in spoštoval slovenske skupnosti. Slovence najdeš med podjetniki, turističnimi operaterji, trgovci, športniki, obrtniki, fotografi, fiziki (tu je pomembno mednarodno središče za fiziko), glasbeniki, duhovniki... Spominjam se, da je bila prva stvar, ki mi je padla v oči, ko sem se sprehajal po centru mesta, velik napis »Foto Triglav«, v bližini pa velika zimsko-športna trgovina, ki prodaja izključno »Elan« smuči. Ko se ogleduješ po mogočnem gorskem masivu Catedral, ti domačini vedo pokazati drzno skalno ojstrico »Campanil esloveno«, ki sta jo prva preplezala Slovenca France Jerman in Dinko Bertoncelj. In tako nekako po vseh Bariločah, od znamenitega hotela v Llao-Llao, ob katerem stoji kapelica z vitražami mladega umetnika Marka Jermana, do zgornjega dela Bariloč, naseljenega z revnejšim, povečini čilenskim prebivalstvom, sredi katerega dva mlada slovenska lazarista Branko Jan in Andrej Cukjati opravljata dušnopastirsko službo.

In seveda, kdo se ne spominja koncerta zbora Niños y jóvenes cantores de Bariloche v goriškem Avditoriju pozimi leta 1982 pod vodstvom goriške Slovenke, danes Bariločanke Lučke Kralj Jermanove? Pa tudi bolj skrite,

SLAVKO SREBRNIC

NASELJENCI

*Ne odmakni rok,
ko kamen devamo na kamen
in gradimo,
Gospodar naš, Bog.*

*Ne odmakni rok,
ko vžigamo ognjišču plamen
za družino,
Gospodar naš, Bog.*

*Ne odmakni rok,
ko za viri in studenci
iščemo v globino,
Gospodar naš, Bog.*

*Ne odmakni rok,
ko v zeleni senci
kruh uživamo in vino,
Gospodar naš, Bog.*

*Ne odmakni rok,
od naših potov in borenja
z bolečino,
Gospodar naš, Bog.*

*Ne odmakni rok,
od našega teženja, hrepenenja
za sinjino,
Gospodar naš, Bog.*

pa zato nič manj pomembne sledove so Slovenci vtisnili temu mestu ob jezerih. Tako so pred desetletji opravili kamnoseška dela pri znameniti bariloški katedrali, obloženi od vrha do tal s kamnom. V skupini je bil tudi kak Hrvat, vendar je dela vodil Pepi Lukman iz Nabrežine. Tudi pri danes po vsem svetu znanem »Centro Cívico« v Bariločah je dela vodil isti Pepi Lukman. Kot »capataz«, glavni delavec, voditelj.

Malo ljudi pa ve, da je v notranjosti katedrale kip Marije z Jezuškom, ko Marija drži drugo roko na ramenih Indijančka. Kip nosi napis: »Nuestra Señora de Nahuel Huapí« (ime jezera, ob katerem so Bariloče). Prvi vtis človeka, ki ima navado videti japonske Madone s potezami Japonk, eskimske s potezami Eskimk, je ta, da ta »indijanska« Marija nosi poteze — Slovenke. Pa to ni čudno, kajti kiparju — samouku in kamnoseku Pepiju Lukmanu — je za model služila hčerka. In tudi Indijanček je bolj kot Aravkanšku podoben kakemu fantiču, ki ga srečaš na nabrežinskih ulicah...

SLOVO IN NAROČILO

Gostoljubnost, ki smo je bili deležni med našim enomesečnim bivanjem v Argentini, je presegla vsa naša pričakovanja. Slovo od naših številnih novih prijateljev je bilo zatorej težko. Obenem pa smo na boeing argentinske letalske družbe sedli z zadoščenjem, da smo s svojim obiskom pripomogli k vzpostavitvi človeških in kulturnih stikov, ki bodo v bodoče obojestransko koristni.

Na »Primorskem večeru« v San Justu je g. Lojze Rezelj, predsednik krovne organizacije Svobodne Slovenije, v svojem pozdravnem nagovoru med drugim dejal: »Veseli smo vašega obiska, saj ste nas z njim počastili in nam tudi dokazali, da naša skupnost v Argentini ima prijatelje in brate tudi na Primorskem, ki nas razumejo in čutijo z nami.« Obenem pa smo se ob poslu-

šanju himne »Slovenija v svetu«, ki so nam jo prijatelji zapeli kar v glavni hali buenosaireškega letališča, spomnili, kaj nas je g. Rezelj prosil v nadaljevanju svojega govora:

»Ko se boste vrnili, vas prosim, da tudi ostalim rojakom v zamejstvu poveste o nas, ki že skoraj 40 let pod Južnim križem ohranjamo zvestobo in poslanstvo našemu narodu. Povejte, da tu bije slovensko srce, se pretaka slovenska kri. Želimo, da se taka srečanja ponavljajo tudi v bodoče, da bomo tako obojni bratsko povezani in združeni.«

Dragi prijatelji, tej vaši želji bomo radi ustregli. A to ni nobena usluga, to je naša dolžnost.

(*) Z izrazom »argentinski Slovenci« označujem v tem članku v glavnem povojno slovensko politično emigracijo, ki je slovensko ozemlje zapustila leta 1945.

Nekatere cerkvene pevke iz Nabrežine na ogledu semenišča v Vipavi

Virgil Šček - služabnik božji

*Verjem trdno vse,
kar me je mati učila.*

...
*Quod non est Deus - nihil est.
Apostolska vera - granitna skala.*

(Zadnje pismo, 28.6.1948)

Bežen zapis o njegovih pastoralnih pogledih

Virgila Ščeka navadno obravnavamo kot politika, socialnega in narodnega delavca. Pri tem pozabljamo, da je bil Šček ena najizrazitejših duhovniških osebnosti Primorske.

40-letnica njegove smrti (umrl je 6. julija 1948 v Ljubljani za posledicami operacije), je priložnost, da osvetlimo tudi njegovo duhovništvo in delovanje na verskem področju.

BOGOSLOVEC IN DUHOVNIK

V Ščekovem delovanju na cerkvenem in versko-pastoralnem področju je očitno, da je bil človek z izrednimi organizacijskimi sposobnostmi, z jasnimi načeli in dosledno samostojnim gledanjem na predstojnike. Cerkev so za Ščeka predvsem verniki, ljudstvo. Duhovnik pa je po Ščekovem prepričanju oseba, ki je ključnega pomena za narodni, duhovni in splošni razvoj. »Misel, da je duhovnik stan, ki more za narod največ storiti, mi ni šla več iz glave,« je zapisal in povedal v svoji apologiji med pridigo v Lokvi leta 1944, ko je govoril o svojem poklicu.

Duhovniški poklic je začutil po večletnem stalnem stiku in sodelovanju z nekaterimi izredno sposobnimi tedanjimi duhovniki, kot so bili Ivan Rejec, Jože Abram, Ivan Kunšič, dekan Murovec in drugi. Ne nazadnje je na Ščeka vplival tudi Janez Ev. Krek. Kot abiturient realne gimnazije v Gorici je Šček bil tudi na predavanjih pri Sv. Joštu, ne glede na to, da je Krek večkrat predaval tudi v Gorici in da se je

udeležil tudi nekaterih pobud, ki so jih priredili goriški dijaki. Prav posebno pa je Ščeku stal ob strani duhovnik Ivan Rejec. Z njim si je Šček stalno dopisoval celo vrsto let. Za duhovniško rast Virgila Ščeka so zanimiva tista pisma, ki mu jih je Rejec pisal v letih, ko je bil Šček bogoslovec. Tako mu je zapisal 15. jan. 1912: »Idealov duhovnik ne more izgubiti, ker ne koreninijo v tej ali oni vnanji okoliščini, ampak v duhovnikovem razmerju do Boga in do ljudstva.« (1) Priporočal mu je »pametno askezo«, ki lahko edina ohrani začetni idealizem in vnemo.

Tudi kot bogoslovec je Šček ohranil vse svoje navdušenje za organizirano politično in narodno dejavnost. Širil je jugoslovansko idejo, se učil in poučeval glagolico, kar je imelo ne le pastoralni, marveč tudi izrazito narodni pomen.

V duhovnika je bil posvečen v tržaški stolnici sv. Justa 7. julija 1914. Novo mašo pa je pel v najožjem družinskem krogu na otočku sredi Blejskega jezera.

ZAČETNO PASTORALNO DELO

Kot kaplan je z bogatimi organizacijskimi izkušnjami in svežimi idejami začel delovati pri Sv. Ivanu v Trstu. Bil je kaplan pri župniku Francu Sili. Službo je nastopil v neugodnih razmerah, ki jih je s seboj prinesla prva svetovna vojna. V župniji so bili močno občuteni socialni problemi in to stvarno stanje je seveda vplivalo na njegovo delovanje na pastoralnem področju. Kaplan je v primeru potrebe kril

tudi potrebe umobolnice pri Sv. Ivanu. O svojem delovanju si je pisal zanimiv dnevnik. Iz številnih zapisov izhaja, da ga je pri kaplanskem delu najbolj motilo, da je moral veliko ur svojega delovnega dne posvetiti uradovanju in opravljanju birokratskih zadev. »Čakajo duše duhovnika tolažnika, učitelja. Ljudje ne hodijo v cerkev k nam, torej bi jih morali mi iskati na domu. Ljudje nočejo k nam, ne utegnejo ali so nemarni. Komu na čast vršim to poduradniško delo?«⁽³⁾

Posebno skrb je posvečal obiskom bolnikov in spovedovanju. Laičnost Trsta se kaže na vsaki strani teh zapisov in v največje veselje mu je bilo, ko mu je uspelo spovedati ljudi, ki deset, petnajst in več let niso bili pri spovedi.

Posebno skrb v Ščekovem dušnopastirskem delu pri Sv. Ivanu sta imela skrb za dijaštvo in Marijina družba, za katero je pripravil oz. priredil nadsto predavanj v kratki dobi, ki jo je preživel na tem mestu. V težkih razmerah, ki jih je prinesla vojna, ko je v Trstu vladala huda lakota, je organiziral posebno socialno delo za pomoč revnim, zavzemal pa se je tudi, da bi ustanovili sirotišnico. Podobno je bilo tudi njegovo delo pri Starem sv. Antonu, kamor so ga premestili leta 1917.

Ob pastoralnem delu pa ga je narobnoobrambno delo vedno bolj zaposlovalo. Ustanovitev nove slovenske osnovne šole v okraju Sv. Vida v Trstu, dopisovanje raznim časopisom, socialno delo med župljani, vse je zahtevalo veliko časa in moči; nadaljnje težave pa je imel z župnikom, ki ni dovolil slovenskega ljudskega petja, delal je težave glede litanij itd. Vsekakor pa si je Šček 20. avg. 1917 zapisal tudi naslednjo misel: »Duhovniki smo — vidim v Trstu — dokaj nepopularni. Dosti sami krivi. Tudi noša je kastovska, z njo se hočejo "separirati", kakor se niso ne Jezus, naš Gospod, ne sveti Peter. Naše pastirovanje je ostalo na mestu, kjer je bilo pred stoletji. V Trstu lezemo v popolno poganstvo.«⁽³⁾ Malo dalje pa še dodaja: »V

Virgil Šček

mestu bi morali imeti dosti župnij. V vsaki 5, 6 duhovnikov. Maše vsako uro od 6. do 11. in nikdar dve hkratu! Vsak duhovnik bi moral imeti svoj okraj za osebno dušno pastirstvo. Samo najbolj sposobne v mesto. Vsak dan po hišah, gojiti obiske; notranji misijoni v pravem pomenu besede. Posebno ubogi, revne družine naj vedo, da ne mine teden ali mesec ali kvartal, da jih ne bi obiskal duhovni pastir in jim prinesel telesne (sv. Vincenc, kruh) in duhovne tolažbe. Tudi najbolj zloglasni okraji potrebujejo Kristusa. In mi? Omejujemo se na majhen krog kristjanov: na Marijino družbo, na pridigo. Potrebno je pastirovanje, hišno, družinsko pastirovanje. Za to sta potrebna vzgoja in priprava v semenišču.«⁽⁴⁾

V nadaljevanju pa še razmišlja o koristi, ki bi ga imelo pastoralno delo, ko bi vključili v dušno pastirstvo tudi primerno izobražene redovnike, ki bi lahko s sistematičnem delom skrbeli

predvsem za dobro pripravljene pridige za vse potrebe in zahteve. Še posebej je čutil pomanjkanje pridig za izobražene sloje, pomanjkljiva je bila skrb za prisotnost laikata itd. Pomanjkanje števila duhovnikov je le eden razlogov, ki okrnjujejo dušno skrbstvo. Vendar bistvo problema je po Ščekovem mnenju v dejstvu, da »clerus« nima »poznanja časa, v katerem živi in ne ve za sredstva, ki so potrebna, da bo mogel svojo apostolsko službo zares v polni meri izvrševati.«⁽⁵⁾

Stanje bi seveda lahko bilo boljše, tudi s čisto preprostimi pogovori med kaplani in župniki ter škofom, a zgle-da, da v tedanjem času ni bilo veliko dialoga med samimi duhovniki. Velik pomen v pastirskem delovanju svojega časa, in to gotovo velja tudi danes, naj bi po Ščekovem mnenju imel tisk. Tržaška škofija je v tistem času izdajala italijanski tednik, ki pa ni mogel niti od daleč pritegniti pozornosti širšega kroga bralcev.

Problem zase je vprašanje liturgičnega jezika, o katerem Šček nima dvomov, da bi moral biti »jezik molitve jezik ljudstva«. ⁽⁶⁾ Rojen organizator in praktik, »realec«, kot je o njem zapisal prof. Ivo Juvančič, je Šček v Trstu ugotavljal: »Kako zanemarjajo Jezusov stavek: "Cognosco meas". Prevelike župnije. Več duhovnikov. Več, veliko več pridig, samo izbrani govorniki. Župnijski lističi. Dnevnik. Tednik. Naš kino. Krščanske čitalnice. Apologetični krožki. Apostolat bolnikov. Kongregacije v srednjih šolah. Začeti z malimi. Katoliška središča.« ⁽⁷⁾ Podobnih misli je veliko v Ščekovi zapuščini.

Pastorala na deželi, v Lokvi in v Avberju, je zahtevala drugačne prijeme. Ne smemo pozabiti, da je bil Šček od leta 1921 do 1927 pravzaprav daleč od aktivnega dela po župnijah, ker se je razdal kot poslanec v Rimu in kasneje kot tajnik Katoliškega tiskovnega društva v Gorici. Na tem področju, ko govorimo o Ščekovem delovanju na verskem področju, naj poudarimo, da je dal pobudo za ustanovitev Goriške

Mohorjeve družbe, da je sam sestavil več molitvenikov, ki so bili zelo razširjeni na Primorskem, napisal je tudi »Zgodbe svetega pisma stare in nove zaveze«, ki so doživele tri izdaje. V naslednjih letih pa je urejal mladinski verski listič »Jaselce«, ter še »Pravljice« in »Bukvice strica Janeza«, a pri tej publicistični dejavnosti zasledimo tudi močno narodnoobrambno voljo.

ZUPNIK V AVBERJU

Leta 1927 je po nepojasnjem sporu v krogu same KTD in med samimi duhovniki ter na zahtevo nadškofa Sedeja, moral zapustiti Gorico. Tržaški škof Fogar ga je poslal v Avber. Začela se je tako nova doba njegovega delovanja. O tem, kaj je Šček v obdobju od 1927 do 1940 naredil iz te majhne kraške župnije in kako je poživil versko in narodno življenje v vaseh, ki spadajo pod avberski zvon, je pisal prof. Anton Požar v Koledarju GMD za leto 1979. Šček je obnovil cerkev, popravil župnišče, zgradil Katoliški dom, povabil umetnika Toneta Kralja, da je poslikal cerkev, vodil je Dekliško zvezo, spremljal in bodril dijake iz svoje župnije in se redno z njimi sestajal, prava tradicija pa so bila t.i. »študentska kosila«, ki jih je prirejal za praznik sv. Štefana, ko so se v Avberju sestajali vsi dijaki iz fare in okolice.

Bistvo Ščekove kateheze bi lahko strnili v željo, da bi se župljani začeli zavedati svoje soodgovornosti v cerkvenem in verskem življenju. Zato je vsak sklep morala sprejeti cerkvena občina, on, kot duhovnik, pa je skrbel, da so se sklepi držali. Tako se je npr. držal odločitve, da ne bodo zvonili ob smrti v tistih družinah, ki bi lahko, a niso prispevale ob namestitvi novih zvonov v Avberju, ker če bi zvonil, bi ljudje govorili, da se je dal podkupiti. Glasovali so za vsako odločitev, ki je zadevala vso župnijo, tudi npr. ali naj pojejo pesem »Mati žalostna je stala« v priredbi Vinka Vodopivca oz. Brede Šček. Izbrali so Vodopivčevo skladbo.

Božični koncert ZCPZ
v Trstu pri Sv. Justu
25. januarja 1987
(fotomladika)

Sistematično in načrtno se je zavzel za ljudsko petje v cerkvi, ker petje povezuje vse prisotne v molitvi in ker tak zbor ne odpove. Še danes pripovedujejo razne anekdote o tem, kako je znal privabiti moške v cerkev, kako jih je »naučil«, da so poklekali med mašo, kako dopovedal, da je streha nad prižnico nepotrebna itd. Tudi s šalo in domiselnimi »heci« je znal doseči vzgojni učinek. Glede bere za duhovnika je cerkvena občina sprejela predlog, da morajo vsi prispevati za duhovnika, vsak po svojih močeh in možnostih. Pri tem je Šček zanimalo to, da bi se ljudje zavedali, da so tudi sami odgovorni za vzdrževanje duhovnika. Znano pa je tudi, da je Šček marsikdaj, ko je potrebna družina dala bero, zapisal dar in ga vrnil.

Nedvomno je v Avberju dosegel pomenljive pastoralne uspehe in ni naključje, da se je več fantov v času, ko je bil za dušnega pastirja v Avberju, odločilo za duhovniški stan, čeprav jih Šček ni nikdar silil. Glede tega je bil namreč prepričan in dosleden pristaš načela, da je vsaka »prisila« v zadevah, ki se tičejo vere, škodljiva.⁽⁶⁾ Njegova metoda v katehezi je torej bila učinkovita, čeprav skrajno osebna, tako da ni čudno, če marsikdo ni mogel razumeti njegovih metod.

Imel je velik smisel za učinkovitost, slovesnosti in prazniki so tako postali resnični praznik za vse udeležence. Zato takšno delovanje ni utrjevalo le duhovnosti in vere župljanov, ampak tudi njihovo narodno zavest. Tako opisuje obred za polnočnico leta 1933:

»Pritrkovalo je od 11.30 do 11.55. Utihi. Cerkev napito polna: poleg domačinov še Dobravci, Kazeljci, Tomajci, Koprivci, par oseb celo iz Krajne vasi. Cerkev zapoje prvo kitico "Vi oblaki ga rosite". Adventni venec ima štiri prižgane sveče. Tiho. Kar se čuje zvončkljanje. Cerkveni križ, dečki, zastava bratovščine nedolžnih otrok, 14 strežnikov v pisanih haljah z zvončki v rokah. Vsi otroci imajo pisane svetilke, ki jih ob vhodu v cerkev pri vzdignejo. Deklice v belem nosijo Jezuščka, nato pa pastirji s palicami in čepicami. Eden, G. Srečko, nosi malo, nekaj tednov mlado jagnje. Ko se procesija ustavi, deklince položijo Jezuščka v jaslice, ki jih je na novo naredil Ivan Kljuder iz Kazelj, naš 20-letni organist. Vsa cerkev zapoje "Tam v goščavi". Polnočnica. Ljudsko petje. "Kaj se vam zdi", vseh 7 kitic. (Prej zahvalna pesem). "Glej zvezdice".«⁽⁷⁾

Zelo se je zavzemal, da ne bi ljudje zahajali v »Dopolavoro«, ki mu je pomenil kraj moralne pohujšljivosti in

narodnega uničenja. In če mu je narodno vprašanje gotovo bilo izredno pri srcu, je iz dnevninskih zapisov tudi razvidno, kako so ga skrbeli popivanje, plesi, nočno zahajanje v gostilno itd. Z grenkobo je ugotavljal, da fašisti prirejajo nedeljska srečanja, kar bistveno okrne prisotnost pri maši vseh tistih, ki se morajo udeležiti manifestacij, ki jih prireja režim.

Šček je bil torej človek akcije, ki je znal iznajdljivo in praktično najti primerne rešitve ne le v delu na kulturnem, publicističnem in političnem področju, ampak tudi na pastoralnem; nekatera znamenja kažejo, da je veliko premišljeval in gojil »pametno askezo«, ki mu jo je v bogoslovju priporočal Ivan Rejec. Tako smemo trditi, da gotovo ni le izraz neke narejene originalnosti dejstvo, da si je leta 1934 kupil »trugo«, ki jo je spravil na kaščo.

DUHOVNIŠKI LIK

Zavedal se je namreč, da mora duhovnik stalno utrjevati svojo vero in duhovnost in da le iz osebne trdnosti lahko črpa moč za delo med ljudstvom. V tem smislu se je tudi zavzemal za to, da so v Avberju občasno pridigali tudi drugi duhovniki, ki jih je vabil še posebej v postnem ali adventnem času. Značilna pobuda v tem smislu je misijon, ki so ga priredili v Avberju od nedelje 12. do četrtega 16. dec. 1937. Zapis ob tem dogodku je zanimiv, ker kaže na stanje v župniji. Med drugim Šček ugotavlja: »1. Obisk ni bil nič slabši kakor pred dvema letoma. 2. Moralno stanje pa je zelo padlo. Vzroka: a) kamnolomi. Delavstvo se zbira. Tujci iz kraških vasi nosijo kugo kletvine. Kjerkoli se moški zbirajo, posledice slabe za vero in moralo. (Vojaštvo, delavstvo). b) Dopolavoro s plesi. Dekleta plešejo vsak teden enkrat. Prosto zbiranje, shajanje deklet s fanti. Duhovnik ne sme zoper Dopolavoro nastopiti, ker je državna ustanova. Eppus (škof, op. p.) svetuje tako. Eppus celo blagoslavlja tako ustanovo. - Bela kuga (splav, op. p.) se širi.

Največji sovražnik slovenskega naroda. Največji! Matere so napovedale vojsko otrokom!«. In malo dalje dodaja: »Misijoni so blagoslov za narod. Škoda, da nimamo misijonarjev tod. Vse so Lahi več ali manj izgnali. Zato je pastirovanje zelo težavno!«⁽¹⁾

Konkretni pastoralni problemi so torej zaposlovali tudi Ščeka. Pastoralno in narodno delo sta se prepletala, kot je bilo to značilno za primorsko duhovščino na splošno. Nasprotniki, liberalci, fašisti in tudi nekateri predstojniki so o njem sodili, da ni bil ravno vzor duhovnika. Ščekovo delo nam dokazuje nasprotno. Gotovo je le eno, da mu je duhovniški stan vse življenje pomenil ideal. Pravzaprav bi morali zapisati mašniški stan; ne duhovniški. Kajti za Ščeka je največja čast ta, da lahko daruje mašo in zato je to najbolj pomembno. »Mašnik daruje Bogu sveto daritev. Kako lepo bo, ko duhovnik ne bo za mašo plačan. Nič intencij! Ko ne bo zapisal, da je za mašo inkasiral. Ko ne bo duhovnik zapisal, v kateri namen je sveta maša. Namen je vsebovan v Darovanju!«⁽¹¹⁾

S to mislijo o mašništvu naj sklenem ta zapis, ki je le bleda slika, bežen prikaz duhovnosti in Ščekove kateheze med slovenskim ljudstvom na Primorskem. Deloval je tudi kot politik, gospodarstvenik, kulturni delavec, urednik in časnikar in to delo je včasih zasenčilo dejstvo, da je bil in se čutil duhovnika, »ribiča«, ki »ne čaka, da pridejo ribe same k njemu«.

OPOMBE

(1) Škofijski arhiv v Kopru, V. Šček, Paberki 5, str. 5.

(2) Paberki 12, str. 34.

(3) Paberki 10, str. 198.

(4) Prav tam, str. 199.

(5) Prav tam, str. 212.

(6) Gre za misel, ki se stalno ponavlja. V tej obliki: Paberki 10, str. 217.

(7) Prav tam, str. 221.

(8) Prav tam, str. 208, 221.

(9) Paberki 14, str. 25.

(10) Prav tam, str. 185.

(11) Paberki 13, str. 48.

Soška postrv, plemenita riba naših voda

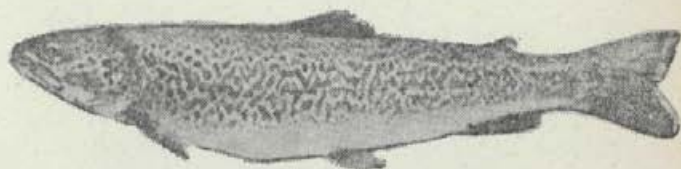
Reka Soča ni znamenita samo po svojih naravnih lepotah, po sinjezeleni barvi, belih prodirih, zelenih bregovih in visokih gorah, kar ustvarja edinstveno pokrajino. Skupaj s svojimi pritoki je ta reka znana po plemenitih vrstah rib, med katerimi sta dve še posebej značilni, soški lipan in soška postrv, danes obe že močno ogroženi. Soški lipan (*thymallus thymallus*) je pravzaprav podvrsta, vendar najbolj pristna, najbolj domač. Najdemo ga samo v Soči. Toda zaradi nenehnega vlaganja sorodnih vrst, predvsem mladice savskega lipana, s katerim se križa, obstaja nevarnost, da bo njegova izvirna podvrsta že v par letih dokončno izginila.

Veliko bolj vztrajno v primeri z lipanom se drži soška postrv (*salmo marmoratus*), kljub temu, da ribiške družine vlagajo nenehno zarod sorodnih vrst postrvi, predvsem potočne, s katero se soška križa. Soška postrv ni le posebnost Soče, živi tudi v drugih rekah južnih Alp; v pritokih Pada in še zlasti v Adiži, pa tudi v istrski Rižani in Mirni ter v nekaterih dinarskih rekah, kot so Neretva, Zeta in Drina. Živela je tudi v notranjski Reki, dokler tovarniške odplake niso uničile v njej ribjega življa. Brezvestno poribljanje, ki ga izvajajo v njenem življenjskem okolju, pa tudi tej vrsti ne daje trajnega upanja na preživetje. Njeno križanje s potočno postrvjo (*salmo trutta*) pora-

ja križance, ki začenjajo v vodah prevladovati, ker se tudi sami naprej razmnožujejo.

Do začetka tega stoletja je v Soči in njenih pritokih živela samo soška postrv. V letih pred prvo svetovno vojno pa so avstrijski ribiški strokovnjaki vnesli vanjo prve potočne postrvi iz gojišča na Ilidži pri Sarajevu. S tem se je začelo izrojevanje soške vrste, ki mu ni videti konca. Pravi čudež je, da sploh še obstajajo čisti primerki soške postrvi, zakaj v pritokih Soče križanci in potočna postrv že prevladujejo. Naravne razmere v pritokih so očitno primernejše za potočno postrv, kakor tudi za križance, pri katerih so lastnosti potočne prevladujoče.

Soška postrv vztraja v sami Soči, predvsem na odseku med Žago in Tolminom ter jezerom pri Mostu. Na odseku torej, ki potočni postrvi in križancem manj odgovarja. Že v povirju Soče, na Bovškem, so križanci kakor tudi potočna znova prevladujoči. Vendar tudi na omenjenem odseku Soče, med Žago in Tolminom, soška postrv ni zavarovana. Ohranja se še zaradi umetnega vlaganja njenega zaroda, za kar skrbi ribogojnica v Solkanu. Edina, ki goji to vrsto postrvi. Toda njeno prizadevanje ne zadostuje. Potrebni so mnogo širši ukrepi zaščite in varstva. V tem pogledu ni bilo doslej kljub opozorilom v tisku narejenega še nič.

Soška postrv

Kjer se Soča razliva po produ in se stranski tokovi vračajo znova v glavno strugo ali pa ob izlivih potokov, z njihovo hladno svežo vodo, je najbolj ugodno okolje za plemenito soško postrv. Tu preži na manjše ribe, ne zametuje pa tudi muh, črvov ali česa drugega, kar priplava po vodi. Obnaša se kakor lovski pes. Kar razganja jo od silne moči. Ko pospravi mrčes, ki je z obrežnega grmovja štrbunknil v vodo, se že znova podi za ribjo mladežjo; iz globin udari na plitvino, pograbi, kar se ji v hipu ne umakne, in že spet izgine pod vodo. V zagnanosti jo prekaša samo še ščuka.

Kakšna je videti? Podolgovata, z veliko in močno glavo. Gobec ji na široko zazija in ji sega prav pod oči. V njem so izredno močni zobje. Na pokrovih škrg je nekaj temnih peg, rjave ali sive barve. Parne plavuti so rumene, ostale pa bahvaste tj. rjavkasto rumene. Plavuti so brez peg, razen hrbtna, na kateri so bolj ali manj izrazite črne lise.

Najbolj značilne pa so goste maroge na trupu, po katerih jo takoj spoznamo. Podlaga je rjava do temno sive, na njej so na gosto posejane rumenkaste ali prav svetlo sive maroge, vidne najbolj v vodi. Zunaj včasih niti niso opazne. Povsem ji manjkajo rdeče pege, značilne za potočno postrv in za križance. Po tem se obe vrsti medsebojno jasno razlikujeta. Prav tako jo je povsem lahko razločiti od ameriške in tudi od jezerske postrvi. Če najdemo na ujeti soški postrvi le nekaj rdečih peg, smo lahko gotovi, da gre za križanca. Pač pa imajo mlade soške na bokih nekaj rdečkastega odtenka, kar je značilnost vrste in ne križanja.

V primeri z drugimi vrstami postrvi je soška po zgradbi trupa krepkejša, saj ima skupno kar 60 vretenc; za dve več od potočne. Zrase lahko tudi do 1 m dolžine in doseže nad 20 kg teže. Toda taki primerki so redki. Zaradi velikega odlova se včasih posreči ujeti kakšno s 15 kg. Dovoljena dolžina za ulov je od 40 cm dalje. Lovo-

pust, v katerem se je ne sme loviti, traja od 1. vinotoka pa do 31. sušca. Za uspešen lov so najbolj primerne večerne ali pa zgodnje jutranje ure. Najbolj uspešno jo lovimo na trnek z umetno vabo tj. ribico. Takšna vaba se obnese za globoke vode, v katerih se zadržujejo večji primerki. V plitvejših vodah, kjer so manjše postrvi, pridejo prav vse vrste umetnih muh.

Osnovno vprašanje je, kako jo ohraniti. Toliko bolj, ker spada med tiste vrste, ki so živele v teh vodah že pred ledeno dobo. Druge vrste rib, kakor npr. sulec, so prišle v reke kasneje. Vlaganja soške postrvi, ki jih letno opravi solkanska ribogojnica, dosežejo približno 70.000 mladice (podatek za leto 1979; prim. Ribič, št. 4, str. 98). Vlagajo jih na območje Ribiške družine Tolmin. Žal pa v porečje gornje Idrijce (Ribiška družina Idrija) ter Vipave (Ribiška družina Ajdovščina) še nadalje vlagajo samo mladice potočne postrvi in križance. Tako se izvirna vrsta soške postrvi v njenem naravnem okolju še nadalje izrojuje, kljub delni prizadevanosti nekaterih ribiških družin. Križanci iz pritokov zahajajo tudi v samo Sočo, soška postrv pa v pritoke. Tako se mešanje obeh vrst nadaljuje, brez odločnega posega, ki bi izvirno soško vrsto zavaroval pred dokončnim propadom.

Slovensko ribištvo se sicer zaveda pomembne naloge, ki jo predpostavlja zaščita soške postrvi. Prepovedati bi bilo treba vlaganje mladice potočne in drugih tujih vrst: ne le v Sočo, temveč tudi v njene pritoke. Izbirati čiste primerke soške postrvi, brez rdečih peg, ki kažejo na križanje, jih umetno gojiti in vlagati v rečje Soče. Svet ob Soči bi bil tako bogatejši za posebnost, za soško postrv, katere drugod na Slovenskem ni mogoče ujeti. Na Južnem Tirolskem npr. se dobro zavedajo pomena ribolovnega turizma in načrtno skrbijo za vlaganje mladice soške postrvi v rečje Adiže. V primeru Soče pa se je resno bati, da bi že v nekaj letih njena najlepša riba dokončno izumrla in da bodo prevladali križanci.

Mladina in vrednote

V zadnjih letih so razne institucije v Italiji dale pobudo ali opravile več raziskav o mladini. S temi raziskavami so strokovnjaki skušali osvetliti različne probleme, ki so bolj ali manj pereči za mladinski svet: šolska in poklicna usmeritev, uporaba prostega časa, mnenja in stališča do ekološkega problema, oboroževanja, političnih in državnih institucij, mamil, itd.

Tudi v naši deželi so bile vsaj tri raziskave, ki so zajele mladino. Te raziskave so sociološko empiričnega značaja, oziroma, če enostavneje povemo, izdelane so s pomočjo anketiranja. Vse tri raziskave so se, med drugimi temi, dotaknile tudi vrednot.

ANKETA 1985

Za izhodšče vzemimo rezultate ankete, ki je potekala spomladi 1985 in je zajela 300 dijakov, ki so obiskovali višje srednje šole v Gorici in Novi Gorici, dijake italijanske in slovenske narodnosti. Dijaki in dijakinje so bili od 15 do 19 let stari.

V anketni poli je bilo navedenih 19 vrednot. Vsako vrednoto je moral anketirani dijak ali dijakinja oceniti s številkami od 1 (najnižja ocena: to pomeni, da je bila za anketiranca ta vrednota na dnu lastne vrednostne lestvice ali jo je smatral kot najmanj važno) do 10 (najvišja ocena: anketiranec je smatral to vrednoto za eno najvišjih).

Po izračunu srednje ocene se je na podlagi vseh odgovorov izkazalo, da so dijaki in dijakinje dali najvišje ocene petim vrednotam: najvišjo srednjo oceno je imela svoboda, potem pa po vrsti mir, prijateljstvo, zdravje in ljubezen. Vse te vrednote so imele srednjo oceno med točkama 9 in 10, torej zelo visoko na skupni vrednostni lestvici. Nekoliko nižje ocene, in sicer med 8 in 9, so prejele naslednje vrednote: najprej družina, če začnemo pri vrhu, potem pa znanje ali razgledanost, odgovornost ter življenjski uspeh. Srednje ocene med 7 in 8 je prejelo pet vrednot: najvišjo oceno v tej skupini je dobila skrb za okolje, kateri sledijo po vrsti ustvar-

Bernarda Fink
v dvorani DSI
v Trstu
(fotomladika)

jalnost, morala, narodno sožitje in ugled. Najnižje srednje ocene, in sicer od 7 navzdol, imajo po vrsti vrednote kot so ideologija, razigbano življenje, narodna pripadnost, vera in materialno bogastvo, ki je prav na dnu lestvice in ima srednjo oceno 5,9.

Pri gornjih rezultatih je bila zanimiva ugotovitev, kako se je zdravje vrnilo med najbolj cenjene vrednote in to pri populaciji, ki bi ne smela imeti še prevelikih preglavic z zdravjem. Vendar zgleda, da ta rezultat ni tako neobičajen. Nasprotno, marsikatera raziskava po svetu je pokazala, da je zdravje v širšem smislu pojma in sicer v tistem, ki vključuje tudi zdravo okolje, zdravo hrano, itd., postalo ena glavnih individualnih in družbenih skrbi, ena najbolj cenjenih vrednot. Tudi družina kot vrednota se je uvrstila precej visoko na lestvici, čeprav so ji še pred nedavnim razni strokovnjaki in misleci prerokovali smrt.

Srednje ocene italijanskih in slovenskih goriških ter novogoriških dijakov so se pri nekaterih vrednotah pomembno razlikovale. Vera na primer, ki je bila na skupni lestvici na predzadnjem mestu, je pri italijanskih in slovenskih dijakih iz Gorice dosegla nekoliko višjo srednjo oceno, med dijaki iz Nove Gorice pa nekoliko nižjo. Vsekakor iz tega ne smemo sklepati, da so vsi anketirani dijaki in dijakinje ocenili vero kot vrednoto, ki v razmerju z ostalimi, zasluži približno oceno med točkami 6 in 7. Prav pri ocenjevanju te vrednote opazimo velika nihanja, ker so nekateri anketiranci ocenili vero zelo visoko, so jo torej postavili med najvišje vrednote, drugi pa zelo nizko. Nekaj podobnega se dogaja z narodno pripadnostjo. Tudi v tem primeru naletimo na različne ocene omenjenih treh skupin dijakov in pa na razpršenost ocenjevanja s strani posameznikov. Najvišjo srednjo oceno je ta vrednota dobila pri slovenskih zamejskih dijakih, vendar se ni uvrstila med prve vrednote na lestvici, pač pa neka-ko na sredino, s srednjo oceno 7,7.

Na podlagi teh podatkov torej lahko ugotovimo, da ni narodna pripadnost med najvišjimi vrednotami za goriške slovenske dijake in dijakinje. Ta ugotovitev pa ne velja samo za študi-rajočo mladino iz Gorice. Tudi na Tr-žaškem lahko zasledimo nekaj podobnega na podlagi rezultatov neke druge raziskave.

ANKETA 1984

Anketa je zajela 74 maturantov in maturantk slovenskih višjih srednjih šol v Trstu. Raziskavo so opravili trije mladi intelektualci ob koncu šolskega leta 1983/84. Med vprašanji, ki so se dotikala narodnostnega, političnega in verskega življenja, je bilo v anketni poli tudi vprašanje o vrednotah.

Treba je seveda upoštevati, da je vselej problematično primerjati rezultate odgovorov, ki izhajajo iz dveh različnih vprašanj. Vsekakor lahko splošneje ugotovimo, da je lestvica 14 vrednot, ki so jo raziskovalci uporabili v tej anketi, v marsičem podobna oni, ki smo jo prej prikazali.

Tako npr. lahko ugotovimo, da so med vrednotami, ki jih največ mladih anketirancev sprejema ljubezen, priateljstvo in družina. Tudi zdravje je mnogim vrednota, narodnost pa se je uvrstila na šesto mesto. Morala je na osmem mestu, še nižje pa je vera, to se pravi, da sorazmerno malo anketirancev smatra vero za pomembno vrednoto. Čisto na dnu lestvice pa dobimo denar in užitek.

RAZISKAVA LETA 1985

Tretja raziskava je zajela 1.002 Tržačana med 15 in 24 letom starosti obeh spolov. Pobudo za raziskavo je dala tržaška pokrajina, izdelal pa jo je znani italijanski raziskovalni center (CENSIS) v letu 1985.

Teme, ki so jih skušali osvetliti s to analizo, so bile najrazličnejše, med njimi tudi vrednote. Kot se večkrat dogaja, je bilo vprašanje o vrednotah postavljeno v anketni poli drugače kot pri raziskavah prejšnjih dveh. Kljub te-

mu je zanimivo, da so se nekatere vrednote pojavile na vrhu lestvice kot pri prvih dveh omenjenih raziskavah. Med vrednotami, ki so jih anketiranci najbolj pogosto izbrali (lahko bi torej rekli med najbolj razširjenimi vrednotami) so bile npr. ljubezen, prijateljstvo, delo, kulturna izobrazba, družina, itd. V sorazmerno nizkem številu so mladi anketiranci pripisali vrednost morali in veri; ti dve vrednoti sta bili v odnosu z ostalimi, ki jih je bilo 23, na 15. in 19. mestu.

ZAKLJUČEK

Ob koncu tega kratkega prikaza treh raziskav bi lahko še dodali, da so tudi drugod po Italiji, kjer so delali podobne sociološke raziskave, prišli do zaključkov, ki so pri nekaterih vrednotah zelo podobni gornjim. Pri raziskavi

IARD, npr., so se uvrstile na prva mesta vrednote kot družina, delo, ljubezen in prijateljstvo, na zadnja pa religija in politika.

Te podatke ali izsledke bi lahko na dolgo in široko komentirali. Ob tem bi se lahko veselili, da je mladina zelo občutljiva za nekatere vrednote, ali bi se nasprotno zamislili ob dejstvu, da so druge vrednote, ki jih mi cenimo kot izredno važne, za mladino nepomembne, na dnu njihove osebne vrednostne lestvice.

Morali bi se vsekakor potruditi za poglobljeno analizo, zakaj je nastala taka situacija, kateri so posredni ali neposredni vzroki, ki vplivajo na to in kakšne so možne perspektive, itd. V take analize bi morali vložiti precej truda. Podatki gornjih anket vzbujajo veliko zaskrbljujočih vprašanj, ki zadevajo individualno in narodno življenje.

DRAGO STOKA

Intervju z Milkom Cibicem

Organist in pevovodja Milko Cibic že 30 let opravlja svojo službo v cerkvi na Proseku, kjer se je rodil 11. septembra 1909. Poročil se je z Justino Sedmak iz Sv. Križa pri Trstu in je v zakonu imel dva otroke. V času fašizma je prestajal dveletno internacijo v pokrajini Potenza, med drugo svetovno vojno je bil vključen v »battaglione speciale«. Po vojni se je vrnil v domači kraj, kjer se je vedno posvečal kmetijstvu.

Kdaj ste začeli opravljati nalogo organista v domači cerkvi?

Kdaj se je to začelo, skoraj ne bi vedel povedati. Verjetno pa je bilo neka-ko takrat, ko je bil moj pokojni stric Karlo tudi organist v domači cerkvi, doma pa je imel izvrsten klavir.

Takrat pa mi je dejal: »Ti boš moral vsak dan počistiti ta klavir, da se ne bo zaprašil.« Kot majhen otrok sem strica poslušal in na njegovo prošnjo

Milko Cibic

sem prevzel skrb za klavir. Ob tem delu pa sem nehote začel tudi sam udarjati po črnih in belih tipkah, in to seveda kar po svoje, saj o notah nisem imel najmanjšega pojma.

Vestno sem opravljal to svojo nalogo, zato mi je stric izrazil popolno zaupanje, ob tem pa mi je obljubil, da

ko bom velik, me bo naučil igrati na klavir. No res, postal sem velik in močan. Ker pa so bile v domači cerkvi orgle starega sistema, je bilo treba dovajati zrak z dvema mehovoma, ki sta imela svoj podaljšek v dveh vrveh. Pa mi je stric dejal: »Zdaj ko si močan, ti bom pokazal, kako se te vrvi vlečejo: zdaj eno, zdaj drugo in tako naprej.« Stric pa je sedel k orglam, ki so tako lepo zadonele, da so me kar presunile. Toda jaz kot začetnik tega dela nisem bil vaje in sem se kmalu utrudil. Stric je moj trud res upošteval ter mi obljubil, da me popelje v svet glasbe.

Tako so se moji prvi koraki začeli najprej doma pri klavirju, kajti orgle so bile zame še nedotakljive. Volja do glasbe pa se je v meni krepila iz dneva v dan. Ob tem pa sem imel tudi izredno zanimanje za petje, saj sem bil že z 12. letom v krogu domačega pevskega društva. Občasno pa sem za lažje skladbe že sedel k orglam. Moj prvi nastop v domači cerkvi sem imel, ko sem dopolnil 18 let. Če je slučajno bil odsoten organist, sem ga jaz nadomestil. Ta naloga pa je bila zame še pretežka, kajti pred seboj sem moral imeti še pevce. Kasneje pa se mi je ponudila priložnost, da prevzamem vodstvo cerkvenega zbora v Sv. Križu pri Trstu, in to je bilo leta 1931. V domači cerkvi pa sem ostal le kot občasni pomočnik.

V Sv. Križu sem deloval skupno 10 let, kajti moral sem tudi k vojakom, v konfinacijo in zapor. Vse nevšečnosti, ki jih je prinašal takratni čas, pa mi niso iztrgale ljubezni do glasbe in petja. V okviru tega delovanja pa sem v avgustu 1957 prevzel vodstvo cerkvenega zbora za Proseku. Trenutno še vedno orglam v cerkvi, čeprav ne več s tako lahkoto kot nekoč; lahko rečem pa, da mi je ta naloga v veliko uteho in zadovoljstvo.

Ali ste v času fašizma prav tako skupaj z župnikom Križmanom vztrajali pri orglah in v kakšnih okoliščinah?

V času fašizma se je v vaško skupnost zakoreninila težka mora časa, ki pa kljub vsemu ni izpodjedla glavnih

življenjskih korenin, saj je cerkveno petje živelo tudi v tem času. Za to je seveda imel največjo zaslugo pok. župnik Josip Križman, ki je bil tudi sam steber cerkvenega in pevskega življenja.

Bi nam povedali, kakšno vzdušje je bilo po drugi svetovni vojni in kako ste doživljali ta čas?

Po končani vojni je vaško cerkveno življenje zadihalo v mirnem ozračju, ni pa moglo popolnoma zaživeti in se razcveteti. Velike težave so nastopile še z letom 1948, tako da bi lahko rekli, da je šele obdobje po letu 1950 nadoknadilo in zapolnilo praznino, ki jo je zadal fašizem in druga svetovna vojna. Isto velja tudi za prosvetno dejavnost v vasi, ki je takoj po vojni začela z obnavljanjem, a le za kratek čas, saj je kominform zadal veliko rano tako pri nas kot tudi drugod.

Pri orglah vztrajate. Ali mislite, da bi lahko kdo izmed mlajših prevzel vaše delo, če bi se slučajno upokojili?

Rad bi to osebno doživel in trdno upam, da bo kakšen mlad organist prevzel mojo nalogo, saj sem prepričan, da tudi mladim nudi orglanje zadoščenje in veselje.

* * *

Organistu in pevovodji g. Milku Cibicu želimo še veliko zdravih let in upamo, da se mu bo izpolnila želja, ko bo videl, da mlade moči prevzemajo njegovo delo. Za njegovo požrtvovalnost se mu iskreno zahvaljujemo.

ALBERT MIKLAVEC

KRAŠKA NOČ

*Tiho
pada noč
na kraško gmajno
in skrivnostni mir
objema vse...*

*A pod zaveso
razgrnjene noči
življenje še tli
in hrepeni
po novem dnevu!*

Ekumensko potovanje v Herceg Novi in Medjugorje

Slomškova ustanova »Bratovščina sv. Cirila in Metoda«, ki se je naglo širila po vsej slovenski zemlji, se je hitro zakoreninila tudi v Gorici, kjer je bilo že v drugi polovici prejšnjega stoletja skoraj dve sto članov, in v Trstu, kjer je bilo istočasno preko 700 članov. Zavrlo narodnostnih razmer je Bratovščina v Trstu skrbela tudi za slovensko cerkveno petje pri Sv. Justu, pri Starem sv. Antonu, pri Sv. Vincenciju in pri Sv. Jakobu, kjer že ob koncu prejšnjega in v začetku sedanjega stoletja ni manjkalo trenj med italijanskim in slovenskim življenjem. Slovenski verniki so uspešno vztrajali v bojih za versko-narodnostni obstoj in po zaslugi Bratovščine izdelali leta 1900 lepo zastavo sv. bratov Cirila in Metoda. Za tem praporom so se množično zbirali na cerkvenih mestnih slovesnostih, zlasti v procesijah. Ta zastava, ki je bila za časa fašističnega zatiranja dobro skrita, je sedaj v varstvu Šentjakobskega kulturnega društva.

Po zaslugi dr. Stanka Janežiča se je na Tržaškem po drugi svetovni vojni obnovilo Apostolstvo sv. Cirila in Metoda (ACM). Dr. Janežič je že leta 1950-51 ob svojem prvem delovanju v Mačkoljah (Dolina pri Trstu) v okviru Marijine družbe ustanovil odsek ACM. Članice tega odseka so se obvezale, da bodo opravljale vsakdanjo molitev za zedinjenje kristjanov, a skrbele so tudi, da se je v ta namen vsako leto izvedla vsaj ena prireditev. Ko se je dr. Janežič po svojem študijskem bivanju v Rimu vrnil na Tržaško, se je v večji meri posvetil ekumenskemu delu. Z dr. Angelom Kosmačem sta uradno ustanovila ACM za Trst 22. febr. 1963. V Gorici pa je bilo ACM ustanovljeno 5. maja 1965 na pobudo msgr. dr. Rudolfa Klinca.

Prvo ekumensko romanje, ki ga je organiziralo ACM, je bilo novembra 1963 na grob sv. Cirila v Rim. Temu so sledila še druga romanja v naslednjih letih in sicer v različne evropske vzhodne in zahodne države. Ekumenskega potovanja od 24. do 30. avgusta 1986 se je udeležilo 51 oseb s Tržaškega in Goriškega.

PRVI NAMEN: EKUMENSKI

Glavni cilj potovanja je bil obisk rojstnega kraja sv. Leopolda Mandiča v Herceg-Novem. Tu smo se mudili tri dni. V torek 26. avgusta smo v dopoldanskih urah obiskali hercegnovsko župnijsko cerkev, bivši kapucinski samostan in rojstni dom p. Leopolda Mandiča. V samostanski cerkvi sta sodelovali dr. Angel Kosmač in nabrežinski župnik g. Bogomil Breclj; romarji smo zapeli tudi pesem na čast sv. Leopoldu Mandiču »V samotni celici«, ki jo je na besedilo Ljubke Šorlijeve uglasbil Z. Harej in smo se je naučili kar med potjo v avtobusu. Krajevni župnik g. Viktor Kaločira je pozdravil romarje z mislijo na srečanje z g. Kosmačem in njegovo romarsko skupino pred sedmimi leti, ko je bilo v tem kraju še vse porušeno po potresu leta 1978. Tedanji romarji so obljubili svojo pomoč pri obnovi njihove cerkve. Zato se je župnik zahvalil tudi za dragoceno pomoč, ki so je bili deležni. V nagovoru je še spregovoril o sv. Leopoldu Bogdanu Mandiču, posebej poudaril njegovo skromnost in izrazito svetost življenja duhovnika-spovednika. Ta sveti mož je bil komaj 40 let po svoji smrti že deležen časti oltarja. Njemu so že posvečene nove cerkve po vsem svetu. Ta svetnik ne pripada le domačemu kraju, niti Padovi niti Jugoslaviji, temveč vsemu svetu.

V svet je odšel že šestnajstleten. Ko ga je tedaj ob slovesu od doma spremljala jokajoča mati, jo je on veselo tolažil: »Jaz pojdem v božjo hišo, v svojo srečo.«

Oltarna slika v obnovljeni kapucinski cerkvi je delo ruskega pravoslavnega umetnika. Prikazuje p. Leopolda Mandića v padovanski spovedniški celici, a skozi okno celice je videti zaliv Boke Kotorske; zgornja polovica celotne slike pa kaže cerkvico kapucinov v domačem kraju, kjer je mladi Bogdan dobil poklic, in še večjo župnijsko cerkev, v kateri so bili Bogadnu podeljeni prvi zakramenti.

Ob levi strani oltarja stoji lesen kip p. Leopolda v naravni velikosti, ki je delo srbskega pravoslavnega umetnika. Na desni strani je kapelica Jezusovega rojstva.

Ob obisku župnijske cerkve smo si ogledali tri zanimivosti: stranski oltar Bogorodice (pri katerem je p. Leopold Bogdan rad maševal, kadarkoli je obiskal domači kraj), spovednico zraven oltarja Bogorodice (kamor je p. Leopold stopil vsakokrat po maši za spovedovanje vernikov) in reliefno sliko p. Leopolda (kakor jo je ustvarila hrvaška umetnica ne le za Herceg-Novi, ampak tudi za Padovo in Split). Ko smo romarji zapeli v tej cerkvi Marijino pesem, smo se pred cerkvijo še zvrstili za spominsko fotografijo. Bežno smo si ogledali obnovitvena dela, ki so še v teku po potresu pred osmimi leti. Potem smo se zadržali na dvoriščnem vrtu pred skromno samostansko hišo bivših kapucinov, ki služi danes za župnijski dom. Nedaleč navzdol po stopničastem klancu se že znajdemo ob veliki dvonadstropni hiši ob obalni cesti. V preteklem stoletju jo je dal zgraditi podjetni pomorščak Mandić za svojo številno družino. V tej hiši se je rodil p. Leopold Bogdan. Danes je last tujih ljudi. Nobenega obeležja ni nikjer na zgradbi, da bi pričalo o svetniškem možu, ki je tu preživel svojo prvo mladost.

Popoldan je bil namenjen obisku

edinstvenega zaliva Boke Kotorske in je služil spoznavanju tega kraja.

V Perastu, večjem kraju v tem zalivu, nas je vodič-župnik iz Herceg-Novega opozoril na zgradbo, v kateri je sedaj muzej. Iz te lepe hiše je izšla babica p. Leopolda, ki je bila plemiškega rodu. Vodič nas je tudi opozoril na posamezne kapele ob nekdanj gosposkih hišah, ki kažejo na bogato preteklost teh krajev. Kapelice pričajo o lastnikih plemičih. Bil je čas, ko v teh krajih ni mogel postati duhovnik, kdor ni bil plemiškega rodu. Pravoslavni so to prakso izrabili v svojo korist, da so svoje bodoče duhovnike-pope poslali za določen čas k plemiškim rodbinam. Ti mladeniči so si tako prislužili pravico duhovništva. Po tej praksi je Boka Kotorska prešla deloma iz katolištva v pravoslavje. Tako so se katoliške župnije v kotorski škofiji s časom zmanjšale. Danes dobimo župnije s prav majhnim številom katoliških vernikov (tudi samo 150!), ki pa radi vzdržujejo svojega župnika.

Iz Perasta je najbližja pot na dva majhna otoka, ki sta si soseda sredi zaliva Boke Kotorske. Prvi, Sv. Juraj, je naravni otoček. Na njem je starodavni benediktinski samostan. Po zaslugi subotiške škofije je danes urejen v letno bivališče za duhovnike. V soseščini tega je otoček, ki so ga v preteklosti zgradili na naravni morski plitvini tako, da so nanjo navozili z barkami dovolj materiala. S človeškim trudom ustvarjeni otoček in svetišče na njem nosi ime »Gospa od Škrpjela«. Romarji, ki obiščejo ta kraj v velikem številu zlasti na god sv. Marije Magdalene (22. jul.), pripeljejo s seboj v barčicah tudi kamenja, ki ga tu mečejo v morje v spomin na umetni nastanek tega otočka. Redovnice, ki skrbijo na otočku za Marijino božjepotno cerkev, samostan in muzej v njem, so nekaterim našim pogumnejšim romarjem, ki so se sem pripeljali z barčicami iz Perasta, rade razkazale zanimivosti in dragocenosti tega kraja.

Samostane, katoliške in pravoslavne, najdemo v vseh večjih krajih Boke

Skupina udeležencev
ekumenskega potovanja
pred rojstno hišo
sv. Leopolda Mandića

Kotorske. v kraju **Dobrota**, ki je bil močno poškodovan ob potresu, so se po zadnji vojni naselile slovenske redovnice, ki še danes delajo v bolnišnici. Dva slovenska duhovnika, ki sta pripeljala sem omenjene sestre, počivata na pokopališču tega kraja. V samostanu pri sestrah je našel začasno bivanje tudi škof iz Kotora, ko je moral zapustiti škofijski dvorec po potresu.

Kotor, sedež krajevne katoliške škofije, je bil ob potresu tako poškodovan, da so se morali prebivalci iz nje ga povsem izseliti. Obnovitvena dela so še vedno v polnem teku in opravljajo se strogo po pravilih Zavoda za spomeniško varstvo, saj gre za ohranitev starodavnega mestnega jedra v vseh njegovih zgodovinskih in umetniških značilnostih. V katedrali, posvečeni sv. Trifunu, je zadnjemu potresu in onemu še močnejšemu izpred 350 let kljuboval prelepi čipkasto-kamniti baldahin nad glavnim oltarjem. Ta umetnina je delo neznanega domačina. Pozlačeni oltar z vrstami svetnikov v reliefu je baje tretja tovrstna dragocenost na svetu. Druge zanimivosti v kotorski katedrali (ki je obenem ena najstarejših v Jugoslaviji) so še sledeče: 650 let star fragment freske iz bizantinske dobe, Antuna Avgustinčiča reliefne podobe iz življenja blažene Hozane (umrla in tu po-

kopana leta 1505) ter kip Žalostne Matere božje, ki ga je neznani domači umetnik izklesal iz kamna iz Vicenze.

V neposredni sosesčini katedrale se obnavlja tudi škofijski dvorec. Zavaljo razmer, ki so nastale po potresu, ko so se krajevni prebivalci katoličani že nastanili v novih domovih v bližnjih ali daljnih novonastalih naseljih, je vprašanje, kdo bo prebival v naslednjem obdobju v obnovljenem Kotoru in koliko bo zaradi novih naseljencev — pravoslavnih in muslimanov — še umestno ohranjati v tem kraju sedež katoliškega škofa.

Ko smo se naslednjega dne (27. avgusta) v smeri proti Mostarju peljali od morja navzgor po dolini spodnjega toka Neretve, smo kratko postali blizu kraja **Počitelj**, kjer smo obiskali pravoslavni ženski manastir (samostan), v katerem bivajo sestre »kaluđerice«. Zanimivost ni samostanska hiša, ki je izrazito sodobna zgradba, temveč starodavna, a ne razkošna cerkvena. V njej se hranijo iz preteklosti (16. stol.) ikone, carska vrata in ikonostas, mašni plašč in ornat sv. Vasilija, ustanovitelja tega samostana. Iz začetka 17. stol. je še edina freska nad vhodnimi vrati v veži. Obiskovalcu se zazdi, da živijo sestre tega kraja sila preprosto in skromno življenje kmečkega podeželja.

Mostar nam je nudil z ekumenskega vidika premalo. Ob prostem, nevednem obisku tega mesta smo mogli obiskati džamijo ter po želji in sposobnosti premagovanja številnih stopnic stopiti še v minaret. Da je to mesto v veliki meri muslimansko, kažejo tudi trgovine, ki so izrazito turško-vzhodnega videza s številnimi muslimanskimi predmeti. Seveda ne manjka na prodaj tudi krščanskih predmetov in podob od ikon do razpel in Marijinih slik. Novo in moderno katoliško katedralo s škofijskim dvorcem smo občudovali kar mimogrede iz avtobusa, ko smo se peljali skozi novi del Mostarja proti kraju **Lištica**. Tu smo namreč dvakrat prenočili. Že prvi večer smo pa spoznali, da smo prišli v kraj zelo globoko vernega katoliškega življenja. Samo vodstveno osebje hotela nam je organiziralo obisk veličastne božjepotne cerkve »Širokobrješka Gospa«, ki stoji na vrhu vzpetine nad obširno in rodovitno dolino Široki brijeg, ki mu danes pravi-
 vo Lištičko polje. Za božjepotno cerkev skrbijo frančiškani. Večja samostanska zgradba za cerkvijo je bila sicer podržavljena, a samostan ob cerkvi se je v desetletjih po vojni toliko opo-

mogel, da mora danes nuditi prostor razstavi dragocenih sakralnih predmetov od monštranc in kelihov do knjig, mašnih plaščev in drugega, a ima tudi urejene učilnice, v katerih se zbira h krščanskemu nauku do 3.500 mladih iz obširne župnije. Cerkev, mogočna zgradba z dvema stolpoma, ne hrani nobenih slik ali drugih umetnin iz preteklosti, saj je zrasla šele v začetku tega stoletja, nudi pa vsakemu obiskovalcu veličasten vtis okusne sodobne ureditve.

Naj povem še, da smo srečavali na poti ob Neretvi, v Mostarju in okolici, džamije tudi z novimi minareti, a v večini smo imeli priložnost občudovati nove, moderne in tudi zelo lepe katoliške cerkve na izrazito vidnih mestih med vasmi.

DRUGI NAMEN: OBISK MEDJUGORJA

Vsak udeleženec ekumenskega romanja je bil vesel, da je bil vključen v program tudi obisk Medjugorja, o katerem se toliko piše in razpravlja.

V četrtek 28. avgusta smo se v Medjugorju najprej zbrali pri maši in mnogi izmed nas so bili presrečni, da se je ta sveta daritev opravila v kapeli, kjer so se vidci zbirali zadnja leta dan za dnem na srečanje z Marijo, Kraljico miru kot vidci zatrjujejo.

V skoro neprijetni dopoldanski vročini so se nekateri pogumnejši podali na vrh Križevca; eni so se zagnali v osvajanje vrha, drugi so med počasno hojo tiho molili, tretji v skupini pri vsakem križu opravili pobožnost križevga pota — vsi pa smo srečavali, dohitevali in opazovali soromarje iz raznih krajev sveta: ta gre bos, drugi podpira onemoglega, zopet drugi vodi večjo skupino ob molitvi rožnega venca, mladi z rožnim vencem v rokah itd. — to so žive slike zgovornih prič življenja v Medjugorju dan za dnem. Kdor je šel raje na Podbrdo, kraj prvih prikazovanj, se istotako ni mogel načuditi veliki veri in pobožnosti, a zlasti spokornostnemu vedenju obiskovalcev.

MARTINA LEGIŠA

TRST

*V meglenem večeru
 rahlo prši,
 Molo Audace
 je prazen.
 In Rusi most,
 naveličan kričavega dne,
 prižiga luči
 nad kanalom.
 Zdaj, ko se vračam
 domov,
 je morda še nekaj
 lepote
 v tem mestu:
 trg, vklešen
 v mračnost zidov,
 vodomet
 in senčno drevje.*

Kdor se je tokrat vrnil v Medjugorje po prejšnjem obisku izpred nekaj let, je mogel že videti tu določene spremembe: majhne prodajalne s spominki, napeljava tekoče vode, nove sanitarije, klopce in mize v senci dreves pred cerkvijo in seveda okrepčevalnice ob poteh, kar vse lajša romarjem bivanje v kraju samem. Upati je, da ne bo v tej smeri pretiravanja in s tem izmaličenja tega mnogim obiskovalcem že svetega kraja.

Svetih maš se daruje v Medjugorju vsak dan cela vrsta. Ob našem prihodu v cerkev je med mašo ob spremljavi raznih glasbil lepo prepevala skupina Čehov, potem je sledila sveta daritev za polno cerkev Nemcev. Ob 11. uri imajo vsak dan službo božjo Italijani. Skupina romarjev katere koli narodnosti, ki se pravočasno najavi in ima v svoji sredi duhovnika, more imeti mašo v lastnem jeziku. Vesoljno občestveno se vrši večerna maša, ki se sicer bere v domačem jeziku, a more vsaka skupina, iz katere je duhovnik somaševalec, opraviti molitve ali prošnje, brati berilo ali zapeti kako pesem v lastnem jeziku. Škoda, da se ni ta dan oglasila naša skupina zamejskih Slovencev. Zlasti bi bilo to nekaterim izmed nas všeč, ker se tudi tu z ozirom na želje in potrebe Slovencev kar pre-

več prakticira neke vrste jugoslovanstvo. Mogoče je tega kriva tudi naša tako rekoč ponujajoča se prilagodljivost.

Medjugorje smo ekumenski romarji zapuščali različno razporejeni: eni nekoliko razočarani, drugi zadovoljni, da so vendarle enkrat ali celo ponovno obiskali ta kraj molitve in spokornosti. Eden naših romarjev je ob slovesu izjavil: »Vračam se domov predrugačen, spremenjen, boljši.«

TRETJI NAMEN: TURISTIČNO POTOVANJE

Ekumenski romarji ACM iz zamejstva smo namreč ljudje današnje dobe in modernega preseljevanja narodov. Zato je razumljivo, da se je ta ali oni odločil za romanje tudi z željo, da vidi lepe kraje. Mikalo je zlasti potovanje v ladjo na dolgi poti od Reke do Dubrovnika ob dalmatinski obali in med številnimi skalnatimi ali zelenimi otoki. Škoda, da smo bili v precejšnji meri okrajšani tega užitka, ker se je ta pot začela na večer (nedelja 24. avgusta 1986) pa še z dežjem, ki se je kmalu sprevrgel v poletno nevihto z bliski in gromi. V obrisih smo potniki skozi dež in mrak zaznavali na eni strani gmoto Krka, na drugi Cresa. V Kvarneru se je

Nastop gojencev,
ki obiskujejo
glasbeni pouk
na Plešivem

v noči začela ladja na nemirnem morju pozibavati. Zibanje in neprestano tuljenje je nekatere izmed nas spravilo s posteljic v kabinah v dnu ladijskega trupa. Radovedno ali v »stalni pripravljenosti« smo ti »ponočajski« iskali mesta na krovu. Prav gotovo pa so se na ladji v tisti nevihtni noči najbolj počutili tisti, ki so zibanje sladko prespali. »Kdor zgodaj vstane, se ne pokesa,« pravi pregovor. Tokrat je ta povsem veljal tistim, ki so zapustili svoja ležišča že ob prvem jutranjem svitu, da so uživali enkratne prizore ob vzhajajočem soncu, ki je zasvetilo iz čiste jasnine v komaj umito pokrajino. Če so eni le uživali naravne lepote svežega jutra na morju in otokih, so drugi z zemljevidom ali turističnim vodičem v rokah ugotavljali položaj ladje in dajali imena krajem in otokom. Za nami je bil Dolgi otok s Kornati; med večjimi otoki je bilo najprej spoznati Šolto, Brač in Hvar na vzhodu ter Vis na zahodu. Ko je »Slavija« zaplula v Korčulski kanal, so bili domala že vsi potniki na krovu. Postanek v kraju Korčula je bil le kratek, da smo si mogli ogledati to tipično obmorsko mesto le z ladje. Ob dolgem polotoku Pelješac in mimo večjega otoka Mljet ter manjših otočkov Šipan, Loput in Koločer smo zavili v ponedeljek 25. avgusta v dubrovniško luko Gruž, kjer smo pristali in se izkrcali tik pred poldnem.

Dubrovnik, svetovno znani kraj po značilnem utrjenem in starodavnem mestnem jedru, se z novjšimi mestnimi četrtmi in predmesji razprostira od Dubrovačke Rijeke na severu do Orsule na jugu in na polotok Lapar na zahodu. Popoldan, namenjen obisku zgodovinskega Dubrovnika, je bil kar prekratek. Že sam sprehod po obzidju zahteva določen čas, ako hoče obiskovalec uživati razgled s te višine. Ni, da bi tu beležili značilnosti Dubrovnika zaradi sončnega in milega podnebja, pa mediteranskega rastlinstva do zgodovinskih zgradb in sodobnih kulturnih letnih prireditev. Ob bežnem obisku v tem edinstvenem in lepo ohranjenem utrjenem mestu so si eni privoščili pogled na mesto kar

z razgledišča »Fort Imperial«, kamor so se povzpeli z žičnico, drugi pa le s sprehodom po Placu ali Stradunu z ogledom nekaterih najznačilnejših palač (Loža zvonara, Gradski zvonik, Glavna straža z občinsko hišo...) in cerkvá (Sv. Vlah, tj. sv. Blaž, katedrala) pa še frančiškanskega samostana in starodavne lekarne.

Nič manj zanimiv ni bil obisk **Splita** (na poti proti domu v petek, 29. avg.) z ogledom Dioklecijanove palače, močnejše zgradbe iz rimske dobe, ki je bila kasneje sposobna zajeti med svoje trdne zidove celo srednjeveško mesto. Na Marjanu, polotočni vzpetini zahodno od Splita, smo obiskali razkošno vilo in galerijo velikega hrvaškega kiparja Meštrovića ter se ob tem spomnili na njegovega učenca, pred kratkim umrlega akademskega kiparja Franceta Goršeta, ki pa je živel in ustvarjal v vse skromnejših razmerah in pogojih.

Ob nadaljevanju poti proti domu (30. avg.) je naš avtobus mimogrede zapeljal čez most na otok Človo, medtem ko je zaman iskal primerne parkirnega prostora v kraju **Trogir** (Kozjak), starodavnem mestecu na malem otoku, ki ga veže s celino kratek, zidan mostiček čez ozek morski kanal.

JOŽE ALEKSII MARKUŽA

ČLOVEK

Atomi.
Molekule.
 H_2O in druge prvine,
neverjetna zmes
s kalcijem in bikarbonatom.

Materija
v objemu duha.

Oživljajoči duh
nesmrtnosti,
iz davnine
v globinah vesolja,
skrivnost Boga.

Tudi v Trogirju so zelo izrazite priče nekdanjega beneškega gospodstva, kot sta grad Kaštel Kamerlengo in stolp Kula sv. Marka, pa še nekatere mestne hiše. V naglici smo si ogledali le katedralo in njeno soseščino na mestnem trgu.

Se en kraj iz življenja p. Leopolda si je ogledala naša skupina. Bilo je to v **Zadru** (30. avg.). Pater Leopold Mandić je živel v tem kraju v kapucinskem samostanu leta 1907. Ta je bil porušen med bombardiranjem Zadra v drugi svetovni vojni. Ostala je le Marijina kapelica, ki še danes stoji sredi parka.

ZAKLJUČEK

Sonce je v tem zadnjem dnevu našega srečno preživelega tedna že zahajalo, ko smo dospeli do Reke. Zbrali smo se pri sv. maši na Trsatu in se zahvalili Bogu in Mariji za bogata in koristna doživetja na tem ekumenskem potovanju. Ob zahvalni pesmi je šla hvala iz naših src ne le božjemu varstvu na nevarnih cestah Dalmacije in Hercegovine, temveč vsem, ki so veliko žrtvovali za uspeh romanja. Tu velja omeniti še posebej Evelino Pahor in dr. Angela Kosmača, ki je potovanje zamislil in vodil.

L. S.

Klic iz Beneške Slovenije

STARA GORA PRI ČEDADU

Začetki svetišča na Stari gori pri Čedadu segajo v 5. stoletje. Vesoljni cerkveni zbor v Efezu leta 431 je Devico Marijo slovesno priznal za božjo Mater-Bogorodico. S tem je zelo razširil Marijino češčenje po vsem krščanskem svetu, tudi na ozemlju oglejskega patriarhata.

Na tej gori je bilo nekdanj gradišče in najbrž tudi poganski tempelj, ki so ga v krščanski dobi nadomestili s svetiščem na čast nadangelu Mihaelu. Kripta v sedanji cerkvi, v kateri je oltar nadangela Mihaela, je najstarejši del tega svetišča in prvi kraj Marijinega češčenja.

Slovenci, ki so v 7. stoletju živeli na tem ozemlju, so imenovali svetišče Stara gora, Marijo pa Stara Marija, bližnji Čedad pa Staro mesto.

Dve listini iz leta 1244 in 1247 predstavljata Staro goro v izrednem blišču: cerkev na Stari gori je veljala v tisti dobi za eno najpomembnejših cerkev v obširnem oglejskem patriarhatu.

Sedanja cerkev in zvonik stojita na kraju stare cerkve, ki jo je uničil požar leta 1469. Ta požar je pomenil konec zgodovine starega svetišča in začetek novega, ki so ga večkrat prenavljali in

Kip žive Marije na Stari gori pri Čedadu

Pogled na Staro goro pri Čedadu

dopolnjevali. Ta sedaj kraljuje v višini 600 m nad Beneško Slovenijo in Furlanijo.

V lepi in prijazni cerkvi je srce svetišča Marijin kip, ki izhaja iz 15. stoletja; je iz kamna apnenca. Zaradi mladostnega in milega obraza so imenovali to Marijo Lepo Marijo, zaradi živahne in materinske drže jo še danes imenujejo Živo Marijo. Oltarji so vsi delo beneških umetnikov; glavni oltar je iz leta 1684, ostali pa iz leta 1687.

Stara gora je že stoletja povezana z življenjem, z bolečinami in trdno vztrajnostjo beneških Slovencev. Vedno se radi obračajo k Mariji na Stari gori in to tisti, ki so še na domačih tleh, kakor tisti, ki jih je potreba poslala v širni svet. Žal pa že več let ni med patri kapucini, ki od leta 1913 skrbijo za svetišče in za romarje, nobenega slovenskega patra.

8. septembra 1987 je bilo veliko romanje na Staro goro; pravijo, da je bilo nad osem tisoč romarjev. Sv. mašo je vodil beneški patriarh kardinal Marco Cè. Molili in peli so po italijansko in furlansko.

O tem romanju piše župnik dr. Emil

Cencig v Domu 15. sept. 1987: »Po slovensko pa, na Stari gori, nie bluo nič: ne molitvi, ne piesmi in obedan se nie na nas Slovence zmisnu in nas imanovua, četudi nas je bluo veliko število iz usieh naših dolin, od Kanalske doline, Rezije, do Terskih, Nediških in Rečanskih dolin. In tuo nam je zamrznilo srcè!

Začautili smo se juški u naši lastni domovini, saj svetišče Stare Gorè je zazidano na naši rodni, slovenski zemi, je naše svetišče. Smo se začutili juški u hiši naše Starogorske božje Matere. Zatuo ji je prepovedano, da bi poslušala molitve in piesmi u našem slovenskem jeziku. Juški u naši Videmski Nadškofiji, ki nas ne priznà za kar smo in redno se pozablja na naše pravice tudi pred Buogom in Marijo. Juški v srcu naših škofov, ki na vedò za nas in nas pustè u pozabi.

Kakuo se more hvaliti samuo Furlane, nucati njih jezik pru na Stari Gori in diskriminierati slovenske viernike, njih jezik, molitve in piesmi, če iz Stare Gore, če niesmo slepi al kratkovidni, gledamo po usi Benečiji, ki odperja pred nami svoje doline in odkri-

va svoje bele vasice, use prenovljene po naših hribih?

Zamrznilo nam je srcè! Nebuo je jokalo nad reuščino in hudobijo judi, nam olajšalo grenkuost in bolečino u pričakovanju buojših dni!«

IVAN ARTAC

Prvi hlaponi na Slovenskem

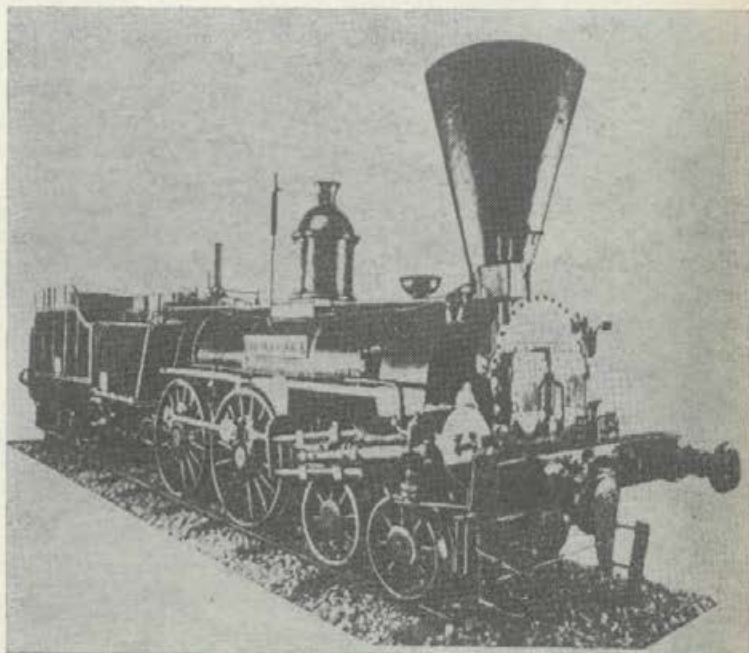
Čas pred 130-letji

Bila so leta, ko je mladi avstrijski vladar, cesar Franc Jožef, samozavestno gledal v bodočnost svoje slavne habsburške vladavine. Razkošno se je pojavljal na dvoru v paradni uniformi z našitki na ramenih in z odlikovanji na prsih, medtem ko so mu generali, med njimi maršal Radecki v Italiji in hrvaški ban Jelačić na Madžarskem reševali obmejne težave. S svojim prodornim pogledom in s častitljivimi brki je osvajal svoje podanike in to ne samo nemško gospodo, ampak tudi mnoge slovanske rodoljube, od Čehov,

Slovakov in Poljakov do Hrvatov in Slovencev.

Cesar tedaj še ni slutil, da bo prišel čas, ko se bo zamajal njegov starodavni prestol. Na dvoru se je družil s številnimi dvorjani in uglednimi diplomati, med katerimi pa po neuspeli marčni revoluciji od pomladi narodov leta 1848 ni bilo več znanega ministrskega predsednika kneza Metternicha, osovraženega »kočijaža Evrope«. Po naši domovini pa so se pojavljali novi glasniki, ki so vedno pogumneje terjali pravice za slovensko ljudstvo. Krepila se je zamisel Zedinjene Slovenije in Peter Kozler je v Ljubljani že začrtal zemljevid združenih slovenskih dežel.

Ob istem času so se na Dunaju sestajali tudi gospodarski izvedenci in inženirji, ki so na cesarjevo voljo že dobrih deset let preučevali, kako bi utrdili majave gospodarske in politične temelje avstrijske države. Predvsem so skušali pritegniti z dobrimi prometnimi povezavami obrobne dežele k prestolnici ob Donavi. Tedaj se je njihova pozornost nepričakovano usmerila v Ve-

Lokomotiva
»Zidani most«
iz leta 1857

liko Britanijo, kjer so ob pospešenem industrijskem razvoju in ob presenečenju zahodne Evrope začeli graditi prve železniške proge. Avstrijsko cesarstvo ni smelo zaostajati za tem dosežkom, angleški zgled je bil prevabljev.

Prva evropska železniška proga je leta 1830 povezala Liverpool z Manchesterom. Osem let kasneje je v Avstriji že popeljal prvi vlak potnike z Dunaja v Florisdorf. Cesarski prestiž pa je narokoval še več, dvorne blagajne so bile za take pobude radodarne. Zato so avstrijski inženirji načrtovali še nove železniške povezave. Dunaj so hoteli povezati s Prago na Češkem, z Budimpešto na Madžarskem, zlasti pa s Trstom, kjer je Avstrija od Karla VI. in Marije Terezije gradila na severnem Jadranu svoje največje pristanišče za kolonialno blago.

Južna železnica

Novo prometno povezavo od Dunaja do Trsta, dolgo 589 kilometrov, so imenovali Južna železnica (Südbahn). Začrtali so jo od donavskih nižin prek prelaza Semmering v Vzhodnih Alpah do krajev ob Muri. Nato so prečkali Slovenske gorice in poiskali pot v doline ob Savinji in Savi. Zarisali so njeno pot prek Ljubljanskega polja in barja, prekoračili obširne kraške gmajne ter jo v velikem ovinku od Opčin prek Nabrežine spustili k morju. Nad polovico te pomembne srednjeevropske železniške povezave še danes poteka po slovenskih tleh.

Prve načrte zanj so izdelali leta 1841, istega leta so se začela tudi prva gradbena dela. V alpskem in kraškem svetu so inženirji naleteli sprva na skoraj nepremostljive ovire, ker niso imeli tovrstnih izkušenj, zato so se lotili gradnje proge najprej v nižinskih predelih.

Z Dunaja je pripeljal do Celja prvi vlak leta 1846, vlekli sta ga dve lokomotivi: DRAV in AUSEE. Ljubljancani so pozdravili prve potnike leta 1849. Nadvse so bili zadovoljni, ker jih je cesar počastil z lokomotivama: TRI-GLAV in LJUBLJANA, seveda v nem-

ščini. Na Dunaju so že vedeli, kako naj se približajo ljudem, da se jim priku-pijo.

Najzahtevnejši del Južne železnice od Ljubljane do Trsta so gradili v letih 1850-57. Slavnostna otvoritev proge je bila 27. julija 1857, ko se je cesar pripeljal v Trst s številnim spremstvom. V Ljubljani so se mu pridružili člani kranjske deželne vlade ter graditelj proge inž. Carlo Ghega s svojimi sodelavci. Inž. Ghego so v znak priznanja za posebne zasluge tudi ovekovečili z imenom ene izmed ulic v Trstu.

Tržačani so se za cesarjev prihod dobro pripravili. Poseben odbor je poskrbel za slovesno praznovanje. Ob prihodu prvega hlapona v Trst je organiziral številne veselice za dobrodošle goste in seveda za samega cesarja. Meščani pa so se pred vročino zatekli na gostilniške vrtove in si hladili žejo s češkim pivom, vmes pa nazdravljali presvitlemu cesarju in novi železnici, od katere so upali, da jim bo prinesla nov gospodarski vzpon.

Kraševci so se »železne kače«
prek kraških gmajn sprva bali. Prepuščali so jo drugim, bolj premožnim, sami so raje še vedno kar peš hodili po Scala santi prek Rojana v Trst, saj so prišli prej kot počasni hlaпон od Nabrežine. Občudovali so parno lokomotivo in njeno demonsko silo, ki je z močnim puhanjem dima in z ostrimi žvižgi napovedovala svoj prihod in vznemirjala živino na paši.

Čas, ki ga je napovedal Prešeren, je tako prišel. Pesnik ga zaradi prezgodnje smrti ni dočakal. Ljudje pa so tedaj na čitalniških prireditvah radi deklamirali njegove verze Od železne ceste:

*Bliža se železna cesta,
nje se, ljubica, veselim;
iz Ljubljane v druga mesta
kot ptiček poletim.*

Evropski sloves

Graditev železniške proge do Jadrana čez tako zahtevno ozemlje kot sta

Alpe in Kras, je zahtevala poleg ogromnih materialnih sredstev tudi primerno izšolane strokovnjake, zlasti pa delovno silo. Zgraditi je bilo treba na stotine nasipov, mostov in zavarovalnih naprav, na desetine večjih predorov, načrtati številne ovinke čez polja, travnike in gmajne ter premostiti pomembne višinske razlike, da bi bilo vožnja hitra, varna in udobna. Stroški so se še povečali, ker so progo od vsega začetka gradili dvotirno.

Na velike težave so naleteli pri gradnji proge zlasti čez zamočvirjeno Ljubljansko barje. Zemlja se je tu vdiral po več metrov globoko. Navoziti so morali nad 120 tisoč kubičnih metrov stavbnega kamenja, da so zgradili nad tri in pol kilometre dolg nasip, ki mu ga tedaj v Evropi ni bilo primere. Temelje zanj so postavljali tudi do 50 metrov globoko, nasip sam pa je stal nad poldrugi milijon goldinarjev.

V barjanskih gradbiščih je tedaj živel v lesenih barakah nad tisoč tujih delavcev, med njimi Italijani, Hrvati, Štajerci, Korošci in Čehi, zaposlilo jih je podjetje Caccia et Martinetti. Prav toliko delovne sile so nudile okoliške

vasi. Domačini so pri gradnji dobro zaslužili, ker so prevzemali težaška dela, pa tudi vožnjo z živino. Med delavci je zavoljo slabih higienskih razmer leta 1855 razsajala kolera, naslednje leto pa trebušni tifus. V kratkem času sta nevarni bolezni pobrali na desetine ljudi, na dan je bilo tudi po tri ali več pogrebcev.

Podobne razmere so vladale pri gradnji borovniškega viadukta, ki je v dolžini 472 metrov ter v višini 38 metrov povezoval dva bregova. Viadukt, ponos avstrijske tehnike, je bil med drugo svetovno vojno po zavezniškem bombardiranju porušen. Podoben evropski sloves sta uživala viadukta pri Nabrežini in Barkovljah.

Še dva druga rekorda je tedaj imela Južna železnica. Od Trsta do Sežane se vzpne za 16 %, od Borovnice do Planine pa za 14 %. Prvotno so na teh odsekih vozili vlaki z dvema parnima lokomotivama.

Nekaj zanimivosti

Prvi vlaki so vozili zelo počasi. Zakon iz leta 1847 jim je omejeval hitrost na 46 kilometrov na uro. Lokomo-

Stara železniška postaja na Opčinah

tive so upravljali strojevodje po navodilih angleških strokovnjakov. Kurili so jih z lesom, šele kakih 20 let kasneje so začeli uporabljati premog, predvsem koks. Za mazilo so imeli oljčno olje ter loj. Kurjavo so nalagali na lokomotivske zalogovnike z lesenimi koši, v peč pa so jo metali z lopatami. Zaradi nizke kalorične sile so lokomotive na vzpetinah večkrat omagale, predvsem pozimi, ko sta sneg in led pokrila tračnice.

Kraška burja si je v zgodovini prvih hlaponov zabeležila svojevrstne rekorde. S snežnimi zameti je pozimi na Postojnskem zelo ovirala promet in ga včasih celo ustavila za nekaj dni, v drugih letnih časih pa je pokazala moč, ko je na Pivškem prevračala vagona. Na posebno izpostavljenih krajih so za varnost prometa postavili zidane pregrade in lesene plotove, lokomotive pa pozimi opremili s snežnimi plugi, imenovanimi likalnik.

Kurjači na odprtih lokomotivah niso bili zaščiteni pred vremenskimi neprilikami. Po eni strani jih je žgala peklenska vročina lokomotivske peči, po drugi pa pozimi zeblo kot pse. Ni čuda, da so se mnogi zavoljo revmatizmov odpovedali službi. Znano je tudi, da so tedaj na nekem evropskem kongresu v Bruslju zdravniki odsvetovali ljudem potovanje z vlakom, češ da vožnja zaradi prepihov povzroča glavobole in omedlevice ter kvarno vpliva na oči zavoljo hitrega premikanja predmetov ob progi.

Prvotno so se vlaki ustavljali le na redkih postajah, predvsem da so kurjači opremili s kurjavo in vodo lokomotive, ki so za vožnjo porabile ogromno parne sile. V bližini Nabrežine so tik ob morju zgradili za napajanje lokomotiv vodni rezervoar Brojnica, ki še danes daje vodo. Na Opčinah so postavili malo železniško postajo šele 15. decembra 1864 in to na prošnjo vaščanov. Pomembnejši postaji pa sta vsekakor bili v Sežani in Nabrežini, odkoder je popeljal 1. decembra 1860 prvi vlak preko Gorice do stare avstrijske meje pri Krminu.

Hlaponi so kljub precejšnjemu nerazumevanju prebivalstva v naslednjih desetletjih osvajali prostor. Ob koncu stoletja je vlak na Slovenskem potegnil ljudi po gorenjski železnici do Jesenic, po dolenski pa do Novega mesta. Leta 1906 pa smo dobili še bohinjsko železnico, ki je povezala Trst s Krasom in Gorico ter kraje ob Soški in bohinjski dolini s Koroško.

SLAVKO SREBRNIC

KJE BOM...

*Kje bom čez milijardo let?
Ali sploh še bom?
Bo obstajal svet?
Je to misel — ali je le dvom?*

*Morda bom — a prah,
nosi ga samúm...(*)
Bom le rahel dah,
med vetrovi šum?*

*Morda kje v temi
bom neznatna sled
sredi zemeljskih plasti,
manj kot mrtvec bled.*

*Kapljica dežja
pade v ocean —
v njem se je razšla,
našla je svoj stan...*

*Čez milijardo let...
Tudi ta so čas...
Morda kje kak cvet
bo še moj obraz?*

*Ali raztopi
stvarstva se sistem,
v večnost čas zgori
in vsa gmota v njem...*

(*) samúm = puščavski veter

Zlatomašnik msgr. Janez Mohar

V nedeljo 23. avgusta 1987 smo imeli v Sv. Križu pri Trstu zlato mašo. Ponovil jo je msgr. Janez Mohar, ki deluje zelo uspešno že 36 let v Čilu.

Marsikdo me je vprašal, kdo je ta gospod in zato sem se namenil napisati nekaj vrstic o njem, pri katerem sem nastopil svojo prvo kaplansko službo.

Msgr. Janez Mohar je duhovnik ljubljanske nadškofije. Rojen je bil 15. avgusta 1912 v Šmihelu pri Novem mestu. Gimnazijo je obiskoval v Novem mestu skupaj s prof. Vinkom Beličem in zdaj že pokojnim prof. Jožetom Peterlinom. V mašnika je bil posvečen v Ljubljani 4. julija 1937. Po posvečenju je bil sedem let kaplan v Šentjerneju. Ob koncu vojne se je preselil na Koroško in bil tri leta kaplan v Pliberku. Nato pa je skupaj z nekaterimi drugimi slovenskimi duhovniki odšel v Čile.

V mestu in škofiji Temuco so duhovniki in verniki zaradi velikega pomanjkanja duhovnikov še posebej molili za duhovniški naraščaj. In Bog je kmalu uslišal njihove prošnje tako, da jim je poslal kar štiri mlade in krepke slovenske duhovnike, med katerimi je bil tudi g. Janez Mohar. Njega je takratni škof Alejandro Menchaca Lira imenoval za stolnega kaplana, ostale tri duhovnike pa je poslal na podeželske župnije. Leta 1951 se je župnik Julio Vanini odpovedal župniji Curacautín in škof je na njegovo mesto imenoval g. Janeza Moharja.

Mesto Curacautín je oddaljeno od Temuca kakih 140 km. Je razmeroma mlado mesto, saj so leta 1982 obhajali komaj stoletnico njegovega obstoja. Leta 1956 so bile tamkajšnje ceste še vse blatne oz. prašne. Konj je bil takrat edino prevozno sredstvo. Le trije ali štirje trgovci so imeli džip ali pa avto

Msgr. Janez Mohar

znamke Ford na bolj visokih kolesih. Pozimi je bilo ponekod toliko blata, da so se konji do trebuha pogrezali vanj in je bil zato lahko zadovoljen in srečen, kdor jih je jahal. 34 km od Curacautina je ognjenik Llaima. Zadnjič je bruhal leta 1958. Takrat je bilo toliko pepela v zraku, da so ljudje več dni hodili z dežnikom po mestu. Hiše so bile in so povečini še danes lesene. To pa zato, ker imajo tam dosti lesa in tudi zavoljo potresov, ki so precej pogosti. Zadnji hujši potres je bil leta 1960. Takrat so v cerkvi vsi kipi svetnikov popadali z oltarjev na tla in se razbili. Le kip Fatimske Matere božje je ostal popolnoma nepoškodovan. Na zunaj niso tiste lesene hiše lepe, znatraj pa so še kar čedne in urejene. Tudi cerkev z zvonikom je lesena. Ob robu mesta je velika lesna tovarna »Mosso«, ki zaposluje več sto delavcev. Leta 1951 so bile v mestu samo tri osnovne šole, dve državni in ena adventistična. Poleg teh še industrijska šola. Danes šteje mesto Curacautín 13.500 prebival-

cev, z okolico pa 18.000. Povečini so domačini, mešanci in priseljenci. Po naravi so na splošno skromni in zelo gostoljubni. Ko prideš v njihovo hišo, ne vedo s čim bi te najboljše in najlepše postregli. Živijo od kmetijstva, živino-reje in od lesne industrije. Skoraj vsi so katoličani, le 15 % je protestantov, ki pa so razdeljeni v več sekt ali skupnosti. Precej je tudi framasonov ali prostozidarjev, ki pa niso sedaj, vsaj na videz, več tako nestrpni do Cerkve, kot so bili pred leti.

Od leta 1956 do danes se je mesto precej spremenilo. Glavne ceste so asfaltirane, druge pa makadamske. Hiš je veliko več. Pa tudi lepše so. Nekateri so iz železobetona in opeke. Vse je bolj moderno. Konj je še malo, avtomobilov pa veliko. Šol pa več kot pred leti. Sedaj je tam pet otroških vrtcev, pet osnovnih šol, obrtna šola in gimnazija.

Župnija Curacautín je bila do leta 1962 dolga 90, široka pa 30 km. Tisto leto so ji odvzeli podružnico Selva Oscura, ki so jo povzdignili v župnijo in tako je dolga sedaj le še 50 km, kar pa je za naše pojme še vedno veliko. V tistih letih je imela le tri podružnice, ki pa so bile oddaljene po 13, 18 in 40 km. Župnik je bil sam za celo župnijo. Od leta 1938 do 1951 je vodil župnijo duhovnik Julio Vannini, ki je bil zelo zmožen in delaven. Poleg cerkve je zgradil veliko šolsko poslopje, ustanovil in vodil osemletno šolo in prvi letnik liceja ter tiskarno. Februarja 1947 pa so mu nasprotniki Cerkve požgali šolo, cerkev in tiskarno. In tako je ostal tako rekoč na cesti. Kljub temu ni izgubil poguma. Še isto leto je zgradil novo leseno cerkev. Dolga je 45 m, široka 13, visoka pa 5 m. Zvonik je visok kakih 10 m. Pogorišče zraven cerkve, kjer je stala nekdanja šola s tiskarno, pa je še naprej čakalo novega župnika, kajti župnik Julio Vannini je začel bolehati in se je moral odpovedati župniji. Tedaj pa se je z vso resnostjo in vnemo vrgel na delo naš takrat še mlad in močan g. Janez Mohar.

Že takoj po svojem prihodu v Curacautín je začel misliti na šolo. Takrat je bilo v Čilu malo šol in veliko otrok brez šole. Zato je skoraj vsak župnik poleg cerkve imel tudi šolo. V par mesecih so mu tesarji postavili na noge novo enorazredno leseno šolo za cerkvijo. In tam je že marca odprl prvi razred osnovne šole za dečke. Naslednje leto je imel v istem prostoru že dva razreda. Ker pa je bilo treba misliti tudi na naslednje razrede, je dal novi župnik na pogorišču prejšnje šole zgraditi novo in veliko poslopje iz železobetona in opeke. Tega, si je mislil, pa mi ne bodo mogli kar tako požgati.

Ko so zgradili to novo šolo, sem prišel kot novomašnik tudi jaz pomagat novemu župniku v Curacautínu. Žal pa sem ostal pri njem samo dobra štiri leta. Čutil sem namreč veliko domotožje in sem se vrnil v svoje kraje. Dve leti za menoj je prišel na moje povabilo v Curacautín tudi novomašnik g. Francè Okoren, ki je kasneje postal župnik v Selva Oscura, kamor sem se jaz vozil štiri leta vsako nedeljo z vlakom maševat. Takoj po mojem odhodu pa je prišel na moje mesto g. Andrej Pogačar, ki je bil skoraj osem let stolni kaplan v San Luisu v Argentini. Slučajno je prišel na izlet in obisk h g. Moharju in ko je videl, da je pri tolikem delu ostal sam, se je odločil in ostal pri njem.

Leta 1956 je imela župnijska šola že pet razredov s 450 učenci. Ravnatelj šole je bil sam župnik, ki je bil prej tri leta tudi učitelj.

Na podružnici Manzanar je bilo veliko otrok brez šole. Zato je župnik tudi tam odprl in vodil enorazredno šolo.

Tudi v Curacautínu je bilo še veliko otrok brez šole. Zato je župnik prosil in dosegel, da so prišle v njegovo župnijo redovnice Častilke najsvetejšega zakramenta. Najprej jih je prišlo šest, potem pa še sedem.

Sestre so najele precej veliko hišo in takoj odprle šolo za deklice. Prvo leto so imele že tri razrede, potem pa

vsako leto po en razred več. Leta 1960 so kupile zemljišče z veliko hišo in skladiščem za žito. Hišo so preuredile za stanovanje, skladišče pa za šolo. Tako so dobile udobnejše stanovanje in večje razrede. Vsako leto so imele po 360 deklic. Leta 1965 so zgradile še internat za 40 deklet in veliko dvorano, ki služi še danes za prireditve.

Leta 1970 je dobila deška župnijska šola še 7. in 8. razred, ki pa sta bila mešana. Tako je bilo na šoli 550 učencev in učenk. Vsak razred je imel po 70 učencev.

Leta 1974 je država zgradila v mestu več šolskih poslopij in odprla nove šole. Takrat pa je župnik ukinil svojo šolo in oba duhovnika sta šla raje poučevat verouk na državne šole, kjer je bilo več otrok. In ker ni župnika več težila župnijska šola, je začel graditi nove podružne kapele v mestu in na podeželju. V mestu jih je postavil 10, na podeželju 15. Sedaj imajo v teh podružnih kapelah vsaj enkrat na mesec sv. mašo. V kapeli v kraju Rariruca pa kar vsako nedeljo. Ta kapela, ki je oddaljena od Curacautina 13 km, je msgr. Moharju še posebej pri srcu, ker je bila prva kapela, ki jo je zgradil in to z velikimi žrtvami. Enkrat na leto in sicer zadnjo nedeljo v novembru (takrat je tam pomlad) gre tja peš iz Curacautina velika in dolga procesija s kipom Fatimske Matere božje. Udeleži se je okrog 1.500 vernikov.

Msgr. Janez Mohar je velik šolnik. Skozi njegovi šoli je šlo več kot 2.000 otrok. Če ne bi bilo njegovih dveh šol, ne bi ti otroci nikoli znali ne brati ne pisati ne računati.

Msgr. Janez Mohar pa ni samo šolnik, temveč in predvsem duhovnik ter dušni pastir. V 40 letih svojega župnikovanja v Curacautinu je skoraj sam krstil več kot 10.000 otrok, pripravil na prvo sv. obhajilo in birmo s pomočjo katehistinj 7.000 otrok, poročil več kot 3.000 zakonskih parov, imel več tisoč pogrebov, razdelil pa cerkvah in kapelah na desettisoče obhajil.

Pri dušnopastirskem delu mu pomagajo g. Andrej Pogačar, 13 redovnic in

več dobrih laikov. Doslej je vzkliko in zrastle v njegovi župniji 9 duhovnih poklicev, 8 svetnih duhovnikov in en redovnik-trapist ter 13 redovnic. Cerkev ga je že leta 1967 nagradila s posebnim papeškim odlikovanjem.

Njegovi župljani ga imajo zelo radi. To so pokazali še posebej ob njegovi zlati maši. Po vseh trgovinah in drugih javnih prostorih so razobesili njegovo sliko s čilensko in slovensko zastavo, skoraj kakor za papežev obisk. Poleg tega so mu opremili z vsem potrebnim njegovo novo stanovanje, v katerem bo prebival kot upokojeni župnik.

Zlato mašo je msgr. Janez Mohar zelo slovesno obhajal in ponavljal. Najprej je zlato mašo daroval v gasilskem domu v Curacautinu vpricho 120 gasilcev. Zanimivo je, da je prišel na to misel in da ga je povabil sam šef Doma, ki je framon. Pozneje je daroval zlato mašo na obletnico posvečenja v svoji župnijski cerkvi, ki je bila nabito polna. Ponovil jo je še v Pliberku na Koroškem in v Sv. Križu pri Trstu.

Po obisku v Evropi se je septembra vrnil v svojo drugo domovino. Župnijo bo predal zvestemu kaplanu, še naprej pa bo zavzeto deloval kot duhovnik.

ALBERT MIKLAVEC

MARIJA NA PEČAH

*Ko da si šla v gorè k Elizabeti,
si se povzpela na gorate Peče,
kjer bistra Glinščica v Boljunec teče,
da nas tolažiš z božjimi obeti.*

*Na Pečah cerkev Tebi Vnebovzeti
je posvečena in od tam ljubeče
oziraš se v nižave in goreče
nas vabiš, naj postanemo vsi sveti.*

*Življenje naše hoja je v višine
duhovnosti, dobrote in ljubezni,
v življenje novo, ki nikdar ne mine.*

*Na poti tej bodimo vsi oprezní,
varujmo se nevernosti temine,
da bomo varno stopali nad brezni,*

Dr. Janez Evangelist Krek

70 let po smrti

Plemenito srce dr. Janeza Evangelista Kreka je prenehalo biti v Št. Janžu na Dolenjskem 8. oktobra 1917. Slovenski narod je tedaj doživil enega izmed odločilnih trenutkov svoje zgodovine in tudi Krekova smrt je bila povezana s pomembnim dogajanjem, ki je bilo bistvenega pomena za našo skupno usodo. Po navdušujočih dneh predstavitve Majniške deklaracije na Dunaju je bilo potrebno še veliko dela med ljudstvom, da je ideja o združitvi vseh jugoslovanskih narodov v Avstriji polnokrvo zaživela med vsemi sloji. Janez Evangelist Krek, ki je bil eden pobudnikov te zamisli in jo je začel utemeljevati že pred prvo svetovno vojno, ko je slutil naglo bližajočo se zgodovinske preizkušnje, se je tej nalogi posvetil z vsemi močmi. Potoval je iz kraja v kraj, prepričeval in navduševal množice in posameznike ter razlagal vsebino našega narodnega programa, ki je predstavljal pravo prelomnico v slovenski zgodovini. Prav to delo je dokončno strlo v 52. letu starosti njegov organizem, kateremu ni nikoli prizanašal z naporji, ko je bila na tehničnici usoda naroda.

VSESLOVENSKI KATOLIŠKI SHOD

Takih prizadevanj pa je bilo veliko v kratkem Krekovem življenju, začeniši s prvim vseslovenskim katoliškim shodom v Ljubljani leta 1892, ki se ga je udeležil in mu dal socialni pečat prav v začetku svojega javnega delovanja ob koncu študijskih let na Dunaju. Ta nastop je sovpadal s prebujanjem razredne zavesti slovenskega delavstva, katero je Krek smotrno povezal v Slovensko delavsko društvo leta 1894.

Potrebe brezpravnih slojev na slovenskih tleh so Kreku in njegovim so-

delavcem tedaj narekovale vedno nove, izvirne in pogumne odločitve in izbire: od ustanavljanja posojilnic za kmečke sloje do konzumnih društev za delavstvo, od delavskih stavbnih društev do cele mreže delavskih zadrug, od poučnih in zabavnih društev do šol za zadružnike in do strokovnih društev in zvez, ki so bile prve katoliške sindikalne organizacije in ki so se znale postaviti tudi z organiziranimi stavkami, med katerimi sta zgodovinskega pomena stavki kovinarjev na Jesenicah in papirniških delavcev v Vevčah. Na teh področjih se je odvijalo Krekovo javno delovanje v socialnem okviru, kateremu je posvečal največ moči, ker so tu bile krivice najbolj kričeče. Istčasno pa je bil aktiven tudi na političnem področju bodisi kot poslanec v dunajskem parlamentu in deželnem zbo-

Dr. Janez Ev. Krek

Cerkveni zbor iz Sv. Križa
pri Trstu na Reviji zborov
1986 v Kulturnem domu v
Trstu

ru, kakor tudi kot eden glavnih pobudnikov za nastanek Slovenske ljudske stranke. Veliko se je posvečal publicistici in strokovnemu pisanju, prevajanju in tu pa tam tudi leposlovnemu ustvarjanju. Vzgaljal je tudi študirajočo mladino tako v socialnem duhu kot v spoznavanju ostalih slovanskih kultur. Zanje je prirejal tudi študijske tedne pri Sv. Joštu. Skoraj do svoje smrti pa je poučeval osnovno teologijo v ljubljanskem bogoslovju.

POLITIK IN ORGANIZATOR

Vsaka teh dejavnosti bi mu že dala pravico, da bi ostal zapisan v hvaležnem spominu slovenskega naroda. Njegovo delo v politiki in zavzetost na socialnem področju, na katerih je tedaj in tudi pozneje bila največja potreba po odločnih dejanjih, ki ne bi sledila toku dogajanj, temveč bila vzporedna z naprednejšimi in bi bila prežeta z vizijo novega, pa ga dvigata v sam vrh slovenskih narodnih voditeljev. Potrebe ljudi v razvijajočem se sodobnem svetu je Krek razumel in jim skušal zadostiti v slovenski stvarnosti z načrti, ki bi bili veljavni tudi za prihodnost.

Proti svoji volji je stopil v politiko, saj ga je tedanji ljubljanski škof Mis-

sia prisilil sprejeti kandidaturo za dunajski parlament. Takoj je razumel, da obstoječe stranke z vsemi svojimi programi ne odgovarjajo več zahtevam razvijajočega se slovenskega naroda. Zato je leta 1905 dal pobudo za ustanovitev Slovenske ljudske stranke, ki ji je hotel dati močan socialni program in v kateri naj bi prevladoval delavski razred. Prepričan je namreč bil, da bo vodilno vlogo med Slovenci igrala tista stranka, ki si bo znala pridobiti delavce. V tem je bil daljnoviden, ni pa računal na odpor konservativcev, predvsem Šušteršiča, ki so se opirali na kmečki stan in so si s tem zlahka zagotavljali trenutno vodilno vlogo, a so na dolgi rok izgubili delavstvo. To se je zgodilo kljub temu, da je Krek, zvest svojemu pluralističnemu pojmovanju javnega življenja, pustil po svoji prerani smrti kader sposobnih in pripravljenih ljudi, ki so nadaljevali njegovo delo. Gostinčar, Gosar, Brecelj, kasneje Terseglav, Kralj, Besednjak in drugi, so se v prvi Jugoslaviji uveljavili kot pristni nosilci naprednih idej in so sooblikovali socialno politiko nove države.

Tudi mlajšim so posredovali Krekov nauk in vizijo pravičnejšega sveta, nadaljnji politični razvoj pa sta onemo-

gočili kraljeva diktatura in nerazumevanje vodstva Slovenske ljudske stranke, kar je krščanske socialiste potisnilo v objem levičarstva, namesto da bi se razvili v stranko, ki bi predstavljala demokratično alternativo konservativcem prej, po vojni pa marksistom.

Svojo povezanost s širšimi ljudskimi masami je Krek pokazal tudi z zadnjim pomembnim dejanjem svojega življenja — Majniško deklaracijo. Korosčevo ime je pri Majniški deklaraciji zapisano, ker jo je kot predsednik Jugoslovanskega kluba predstavil dunajskemu parlamentu, med ljudstvom pa jo je kot pristni ljudski tribun propagiral Krek.

SOCIALNO PODROČJE

Otipljivejše in trajnejše pa je bilo Krekovo delo na socialnem področju, kjer je prišel do izraza njegov čut za stisko potrebnih, združen z izredno organizacijsko sposobnostjo in s smislom za dosego možnega. Čeprav ni bil v svojem krščanskem nauku izviren, saj je sledil papeževi okrožnici *Rerum novarum*, Vogelsangu in Kettelerju, je ven-

dar pokazal vso svojo izvirnost v praktičnem uresničevanju socialnih idej, ki so pri marsikaterem predstavniku drugih evropskih narodov ostale samo na idejni ravni.

Pri ustanavljanju posojilnic se je zgledoval pri nemških rajfaznovkah, samostojnost pa je pokazal pri ustanavljanju konzumnih društev. Pri tem ni naletel samo na razumljivo nasprotovanje liberalcev, temveč samega Vogelsanga in avstrijskih krščanskih socialistov. Višek drznosti pa je Krek dokazal po letu 1895, ko je spravil na noge tako imenovano »Delavsko stavbno društvo«, prvo stanovanjsko zadruho v takratni avstrijski državi. Zamisel se mu je porodila ob uničujočem potresu, ki je takrat prizadel Ljubljano in je še povečal že hudo stanovanjsko stisko. Krekovi zadržniki so gradili stanovanjske hiše na odkup (jamstvo za prvo posojilo je prevzel sam Krek), s pridobljenimi sredstvi pa naj bi gradili naprej. Premajhna socialna zavest nekaterih prvih združnikov in gospodarska kriza takratnega časa sta tej zamisli spodkopali temelje, kljub temu pa so zgradili več kot sto enodružinskih hiš z vrtom. Za enodružinski sistem gradnje se je osebno zavzel sam Krek, ki je v tem videl element enotnosti zdrave družine. To zamisel so njegovi nasledniki uspešno ponovili v začetku tridesetih let.

Pravilna je bila tudi Krekova ideja, da se morajo strokovna in izobraževalna društva delavcev, ki so samostojno nastajala po raznih tovarnah, združevati v širše strokovne organizacije, ki bi imele krovni pomen. Zato je najprej ustanovil Katoliško delavsko društvo, ki pa je imelo preveč splošen značaj in je kolebalo med politično in strokovno organizacijsko obliko. Zato je leta 1909 dal pobudo za ustanovitev Jugoslovanske strokovne zveze, ki naj bi povezovala strokovne skupine vseh jugoslovanskih delavcev v Avstriji. To je bil že celo več kot sindikat, saj je Jugoslovanska strokovna zveza segala tudi na področje zdravstvenega zavarovanja.

MARTINA LEGIŠA

ZAKAJ?

*Z ledenimi prsti
dušiš moje želje
in otrple misli
prebadaš
s trnjem izgubljenih upov.
Zato pozabljam
na čar zimske gmajne
in zapuščenih vrzel
in zidov,
kjer sem med šopi
orumenele trave
in dišečimi plodovi
brinja
plezala na veje
življenja
in uživala neskončnost
pomirjajočih samot.*

vanja, socialnega skrbstva in pravne zaščite delavskih interesov. Ta strokovna zveza je uspešno delovala do leta 1941, ko so jo italijanski in nemški okupatorji razpustili.

SLOVENSKI MOJZES

»Slovenski Mojzes« — tako je Kreka označil ljubljanski nadškof in me-

tropolit dr. Alojzij Šuštar na velikem Krekovem shodu pri Sv. Joštu nad Kranjem, kjer se je 13. septembra 1987 zbrala večtisočglava množica Slovencev, da bi se poklonila njegovemu spominu. Ta odmevnost, ki je še vedno prisotna v slovenskem človeku kljub večdesetletnemu uradnemu molku, je najboljši dokaz Krekove veličine in življenjske moči ter veljavnosti njegovih idej.

M. T.

Ostal bo svetel lik v spominu Primorske

Zapis ob proslavah ob 50-letnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža

Lojze Bratuž je za primorskega človeka simbol. Simbol upora, volje do samoohranitve, nedolžne žrtve fašizma, mučenca. Ob 50-letnici njegove smrti, ki smo jo obhajali 16. februarja 1987, je vrsta spominskih svečanosti obudila spomin na ta svetli lik slovenske polpretekle zgodovine. Časopisi in revije, radio in televizija so poročali o teh

proslavah, ki so tokrat zadobile tudi uradni značaj. Žrtev Lojzeta Bratuža so namreč počastili tudi v goriškem občinskem svetu v ponedeljek, 2. februarja 1987. V imenu občinskega sveta je imel spominski govor goriški župan dr. Antonio Scarano. Med drugim je dejal: »Žrtev Lojzeta Bratuža je bila torej prvo veliko in tragično nasilje narodnostne nestrpnosti v tej deželi. Nauk in živo svarilo za Gorico, ki ne-če pozabiti vse svoje zgodovine.«

Množica ljudi na svečanosti ob 50-letnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža v Podgori

SVEČANOST V PODGORI

Podgora je bil kraj, kjer se je začela Golgota Lojzeta Bratuža in prav v Podgori so priredili niz slovesnosti ob obletnici Bratuževe smrti. Spominske proslave so začeli s koncertom za orgle in trobento v podgorski cerkvi v soboto, 14. februarja, naslednjega dne pa je bila popoldne ob 14.30 v cerkvi spominska maša, po njej, na trgu pred cerkvijo pa spominska svečanost. Na smrtni dan, 16. februarja, pa so se poklonili njegovemu spominu na grobu na goriškem pokopališču s slovesnostjo, ki se je začela ob 11. uri. Zvečer pa je bilo v Peterlinovi dvorani v Trstu spominsko zborovanje, ki sta ga priredila Slovenska prosveta in Društvo slovenskih izobražencev.

Prav je, da nekoliko natančneje spregovorimo o teh spominskih svečanostih, ki so udeležence vabile k premišljevanju tega, kar nam pomeni Lojze Bratuž. Sobotni koncert je bil po eni strani čisto glasbeni dogodek, ki pa je prav plastično odgovarjal temu, kar je Bratuž bil po poklicu, se pravi učitelj, organist in glasbenik.

Koncertirala sta orglar Fabio Nosal in trobentač Elia Savino. Izvajala sta skladbe Purcella, Couperina, Kinbergerja, Bacha, Händla in drugih. Bila je to glasba, ki je resnično vabila k premišljevanju.

Mašo v spomin na »svetlo žrtev« je daroval škofov vikar za Slovence dr. Oskar Simčič ob somaševanju domačega župnika Bellettija in dr. Humarja, ki začasno mašuje za slovenske vernike v Podgori. Lojzeta Bratuža se je med homilijo spomnil dr. Simčič, med mašo pa je pel okrepljeni podgorski zbor, ki je pod vodstvom Zdravka Klanjščka izvajal samo Bratuževe cerkvene pesmi.

Prireditve po maši je privabila v Podgoro več kot tisoč ljudi. Spored, ki ga je povezovala učiteljica Lidija Jarc, se je začel z nastopom osnovnošolskih otrok, ki so zapeli dve skladbi in recitali vrsto pesmi Ljubke Šorli, vdove po Lojzetu Bratužu.

Za otroki je spregovoril prof. Albin Sirk. Svoj govor je začel z mislijo, da je moralo preteči »pol stoletja, da je slovensko-italijanska goriška skupnost našla soglasje za vrednotenje in počastitev spomina najčistejše žrtve tragičnega narodnostnega nasilja v naših krajih«. Obsodil je posledice pretiranega nacionalizma in nadaljeval, »fašistična ideologija pa, ki je sanjala obnovev rimskega cesarstva, ni samo hotela izničiti upravičeni čut za notranjo humano vrednost vsake kulture, pač pa je izvajala fizično uničevanje naše skupnosti s krvoprelitjem in mučenjem, z razlaščanjem, s prepovedjo vsake kulturne dejavnosti in celo rabe jezika. Na zadnjih okopih, poleg tajne dejavnosti nekaterih političnih organizacij, je ostajala še Cerkev s Čedermaci in pevovodji. V to obdobje uokvirimo življenje, delovanje in mučeništvo Lojzeta Bratuža, skladatelja, zborovodje, organista.«

V nadaljevanju je prof. Sirk orisal tragične dogodke v Podgori v nedeljo 27. decembra 1937 in kako je bilo na dan Bratuževega pogreba. Poudaril je misel, da je »Lojze Bratuž svetel lik pokončnega zavednega Slovenca, z globokimi humanimi vrednotami, ki je skupno z zgledom nadškofa Sedeja in slovenske duhovščine pripravil duhove, da so lahko prestali mučenja na kvesturi, na Kostanjevici, na goriškem gradu, v konfinacijah in taboriščih med borbo za nacionalno osvoboditev od fašizma, ki je potem prešla na socialno revolucijo«. Zato je spomin na Lojzeta Bratuža med našim ljudstvom »trdnější od brona«.

Dragocene in premisleka vredne pa so bile tudi zaključne misli prof. Sirka in prav je, da jih zabeležimo: »Trpljenje je ohranilo skozi tisočletja naš narod. Tudi veliki narodi so propadli v blagostanju. Če hočemo obstati, ne bojmo se znoja, ne bojmo se boja. Upravičeno trdi prof. Meriggi v svojem predgovoru k izdaji prevodov nekaterih slovenskih pesmi "Rosmarino sempreverde", da je zgodovinsko čudo, da

Prof. Albin Sirk govori na spominski svečanosti v Podgori

je niti dvomilijonski narod ohranil svojo identiteto, skozi tisočletja utesnjen med velikimi narodi Italijani, Nemci, Madžari in drugimi slovanskimi narodi, ko vendar ni imel niti svoje državne tvorbe, niti vojske, temveč samo kulturo miru in sožitja. Tudi danes hoče biti kultura miru vodilno načelo, da se vrednoti sožitje, sodelovanje, enakost, svoboda, pluralistično soočanje, odprtost na vseh področjih, vendar je treba za obstoj najprej ovrednotiti notranjo stabilnost slovenske narodne zavesti. Odvisno je od naše volje po obstanku, kajti asimilacija, tiha ali nasilna, nas bo še krčila. Vedno bomo imeli odprte tri fronte, pravi dr. Karel Šiškovič, blagega spomina: "Neprestano bomo morali znati utrjevati našo skupnost, prepričevati naše zaveznike in imeti dobre in utemeljene argumente za naše nasprotnike." Četrta fronta gre znotraj nas samih in zahteva od nas, da krepimo enotnost med Slovenci. Enotnost ne sme postati samo simbolično puhlo geslo, ne smemo se ozirati na kratkovidne in trenutne koristi, ne smejo nas zavajati majhni, ne-

značajni politični računi.« Sledil je poziv proti nevarnosti fašizma, ki je v raznih oblikah še vedno prisoten med nami, spomin na Lojzeta Bratuža pa naj bo tudi »sporočilo novim generacijam«.

Nastopil je nato moški zbor »Andrej Paglavec«, ki je pod vodstvom Marjana Cigliča zapel tri Bratuževe pesmi, med temi tudi Bratužovo priredbo »Kraguljčkov«.

Po tem nastopu je pri mikrofону nastopil Silvino Poletto, ki je spregovoril v imenu ANPI-ja. Tudi Poletto je poudaril zgodovinski pomen počastitve Bratuža. Njegovo delovanje in žrtvovanje je vključil v širši kontekst antifašizma v naših krajih in v Italiji. Poseben poudarek je Poletto posvetil fašističnim in nacističnim koncentracijskim taboriščem. Tudi ta govornik je konec svojega posega posvetil nujnosti, da pride med obema skupnostima do mirnega sožitja, povzdignil pa je tudi misel na vrednoto žrtvovanja, na nauk vztrajanja in ustvarjanja, ki nam ga je zapustil Lojze Bratuž.

Počastitev na trgu, ki nosi Bratu-

ževo ime, so zaključili pevci mešanega zbora »Lojze Bratuž«, ki ga je vodila prof. Franka Žgavec. Nadvse številni in ganjeni udeleženci ter družinski člani, so si nato lahko ogledali zanimivo in dragoceno razstavo Bratuževih rokopisov in skladb ter nekaj fotografskega in drugačnega zgodovinskega gradiva. Razstavo so pripravili v župnijskem domu.

Med najbolj ganljive trenutke te slovesnosti pa je treba uvrstiti dogodek, ko je predsednik rajonskega sveta v Podgori Edi Maligoj poklonil šopek cvetja Bratuževi vdovi, pesnici Ljubki Šorli, in se ji javno zahvalil za vse, kar je s svojim pričevanjem in s svojo umetnostjo darovala slovenski skupnosti v naših krajih.

POSEBNA MONOGRAFIJA

Ob tej spominski svečanosti je Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice izdala posebno monografijo, ki bo trajno spominjala na 50-letnico Bratuževe žrtve. Publikacija je ohranila naslov brošure, ki je izšla leta 1937, tj. »Čisti žrtvi svetel spomin«. Takrat je knjižica izšla brez imena avtorja in navedbe kraja izida. Danes vemo, da jo je napisal Bratužev prijatelj prof. Rado Bednarik in so jo tiskali v Misijonski tiskarni v Grobljah pri Domžalah. Ta Bednarikov »spomin« so ponatisnili, objavili pa so tudi številne dokumente goriške kvesture in prefekture, ki pričajo, kako je oblast spremljala »zadevo« Bratuž. V knjigi so ponatisnili tudi sonetni venec z akrostihom Lojzetu Bratužu, ki ga je napisala njegova žena Ljubka Šorli. Prof. Marija Češčut pa je prispevala obširen pregled bibliografije o Bratužu. Poseben esej v italijanščini pa je napisala prof. Marija Kacin. Knjiga je opremljena s številnimi fotografskimi posnetki o Bratužu in njegovi družini ter spominskih obeležij in upodobitev. Naslovna stran je delo umetnika Edija Žerjale. Uvodno misel tej spominski knjigi pa je napisal Alojz Rebula.

NEKATERE SPOMINSKE PROSLAVE

V ponedeljek, 16. februarja dopoldne, na samo obletnico smrti Lojzeta Bratuža, je bila posebna svečanost ob njegovem grobu. V sprevodu so se mu približali učenci osnovne šole »Fran Erjavec« iz Štandreža, predstavniki nekaterih slovenskih ustanov so položili vence; sledil je spominski nagovor učitelja Iva Bolčine. Učenci pa so zapeli in recitali nekaj pesmi. Msgr. Jože Žorž je opravil obredne molitve. Tudi te proslave se je udeležilo veliko ljudi, med temi goriški podžupan in podprefekt.

Zvečer istega dne je bila že omenjena spominska slovesnost v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu. Uvodno misel je na tem večeru povedal časnikar Saša Martelanc. Sledila je predstavitev prej omenjene publikacije, ki jo je izdala ZSKP iz Gorice. O publikaciji in o tem, kako je oblikovana, je spregovorila Lučana Budal, nekaj misli o Lojzetu Bratužu in o tem, kar njegov lik predstavlja za Slovence, je povedal prof. Alojz Rebula. Številni prisotni so izrazili svojo prizadetost vdovi, sinu in hčeri pokojnega Lojzeta.

Ob teh osrednjih pobudah v spomin na čisto žrtev Lojzeta Bratuža, moramo v tem zapisu omeniti vsaj še enkatere, ne da bi s tem hoteli omalovaževati ostale, ki so jih priredili februarja 1987 in kasneje v spomin na Bratuža.

V svojem nagovoru ob Prešernovi proslavi v Devinu 15. febr. zvečer, se ga je spomnila prof. Nada Pertot, ki je med drugim tudi dejala: »Ni bil heroj, ni pripravljajl zased, nikogar ni sovražil, ljubil je glasbo, imel je dva komaj rojena otroka, ljubil je življenje in poštenost, zato je moral umreti.«

URADNO PRIZNANJE

Na sedežu goriške pokrajine je bilo 4. aprila zasedanje posvečeno spominu Lojzeta Bratuža. Kot je dejal v svojem uradnem nagovoru predsednik Pokrajine prof. Cumpeta, je goriška po-

krajinska uprava smatrala za potrebno, da priredi zborovanje, ki naj predstavi lik Lojzeta Bratuža tudi širši italijanski javnosti. Za njim je spregovoril odbornik za šolstvo goriške pokrajine dr. Mirko Špacapan, ki je pozdravil prisotne in oba predavatelja. Najprej je govoril ravnatelj Goriškega muzeja iz Nove Gorice Branko Marušič, ki je predstavil socialno in politično sliko Goriške v prvih štirih desetletjih 20. stol. Zanimiv je bil poseg prof. Luigijsa Tavana, ki je govoril o kulturnih značilnostih Goriške, oziroma širšega področja, ki ga je krila goriška nadškofija. Posebno pozornost je posvetil šolstvu in še zlasti malemu in velikemu semenišču, tudi glede na dejstvo, da je Lojze Bratuž poučeval v malem semenišču. Kot zadnji je govoril tržaški pokrajinski odbornik za kulturo dr. Zorko Harej, ki je orisal življenje in delo Lojzeta Bratuža. Poudaril je njegovo osebnost in značajnost ter orisal njegovo delo skladatelja, pevovodje, organista in torej kulturnega delavca. Ob koncu se je spet zahvalil dr. M. Špacapan, ki je tudi napovedal izid zbornika, v katerem naj bi objavili predavanja tega simpozija.

SVEČANI SPOMINI

Primerno se nam zdi, da zabeležimo še dve svečanosti v spomin Lojzeta

Bratuža. Prvo so priredili gojenci malega semenišča v Vipavi na veliki torek, 14. aprila popoldne. Nastopil je zbor, ki ga vodi prof. Tone Požar in je zapel Bratuževo priredbo »Kaj viharjev bi se bali«. Dijaki četrtega letnika so pod vodstvom prof. Melinka nastopili z zborna recitacijo govora, ki ga je imel v rimskem parlamentu dr. Engelbert Besednjak leta 1926, ko je govoril o slovenskih šolah. Osebnost in delo Lojzeta Bratuža je orisal g. Jožko Kragelj, ki je svoje misli obarval z osebnimi spomini. Podobno je izzvenel tudi nagovor prof. Požarja. Akademijo je zaključil zbor z nekaj pesmimi.

Ob tej priložnosti velja omeniti še umetniško sliko, ki jo je ustvaril akademski slikar Franc Zupet in upodablja Lojzeta Bratuža na bolniški postelji.

Če je ta prireditev imela izrazito notranji, zavodski značaj, moramo omeniti proslavo ob 50-letnici smrti Lojzeta Bratuža, ki so jo priredili 12. julija 1987 v Batujah v Vipavski dolini. Prebivalci te vasi so namreč postavili na pročelje tamkajšnje osnovne šole ploščo, ki opozarja, da je rajni Lojze Bratuž poučeval v tej vasi v letih 1924-1928. Kot pevovodja in organist pa je tudi pomagal pri cerkvenem petju. Proslava je privabila v Batuje ne le sorodnike, ampak tudi številno množico. V kulturnem sporedu je nastopil domači

Pred grobom Lojzeta Bratuža na goriškem pokopališču: molitve vodi msgr. Jože Žorž, sodelujejo štandredski osnovnošolci

moški zbor, ki ga vodi Julko Vetrih (bil je Bratužev učenec), sledil je nastop otroškega zbora z mladimi recitatorji. Priložnostni govor je imel predsednik krajevnega SZDL Ivan Ušaj. Proslava in odkritje spominske plošče sredi sončne Vipavske je bila pravo doživetje, saj je bilo čutiti, kako je duh Lojzeta Bratuža živ in prisoten v izrečenih mislih in čutenju udeležencev.

To istočasno slovesno in nekoliko žalostno, a ponosno vzdušje je bilo čutiti na vseh proslavah, ki smo se jih udeležili v spomin na tega moža, ki ob bazoviških junakih in številnih drugih, ki so padli za svobodo simbolizira z vso svojo držo in življenjem čutenje primorskega človeka. Zato bo spomin na čisto žrtev, spomin na Lojzeta Bratuža živel.

KAZIMIR HUMAR

80 let Katoliškega tiskovnega društva

Gorica je bila pred prvo svetovno vojno zelo živo kulturno središče, kjer so izhajali številni slovenski časopisi in revije. Andrej Gabršček je imel svojo tiskarno in knjižno založbo. Katoliška stran, ki je bila politično zelo delavna, pa ni imela svoje knjižne založbe. Katoliški shod v Ljubljani leta 1906 je v svojih resolucijah priporočal ustanavljanje katoliških knjižnih založb in pospeševanje katoliškega tiska. Ti dve dejstvi sta gotovo bili močni spodbudi, da so leta 1908 v Gorici ustanovili Katoliško tiskovno društvo (KTD). Dokumentacija se je ohranila samo na goriškem sodišču, kjer so spravljene uradni akti KTD.

Iz teh aktov sledi, da se je 8. decembra 1908 ustanovilo Katoliško tiskovno društvo kot zadruga z omejeno zavezo. Izvoljen je bil prvi odbor. Sestavljali so ga: dr. Josip Srebernič, ravnatelj malega semenišča (poznejši škof na Krku); dr. Josip Ujčič, bogoslovni profesor (kasneje nadškof v Beogradu); dr. Josip Ličan, škofijski tajnik; dr. Josip Dermastja, odvetnik; dr. Karl Capuder, profesor; Ivan Rejec, prefekt v bogoslovnem semenišču; Jože Golob, kurat v Podgori; Ivan Rojec, župnik v Mirnu; Ciril Vuga, stolni vikar. Člani zadruga so bili duhovniki in tudi laiki, ki so vplačali enega ali več deležev.

Še isti mesec je odbor vložil prošnjo na c. k. Okrožno sodišče za registracijo zadruga: »Izreka se prošnja...

naj (sodišče) izvoli izdati sklep, glasom katerega se v tusodni zadrugi register vpiše zadruga Katoliško tiskovno društvo v Gorici, registrovana zadruga z omejeno zavezo in člani prvega načelstva navedene zadruga. V Gorici, dne 21. decembra 1908.«

V arhivu ni ohranjen dokument, s katerim je sodišče zadrugo registriralo.

Odbor se je vrgel na delo in že leta 1910 odprl svojo prodajalno, Katoliško knjigarno. Naslednja leta so se vršili redni občni zbori vsaka tri leta in nekateri člani načelstva so se menjali. Do izbruha prve svetovne vojne so stvari dobro tekale. Ko je v maju 1915 Italijo stopila v vojno z Avstrijo, je življenje v Gorici zamrlo. Tudi KTD je prenehalo s svojim delom.

Novembra 1918 je Italija zasedla Gorico in vso Primorsko. Tudi za KTD se je začelo novo obdobje. Člani in bivši odborniki so prav kmalu začeli misliti, kako bi zadrugo obnovili. Že 11. avgusta 1919 je bila seja odbora. Sklical jo je dr. Josip Ličan: »Sklicatelj msgr. Josip Ličan otvori sejo ter konstatira, da je bila pravilno sklicana, ker je on kot najstarejši član po pravilih opravičen sklicati in voditi seje, ko ni ne predsednika ne podpredsednika.« Seje so se udeležili: Anton Breclj, zdravnik; Ciril Vuga, župnik v Podgori; dr. Ignac Kobal, stolni vikar; Jakob Rejec, župnik v Solkanu; David Doktorič, kaplan; Alojzij Novak, dekan

Sedež KTD
in nekaterih ustanov
na Placuti
v Gorici

v Črničah; Ciril Zamar, župnik v Biljah; Anton Rutar, ekonom v bogoslovnem semenišču. Na seji so za novega predsednika izvolili Davida Doktoriča, saj je dr. Josip Srebernič odstopil, ker je ostal v Ljubljani. Prva skrb novega odbora je bila, da si zadruga pridobi italijansko priznanje, tj., da jo potrdi italijanska država. Vložili so prošnjo na Generalni komisariat v Trstu in ta je pozitivno odgovoril z dopisom dne 30. novembra 1921.

Istega leta 1921 je bil 21. aprila prvi redni občni zbor KTD po vojni. Za predsednika je bil znova izvoljen David Doktorič, za podpredsednika pa msgr. Ličan.

Važen je bil občni zbor 4. julija 1923, ko so izvolili nov odbor, ki je potem v glavnem ostal ves čas fašizma. Izvoljeni so bili: Ignacij Valentinčič, kanonik; David Doktorič, kaplan; Stanko Stanič, župnik v Podgori; Virgilij Šček, duhovnik in državni poslanec; Josip Godnič, župnik v Dornberku; inž. Josip Rustja; dr. Josip Bitežnik, advokat; Venceslav Belè, dekan v Kanalu; Anton Rutar, ekonom v bogoslovnem semenišču.

KTD je znova odprlo Katoliško knjigarno in ustanovilo svojo lastno tiskarno na Placuti, št. 18. Duša obno-

vitvenega dela je bil Virgilij Šček, dokler je ostal v Gorici. V tiskarni so tiskali Goriško stražo, Naš čolnič, od leta 1924 dalje knjige Goriške Mohorjeve družbe in še drugo.

Dejavnost zadruge se je v nekaj letih silno razmahnila, dokler ni fašistični režim leta 1927 začel ukinjati slovenske organizacije in pleniti njihovo imetje. Pri KTD so si sprva pomagali tako, da so v odbor kooptirali nekatere poštene italijanske duhovnike, npr. msgr. Giovannija Canevo, škofijskega tajnika, in msgr. Giovannija Mazzija, dekana v Trziču. Toda tudi to ni pomagalo.

Da bi rešili, kar se je rešiti dalo, so leta 1931 »prodali« Katoliško knjigarno novoustanovljeni akomanditni družbi Inž. Pegan et Comp. Ko je inž. Pegan emigriral v Jugoslavijo, je vsa pooblastila poveril inž. Rustji, ki je nato dejansko vodil Knjigarno do svoje smrti.

Istega leta so s hišo na Placuti »prodali« tiskarske stroje in ves tiskarski material nekaterim privatnikom. V uradnem zapisniku je zabeleženo, da so vse to storili zato, da izplačajo dolg pri Zadrugi zvezi. Iz pripovedovanja g. Stanka Staniča in drugih pa izhaja, da so to bile fiktivne prodaje z name-

nom, da se na nek način reši premoženje KTD. Od leta 1934 se v tiskarni ni nič več tiskalo.

Tako je ostalo bolj ali manj do konca druge svetovne vojne. Od leta 1936 je bil predsednik Stanko Stanič, ki je ostal na tem mestu do smrti 1955. Med vojno so menda precej črk odnesli na osvobojeno področje in jih rabili v partizanski tiskarni v Gorenji Trebuši, kjer so tiskali Partizanski dnevnik.

Maja 1945 je Gorico zasedla jugoslovanska vojska. Z novo oblastjo so sklenili najemniško pogodbo in v tiskarni tiskali Soški tednik. Tako je ostalo do junija 1946, ko je Stanko Stanič 5. junija sklical občni zbor KTD. Po precejšnji debati je občni zbor s tajnim glasovanjem sprejel sklep, da se najemniška pogodba ne podaljša in da zato s 1. julijem 1946 preide tiskarna znova v roke KTD.

Kasneje je odbor dal tiskarniške prostore in najem bratom Budin. Tiskarno so modernizirali in opremili z novimi stroji. V njej danes tiskajo Katoliški glas, revijo Pastirček, knjige GMD in drugo.

Stanko Stanič po letu 1946 ni več skliceval občnih zborov, ker je večina članov ostala v Jugoslaviji in so tako postali tuji državljani. Zavaljo tega je KTD praktično zaspalo. Po Staničevi smrti leta 1955 pa so člani — italijanski državljani — začeli razmišljati, kako bi KTD znova priklicali v življenje. Potrebno je bilo najprej dobiti odstop članov, ki so ostali v Jugoslaviji. V doglednem času se je to izpeljalo in na občnem zboru 21. julija 1960 je bil izvoljen nov odbor, ki se je tako konstituiral: msgr. Alojzij Novak, predsednik; msgr. Srečko Gregorec, blagajnik; Ivan Kretič in Janez Eržen, odbornika; Kazimir Humar, tajnik. Tako se je začelo obnovljeno delovanje KTD.

Od leta 1960 so KTD vodili kot predsedniki: Alojzij Novak (1960-65), Janez Eržen (1965-76), prof. Drago Butkovič (1976 do danes).

Pri obnovitvi KTD je msgr. Novak poudaril, da društvo mora »zbrati raz-

tresene ude« svoje nekdanje lastnine in sprejeti še druge odgovornosti. To je KTD tudi storilo. Prevzelo je lastništvo Katoliškega doma v Gorici, lastništvo Katoliškega glasa in Pastirčka. Uredilo je zadevo lastništva stavbe na Placuti ter stavbe Katoliške knjigarne na Travniku, prav tako je prevzelo tudi kočo sv. Jožefa v Žabnicah. Ker je v združitvi moč, je tudi Goriška Mohorjeva družba pristopila v sklop KTD. Ob Katoliškem domu je leta 1987 bila zgrajena telovadnica. Tudi ta spada h KTD.

Dejavnost in z njo tudi odgovornost KTD je danes res velika. Zanj odgovarjajo ne samo vsakokratni odborniki, temveč tudi vsi člani KTD, ki jih je 27. Med njimi so duhovniki in laiki.

Naj zaključim to sicer nepopolno poročilo z voščili, da bi ta naša ustanova, ki je učakala 80 let, prestala dve vojni vihuri in preživela tudi čas fašizma, še nadalje vršila svoje poslanstvo. Čuvala in pospeševala naj bi verske, narodne in človečanske vrednote med našim zamejskim ljudstvom ob pomoči vse naše narodne skupnosti.

VENCESLAV SEJAVEC

MOJ KRIŽ JE VELIK...

*Moj križ je velik, pretežak,
šibe pod njim se moje rame —
tvoj križ bi bil tolažba zame,
omahnil ne bi mi korak.*

*In tvoja krona, žebelj vsak
z možjo neznano me prevzame
in ogenj sveti v srcu vname,
napoj grenkosti bo sladak.*

*Vem, kaj poveš, naj jaz storim,
kako naj svoje breme nosim,
da k tebi bom priromal z njim.*

*Naj v tvojo dušo se vgloblim,
edine milosti naj prosim,
da vdano vse s teboj trpim...*

40-letnica počitniške kolonije SLOKAD

Po drugi svetovni vojni so se pri nas odprla šolska vrata tudi za slovenske otroke. Sola je mladino zaposlila od jeseni do poletja. Nekateri vzgojitelji so čutili potrebo, da bi tudi v poletnem času posvetili vso skrb mladini. Nekateri slovenski otroci so del poletnih počitnic preživeli v počitniških kolonijah skupaj z italijanskimi otroci, drugi pa so odšli v Slovenijo. Katoliški vzgojitelji in starši so se vpraševali, kako nuditi slovenski mladini poleg razvedrila tudi krščansko vzgojo.

Že leta 1946 sta dva kateheta pripravila počitniško kolonijo za 40 otrok pri šolskih sestrah v Tomaju. Prav ta uspeh je spodbudil nekatere didaktične ravnatelje, učiteljice in učitelje ter duhovnike katehete k razmišljanju, kako poskrbeti za otroke v poletnih mesecih. Potrebno je bilo najti primeren prostor za kolonijo in denarna sredstva.

Prof. Martin Kranner, ki je bil doma iz Žabnic v Kanalski dolini, je našel skromen prostor v nekdanji voja-

ški kasarni v Žabnicah. Dobri ljudje pa so iskali denarna sredstva pri zasebnikih in ustanovah v Trstu. Zavezniška vojaška uprava v Trstu je darovala 150 vojaških odev, 130 slamnjač in še kaj. Začela se je prva poveljna kolonija za 300 slovenskih otrok v Žabnicah. Dr. Jože Prešeren je bil glavni pobudnik za kolonijo leta 1947 in še več let pozneje.

Voditelji počitniške kolonije so 16. marca 1948 ustanovili v Trstu Slovensko karitativno društvo (SLO-KA-D) z namenom, da bi prejemale podporo zaveznikov in drugih ustanov. Isto leto je SLOKAD prejelo pravno priznanje s strani predsednika Cone T.S.O. Največ pomoči je prejemale od Mednarodne pomoči, ki jo je nudila ameriška Caritas v Trstu pod vodstvom msgr. Harnetta.

Leta 1949 in 1950 je SLOKAD pripravil kolonijo še v Žabnicah, nato jo je videmski prefekt prepovedal. Zato so morali organizatorji iskati primerne prostore po raznih krajih. Najprej v

Prva slovenska kolonija v kasarni v Žabnicah 1947 v organizaciji SLOKAD iz Trsta

Proslava 40-letnice
SLOKADA
v Dragi pri Trstu
julija 1987

osnovni šoli v Rigolato (1951-53), nato je po posredovanju nekdanjega tržaškega komisarja dr. Palutana, ki je bil naklonjen našim ustanovam, SLOKAD najel poslopje v daljni Enni di Torrelbelvicino. Tu je letoval dve leti, nato se mu je posrečilo dobiti staro stavbo v Paularo v Karniji, kjer je ostal do leta 1960.

V naslednjih letih so slovenski otroci letovali v Lamosano pri Vittorio Veneto, nato tri leta v Tambra. Leta 1965 se je SLOKADu ponudila priložnost, da je vzel v najem nekdanjo policijsko stavbo v Dragi pri Trstu. Od takrat organizira vsakoletne poletne počitnice za slovenske otroke v Dragi pri Trstu. Prvo leto je SLOKAD imel v varstvu 300 otrok, nato je število začelo padati, danes jih sprejme v dveh izmenah po 50 otrok. V vseh letih delovanja je v koloniji SLOKADA letovalo okrog 8.000 otrok.

Dobrodelno ali karitativno delovanje SLOKADA je bilo vedno odvisno od dobrotnikov. V začetku je bil tržaški človek, ki je podprl prizadevanja SLOKADA za utrditev narodne zavesti in krščanske vzgoje, nato je podprla delovanje ustanove Zavezniška vojaška uprava, po prihodu Italije v Trst je skromno podprla SLOKAD Tr-

žaška prefektura, od leta 1967 pa Deželna uprava. Podpora je skromna, zato je hvalevredna pomoč, ki jo nudi Openska posojilnica. Starši otrok pomagajo pri kritju stroškov, otroci pa so v varstvu celih 25 dni, ki jih preživijo v naravi, pri morju in zdravi zabavi.

V prostore, ki jih ima SLOKAD v najemu v Dragi pri Trstu, prihajajo skozi vse leto skupine skavtov, mladinske in družinske skupnosti, ki preživijo več dni v razgovorih, premišljevanju, zbranosti ali molitvi. Večkrat nudi brezplačno svoje prostore članom različnih zborov in drugim, ki za to zaprosijo.

Glavni namen SLOKADA pa je karitativna dejavnost v okviru počitniških kolonij za slovenske otroke. Vsi šolski otroci se lahko vpišejo v kolonijo že v šoli in to navadno zadnje dni marca ali v začetku aprila. Starši lahko izjavijo, da želijo poslati svojega otroka v počitniško kolonijo v Drago ali v kolonijo Vincencijeve konference.

40-letnica počitniške kolonije SLOKAD je spodbuda za nadaljno dobrodelno dejavnost v korist naših otrok in mladine.

Ob 90-letnici »Slovenke« prvega ženskega glasila v Trstu

Ob koncu 19. stoletja so slovenske žene v Trstu pokazale izredno zanimanje pri kulturno prosvetnem delu, obenem pa so odločno in samozavestno stopile na pot boja za doseg pravic v družbenem življenju. Ognjevitost so sodelovale pri društvenem delu, pomagale pri tržaški Edinosti, tako da so naši takratni izobraženci že visoko vrednotili njihovo skrb in prizadevanje pri narodnem dviganju slovenskega življa.

V tem vsestranskem razdajanju so tržaške Slovenke kmalu začutile potrebo po lastnem glasilu, v katerem bi lahko svobodno izpovedovale svoje misli in nazore, obravnavale takratne žgoče probleme, obenem pa segale tudi na literarno področje. Za svojo zamisel so dobile oporo pri takratnih kulturnikih, tako da so že leta 1897 začele izdajati lastno glasilo z naslovom »Slovenka«. Tej enkratni publicistični dejavnosti tržaških Slovenk bomo posvetili nekaj vrstic, saj poteka 90 let, odkar je prvo slovensko žensko glasilo zagledalo luč, čeprav v obliki posebne mesečne priloge tržaške Edinosti.

Prva urednica Marica Nadliškova

Uredniško delo je bilo poverjeno Marici Nadliškovi, takrat že priznani in ugledni pisateljici. V začetku se je urednica nekoliko prestrašila tega dela, bala se je, da ne bi pri Slovenkah našla dovolj opore, vendar se je v svojem idealizmu kmalu krepko oprijela dela. Na vse strani je začela pisati pisma, vabila in prošnje za sodelovanje. Kot urednica je pisala vsaki Slovenki, o kateri je zvedela, da zna količkaj sukati pero.

Na glavnem sestanku so sklenili, da bo glasilo prinašalo raznovrstno gradivo in vzbujalo narodno zavest v kulturno zanemarjenem ženstvu. Urednica Marica Nadliškova je pri tem čutila pomankljivost ženske izobrazbe in potrebo, da jo dvigne. V povprečni inteligentki je bilo potrebno še le zbuditi čut in zanimanje za slovensko čtivo.

Prvotno je bil sicer časopis namenjen le nižjim slojem ženstva, to pa urednice seveda ni zadovoljilo. Začrtala si je program, da nudi v »Slovenki« čtivo za vse naše ženstvo, preprosto in

Slovenka - prvi slovenski ženski časopis v Trstu

izobraženo. S tem si je seveda nadela nove težave. Če pa je hotela vsaj do neke mere ugoditi tako različnemu obzorju in okusu, se seveda ni smela omejevali le na zastopnike ene same struje, marveč je morala pri tem upoštevati miselnost in slog vseh vrst, pri tem pa zlasti paziti na to, da svojih sodelavcev in bralcev ne užali s kako preveč moderno idejo. Zato so ji bili zlasti dobrodošli starejši in ugledni leposlovci, predvsem duhovniki. Takemu programu je Nadliškova posvetila veliko svojega časa, istočasno pa je sodelovala s pisanjem novel, črtic, člankov ter s prevajanjem iz tujih jezikov. Prizadevala si je, da bi »Slovenka« zablestela predvsem pri leposlovnih sestavkih. Istočasno pa ni mogla prezreti dejstva, da je žensko vprašanje postajalo iz dneva v dan bolj pereče, zato je bilo nujno, da ta problematika zaide tudi v »Slovenko«. Tako je glasil, že v začetku doživelo izreden dvig in razmah. Urednica je s svojo sposobnostjo in smislom za vse pojave sodobnega sveta odpirala list vsakemu, ki je kakorkoli hotel prispevati k narodni, socialni in splošni izobrazbi žensk.

Sodelavci in sodelavke

Med takratnimi že znanimi književniki velja omeniti pesnika Simona Gregorčiča in Antona Medveda, ki sta v glasilu objavila svoje pesmi, obenem pa sta urednici pomagala pri urejanju pesniškega dela »Slovenke«. Izboru se namreč pozna, da sta vplivala pesnika, ki sta imela dokaj čuta za blagolastnost jezika in še preveč nagnjenja do vkljenjene oblike. Ob že znanih pesnikih pa ne smemo prezreti tudi najvažnejših pesnic, ki so v času »Slovenke« že dosegle svoj samostojen izraz. Te so bile Vida Franica Vovkova, Zorana Trojanškova, Kristina Šulerjeva, Marica Strnadova in Ljudmila Poljančeva. In še bi lahko naštevali verze izpod ženskega peresa, a večinoma so to nepoznane avtorice, ki v preprostih, enakomernih verzih podajajo stereotipno razpoloženje, polno otožno sladkih vzdih-

ljajev, prepletenih s prirodnimi okraški.

Glede proznih del pa se je urednica v začetku naslonila na Frana Govekarja, ki je tudi kmalu poslal povest, zajeto iz visokošolskega življenja. V njej je avtor drastično označil učiteljice, kar je med bralkami privedlo do nepotrebnega vznemirjenja in ogorčenja. Zato je urednica Nadliškova bila mnenja, da niso bile njene bralke še zrele za realistično prikazovanje življenja. Urednica je začela vse bolj posegati po idealističnih spisih, ki bi ne mogli nikogar užaliti. Tako zasledimo vrsto dokaj nepomembnih pisateljev in pisateljic, ki opisujejo predvsem ljubezenske, včasih tudi socialne zgodbe iz kmečkega in malomeščanskega okolja, ki so si skoraj povsem sorodne: brez problematike, z naivno črno-belo oznako, sentimentalno, razvlečeno, često v obliki pisma in dnevnikov.

Med sodelavci pa srečamo tudi F. S. Finžgarja, ki v svojih črticah toži nad življenjsko usodo, ki mu vsa upanja sprevrča v prevaro in razočaranje.

Svoj lirični sentimentalizem pa je v »Slovenki« izpovedoval tudi Ksaver Meško.

Med pripovednicami - sodelavkami »Slovenke« pa si je osvojila osrednje mesto Zofka Kvedrova. Z ljubezenskimi in socialnimi črticami iz vsakdanjega kmečkega, predmestnega in malomeščanskega okolja si je kmalu pridobila ugled prve takratne slovenske pisateljice.

Prizadevanje za izobrazbo žensk

Urednici Marici Nadliškovi pa gre predvsem zasluga za požrtvovalno, čeprav povečini brezplodno prizadevanje, da reši vsak, še tako malo obetajoč ženski pisateljski talent. Ob tem je morala sama pogostoma luščiti obetajočo vsebino iz neurejene oblike, samo da je začetnici nudila spodbudo pri nadaljnjem razvoju. Poleg člankov in ocen o književnosti in umetnosti ter teoretičnih razprav o feminizmu, srečamo tudi praktične članke in beležke najrazličnejše vsebine. Prizadevala se je, da

bi naše ženstvo bralo domač tisk in se izobrazilo.

Kljub pestremu gradivu pa čutimo, da je urednica predvsem leposlovka, ki se je zanimala za sodobna literarna vprašanja. Živahno je zasledovala ves domači tisk in z velikim zanimanjem listala po tujih revijah, italijanskih, francoskih in nemških. V tem duhovnem razglabljanju je našla čudovito skladnost s svojo naravo in s pojmovanjem ženske v domačem kraju. Zato je bil najvišji ideal njene »Slovenke« napredek žene in vzgoje k narodni zavesti.

Nadliškova si je namreč znala pridobiti določen krog sotrudnikov, vzgojila je nekaj ženskih sodelavk, istočasno pa je znala prisluhniti potrebam časa.

Urednica Ivanka Anžičeva

Ko se je Nadliškova leta 1900 poslovila od »Slovenke«, je svoje delo predala mlajši in socialno bolj izgrajeni urednici Ivanki Anžičevi. To pa je storila z mirno vestjo, kajti vedela je, da se bo začeto delo nadaljevalo in poglabljalo, četudi lahko list pod pritiskom razmer kdaj usahne.

Nova urednica Ivanka Anžičeva je bila bralcem in bralkam tedaj že zna-

na kot novelistka in člankarica, saj je objavila v glasilu novele in črtice, v katerih je težila predvsem za socialnimi motivi. Že pri začetnem delu je bilo čutiti, da je bila drugače usmerjena kot Nadliškova, kar je imelo seveda svoje korenine tudi v njenem življenju. Medtem ko je prva rasla v ugodnih meščanskih razmerah, je Anžičeva že v zgodnji mladosti okusila pomanjkanje, pred katerim jo je ščitilo le delo lastnih rok. Sama je bila vzgojena v naprednem duhu, njena miselnost pa se je poostрила še ob zgodovinskem čitvu. Odločno je vplival nanjo tudi krščanski socializem J. E. Kreka.

Še preden je izšla prva številka nove »Slovenke«, je neizkušeni urednici Ivanki Anžičevi že pretila nevarnost, da se njen idealizem zaduši v ognju svetovnonazorskih nasprotij. V novem »Slovenkinem« programu je urednica poudarjala pomembnost socialnega vprašanja, v katero je vključevala tudi žensko problematiko. Poleg duhovne izobrazbe je polagala važnost na ženski eksistenčni boj. »Slovenka« naj bi bilo glasilo vseh ženskih slojev, začeni pri najnižji delavki. Izrecno je poudarjala, da ni »Slovenka« namenjena mladini, marveč zrelemu in razsodnemu občinstvu. Anžičeva je bila sicer v začet-

ZSKP v Gorici je ob dnevu Slovenske kulture priredila srečanje s pesnikom Aleksijem Pregarcem v Mali dvorani Katoliškega doma; nastopila so tudi sovodenjska dekleta

ku še brez jasne poti, vendar se je s svojimi feminističnimi članki začela postavljati v službo feminističnega poslanstva in je idejno kmalu presegla narodni okvir. Tako je »Slovenka« doživela nekaj preobrat, zadobila je drugačno podobo, daleč je bila od kakega družinskega lista. Starejšim bralkam »Slovenke« je bilo seveda žal, da je prišlo v uredništvo do take spremembe.

Usodni preobrat

Z nastopom nove urednice se je spremenil tudi krog sodelavcev in sodelavk. Izginila je tista vrsta psevdonimnih pesnic in dopisovalk, ki niso kazale literarne in idejne višine, a so vendarle dajale listu toplo intimnost, ki so jo bralke potrebovale. Pojavila so se imena novih, priznanih pisateljev in člankarjev, ki so jasno izpovedovali

novi socialno in realistično smer. Med novimi sodelavci srečamo Ivana Cankarja, Iva Šorlija, Otona Župančiča in druge.

Razgibana in bojaželjna Ivanka Anžičeva se je čutila s Cankarjevo generacijo preveč sorodna, da bi ji pri tem delu ne pustila prostih rok. Obenem pa si je ves čas prizadevala, da bi »Slovenka« ostala nadstrankarska in je ne prestando opozarjala na absurdnost naše strankarske zagrizenosti. Kljub temu pa se je revija neprestano dušila v političnih polemikah.

To je bilo za »Slovenko« usodno, tako da je leta 1902 prenehala izhajati. Šestletno izhajanje ženskega glasila pa je kljub vsemu dokaz samostojne manifestacije naših takratnih najbolj zavzetih in prizadevnih tržaških Slovenk.

ALOJZ TUL

Predčasne parlamentarne volitve v Italiji

Na osnovi dogovora o petstrankarski vladni koaliciji leta 1983 je predsedstvo vlade pripadalo Italijanski socialistični stranki (PSI), in kljub obče priznanemu načelu, da to mesto pripada stranki relativne večine. Krščanska demokracija (DC) je na to pristala proti zagotovitvi PSI, da bo zadnje obdobje mandatne dobe predsednik Craxi prepustil svoje mesto DC. Slednja je to menico skušala izterjati najprej ob nastopu vladne krize julija 1986, ko je Craxijeva vlada odstopila zaradi negativnega zadržanja parlamenta do nekaterih členov finančnega zakona, nato pa spomladi 1987.

Dejansko te volje pri PSI ni bilo, zato se je po novem letu 1987 začelo merjenje moči med obema tajnikoma (De Mito in Craxijem) ob očitnem izmikanju slednjega, da bi spoštoval politični dogovor iz minulega poletja. Predsednik Craxi je končno odstopil kot predsednik vlade tik pred kongre-

som svoje stranke (konec marca 1987). Tako je državni poglavar Cossiga začel posvetovanja za izbiro novega mandatarja vlade, a Craxi je s tribune kongresa svoje stranke v Riminiju postavljaj vse mogoče in nemogoče pogoje kot ceno za podporo novi vladi pod predsedstvom predstavnika DC. Pri tem je brezobzirno instrumentaliziral vprašanje referendumov in se dobrikal na desno in na levo, zlasti komunistom. S tem je hotel spraviti na kolena DC, da bi tudi tokrat popustila in pristala na nadaljevanje petstrankarske koalicije do naravnega izteka zakonodajne dobe, seveda pod njegovim predsedstvom.

Takšno izsiljevanje pa je naletelo na odločen in enoten odpor pri DC, kar je tajniku De Miti omogočilo, da je dosledno vztrajal na spoštovanju dogovora, ki se ga PSI ni hotela držati. Po vsem tem je državni poglavar prišel do sklepa, da je v danih razmerah

Med volilno kampanjo na trgu Goldoni v Trstu je nastopil tudi dr. Karel Smolle; ob njem na levi dr. Andrej Bratuž in Ivo Jevnikar, na desni pa devinskonabrežinski župan Bojan Brezigar in dr. Zorko Harej (fotomladika)

nemogoče sestaviti kakršno koli vlado, ki bi uživala večino v parlamentu zastopanih političnih sil, in se odločil za razpust parlamenta in razpis predčasnih volitev. V skladu s to usmeritvijo je poveril predsedniku senata Fanfaniju mandat za sestavo nove vlade. To je bila zadnja možnost za socialiste, da se jasno opredelijo. A ti so do zadnjega igrali svojo dvolično igro. Potem ko so Fanfanijevemu poskusu bili napovedali boj, so v zadnjem trenutku sklenili glasovati za njegovo vlado, samo da bi spravili v zadrego DC in vlado samo. Spričo te nekorektne poteze PSI, ni poslanecem DC ostalo drugega, kot da so morali preklicati že napovedano zaupnico Fanfanijevi vladi in se pri glasovanju vzdržati. Vlada ni dobila niti formalno tehnične zaupnice, kar je povzročilo razpust parlamenta in razpis volitev za 14. in 15. junij.

PARLAMENTARNE VOLITVE IN SLOVENCİ

Predčasni razpust parlamenta je seveda prizadel tudi Slovence v Italiji, ker so s tem zapadli vsi zakonski predlogi za globalno zaščito. To potem, ko je zadevna razprava v senatu že stekla in so predstavniki raznih vladnih strank

zagotavljali, da se bo vprašanje zaščite slovenske manjšine rešilo v tekoči zakonodajni dobi, ki bi se morala redno zaključiti leta 1988. V pričakovanju tega je manjšina nekako umirila svoj boj, ki je dosegel višek z manifestacijo na Travniku v Gorici 20. maja 1984.

Predčasne volitve so Slovence našle politično nepripravljene, kajti prav v trenutku, ko je manjšina kot takšna potrebovala neko obliko enotnega nastopa vsaj glede vprašanja zaščite, pa je povsem prevladala strankarska razcepljenost. Zgodilo se je celo nekaj hujšega: ena od vsedržavnih strank (PSI) je korenito spremenila svoj odnos do zahteve po globalni zaščiti.

Glede problematike slovenske manjšine je vsaka stranka nastopila po svoje, tudi tiste, ki so doslej kazale večjo ali manjšo naklonjenost do nje.

PCI je tako med kandidate za parlament vključila dva Slovence, enega na listi za poslansko zbornico (Nives Košuta), in enega na listo za senat (Stojan Spetič), ne glede na to, kdo in kje bodo kandidirali drugi Slovenci. Ni nam znano, da bi se v zvezi z volitvami sploh sestala enotna delegacija, čeprav samo za izmenjavo mnenj ter informacij.

Kaj se je zgodilo s PSI v Trstu, je

znano. Povezala se je nič manj kot z Listo za Trst in v celoti osvojila njen program do uporabe slovenščine v odnosih z upravnimi oblastmi. Da bi kandidirala Slovenci na teh volitvah, bog ne daj! Stranka DC je ponavljala svoje reduktivno stališče do pravic Slovencev.

OPREDELITEV SSK

Slovenska skupnost (SSk) se je tako znašla pred znanimi dejstvi. Kot samostojna manjšinska politična stranka si ni mogla privoščiti luksusa, da bi se sama že vnaprej izločila iz volilnega boja, katerega bistveni sestavni del je pri nas na Tržaškem, Goriškem in v videmski pokrajini zavzemanje za narodnostne pravice Slovencev, ki jih terjamo od italijanske države že nad 40 let. To bi pomenilo povsem prepustiti tako imenovanim vsedržavnim strankam vprašanje našega obstoja in zaščite na parlamentarni ravni, kjer se kroji takšni ali drugačni zakoni.

Zato je SSK iskala povezavo z drugimi manjšinami in sorodnimi skupinami. Skupen nastop z Ljudsko stranko nemške manjšine na Južnem Tirolskem je odpadel, ker sami Južni Tirolci niso bili za to zainteresirani. Prav tako je odpadla direktna volilna povezava s francosko govorečo skupnostjo v Dolini Aosta zaradi posebne zakonodaje, ki tam ureja volitve v rimski parlament. Ostala je edina možnost povezave s Sardinsko akcijsko stranko (ki se zavzema za uveljavitev sardinskega jezika in za večjo avtonomijo Sardinije kot takšne), pod znakom katere so manjšine nastopile na zadnjih parlamentarnih volitvah leta 1984.

Glede na to, da ima ta stranka Sardincev že dva zastopnika v parlamentu in da je njen senator eden od so-podpisnikov zakonskega predloga SSK za globalno zaščito, je prišlo do volilnega dogovora, po katerem bodo izvoljeni parlamentarci vsestransko podpirali potek zakonske zaščite Slovencev. Poleg tega se je temu dogovoru politično pridružila tudi Union Valdôtaine

iz Doline Aosta (ki je iz tehnično-pravnih razlogov morala nastopiti z lastnim znakom v svoji deželi).

To so bili glavni razlogi in programske obveze, na osnovi katerih se je deželno vodstvo SSK odločilo nastopiti na teh parlamentarnih volitvah v volilni koaliciji s Sardinsko akcijsko stranko ob politični podpori Union Valdôtaine.

Tu se bo kdo vprašal, zakaj ni SSK nastopila sama z lastnim znakom lipove vejice, kot je to storila ob parlamentarnih volitvah leta 1983. Najprej je treba povedati, da leta 1983 ni bilo konkretne možnosti za kako manjšinsko povezavo. Hkrati so parlamentarne volitve sovpadale z deželnimi, tako da so tradicionalni volivci lahko na vseh glasovnicah, ki so jih prejeli v roke, prečrtali znak lipove vejice. Temeljni poudarek je bil, razumljivo, na glasovnici za deželne volitve, na katerih je SSK izvolila svojega predstavnika.

Politične razmere pa so bile leta 1987 povsem različne. Deželno vodstvo SSK je zaradi tega menilo kot politično bolj učinkovito, da se za parlamentarne volitve, ko sama nima nikakršne možnosti izvoliti svojega predstavnika, poveže s sorodnimi manjšinskimi skupnostmi, ki imajo že izvoljene predstavnike v parlamentu. Kolikor ne bi prišlo do zadevnega volilnega dogovora, bi SSK zelo verjetno nastopila sama z lastnim znakom, ki ga je bila v ta namen pravočasno vložila na notranjem ministrstvu v Rimu. Seveda bi bilo potrebno predhodno zbrati podpise nekaj sto volivcev tako na Tržaškem kot na Goriškem, kot zahteva zakon za stranke, ki nimajo svojih zastopnikov v parlamentu.

PROGRAMSKE TOČKE VOLILNEGA DOGOVORA

— Sardinska akcijska stranka (Partito Sardo d'Azione) in Union Valdôtaine se obvezujeta, da bodo njuni parlamentarci tudi v novi zakonodajni dobi predstavili v parlamentu zakonski predlog Slovenske skupnosti o globalni

zaščiti Slovencev v Italiji in da bodo aktivno spremljali njegovo zakonodajno pot;

— vsi izvoljeni parlamentarci koalicijske liste bodo na razpolago tudi za reševanje ostalih narodnostnih in pa krajevnih splošnih problemov, ki jih bo Slovenska skupnost sprožila na vsedržavni ravni;

— koalicija se bo zavzemala za dejansko enakopravnost vseh manjšin v Italiji v duhu republiške ustave in mednarodnih pogodb;

— okrepila se bosta prisotnost in delo skupnega evropskega poslanca za večjo prisotnost tudi v Evropskem parlamentu;

— proti novim centralističnim težnjam je treba braniti krajeвне avtonomije, pri nas pa predvsem posebno avtonomijo dežele Furlanije-Julijske krajine;

— italijansko ustavo je treba polno uresničiti v vseh točkah in zagotoviti napredek demokracije, pluralistične ureditve, gospodarskega blagostanja in socialne pravičnosti.

Povezava s Sardinsko akcijsko stranko je Slovenski skupnosti omogočila, da je nastopala na televizijskih volilnih oddajah tako na vsedržavnem kot deželnem televizijskem in radijskem omrežju. Tu je treba povedati, da so bili Sardinici zelo korektni zlasti glede nastopanja na vsedržavnem televizijskem omrežju. SSK je vse te možnosti nastopanja v sredstvih javnega obveščanja izkoristila in bila tako aktivno prisotna v volilni kampanji. Poleg tega je zelo aktivno kampanjo izpeljala na Tržaškem, nekoliko manj na Goriškem zavoljo nasprotovanj povezavi s Sardinsko akcijsko stranko s strani goriškega pokrajinskega vodstva stranke.

VOLILNI IZIDI

Volilni izidi v vsedržavnem merilu so pokazali na določene premike v italijanskem volilnem zboru. Glavna značilnost je ta, da sta pomemben uspeh želi stranki DC in PSI, ki sta v zad-

Novoizvoljeni poslanec Karel Smolle v dunajskem parlamentu; prvi slovenski poslanec po zadnji svetovni vojni

njem letu pred volitvami ostro polemizirali med sabo, zavoljo česar je prišlo do predčasnega razpusta parlamenta. Veliki poraženec je bila Italijanska komunistična partija in manjše demokratske stranke, ki se v sporu med PSI in DC niso znašle.

Zaradi novega razmerja, ki je izšlo iz junijskih volitev, so propadli poskusi obnovitve petstrankarske politične koalicije, za kar se je dosledno in vztrajno zavzemal tajnik DC De Mita. V pričakovanju da čas ublaži nasprotstva med DC in PSI, je državni poglavar Cossiga z nepričakovano potezo poveril mandat za sestavo nove vlade mlademu zakladnemu ministru Giovanniju Gorii iz vrst DC. Po začetnem oklevanju so tudi socialisti pristali, da Goria oblikuje vlado ob podpori petih strank (DC, PSI, PSDI, PLI in PRI), vendar brez vsakršnega dogovora o koaliciji med njimi. Tako je zadnje dni julija 1987 Italija dobila novo vlado, ki jo podpirajo iste stranke kot v prejšnji mandatni dobi, a brez dolgoročnega cilja.

Gre torej za prehodno vlado v pričakovanju dokončnega razčiščenja med demokratičnimi strankami. Novi predsednik vlade Gorja je najmlajši ministrski predsednik in je naredil pozitiven vtis na javnost s svojim začetnim nastopom in programom, ki si ga je zadal v tem zapletenem političnem položaju v Italiji.

V naši deželi, Furlaniji-Julijski krajini, volilni izidi ne odražajo vsedržavne težnje v takšni meri, kot po ostali državi. DC je napredovala v manjši meri kot v ostalih deželah, PSI pa je zabeležil večje napredovanje, kot je vsedržavno poprečje. Tudi padec glasov PCI je bil občutnejši kot v ostalih predelih Italije. Uspešni so bili tudi Zeleni. Poglejmo, kako se je godilo drugim manjšim strankam.

Tu nas zanimata predvsem Furlansko gibanje in Sardinska akcijska stranka v povezavi s Slovensko skup-

nostjo. Tu moramo povedati, da je Furlansko gibanje v začetku nameralo sodelovati v manjšinski koaliciji pod znakom Sardincev, a se je v zadnjem trenutku umaknilo in se nato predstavilo samo z lastnim znakom. Kljub temu pa ni uspelo obdržati večine tradicionalnih volivcev furlanskega znaka.

Znatno boljše rezultate od Furlanskega gibanja je dosegla SSk v okviru manjšinske koalicije s sardinskim znakom. Večina nekako 60 % tradicionalnih volivcev je sledila njenim navodilom in glasovala za omenjeno koalicijo. Spričo aktivne prisotnosti v volilni kampanji in jasnega programa koalicije je vodstvo SSk pričakovalo nekoliko boljše rezultate. Vendar poznavalci razmer pripominjajo, da je SSk kljub temu v bistvu pozitivno prestala volilno preizkušnjo in prebrodila določene notranje težave na Goriškem, ki

PREGLED VOLILNIH IZIDOV NA GORIŠKEM

STRANKA	Zbornica '87		Zbornica '83	
	Glasovi	%	Glasovi	%
PCI	28.377	26,35	30.440	29,26
PRI	4.912	4,56	5.922	5,69
DP	1.505	1,40	1.317	1,28
MSI - DN	5.712	5,31	5.152	4,95
ALL. POP.	67	0,06	—	—
LIGA VENETA	887	0,82	197	0,19
MF	546	0,51	1.300	1,25
Sardinska akc. stranka - SSk*	1.506	1,40	2.453	2,35
ZELENI	3.762	3,49	—	—
PH	4.029	3,74	3.022	2,91
PSI	14.439	13,41	9.724	9,35
PSDI	5.088	4,73	6.007	5,77
PLI	1.843	1,71	2.168	2,08
DC	35.004	32,51	34.916	33,57

* na volitvah 1983 je SSk nastopila z lastnim znakom.

so jih nasprotniki in drugi politično izkoristili med samo volilno kampanjo.

Ob sklepu tega prikaza poteka in rezultatov parlamentarnih volitev z dne 14. junija 1987 se zdi potrebno ponovno poudariti, da je SSk kot avtonomna manjšinska politična stranka ob zadnjih parlamentarnih volitvah ravnala dosledno, ko se je po skrbnem preudarku zavestno odločila za manjšinsko koalicijo — pa čeprav okrnjeno —, ker je tako ohranila načelo samostojnega nastopanja in ga dopolnila z načelom solidarnosti z drugimi sorodnimi manjšinami. Poleg tega ne smemo pozabiti, da je prav ta solidarnost doslej omogočila, da je zakonski osnutek za globalno zaščito SSk bil vložen v parlamentu in da bo ponovno vložen po predstavnikih Union Valdôtaine in Sardincev. Že pred leti započeta pot soli-

darnosti manjšin predstavlja v danih političnih razmerah edino perspektivo.

Stranka, ki predstavlja manjšino, mora namreč svojim pripadnikom nujno nakazati cilje, ki preraščajo trenutne ali krajevne izbire.

GLASOVI MANJŠINSKE KOALICIJE

Lista manjšin pod znakom Sardinske akcijske stranke je na volitvah v poslansko zbornico zbrala skupno 170.394 glasov in izvolila dva poslanca, na senatnih volitvah pa 124.250 glasov in enega senatorja.

V deželi Furlaniji-Julijski krajini pa je prejela 6.118 glasov.

Francosko govoreča manjšina v Dolini Aosta pa je na koalicijski listi, ki je prejela 41.701 glas za poslansko zbornico in 37.518 glasov za senat, izvolila pa 1 poslanca in 1 senatorja.

PREGLED VOLILNIH IZIDOV NA TRŽAŠKEM

STRANKA	Zbornica '87		Zbornica '83	
	Glasovi	%	Glasovi	%
PCI	40.345	19,96	46.569	22,92
MSI - DN	21.664	10,65	16.427	8,09
PRI	7.339	3,61	9.132	4,50
ALL. POP.	170	0,08	—	—
Sardinska akc. stranka - SSk*	3.994	1,96	5.527	2,72
DP	2.843	1,40	2.240	1,10
PSI	37.456	18,50	12.721	6,26
PLI	11.371	5,59	3.971	1,95
ZELENI	6.629	3,27	—	—
MIT	2.103	1,04	2.904	1,43
LIGA VENETA	2.004	0,99	—	—
PSDI	3.988	1,97	5.256	2,59
MLF	1.654	0,82	—	—
DC	50.202	24,97	47.325	23,30
PR	11.132	5,49	7.079	3,48

* na volitvah 1983 je SSk nastopila z lastnim znakom.

V letu 1988 nas čakajo deželne volitve, ki bodo izrednega pomena za slovensko manjšino in njeno politično stranko Slovensko skupnost. Zato bo treba napeti vse sile, da ponovno izvolimo v deželni svet Furlanije-Juljske krajine svojega samostojnega predstavnika.

Poleg tega bodo na Tržaškem in Goriškem volitve za obnovev pokrajinskih svetov, v Trstu pa tudi občinske in rajonske volitve.

D. S.

Deželni zakon o miru

1. junija 1987 je stopil v veljavo deželni zakon št. 15/87, ki določa norme v korist aktivnega delovanja za kulturo miru ter sodelovanje med narodi v naši deželi.

Ta zakon, ki je znan kot »Zakon o miru« je sestavljen iz šestih členov in je postal torej naša deželna zakonodajna stvarnost.

V komisiji, katere predsednik je dr. Drago Štoka, je bila izredno napeta diskusija, in je trajala ne samo mesece, ampak tudi leta.

Po napornem delu nam je uspelo zakon, kateremu je bil nasproten celo deželni odbor, izglasovati v deželni zbornici, in sicer skoro soglasno.

Zakon predvideva deželne finančne prispevke za vsakršno kulturno in združno dejavnost v naši deželi, ki teži k spodbudam raziskovanja, tako na znanstvenem kakor kulturnem raziskovanju dejavnosti, ki združuje jezikovne in narodnostne skupnosti v naši deželi.

Poseben poudarek je v tem zakonu dan narodom in narodnostim, ki živijo ob meji, tj. med Italijo in Jugoslavijo. V tem smislu naj bi se zainteresirane organizacije ter društva angažirala za razna zborovanja in srečanja med tu živečimi narodi, tako na kulturnem kot na znanstvenem polju.

Zakon daje posebno pozornost študentom, ki obiskujejo mednarodni Zavod združenega sveta v Devinu. Prav tako je predviden v 3. členu tega zakona prispevek za univerzitetne teze, ki obravnavajo vprašanje miru ter sožitja med narodi pri nas in v Evropi.

Finančna podpora, ki jo predvideva zakon ni visoka, gre pa preko 500 milijonov lir.

Mislím, da bi bilo prav, ko bi vsa naša društva ter organizacije skušala čimbolj »izkoristiti« ta zakon in se obrnila za svojo dejavnost na deželni odbor.

Deželni odbornik za kulturno dejavnost Dario Barnaba je zagotovil v tem smislu vso svojo naklonjenost takim dejavnostim.

Pri tem moram omeniti tudi dejstvo, da smo prek komisije za kulturno dejavnost in deželnega odbora sproti reševali v zadnjih časih marsikatero krizo, ki je prizadela tako SSG kakor druge naše ustanove v tem težkem trenutku krize, ki je prizadela slovenske ustanove.

Posebno sem prepričan, da se bodo naši kulturni delavci tako v Trstu kot na Goriškem in v videmski pokrajini naslonili na zakon o miru, ki je postal zakonodajna deželna stvarnost in tako omogočili nov razmah v našem zamejskem kulturnem slovenskem prostoru.

VENCESLAV SEJAVEC

KDAJ BOŠ BOLEČINA...

*Kdaj boš bolečina
zame
najsladkejša čaša vina?*

*Ko bom prekipeval
od veselja
in bo vse
kot vstajenjska
velika nedelja
skritega Boga?*

*In bo hkrati duša
zapuščena
od ljudi
in od sveta...*

Poslovili so se

Dramatik Ivan Mrak

V nedeljo, 19. oktobra 1986, je umrl v Ljubljani dramatik Ivan Mrak, eden najznačilnejših in najbolj samosvojih ustvarjalcev. Tudi rodil se je v Ljubljani 30. aprila 1906 v gostilni Pri starem Rimljanu, danes bolj znana Pri Mraku. po nižji šoli in dramski šoli je obiskoval enoletni režiserski tečaj v Zagrebu, nato se je izpopolnjeval v Münchnu in Parizu. Ustanovil in vodil je igralsko skupino Mrakovo gledališče in tudi sam igral, pogosto po več vlog. Poročil se je s Karlo Bulovčevo, nadarjeno kiparko, ki je vplivala tudi na Mrakovo delo, on pa je njo z eseji predstavljal javnosti. Vse življenje je živel kot svoboden umetnik, brez službe in rednih dohodkov, kot pravi bohem, samozavesten, zanesenjak, iskalec novih poti in smeri v slovenski dramatiki.

Mrak je izšel iz ekspresionizma po prvi svetovni vojni, toda vztrajno se je poglobljal v študij življenjskih pojavov in njihovih vzrokov, hkrati pa je iskal svojemu doživetju tudi ustrezen izraz, tako da sta od dela do dela opazna idejno-vsebinsko poglobljanje in oblikovni razvoj. V zrelih letih je ustvaril svoj tip tako imenovane himnične tragedije, v katerih nastopajo svetopisemske, zgodovinske ali umetniške osebnosti. Te drame pa je pisal v visokem dramskem slogu in v duhovnost usmerjenem patosu.

Ivan Mrak je napisal nad 40 dram, toda zelo malo jih je izšlo v tisku, navadno jih je uprizoril sam, *Marijo Tudor* ljubljanska Drama, njegov *Proces SSG iz Trsta* v bazovski cerkvi, *Spoved lučnim bratom* (drama o Prešernu) Slov. Prosveta v Trstu, nekaj iger v Gorici sam, 9 Radio Trst A, 12 jih je izšlo v Novi poti.

Sprva se je ukvarjal z zgodovinskimi biografskimi temami, kot so: *Kapi-*

Ivan Mrak

tan Scott, Prezident Abraham Lincoln, Karadjordje, Heinrich Kleist, Čajkovski oziroma slavnostni finale, Grohar oziroma Slovenska tragedija. Malo pred zadnjo vojno je zasnoval dramsko trilogijo *Rimljanovina*, v kateri je prikazal družinsko tragedijo Mrakove družine, predvsem očeta in brata. Igre so: *Stari Rimljan, Sinovi Starega Rimljana* in *Poslednji Rimljan* oziroma *Razsulo Rimljanovine*. Nobeno teh del ni izšlo v tisku, uprizoril jih je sam s priložnostnimi gledališkimi skupinami.

Odslej je ustvarjal v glavnem ciklično. Problem in tragične posledice nasilja naroda nad narodom je idejno in vsebinsko poglobil s prikazom medvojnega položaja na Slovenskem v *Slovenski tetralogiji*, ki jo sestavljajo: *Gorje zmagovalcev, Talci, Rdeča maša* in *Blagor premangancev*. Izšli so samo *Talci* 1947.

Potem je zasnoval tetralogijo o francoski revoluciji, v kateri je predstavil tri revolucionarje in pesnika. To so: *Mirabeau, Marat, André Chenier* in Ro-

bespierre. Ob zgodovinskih dogodkih in lastnih doživetjih se je skušal dokopati do svoje resnice o revoluciji. Izbral je najbolj družbeno izpostavljene predstavnike francoske revolucije, tiste, pri katerih je zaslutil za delovanjem globoko osebno prepričanje in izrazito etično prizadetost, ter osvetlil njihove osebnosti v zaključni, predsmrtni dobi. Njegovi revolucijski junaki so dosledni v idejah in dejanjih, od katerih jih ne odmaknejo niti razočaranja niti spoznanja zmot, ker se zavedajo pomembnosti svojega poslanstva.

Ob svetopisemskih kipih žene Karle Bulovčeve je zasnoval dva dramska cikla po svetopisemskih motivih. Prvi cikel se imenuje *Proces* in ga sestavljajo tri krajše tragedije: *Človek iz Kariota*, *Veliki duhovnik Kajfa* in *Prokurator Poncij Pilat*. Drugi svetopisemski cikel pa predstavljajo: *Quo vadis, Domine?*, *Janez Evangelist* in *Herodes Magnus*. V prvi trilogiji je ljudi pogubil pohlep po denarju in strah pred oblastjo, v drugi trilogiji iščejo vsi nastopajoči višje resnice, višji etični princip, ki uravnava človeško življenje, absolutno resnico, v katero je Mrak veroval.

Ivan Mrak je napisal izmed vseh slovenskih dramatikov največ dram in tragedij, zaradi svojega načina življenja, zaradi snovi, oblikovnih in jezikovnih posebnosti in zaradi idej pa ni toliko prodril v slovensko kulturno življenje, kolikor je zaslužil. Njegove igre bo treba šele študirati in odkriti, ker je bil genialen ustvarjalec.

Ravnatelj dr. Vladimir Turina

Dne 20. okt. 1986 je umrl v tržaški bolnišnici, prof., ravnatelj in kulturni delavec dr. Vladimir Turina. Z njim je odšel trden in zaveden Slovenec, človek velike razgledanosti in odprtih nazorov, odličen šolnik in družbeni delavec.

Rodil se je 26. maja 1908 v Trziču (Monfalcone), kjer je bil njegov oče carinski uslužbenec, nato je družina romala v Gorico, Koper, Trst, Postojno in spet v Trst. Osnovno šolo je obiskoval na Ciril-Methodovi šoli v Kopru in

Vlado Turina

jo nadaljeval v Trstu, kjer je dovršil tudi prvi razred slovenske gimnazije. Ko so jo ukinili, je nadaljeval študij na CMŠoli pri Sv. Jakobu v Trstu, opravljal izpit čez meščansko šolo v Postojni, se vpisal v prvi letnik zasebne trgovske šole v Trstu, od 1924-28 pa obiskoval Trgovsko akaedmijo v Ljubljani. Po maturi je študiral na Fakulteti za gospodarske in politične vede v Trstu in 1935 promoviral. Zaposlil se je pri podjetju Gino Calligaris iz Krmina, a že jan. 1936 so ga zaprli in obsodili na 5 let konfinacije (otok Ponza, nato Ruota in Locra v Kalabriji). Po amnestiji zaradi sporazuma Stojadinović-Ciano se je 1937 umaknil v Ljubljano, Dubrovnik in Beograd, kjer je bil prokurist in podravnatelj pri d. d. Automobil. Tu je bil do konca vojne. Jan. 1946 so ga poklicali v Trst, kjer je postal prof. na slovenski Trgovski akademiji, od 1947-54 ravnatelj na Trgovski strokovni šoli, od 1954 do upokojitve 1975 pa ravnatelj na Trgovski akademiji, ki se zdaj imenuje Državni trgovski tehnični zavod Žiga Zois.

V dijaških in univerzitetnih letih je bil Turina zelo aktiven v narodno-obrambnih in protifašističnih organizacijah. Tedaj so po vseh mestnih okrajih in vaseh na Tržaškem nastajala mladinska društva, ki jim je bil duša

Roman Pahor. Leta 1924 sta Pahor in Turina ustanovila v Trstu društvo slovenskih visokošolcev Nicolò Tommaseo, ki naj bi pripravljalo voditelje mladinskih društev. Bil je zadnji predsednik mladinskega društva v Rojanu. Med študiranjem v Ljubljani je bil predsednik srednješolskega društva Zora, v Dubrovniku in Beogradu predsednik emigrantskega društva Istra.

V Trstu se je ves posvetil šoli. Skupaj s prof. Leopoldom Zubaličem je napisal učbenik *Trgovsko računstvo in knjigovodstvo za trgovske strokovne šole* (1948). Kot ravnatelj je izdal publikacijo *20 let trgovskega tehničnega zavoda* (1965) in v izčrpnem uvodniku prikazal nastanek in razvoj šole. Poskrbel je za njeno poimenovanje po Žigi Zoisu in se trudil, da je šola rasla in napredovala. Pridobil je slovenske podjetnike, da jemljejo v službo maturante trgovskega zavoda.

Kot gospodarski strokovnjak je napisal izčrpno in z dokumenti podprto razpravo *Gospodarsko uveljavljanje Slovencev na Primorskem v začetku stoletja* (Zaliv 1968, št. 14-15, 3-51), v kateri je prikazal ustanovitev in razvoj vseh tedanjih bank, zadrug, posojilnic in drugih gospodarskih ustanov. S članki je sodeloval pri tedniku *Gospodarstvo* (Trst, okr. 50 člankov), v *Primorskem dnevniku*, v *Jadranskem koledarju* (1966-75) idr. Večkrat se je podpisoval s psevdonimom Rado Lautin.

Z dr. Hlavatyjem je ustanovil Slovenski klub v Trstu in mu bil po Hlavatyjevi smrti sedem let predsednik (1965-72). Od 1955 je bil kot edini Slovenec član pokrajinskega konzorcija za strokovno izobraževanje, več let upravnega in nadzornega odbora Stalnega slovenskega gledališča v Trstu in odbornik za upravljanje Kulturnega doma, odbornik KD Polet na Opčinah, podpredsednik zadruge Naš Kras, član upravnega odbora Slovenskega deželnege zavoda za poklicno izobraževanje, predsednik nadzornega odbora društva *Ekonomist*, od ustanovitve 1982 do smrti predsednik Društva slovenskih upokojencev v Trstu.

Ob vsem delu pa je dr. Turina vedno našel čas za prijateljski razgovor, ker je bil vesele narave, človečanski in nesebičen do vseh.

Dirigent in komponist Drago Marijan Šijanec

Na praznik Vseh svetih 1986 je umrl v Buenos Airesu v Argentini dirigent in komponist Drago Marijan Šijanec, rojen 1907 v Pulju v učiteljski družini. Klasično gimnazijo je dovršil v Mariboru 1927, diplomiral na državnem konservatoriju v Pragi 1932 iz dirigentstva, kompozicije, violine in četrtrtonske glasbe, izpopolnjeval pa se je na École Normale de Musique v Parizu (1932-35). Od 1935 do 1945 je bil v Ljubljani dirigent Radijskega orkestra. Od 1942-44 je dirigiral koncerte združenih orkestrrov ljubljanskega Radia in Opere, ki so izvajali večinoma slovansko simfonično glasbo v spodbudo zamreženim Ljubljancem, z dohodki pa so podpirali družine godbenikov, ki so bili zaprti, v taboriščih ali pri partizanih.

Ker se ni držal kulturnega molka (ki ga v Operi in na Radiu ni bilo), po vojni ni dobil službe. Odšel je v Trst in se ponudil za dirigenta in učitelja na pripravljajoči se Glasbeni matici, vendar so ga odklonili. Peš je odšel v Benetke, kjer se je preživljal z orglanjem. Iz Benetk je odšel v Turin, bil prvi violinist opernega orkestra, od 1946-47 pa je v Busto Arsizio vodil orkester Filarmonico G. Rossini. Julija 1947 je odšel z baletno skupino milan-

Drago Šijanec s soprogo med pogovorom s sv. očetom Janezom Pavlom II. na trgu sv. Petra v Rimu

ške Scale na gostovanje v Juž. Ameriko in ostal v Buenos Airesu. Postal je stalni dirigent opere Teatro Argentino v mestu La Plata in na tem mestu ostal 32 let. 1954 je ustanovil na drž. univerzi v La Plati dirigentsko šolo, prvo na tej celini. Vzgojil je celo plejado dirigentov in univerza mu je podelila naslov »profesor extraordinario y honorario«. Dirigentsvo je poučeval tudi na Instituto superio de arte del Teatro Colón v Buenos Airesu, v sezonah 1957-59 pa je bil še stalni direktor mestnega simfoničnega orkestra v Buenos Airesu. Dirigiral je tudi v drugih argentinskih mestih, na obiskih v Jugoslaviji in po Evropi in povsod žele velike uspehe. Dirigiral je že v gimnaziji, potem v Parizu pevski zbor Jadran in Les Ménestrels de Paris, v Buenos Airesu pa je 1952 ustanovil Mozarteum Argentino, ki je postal najuglednejša argentinska ustanova za negovanje glasbene reprodukcije, posebej Mozartovih del.

Komponiral je samo priložnostno, zbiral pa je vse življenje ljudsko glasbo in jo prirejal.

V Buenos Airesu je rad zahajal med slovenske izseljence iz povojne dobe, za njihov osrednji pevski zbor Gallus je priredil več pesmi, kot: *Odmevi s koroških planin*, *Rožmarin*, argentinski *Huaynito* idr., prav tako je priredil več pesmi za mladinski dekleški zbor. Pogosto je dirigiral pri slavnostnih mašah, ki so jih peli Gallusovci z orkestrom sami ali v družbi z drugimi zbori, neredko pa je stopil med pevce in pel.

Dirigent Gallusa dr. Julij Savelli je ob njegovi smrti zapisal: »Bil si velik kot umetnik, kot Slovenec, kot človek.«

Pesnik Jože Udovič

Dne 5. novembra 1986 je umrl v Ljubljani pesnik, pisatelj, esejist in prevajalec Jože Udovič, doma iz Cerknice, kjer se je rodil 1912. Dopržil je škofijsko klasično gimnazijo v Šentvidu nad Ljubljano in slavistiko na ljubljanski univerzi 1940. Med vojno je bil od febr.

Jože Udovič

1942 do jan. 1943 interniran v Čiginju pri Tolminu, v Gonarsu in Trevisu, od sept. 1943 do konca pa je bil pri partizanih pri Znanstvenem inštitutu v Beli krajini. Po vojni je bil nekaj časa v knjižnici Muzeja NOB, potem svoboden umetnik.

Pesniti je začel že v rokopisnih Domačih vajah na škofijski gimnaziji, zgledeval pa se je pri A. Vodniku, E. Kocbeku in deloma pri Al. Gradniku, torej pri slovenskem simbolizmu in ekspresionizmu in evropskem modernizmu. Pripadal je tako imenovani »generaciji pred zaprtimi vrati«. Pred vojno je sodeloval v Domu in svetu, Mladiki in Kocbekovem Dejanju, po vojni v tedanjih revijah in časopisih in v Prostoru in času.

Pisal je počasi, premišljeno, verze je kultiviral, se sprva držal precej ustaljenih oblik, metruma, rime in kitic, kasneje se je oprijel svobodnejše oblike, a ohranil ritem in jasno sporočilnost. Poezija je bila zanj »oster pogled v bistvo sveta«, zato je razumljivo vrtal po njem, da so odpadale meje

med realnostjo in domišljijo, besede pa dobivale prenesene, magične pomenne. Izdal je samo dve samostojni zbirki: *Ogledalo sanj* (1961) in *Darovi* (1975).

V revijah je priobčil tudi kakih deset novelističnih pripovedi, ki pa niso doživele ponatisa v knjigi. Napisal je vrsto uspešnih esejev in kritik, predvsem pa je spadal med najboljše umetniške prevajalce. Prevajal je svetovne pesnike, a tudi romane in drame. Med drugim je prevedel Kafkova romana *Proces* (1962 - s spremno besedo) in *Grad* (1967). Za književno delo je dobil 1962 Prešernovo nagrado, za prevajanje 1971 Sovretovo nagrado (prevod H. Broch, *Vergilova smrt*).

Pesnica Dora Gruden

Na Silvestrovo 1986 je umrla v Ljubljani pesnica in prevajalka Dora Gruden, sestra bolj znanega pesnika Iga. Rodila se je v Nabrežini pri Trstu 1900, a se je po očetovi smrti 1926 preselila z materjo najprej v Ljubljano, potem v Beograd, Dalmacijo, na Dunaj in spet v Ljubljano, kjer je gospodinjala bratu zdravniku.

Pesniti je začela 1926 v tržaški Edinosti, potem je prešla v revije in časopise, predvsem ženske in mladinske, po zadnji vojni je sodelovala tudi v Jadranskem koledarju in Primorskem dnevniku v Trstu, veliko pa je prevajala za mladino.

Grudnova je izdala samo eno pesniško zbirko *Rdeče kamelije* (1933), v kateri je kakih 30 pesmi. V njih poje o ljubezni, osamelosti, o Krasu, Slovenčih pod Italijo, spominja se umrlega očeta, obiskuje grobove po Doberdobski planoti in iz vojaških grobov sliši glasove: »Zakaj so nas ubili?« Oblikovno ji je pri srcu sonet, več pesmi pa ima tudi prosto obliko.

Po vojni je izdala dva cikla pesmi: *Beograjska pisma* (nastala 1945, izšla v Razgledih 1949) in *Ljubljanska pisma* (1947). Pesnica piše pisma prijatelju, ki jo je zapustil, njena zaskrbljena misel pa roma tudi v Primorje, kjer »ljud-

je še niso svobodni«, in v Moskvo: »Usodo nam kroje izbranci v bratski Moskvi daljni.« Sicer pa je njeno življenje pusto, polno trpljenja in solza: »Utrujena sem od življenja vseh tegob, / zamira mi v srcu poslednji svetli up, / postaja svet mi mrzek, tuj — ko hladen grob, / zajeda v dušo se obupa tihi strup.«

Pesnik in dramatik Gregor Strniša

Dne 23. jan. 1987 je umrl v Ljubljani, kjer se je rodil 1930, pesnik in dramatik Gregor Strniša, sin pesnika in igralca Gustava. Gimnazijo je dovršil v Ljubljani šele 1952, ker je bil zaradi politike nad dve leti zaprt. Na univerzi je diplomiral 1961 iz germanistike in dobil za nalogo o staroangleškem epu *Daniel* študentsko Prešernovo nagrado, pravo Prešernovo nagrado pa je dobil leto dni pred smrtjo. Nikoli se ni redno zaposlil, vse življenje je bil svoboden umetnik.

Pesniti je začel zelo zgodaj pod očetovim vplivom, toda zorel je hitro in se razvil med vodilne pesnike svoje do-

Gregor Strniša

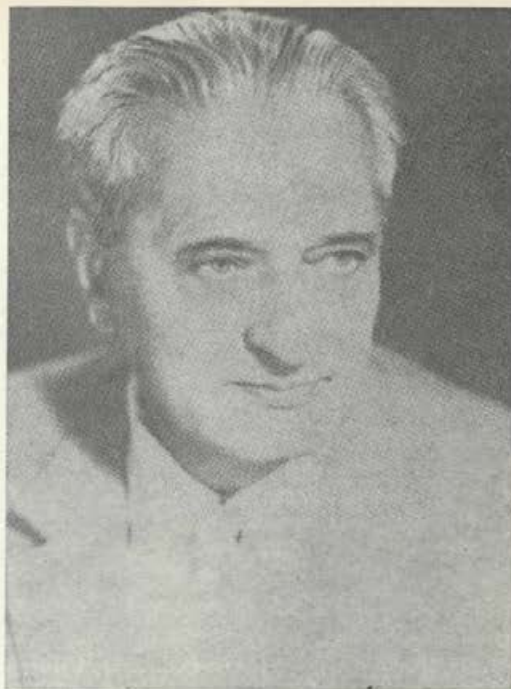
be. Izdal je vrsto pesniških zbirk: *Mozaiki* (1959), *Odisej* (1963), *Zvezde* (1965), *Želod* (1972), *Mirabilia* (1973), *Oko* (1974), *Severnica* (1974, izbor), *Škarje* (1975), *Jajce* (1975), *Rebrnik* (1976), *Pesmi* (1978, izbor z bibliografijo).

V prvih pesmih je obravnaval impresije ter osebna doživetja, pozneje pa neskladnosti med resničnostjo in sanjami. A tudi tu se ni ustavil, disonančno doživljanje sveta se je poglobilo, tudi sanje ga niso mogle več potešiti in so se začele razkrajati v vse bolj grozljivih razsežnostih. V njem je bilo močno nagnjenje k metafiziki in transcendenци. Napajal se je pri mitih in simbolih in podajal precej hermetično, zato njegovo delo ni bilo nikoli popularno. Njegove pesmi so najpogosteje sestavljene iz treh kitic po štiri verze in z asonanco, prav tako pa ljubi cikle.

Njegove pesniške drame so naslednje: *Samorog* (1967), moraliteta *Žabe* ali *Prilika o ubogem in bogatem Lazarju* (1969), *Ljudožerci* (1972) in *Driada* (1976). Vse so na izredni pesniški višini, v njih prevladujejo tematična eksotičnost in fantastika ter dualizem med svetom in domišljijo, med metafiziko. Evica pravi v *Samorogu*: »Kdor je ves od tega sveta, / s tistim se rad hudič igra.«

Astronom Fran Dominko

Dne 22. febr. 1987 je umrl v Ljubljani primorski rojak fizik in astronom dr. Fran Dominko. Rodil se je 1903 v Vodnjanu pri Pulju, kjer je bil njegov oče Fran, doma iz Kobarida, sodnik. Prva dva razreda je opravil na slov. gimn. v Gorici, maturiral pa je 1921 na ital. gimn. prav tam. Fiziko je absolvirал na univerzi v Bologni z doktoratom 1929. Od 1929 do 1931 je bil asistent pri Astronomskem inštitutu bolonjske univerze, ker pa se ni hotel vpisati v fašistično stranko, so ga odpustili. Odšel je v Jugoslavijo v Beograd in po državljanstvu in dopolnilnih izpitih dobil službo pri Astronomskem observatoriju, od 1938 do začetka voj-

Fran Dominko

ne je učil na V. realni gimn. Od okt. 1941 do apr. 1942 je bil v gestapovskem zaporu. Po osvoboditvi Beograda 1944 je organiziral štajerske in gorenjske izgnance ter primorske emigrante in odšel z njim na bojišče. Po vojni je bil spet pri Astronomskem observatoriju v Beogradu.

Leta 1948 so na ljubljanski univerzi ustanovili stolico za astronomijo in Dominka izvolili za izrednega profesorja. Postavil je Astronomsko-geofizikalni observatorij na Golovcu v Ljubljani s potresno postajo. Od ustanovitve je bil urednik *Astronomskih efemerid* (zdaj *Naše nebo*). Raziskovati je začel že v Bologni in priobčevati razprave v reviji *Coelum*. Z delom je nadaljeval v Beogradu in sodeloval v letni publikaciji observatorija *Godišnjak našeg neba*, bil pa je med soustanovitelji in souredniki poljudno znanstvene revije *Saturn*. V Ljubljani je sodeloval v strokovnih revijah, predaval na radiu in televiziji in po društvih. Izdal je poljudno znanstveno knjigo *Pogled v vesolje* (1957).

Bil je član vrste strokovnih društev in ustanov in dobil več odlikovanj. Na Primorsko je bil zelo navezan in v dijaških letih je bil predsednik Adrije (1927-30).

Prof. Jože Suhadolc

Jože Suhadolc

6. marca 1987 je umrl v De Kalbu, Illinois, ZDA, prof. Jože Suhadolc, priljubljen učitelj angleščine pri tržaški mladini v prvem desetletju po zadnji vojni. Rodil se je na Šujici pri Dobrovi (občina Ljubljana Vič-Rudnik) leta 1914. Klasično gimn. je dovršil 1933 v Ljubljani, agronomijo v Zagrebu 1937, doktorat iz prava 1942, doktorat iz nemščine in angleščine 1954 na Ca' Foscari v Benetkah, Master of Arts iz ruščine 1959 v Middlebury College, Middlebury, Vermont, ZDA; leto dni se je izpopolnjeval na Puškinovem inštitutu v Moskvi.

Suhadolc je bil v letih 1938-44 tajnik Kmetijske zbornice v Ljubljani. Od 1945-56 je poučeval angleščino na raznih slovenskih srednjih in višjih šolah v Trstu, najdlje na Trgovski akademiji. Leta 1956 je odšel v ZDA in pou-

čeval do 1958 nemščino in nato ruščino na Kent State University v Kentu (Ohio), potem je postal redni prof. za ruski jezik in slovstvo na Northern Illinois State University v De Kalbu, kjer je sodeloval pri ustanovitvi oddelka za ruščino in poučeval do upokojitve 1984.

Ob upokojitvi je dobil priznanje tamkajšnje univerze za 25-letno poučevanje, po njegovi smrti pa je ustanovila univerza Spominsko štipendijo Joseph Suhadolc v pomoč študentom pri učenju ruščine.

Leta 1939 je Kmetijska zbornica v Ljubljani založila njegovo poučno razpravo o umetnih gnojilih in knjigo *Hlevski gnoj in gnojnica, ureditev gnojnic in gnojnih jam*, s 35 slikami in risbami. V Trstu je izšla 1950 njegova *Angleška vadnica* za nižje razrede srednjih šol. V ZDA je prevajal iz ruščine in napisal v angleščini več razprav, član- kov in ocen o ruski literaturi.

O Suhadolčevi metodi, da je poučeval že otroke ruščine in dosegal velike uspehe, so na široko pisali ameriški časopisi.

Kulturni delavec Lado Premru

18. marca 1987 je umrl v Trstu kulturni in prosvetni delavec Lado Premru, ki si ga videl na vseh slovenskih prireditvah, dokler so mu dopuščale moči. Bil je tipičen Primorec, čeprav se je rodil 1912 v Novem mestu, kjer je bil tedaj njegov oče Anton, mizar iz Razdrtega, zaposlen pri gradnji železnice. Otroška leta je preživel v Razdrtem in tu dovršil osnovno šolo, nato je odšel za krojaškega vajenca in pomočnika v Postojno (1926-31), kjer je dve leti obiskoval tudi večerni tečaj obrtne šole.

Leta 1931 je prišel Premru v Trst in se v dveh letih osamosvojil kot krojaški mojster ter si hitro pridobil velik krog odjemalcev med Slovenci in Italijani. Vsak prosti trenutek je posvetil lastnemu izobraževanju in si kot samouk nakopičil ogromno znanje, predvsem v slovenski književnosti in zgodovini. Počasi si je nabavil zelo dragoce-

Rado Premru

no knjižnico, v kateri so redki prvotiski: del Dalmatinove biblije, prva in druga izdaja Prešernovih Poezij, Krst pri Savici, Kranjska čbelica, Vodnikova Pismenost, Ciglerjeva Sreča v nesreči, celotni Levstik, Jurčič, Gregorčič, Cankar, Stritarjev Zvon, celotni LZ idr.

Premru se je v Trstu takoj vključil v slovensko družbo pri Sv. Jakobu, ki se je zbirala v gostilni Jadran in prepevala. Sodeloval je v cerkvenem pevskem zboru pri Sv. Jakobu, ki ga je vodil kaplan I. Omersa, od božiča 1933 pa Vlado Švara. Leta 1938 so ustanovili iz cerkvenih pevcev in drugih Narodni zbor in z njim prirejali koncerte v Trstu in po Primorskem. Med vojno je bil tudi Premru nekaj mesecev v zaporu, ker je v delavnici sprejemal aktiviste OF.

Takoj po vojni se je pridružil oživiljenemu pevskeemu zboru, ki je postal sestavni del šentjakobskega PD Ivan Cankar. Za knjižnico tega društva je daroval Premru iz svoje knjižnice nad sto knjig. Urejal je tudi društveno glasilo *Cankarjev listič* in v njem pisal s prirojeno šaljivostjo Kotiček za smeh. Ko je društvo zaradi kominforma prenehalo z delom, je pristopil Premru k zboru Jacobus Gallus. Bil je tudi prvi predsednik po vojni ustanovljene Ljudske knjižnice.

Premru je napisal v Primorski dnevnik celo vrsto člankov o slovenskih pisateljih in važnejših kulturnih dogodkih, več člankov pa je izšlo tudi v Ja-

dranskem koledarju, npr.: *Slovensko petje pri Sv. Jakobu* (1976), *Prepoved slovenskih pridig in petja pri Sv. Justru leta 1891* (1980). Pisal je tudi v tržaško revijo Dan. V Prim. dnevniku je priobčil dva izvirna soneta v Prešernovo čast. Za delo je dobil več priznanj.

Mednarodni strokovnjak Toussaint Hočevar

V New Orleansu v ZDA je 21. aprila 1987 umrl dr. Toussaint Hočevar, redni prof. ekonomskih ved, ki se je uveljavil v slovenskem, angleškem in francoskem svetu (v teh jezikih je pisal). Doma je bil z Vrhnike (rojen 25. jun. 1927), dovršil v Ljubljani klasično gimnazijo, se vpisal na univerzo, odšel po vojni v Innsbruck, kjer je dokončal univerzo z doktoratom iz ekonomskih ved (1950). Preselil se je v ZDA in s pridnostjo, požrtvovalnostjo in odpovedmi uspel. Ker se je poročil s Francozinjo, se je moral poleg v angleščini izpopolniti še v francoščini.

V Ameriki se je posvetil akademski karieri in jo začel v Južni Dakoti (1957-60), nadaljeval v Keuki (1960-66), Tallahasseeju (1966-69) in zaključil v New Orleansu (od 1969 dalje). Ob akademskem delu pa je neprestano raziskoval, analiziral in pisal o slovenskih gospodarskih in zgodovinskih proble-

Toussaint Hočevar

mih, o današnjem slovenskem položaju in perspektivah za bodočnost (predavanje v Dragi 1967), o dvojezičnosti, o komunikacijskih stroških in koristih v mnogojezičnih državah. S tem zadnjim delom je postavil temelje ekonomike jezikov in dobil zanj odlikovanje francoske republike *Palme des académiques*. Pisal je o slovenskem bančništvu, o gospodarskih preusmeritvah v obmejnih področjih, o Prešernu je predaval v DSI v Trstu.

Spomladi 1974 je bil glavni pobudnik ustanovitve mednarodnega znanstvenega združenja *Society for Slovene Studies* in njegove znanstvene revije. Dosegel je, da je postala revija kvalitetna in si s tem ustvarila velik ugled med ameriškimi in drugimi strokovnjaki. Prav tako je organiziral stike med ameriškimi študenti in profesorji ter študenti in prof. iz Slovenije, Avstrije in Francije. Sam je predaval na številnih evropskih univerzah, med drugim v Innsbrucku, Münchnu, Celovcu in Ljubljani. V Trstu je bil večkrat in imel tu številne prijatelje, sodeloval je tudi v Mostu.

Za 60-letnico, ki je ni dočakal, je napisal o njem izčrpen članek prof. in sodelavec-prijatelj dr. Jože Velikonja (Mladika 1987, št. 5/6).

Gledališki igralec Rado Nakrst

V Trstu je umrl 25. aprila 1987. Rado Nakrst, gledališki, radijski in filmski igralec, ki se je rodil v Trstu — v Narodnem domu — leta 1906. Prva svetovna vojna ga je pregnala iz rodne mesta, zatekel se je najprej v Ljubljano, potem v Maribor, kjer je ostal do druge vojne. V Mariboru je dovršil Nakrst meščansko in trgovsko šolo, se zaposlil na železnici, ob prostem času pa igral, recitiral in režiral v dijaških in obrtniških društvih. Postal je tajnik Dramatičnega društva in za sezono 1929/30 podpisal prvo redno pogodbo z mariborskim gledališčem. Igral je vse-mogoče vloge in se hitro uveljavljal.

Leta 1941 se je Nakrst zaradi okupacije umaknil v Ljubljano in kot predsednik mariborskega združenja gledali-

Rado Nakrst

ških igralcev poskrbel za svoje delovne tovariše, ki so bili počasi z njim vred sprejeti v SNG.

Po vojni se je takoj vrnil v Trst in postal član obnovljenega gledališča. V sezoni 1955/56 je proslavil 25-letnico gledališkega dela z vlogo Pirandellovega Henrika IV. Odigral je celo vrsto vodilnih vlog, od ljubimcev in mladih junakov do zrelih in zapletenih značajev. Ves čas pa je bil tudi arhivar in je skrbno zbiral vse o tržaškem gledališču.

Za svoje delo je dobil celo vrsto nagrad (glej PSBL II, 490-92), leta 1979 najvišjo, Prešernovo nagrado za življenjsko delo in tudi posebej za delež pri uveljavljanju SNG v Trstu. Nastopal je tudi na tržaškem radiu in v filmu.

Inž. Milan Sosič

Dne 14. jul. 1987 je umrl v tržaški bolnišnici po daljši bolezni inž. Milan Sosič, gradbenik, šolnik, politik in za-

Milan Sosič

družni delavec. Rodil se je 7. jun. 1908 na Opčinah pri Trstu, gimnazijo pa je kot vojna sirota dovršil v Novem mestu 1927. Diplomiral je na univerzi v Padovi 1932 in se specializiral v gradnji cest in mostov. Vojsko je služil v Palermu, postal častnik, pozneje so ga degradirali kot »elemento slavo«. Službo je opravljal v Milanu pri Montecatiniu.

Po vojni se je vrnil na Opčine in ustanovil z inž. Jos. Sosičem samostojna gradbeno podjetje ter obnovil več v vojni porušenih vasi. V Trstu je zgradil dom Šolskih sester in Marijin dom v ul. Risorta, Slomškov dom v Bazovici, Marijin dom v Rojanu in pri Sv. Ivanu, Finžgarjev dom na Opčinah, cerkev pri Sv. Ani.

Od 1960 do 1975 je učil matematiko na slovenskih tržaških srednjih šolah. Politično se je po vojni vključil v Slovensko krščansko socialno zvezo (SKSZ) in postal na prvem občnem zboru 1. avg. 1948 njen podpredsednik, pozneje predsednik; od 1954 je bil v SKS. Kandidiral je na prvih povojnih volitvah v Trstu 12. jun. 1949 na Slovenski narodni listi in pozneje na vseh občinskih in pokrajinskih in bil za SSK med leti 1970-75 pokrajinski svetovalec in odbornik za proračun. Kasneje je bil več let finančni svetovalec v Drugostopenjski davčni komisiji. Leta 1982

je bil izvoljen za svetovalec krajevneega sosveta za Vzhodni Kras na listi SSK in bil med leti 1982-85 predsednik tega sosveta. Ves čas je bil tudi v župnijskem svetu na Opčinah.

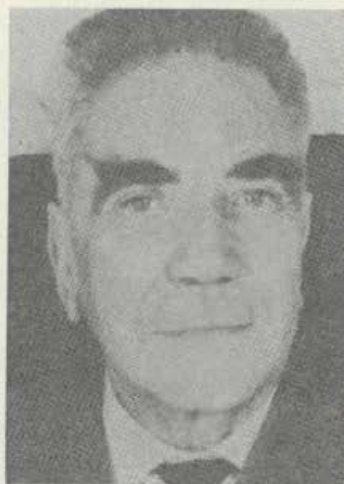
Neprecenljivo je bilo njegovo delo pri Hranilnici in posojilnici na Opčinah. Ko so jo po vojni poživali, je bil njen podpredsednik, od 1976-83 predsednik. Zanj je napravil načrte za novi sedež na Bazoviški cesti in vodil gradbena dela. Za bančne zasluge je bil odlikovan s priznanjem vsedrjavne zveze Kmečkih hranilnic iz Rima.

Omenim naj še, da je številnim zasebnikom izrisal lastne domove in jim pomagal z nasveti, pri čemer ni gledal na zaslužek. Bil je dober človek.

Pedagog dr. Stanko Gogala

Dne 14. julija 1987 je umrl v Ljubljani dr. Stanko Gogala, upokojeni redni prof. za pedagogiko na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze. Spomladi 1966 ga je kot dekana zadela možganska kap, toda z globoko vero in trdno voljo je preživel 21 let kot invalid.

Gogala se je rodil 1901 v Kranju, dovršil gimnazijo in 1925 doktoriral iz filozofije pri prof. Fr. Vebru, potem se je strokovno izpopolnjeval v Berlinu, Pragi in Brnu. Najprej je bil asistent-

Stanko Gogala

prostovoljec na Filoz. fakulteti, od 1927 do 1946 je poučeval na učiteljskišči, istočasno pa je bil privatni docent za pedagogiko na univerzi, kar pa je izgubil, ker je bil med vojno večkrat zaprt. Po vojni se je vrnil na univerzo, bil maja 1946 imenovan za docenta in v jeseni istega leta za izrednega profesorja, metem ko je moral čakati na imenovanje za rednega prof. celih 13 let.

Bil je med ustanovitelji in do 1941 predsednik Pedagoškega društva, tajnik Slovenske šolske matice, sourednik znanstvene revije Čas, po vojni sourednik Sodobne pedagogike. Kot znanstvenik je bil zelo razgledan in delaven. Izdal je več strokovnih knjig: *Temelji obče metodike* (1933), *Uvod v pedagogiko* (1939), *Obča metodika* (1951), *Pe-*

dagoške vrednote mladinskega gibanja (1931), *Moja pedagogika* (1970). Njegove razprave in eseji so izhajali v Času ter Domu in svetu in v tujih revijah. Še danes imajo vrednost in bi morale iziti v knjigi: *O zahtevkih moderne izobrazbe*, *Svetovni nazor in osebnost*, *Socialnost in etičnost*, *Človek in življenje* (življenjska in vrednostna lestvica vrednot), *Vzgoja in svoboda*, *Religija in kultura*, *Religioznost in konfesionalnost*, *O psihologiji verskega vzgajanja*, *Kulturni problem šole*, *O duhovni svobodi*, *Humanizem in krščanstvo* idr.

Dr. Gogala je bil v delu in življenju vzoren človek, mislec in katoličan, demokrat, humanist in altruist, ki je med vojno materialno podpiral družine interniranih sodelavcev.

JOZE MARKUŽA

Duhovniku Mirku Rijavcu v spomin

Na zadnjo nedeljo februarja 1987 ob ekumenski proslavi v Katoliškem domu v Gorici smo pogrešali navzočnost zvestega ekumenskega sodelavca g. Mirka Rijavca. Vedeli smo, da leži v bolnišnici, a nismo pričakovali, da ga bo smrt tako hitro iztrgala iz naše srede. Zavrlo posledic operacije je umrl v noči med soboto in nedeljo 15. marca 1987. Njegova smrt je takoj globoko odjeknila v zamejstvu, ker smo ga cenili in spoštovali kot duhovnika, prijatelja in sodelavca.

Duhovnik in misijonar

Mirko Rijavec se je rodil 21. decembra 1910 v Bovcu. Že kot deček je izkusil begunstvo najprej v Logu pod Mangartom, nato v Ljubljani, kamor se je morala družina izseliti med prvo svetovno vojno. Osnovno šolo je opravil v Bovcu in Gorici, realko v Idriji, nadaljnje študije pa pri salezijancih v Turinu. Tu je stopil v njihov red in ker je želel delovati v misijonih, so ga predstojniki poslali študirat bogoslovje v Kolumbijo. V glavnem mestu Bo-

gotá je bil posvečen v duhovnika 3. decembra 1939. Njegovo delovno območje je bilo zelo široko, najprej je bil vzgojitelj v salezijanskih zavodih v Kolumbiji, nato misijonar med Indijanci Jívaros v gobavskem naselju in končno župnik in ravnatelj šol v Sarume v Ekvadorju. V glavnem ekvadorskem mestu Quito je začel izdajati mesečnik

Mirko Rijavec

Luč, ki še sedaj izhaja in ustanovil knjižno podjetje. V Ekvadorju je deloval celih 22 let, nato se je moral zavoljo zdravja vrniti v Gorico (marca 1951).

Profesor in župnik

Na Goriškem se ni takoj vključil v dušnopastirstvo, ker so bile takrat vse župnije zasedene, zato se je posvetil šoli. Najprej je poučeval na slovenski strokovni šoli, nato pa na raznih italijanskih srednjih in višjih šolah. Poučeval je različne predmete, na slovenski šoli prirodopis, higieno, fiziko, zemljepis ter za te predmete napisal učbenike, na italijanskih šolah pa španščino in srbohrvaščino ter občasno tudi verouk.

Nadškof Peter Cocolin mu je poveril v oskrbo župnijo Mirnik in Skriljevo, kasneje pa Plešivo pri Krminu. Tu je do svoje smrti opravljal redno božjo službo ter pripravljajl otroke na obhajilo in mladino na birmo. Bil je priljubljen dušni pastir.

Kulturni delavec

Prof. Mirko Rijavec je bil kulturno zelo razgledan, zato je želel posredovati tudi drugim nekaj svojih izkušenj in misli. Uveljavil se je kot publicist in prevajalec.

Pisal je članke v španščini in italijanščini; v španskem jeziku je napisal knjigo o indijanskem plemenu Jívaros, v italijanščino je prevedel Vorančeve Solzice. S slovenskimi članki in spisi je sodeloval pri zamejskih publikacijah. V slovensčini je napisal knjigo »Južna Amerika«, ki je najprej izhajala kot podlistek v tržaškem listu Gospodarstvo.

Na občnem zboru Goriške Mohorjeve družbe 1981 je bil izvoljen za predsednika; to svojo službo je skrbno opravljal do zadnje mandatne dobe oktobra 1986, ko se je odpovedal zavoljo zdravstvenih razlogov. Njegovo sodelovanje je bilo dragoceno, prispeval je članke tudi v PSBL in v Koledar. Za GMD je pripravil slikanico Rojstvo v Betlehemu.

Pokojni g. Mirko Rijavec je bil po srcu in delovanju misijonar. Iz tega je izhajalo njegovo zanimanje za eku-menizem, zato je bil tudi v vodstvu Apostolstva sv. Cirila in Metoda. Po značaju je bil miren in strpen ter odprt do vseh, zato so ga vsi spoštovali in cenili. Užival je ugled tudi med italijanskimi kulturniki zaradi svoje razgledanosti in izobrazbe, ki jo je razdajal kot profesor, prevajalec in publicist.

Zadnje slovo

Njegov pogreb 17. marca 1987 je potrdil njegovo priljubljenost. V goriški stolnici se je zbralo zelo veliko ljudi. Z nadškofom A. V. Bommarcom je somaševalo 21 duhovnikov, slovenskih in italijanskih ter iz koprške škofije. Posebno ganljivo je bilo, ko so se otroci poslavljali od svojega ljubljeneega kateta. Poleg nadškofa so se mu zahvalili še msgr. Oskar Simčič v imenu slovenskih duhovnikov in predstavniki s Plešivega, pri odprtem grobu na goriškem pokopališču pa Marija Ferletič v imenu SSK in pevci z žalostinko.

ALBERT MIKLAVEC

SPOMINI

*Minil je čas,
ko sem na pašnikih igral
brezskrbno na jesenovo piščal
in razodeval vsem svoj jaz.*

*Minil je čas,
ko so mi peli bujni bori
molitev jutranjo ko tisočeri zbori
in veter se igral je s kodri mojih las.*

*Minil je čas:
poznal sem vsako ped zemlje,
saj v njej sem zrasel ko pšenični klas,
za vsako ped bi krvavelo mi srce.*

*Na tisti čas
že dolgo mislim noč in dan
in videti sem te željan,
moj Kras!*

Dekan Viktor Kos

Njegova osebnost

Vatikan mu je sicer podelil častni naslov monsignorja, toda za nas duhovnike in še bolj za ljudi je ostal dekan Kos, oz. komenski dekan. Takšen bo ostal v spominu tudi sedaj, ko se je pridružil svojim Komencem, ki so odšli pred njim, in bolnikom, ki jim je v šempetrski bolnišnici 16 let delil poslednjo tolažbo svetih zakramentov in tudi svojega prijateljskega obiska ter prijazne besede. Zakaj dekan Viktor Kos je bil predvsem *človek*. Dr. Alojz Vetrih je ob slovesu dejal: »Odlikovala ga je njegova človečnost in preprostost.« V njegovi »Kroniki« sem našel zapisano: »Kaj je za človeka važno? Najprej to, da je res človeški, nato da je kristjan in potem vse drugo.«

Za dekana Kosa to niso bile besede za druge, temveč se je tega najprej sam držal. Bil je človeški. To so poudarili vsi govorniki ob njegovem pogrebu, tako v Šempetru kot v Komnu. To moremo izpričati tudi mi vsi, ki smo bili njegovi kaplani. In teh se nas je nabralo v njegovih 35 letih dekanovanja v Komnu kar precej, najdalj časa Srečko Šuligoj.

Ko so leta 1946 Angloamerikanci začeli obnavljati požgani Komen, so številni domačini prišli do svojih hiš, toda dekan Kos je dal prednost ljudem in ni zahteval, naj obnovijo tudi župnišče; s kaplanom sta stanovala v obnovljeni hišici, vzeti v najem in imela komaj vsak svojo spalnico brez vseh ugodnosti. To je bil stil življenja pok. dekana Kosa: biti zadovoljen z vsem in popolnoma zaupati v božjo pomoč. Ko je stal z drugimi Komenci na zbirnem kraju, predno so jih odpeljali v Nemčijo, je na ukaz nemškega komandanta moral ljudem spregovoriti nekaj vzpodbudnih besed; spregovoril je in zaključil: »Naše edino upanje v tem položaju

Dekan Viktor Kos

je ljubi Bog in Marija in božja pomoč. On naj nam vsem pomaga, da bi spoznali in delali, kar je prav.«

Tudi ko je stopil v pokoj, je bilo njegovo stanovanje v Šempetru preprosto, kakor je sam bil preprost.

Šole

Tega dobrega in preprostega duhovnika je dala Tolminska. Zapisano je, da je bil rojen v Podmelcu leta 1899, toda njegova rojstna hiša je bila v grapi visoko pod Gradico, dve uri daleč od cerkve. Do njih ni peljala nobena pot in še danes ne pelje. Le po stezi si mogel do njihove domačije. Napredek je bil, ko so napeljali žičnico v dolino do ceste, da so lahko odvažali najtežje blago. Danes je Kosova domačija prazna, do nedavna so pa tam stoletja živeli in kmetovali predniki Viktorja Kosa in učakali visoko starost. Tudi Viktor jo je — 88 let.

Iz doma v baški grapi je mali Viktor odšel v šole v Gorico in živel pri neki družini na Kornu, kot je pripovedoval. Obiskoval je gimnazijo s tiho željo staršev, da bi postal »gospod«. Toda prišla je prva svetovna vojna in maja 1915 so zaprli vse šole v Gorici. Mladi dijak je moral nadaljevati gimnazijo drugje, pa je ni dokončal. Cesar je začel klicati k vojakom tudi 18-letne fante. Tako je Viktor Kos zapel: »Pobič sem star komaj osemnajst let,

a cesar me hoče k vojakom imet.« Vendar je bilo tudi vojne konec, Viktor Kos je dokončal gimnazijo in se vpisal v goriško bogoslovje. Posvetil ga je nadškof F. B. Sedej 1. julija 1923. Pozneje je čakal številne mašniške jubileje: srebrno, zlato in biserno mašo, bližal se je diamantni, toda prej ga je pobrala starostna oslabeledost v sredo 22. julija 1987 pod večer. V življenju ni bil nikomur v napoto, v smrti tudi ne, saj je ugasnil kot dogorevajoča sveča.

Kaplan in župnik

Med gorami rojen je bil kar zadovoljen, ko je njegovo prvo kaplansko mesto bil Bovec (1923) in po dveh letih Log pod Mangartom (1925). To je bilo zanj, ki je kot sv. Frančišek Asiški ljubil naravo, ptičke, cvetke in vse, kar je božjega. Vsako pomlad se je veselil: »Slišal sem kosa, videl zvončke in hijacinte na gmajni... Kako lep je ta božji svet!«

Toda nadškof Sedej je imel zanj novo službo in sicer službo Materi božji na Sv. Višarjah. Kanalska dolina je bi-

la po prvi svetovni vojni dolgo časa pod upravo goriškega nadškofa, zato je ta skrbel za tamkajšnje župnije. Takrat je bil v Žabnicah g. Anton Češornja, ki je pa imel težave s fašisti, kot omenja g. Mario Gariup. Nadškof Sedej ga je prestavil in na njegovo mesto poslal Viktorja Kosa iz Loga pod Mangartom (1927). V tistih letih so obnavljali cerkev na Sv. Višarjah in novi župnik je imel še to skrb poleg župnije. Ker je poznal vse tri jezike in ker je bil srčno dober, je vsem postregel. Sedanji župnik v Žabnicah p. Božidar se je ob pogrebu v Šempetru poslovil od pok. dekana Kosa v imenu Žabničanov in dejal, da se starejši še danes z veseljem spominjajo nekdanjega župnika Kosa.

Dekan v Komnu

Pet let je ostal v Žabnicah, ko so nastale težave v Komnu. Dekana Nemca so fašistične oblasti preganjale, mu dale piti ricinovo olje in tudi zaprli so ga. To mu je zlomilo zdravje, da je umrl. Koga poslati na tako kočljivo mesto? Že onemogli nadškof Sedej se

Moški zbor »Mirko Filej« na slavnostnem koncertu v Katoliškem domu v Gorici 1987

je obrnil na žabniškega župnika Kosa. Ta je bil vedno pripravljen vršiti božjo voljo, zato je imenovanje sprejel, čeprav ni niti dobro vedel, kje je Komen, kot je kasneje pripovedoval. Po petih letih dela in skrbi v Žabnicah je poleti 1932 prišel za župnika in dekana v Komen, ki mu pravijo kraški Dunaj. Bil je najmlajši dekan v škofiji, star 33 let. Vendar so ga duhovniki lepo sprejeli in živeli z njim v najlepši slogi vsa leta njegovega dekanovanja in teh se je nabralo kar 35.

V Komnu je marsikaj doživel, lepega in tudi grdega. Z oblastmi je še kar dobro izhajal in tudi z ljudmi. Toda prišla je druga svetovna vojna in z njo hude preizkušnje. Svoja doživetja v teh letih je opisal v »Kroniki«, ki je sedaj še v rokopisu, a bi zaslužila, da se natisne. V Kroniki opisuje tudi, kako so februarja 1946 esesovci in fašisti izpraznili Komen, ljudi odpeljali v internacijo ter vas požgali. Tudi sam je skupaj s kaplanom Mirkom Renerjem prostovoljno odšel z ljudmi v Nemčijo in jim bil tam v veliko moralno in tudi materialno pomoč, kot piše v Kroniki.

Po vojni se je vrnil iz internacije in seveda šel v Komen med svoje ljudi. Našel je vas požgano, toda ostale so družnice, ki jih ima Komen pet. Tudi Komen sam so začeli obnavljati in počasi je rastlo novo pastoralno in materialno življenje. Po priključitvi je seveda dekan Kos ostal v Komnu na svojem mestu. Vendar mu nova oblast ni bila naklonjena kot tolikim drugim duhovnikom v tistih letih divjega stalinizma. Zato se je zgodilo, da je tudi komenski dekan moral za dva meseca v zapor. Eni pravijo, da zato, ker je nekoga otroka javno pokrižal, drugi pa da zato, ker je protestiral zaradi plesišča, ki so ga postavili blizu cerkve. On sam ni hotel o tem nikoli govoriti, kot da tega dogodka v njegovem življenju ni bilo.

Tolažnik bolnikov

Leta tečejo, tudi za dekana Kosa so tekla. Škof Jenko je želel, da bi se v Komnu obnovilo župnišče. Toda Viktor

Kos ni bil gradbenik hiš, temveč gradbenik duš. Poleg tega so novi časi zahtevali v vodstvu dekanije mlajše moči. Zavoľjo tega se je dekan Kos umaknil v pokoj, na njegovo mesto pa je prišel Franc Krapež, ki je res zgradil novo župnišče in s pomočjo kaplanov še vedno vodi dušno pastirstvo komenske fаре, ki so ji med tem dodelili v oskrbo še več drugih župnij. Brez avtomobila bi dela ne zmogli, dekan Kos je pa vozil le bicikel.

Viktor Kos je bil vesel, da se je rešil težke odgovornosti, škof Jenko pa mu je odkazal novo družnopastirsko skrb in sicer ga je poveril za kurata v šempetrski bolnišnici. Ni imel uradne funkcije, dejansko pa so ga v bolnišnici vsi sprejemali, tako zdravstveno kot upravno osebje in je tudi tukaj živel z vsemi v dobrih odnosih, posebno še z bolniki. Trikrat na teden je obiskoval bolnike in ni tega nikoli opustil. Če si mu rekel: »Gremo pohajat,« je vedno pogledal na koledarček: »Nemore, je dan obiskov.« Tudi župniku g. Dušanu Bratini je rad pomagal v cerkvi. Ob pogrebu smo slišali: »Vsako jutro ob 6. uri je bil v cerkvi in molil; ob 7. uri je maševal; vedno je bil pripravljen za spovedovanje.«

Njegov pogreb

Nič čudnega, če se je ob pogrebu takšnega duhovnika zbralo v Šempetru in v Komnu nad sto sobratov in če sta vodila somaševanje škof Jenko v Šempetru in škof Piriš v Kopru ter se vsak od njiju poslovila in se pokojnemu zahvalila v imenu škofije. Verno ljudstvo je napolnilo cerkev v Šempetru in v Komnu, da sta obe bili premajhni, pevci pa so v obeh krajih z lepim petjem v cerkvi, v Komnu pa še na pokopališču počastili pokojnega dekana.

K večnemu počitku so msgr. Viktorja Kosa položili na komenskem pokopališču sredi prelepega kraškega gozda. Vstajenja čaka sredi svojih nekdanjih vernikov, ki jih je toliko položil k večnemu počitku doma in tudi v Nemčiji (50).

Štefan Tonkli - duhovnik in pesnik

Bili smo v nižjih razredih škofijske gimnazije v goriškem Malem semenišču. Zgodilo se je, da smo dobili v roke dijaško revijo »Mentor«. V njej smo zasledili pesem, ki se začne: »Eloi, Eloi, lama sabaktani, kliče močnega...« Pesem je napisal Venceslav Sejavec in v njej tožil zaradi gorja, ki je zadelo primorske Slovence. Kmalu smo zvedeli, kdo je Venceslav Sejavec, namreč Štefan Tonkli, primorski študent in bogoslovec. To je bilo moje prvo srečanje z njim.

Mislil, da je bilo naslednje šolsko leto, ko je Štefan Tonkli prišel v Malo semenišče za prefekta: pesnika sem spoznal kot človeka. Kot duhovnika sem ga spoznal nekoliko kasneje, ko je bil za župnika v Brestovici na Krasu.

Neke počitnice smo se študentje iz goriške okolice zbrali pri njem v župnišču, kot je takrat bilo v navadi med počitnicami. Prišel je tudi Ivan Rejec iz bližnjega Opatjega sela in Viktor Kos iz Komna. Vsak izmed njih je imel besedo za nas dijake, župnik Tonkli pa še kos kruha in kozarec vina.

Tako sem spoznal Štefana Tonklija kot pesnika, človeka in duhovnika. Zanimali: teden pred smrtjo, pa še kot onemoglega starčka. V bolniški sobi je ždel v ležalniku: »Štefan, kako je s tabo?« Nekaj je zamomljal. »Te kaj boli?« »Ne,« je bil kratek. »Pridi, greva malo po hodniku, da se sprehodiš.« S težavo se je dvignil, podrsal po sobi do okna na hodniku. »Glej tam Sabotin, pa Sv. gora, samo cerkev in zvonik se vidita. In tam Oslavje in Soča.«

A ni reagiral, ni reagiral pesnik, ki je komaj dve leti prej izdal Pesmi in v njih pesem, ki se začne: »Ne morem se nagledati vas Brda, ki se popljuje v zeleno morja... Čuvajka Soča vedno si še sinja in skrbno čuva svoje vinograde...« Skleroza ga je načel-

Štefan Tonkli

la in teden kasneje, v nedeljo 9. avgusta 1987, »Poslednji je zamrl glas, / pozemski je utihnil čas, / dozorel večnosti je klas« (Darovanje).

Pesnika in duhovnika Štefana Tonklija nam je dal Breginjski kot, to je tista deželica, stisnjena med gorskim grebenom Stolom in goro Mijo, kjer izvira Nadiža; v Breginju se je namreč rodil 15. decembra 1908.

Ko mu je bilo devet let, je izbruhnila prva svetovna vojna in Breginj so že prvi dan zasedli Italijani, ljudje pa so morali v begunstvo. Tonklijevi v Sicilijo na hrib Erice nad mestom Trapani. Vrnili so se domov leta 1916 in našli domove bolj ali manj izropane. Toda življenje gre naprej in se nikoli ne ustavi. Čeprav so bili v družini še drugi otroci, so se starši odločili in Štefana poslali v Ljubljano študirat, ker je bil slabega zdravja. Dopržil je klasično gimnazijo z maturo. Klasični jeziki so bili njegova ljubezen. Ob smrti je zapustil nič koliko latinskih in grških slovnice ter slovarjev teh, pa tudi drugih jezikov.

Po maturi je stopil v goriško bogoslovje in nadškof Sedej ga je posvetil

30. maja 1931. Kaj je Štefana nagnilo, da je šel v bogoslovje in je potem postal duhovnik? Če smem sklepati iz njegovega poznejšega dela in pesnikovanja, je gotovo bil močan nagib, če ne odločilen, ravno njegova ljubezen do naroda. Videl ga je teptanega, zaničevanega, brez osnovnih človeških pravic; videl je tudi, da mu bo kot duhovnik lahko še najbolj služil. O tej ljubezni priča ves njegov pesniški opus, vse njegove pesniške zbirke, ki jih je štirinajst. Ne gre za Iskrice domorodne Simona Gregorčiča, vendar za sličen odnos do slovenskega naroda in njegove usode na Primorskem.

Štefan Tonkli je že zgodaj začel pesniti in pisati, saj je sam pravil, da je že v gimnazijskih letih prekipevala v njem pesniška žilica. S pesmimi pa tudi s kratko prozo je sodeloval v listih Jutranja zarja, Plamen, Naš čolnič in Mentor. Pred vojno in pred odhodom v Argentino je izdal dve pesniški zbirki (Pesmi, 1934) in Bežni oblaki, (1948) pod psevdonimom Venceslav Sejavec. V Argentini je izdal pesniško zbirko Neurejeni venec (1950); po povratku v Gorico pa še enajst samostojnih pesniških zbirk: Kaj si bolečina (1969), Na križpotjih cest stojim (1976), Prigodne (1927-1979), Argentinsko-slovenski odmevi (1978), Bodi črka srčna kri (1979), Nekje studenec žubori (1980), Samotno drevo (1980), Grmada kres (1981), Ob 50-letnici smrti msgr. F. B. Sedeja (1981), Pesmi (1984), Soneti (1985).

V svoji skromnosti je pesniške zbirke izdajal v samozaložbi. Rad je uporabljal številne psevdonime. V študentskem mesečniku Mentorju se je oglašal s pesniškim imenom Gašper Nevhta ali Miha Vihar, v Argentini kot Slavko Srebrnič, nato še kot Boleslav, Sfinks, YL Knots, Niko Kotnik, najraje pa Venceslav Sejavec, ker so njegovi domačiji pravili Pri Sejavcu.

Toda svoje narodne zavesti ni pričal samo v pesmih, temveč kot duhovnik tudi v življenju, tako v Brestovici kot na Grahovem. Kot župnik v Brestovici je dobil v upravo tudi Jamlje,

kjer je njegov prednik iz Doberdoba Jože Bressan že vpeljal v cerkev italijanščino. Župnik Bressan je bil Furlan, a je dovolj dobro obvladal slovenščino, vendar je tudi v Doberdobo že vpeljal v cerkev italijanščino. Ko je Štefan Tonkli začasno prevzel upravo Jamelj je že takoj prvo nedeljo uvedel branje evangelija in pridigo v slovenščini. Tudi petje med mašo je bilo znova slovensko. V Jamljah je bil deset mesecev, nato je odšel na Grahovo v Baški grapi. Zelo hitro je prišel v spor s fašističnimi veljaki. Kvestor v Gorici ga je nahrulil, da je znan protiitalijanski in protifašistični duhovnik.

Na Grahovem je ostal med zadnjo vojno in po njej do leta 1946. Če se s fašistično oblastjo kot Slovenec ni strinjal zaradi njene protislovenske politike, se z novo partijsko oblastjo ni strinjal kot duhovnik.

Prišel je v Gorico. Nadškof Margotti mu je zaupal pouk v Malem semenišču za slovenske dijake, ki so se tisto in naslednje leto vpisali v zavod. Toda septembra 1947 so načrtali novo državno mejo in slovenskih dijakov v Malem semenišču ni bilo več. Zato se je leta 1948 odločil za Argentino. Tu je deloval 15 let najprej kot kaplan na neki španski župniji v Buenos Airesu, nato pa kot kurat v bolnišnici. Ko je leta 1961 ponovno obiskal Evropo, je spoznal, da so se razmere toliko spremenile, da bi se lahko vrnil. To je storil leta 1964 in kmalu dobil župnijo Mavhinje, kjer je ostal do upokojitve leta 1975.

Nastanil se je pri šolskih sestrah

SLAVKO SREBRNIC

TE LUČI

*Te luči me ne morejo razvneti,
ne potolažiti pomladni cveti,
nasičen nisem sveže zelenine
in ne omamljen od sinjine —
po cesti grem, da morda srečam Tebe
in Ti izpolniš moje žejne dneve.*

v Zavodu sv. Družine v Gorici in opravljal službo hišnega duhovnika, dokler je mogel. Sestre so ves čas skrbele zanj, tudi v zadnjih mesecih njegove onemoglosti.

Pogreb je bil v goriški stolnici v torek 11. avgusta; somaševanje kakih trideset duhovnikov je vodil škofov vikar msgr. Oskar Simčič, ker je bil g. nadškof odsoten. Med mašo se je dr. Simčič s toplimi besedami spomnil pokojnega Štefana kot duhovnika, člo-

veka in pesnika, na koru so peli združeni pevci pod vodstvom prof. Stanka Jericija, ki je tudi uglasbil nekaj Tonklijevih besedil.

Sedaj počiva na mestnem pokopališču v skupni grobnici goriških duhovnikov. Tam čaka vstajenja skupaj s pok. Mirkom Mazoro; bila sta sovaščana, oba duhovnika in pesnika, oba sta goreče ljubila svoje ljudstvo, a ne eden ne drugi ne počiva na domačem pokopališču.

M. T.

Bojanu Štihu v spomin

«A ko pride ura slovesa in smrti, že zdaj se obračam k milosti za pogum, bom prosil tolažnika, da mi lajša bolečino in odveže grehov, ki sem jih morebiti storil v dobri in naivni veri proti človeku in človeštvu. A kdo je na tem svetu brez greha živel, delal in se bojeval za svobodo?»

Bojan Štih

Zapis o Bojanu Štihu, ki je v 63. letu starosti umrl v Ljubljani 14. oktobra 1986, naj bo v spomin človeka, ki je bil, in po svojih delih še je, eden vogelnih kamnov slovenstva.

Bil je zavzet in prizadet opazovalec sodobne slovenske usode, o kateri je zvesto in zavzeto razmišljal ter izražal svoja mnenja v esejih, člankih, knjigah in predavanjih. Svoja prepričanja pa je skušal uveljaviti tudi na področjih, kjer je bil javno angažiran oziroma zaposlen. Pomembno je delo, ki ga je opravil kot ravnatelj Drame v Ljubljani in v Celju, bil je predsednik zveznega Sveta za film, umetniški vodja Triglav filma in ravnatelj podjetja Viba film. Vedno je hotel biti zvest vrednotam, ki so ga postavljale na stran zvestobe resnici in samemu sebi. Med temeljnimi vrednotami pa je zanj imela posebno mesto narodna samozavest.

Predvsem je Štiha označevala temeljna osnovna drža neodvisnega razumnika, ki je v »Faustovih improvizacijah

Margueriti« zapisal: »Ne dopuščam, da bi kdorkoli s svojimi sodbami upravljal (manipuliral) z menoj in z mojimi življenjskimi dolžnostmi, s tem izražam svojo voljo, da tudi jaz sam ne želim v imenu te ali one ideje upravljati z ljudmi, ki so zunaj mene, ob meni in z menoj« (str. 69).

Dolga bolezen ga ni strla. Obratno njegova misel in beseda sta se še bolj izkristalizirali in ko se je zadnja leta oglašal v javnosti, je vsakogar pritegnil, da je premišljal o problemih, ki se jih je lotil. Bil je v nekem smislu »vest«; oglašal se je, ko ga je tak ali drugačen problem ranil in prizadel.

Njegova zvestoba slovenstvu je imela trdne osnove v zgodovini. Večkrat je namreč rekel in zapisal, da ima zgodovinska zavest odločilno vlogo v obstoj in rasti slehernega naroda. Po svoji formalni izobrazbi je bil Bojan Štih namreč zgodovinar, a tudi v tem je imel svoje mnenje. V knjigi »To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen«

in podnaslovom »Listi iz dnevnika 1977/1983« je zapisal, ko je govoril o Levstiku, »... O zgodovini je mogoče misliti in le z umetniškimi dejanji razkrivati njeno bistvo in bit. Zgodovina ni propagandno dejanje. Še manj pa post festum politično dejanje. Zgodovina je usoda, na katero nimamo nobenega vpliva, čeprav si domišljamo, da teče po naših navodilih« (str. 212).

Zavedal se je namreč, da je minljivost končna usoda vsega živega. In da »... vse nekega dne izgine, premine, preneha. Le človekovo delo ostane.« Tako je zapisal v spomin svojemu »profesorju, vzgojitelju in prijatelju« Urošu Kraigherju.

In kot nekakšen slovenski Koholet je zapisal v že omenjenih »Listih iz dnevnika 1977/1983«, v eseju z naslovom »Poskus o čakanju« (str. 124), da: »Življenje je čakanje v vasi Čekanje na smrt. Na konec. Na vesoljsko tišino, v kateri ni ne politike ne zločina in ne upanja.

In še to se mi je razkrilo: ne le čakanje v vasi Čekanje, marveč sleherno in vsako čakanje, ki se zgodi na ravni pomembnih in usodnih človeških in človekovih zadev ima vsekakor v sebi jasno in nedvoumno politično razsežnost. Pravzaprav antipolitično razsežnost. V tej razsežnosti je namreč podan razviden dokaz o človekovem tragičnem in nerazrešljivem sporu in navzkrižju z zgodovino, z oblastjo in z ideologijo oziroma rečeno v množini, z zgodovinami, z oblastmi, in z ideologijami. Človekovi spori in navzkrižja s silami, družbenimi kajpak, ki so visoko nad posameznikom, se vedno končajo s človekovo smrtjo in s porazom.«

Človek je torej v jedru Štihove misli, Človek in Slovenec. Človek, ki je trdno vezan na zgodovinsko, kulturno in politično dediščino v zavesti, da k narodovemu značaju spada tudi način življenja, človekovo delo in vse, kar razumemo pod tem pojmom. Človek, ki s svojo občutljivostjo, s svojim značajem, oblikuje tudi pokrajino. Kulturo človeka oziroma stopnjo kulture nekega naroda pa oblikujejo tudi »morala,

Bojan Štih (Božidar Jakac 24.4.1944)

intimni in verski svet človeka«. Koliko iskrene bridkosti zasledimo ob branju odlomkov, v katerih opozarja na razkroj vrednot slovenskega človeka, ki izgublja čut za resnične vrednote in vedno bolj hlepi po materialnih dobrinah. »Zdaj je silvestrska noč. Noč veselja, v kateri skozi vinske hlape ogledujejo tisoči in desetisoči Slovencev in Slovenk minule gospodarske (ne)uspehe. Noč popivanja in oholega razmetavanja z inflacijo pridobljenega denarja. Noč žretja in bruhanja. Noč, ki bi je bil vesel Kaligulov nori cesarski Rim.« Tako piše Štih v enem »Treh večerov« (str. 91) v že navedenih dnevniških listih iz let 1977/1983.

V svojih razmišljanjih o kulturi, narodu in veri je dejal, da nas resnična kultura vodi k upanju, verovanju in svobodi, k človečnosti in strpnosti; narodovega zdravja brez kulture ni; kultura je edina moč, ki vzdržuje in ohranja pri življenju slovenski narod in njegovo duhovno posebnost, kultura je način življenja, tudi zaščita pokrajine, morala, intimni duhovni in verski svet

človeka. Krščanska izročila zgodovine je treba spoštovati... slovenska identiteta temelji v krščanstvu.

Ali niso to besede, ki vabijo k razmišljanju? Ali niso to besede, ki vabijo k življenju, k prenovi človeka? Štih nas s svojim zgledom vabi prav v to, človeka in Slovenca v vredno dimenzijo biti. »Resnično živeti,« piše Margueriti (str. 107), »pomeni veliko znati in vedeti, mnogo pričakovati, srčno upati in hrabro se bojevati.«

Bojanu Štihu res ni manjkalo poguma, v ilegali kot mlademu komunistu ubežniku iz Gonarsa, partizanu, človeku v središču življenja, ki ni bil pripravljen uporabljati »obešalnika za hrbtenice« iz veže gradu Miramara, v katerem živi »Veliki mag in prvi alkimist Carniole«. Avtor »knjige, ki noče biti requiem« je nosil v sebi veliko moč: ljubezen. Ljubezen, ki mu je v strahu za prihodnost slovenske dežele, narekovala besede poštene kritičnosti in resnicoljubnosti, a obenem odprtosti do drugače mislečega. Njegov odnos do življenja, do naroda, do problemov, ki jih je srečaval, do umetnosti, ki jo je skušal ovrednotiti, do vsega, kar je doživel, je bil ustvarjal in že zato tudi osebni, zvest svojemu prepričanju globoke humanosti. Verz rajnega pesnika Marka Pavčka »To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen«, ki si ga je

bil izbral za naslov svoje knjige, nam jasno kaže vodnjak, iz katerega je Štih črpal, ko se je razdajal za narod. To je »ljubezni vodnjak«.

Bojan Štih je oktobra 1986 dočakal. Utihtil je glas, umirila se je roka, ki je držala pero, ostajajo in so živi njegovi članki, njegove knjige, bogastvo njegovih misli, ostajata širina in odprtost, ki bi vsem morala biti za zgled.

Naj se zato tudi poslovimo od Bojana Štiha, ki mirno počiva na pokopališču notranjskih Blok, kamor so ga pokopali po lastni izbiri brez posebnih javnih slovesov, zasebno, spravljenega z Bogom in s cerkvenim obredom v krogu najožjih sorodnikov. Poslovimo pa se z njegovimi besedami, ki jih je napisal v članku, katerega je bil objavil maja leta 1970 v Naših razgledih in govori »o samozavesti«. Tako pravi v tem članku: »Poslovimo se od cmerave vere v Novega človeka, prenehamo z erotičnim odnosom do lepote slovenske besede (jeziki narodov in ljudstev niso ne lepi ne grdi) in pozabimo na romantično idilo slovenstva. Ustvarjalna pot samozavesti vodi v sodobno slovensko družbo znanja in znanosti, tehnološkega in civilizacijskega razvoja, kulture duha in dela, enakopravnosti in moči, sodelovanja z narodi in svetom. Le tako lahko kljubujemo razkroju, nasilju in hlapčevstvu.«

MARKO VUK

In memoriam Negovan Nemec

(23. aprila 1947 - 26. avgusta 1987)

Konec avgusta 1987 je javnost na Goriškem, in to na obeh straneh meje, prav tako v širšem kulturnem prostoru, pretresla vest, da je v Kliničnem centru v Ljubljani za posledicami težkih telesnih poškodb umrl akademski kipar iz Bilj Negovan Nemec, star komaj štirideset let. Prezgodaj se je tako

zaključila življenjska pot plodovitega umetnika, a kljub nenadni prekinitvi lahko zatrdimo, da je v svojem kratkem življenju ustvaril opus, ki je postal trajna sestavina slovenske kulture.

Njegova umetniška nadarjenost se je izkazala že v osnovni šoli v Mirnu, kjer je poučeval likovni pouk pokojni

slikar Silvester Komel, in prav pod njegovim vplivom se je vpisal na Šolo za oblikovanje v Ljubljani. Kasneje je bil sprejet na tamkajšnjo Akademijo za likovno umetnost in diplomiral pri prof. Slavku Tihcu. Negovan Nemec je opozoril nase že v času študija, saj je leta 1968 prejel študentsko Prešernovo nagrado za kiparstvo. Naslednje leto je izdelal spomenik slovensko-hrvaškega prijateljstva v kraju Blaževci ob Kolpi, v letih 1969-1970 pa se je udeležil študentskega kiparskega simpozija v Štanjelu. Že takrat je postalo jasno, da imamo med nami kiparja, ki obvlada monumentalne razsežnosti, zato je bilo naravno, da je pomemben del svoje ustvarjalnosti posvetil prav spomeniškim nalogam.

Negovan Nemec

Sočasno je v tišini ateljeja nastajalo kiparstvo manjših dimenzij, s katerim je utiral nova pota, ta dognanja pa je nato uporabljal pri velikih javnih naročilih. Ustvarjal je v lesu, železu, glini in kamnu, a se v svojem umetniškem naziranju ni več zadovoljeval z golo pripovednostjo, marveč je svoje kiparsko videnje izražal v simbolični govorici. Podobno je pojmoval tudi ustvarjanje spomenikov narodnoosvobodilnega boja, v katerih je šel korak dalje od tradicije socialističnega realizma, do tedaj prevladujoče v našem prostoru, in jim je skušal dati sodobnejši likovni izraz; nazorna ilustracija tega prehoda je spomenik padlim na Gradišču nad Prvačino iz leta 1971. Sredi sedemdesetih let je sledil ciklus Jelder, nato Destrukcij, po letu 1980 pa je nastala serija manjših kipov iz belega carrarskega marmorja, ki pomenijo svojevrstno kiparsko prepesnitev spoznanja o neuničljivosti večno presnavljajoče se narave.

Zelo plodno je bilo Nemčevo sodelovanje s Klubom starih goriških študentov, za katerega je izdelal vrsto doprskih kipov za alejo slavnih mož v Novi Gorici, med njimi Lojzeta Bratuža, Josipa Vilfana, Ivana Trinko, Andreja Budala in Engelberta Besednjaka.

Se po smrti pa so v Novi Gorici, septembra 1987, odkrili njegovo zadnjo stvaritev, spomenik skladatelju Radu Simonitiju. Nemčeva dela najdemo tudi v zamejstvu, tako v Podgori, kjer je leta 1975 skupaj z arhitektom Jožetom Cejem zasnoval spomenik padlim, leta 1979 so v Čedadu postavili njegov kip Ivana Trinko, 1982 v Sovodnjah skulpturo Petra Butkoviča-Domna in 1983 v Ruپی kip Ivana Preglja. Po kiparjevi zamisli naj bi tudi izdelali spomenik padlim v Štandrežu, a je kasneje bil uresničen po drugačnem načrtu.

Sporočilo kiparstva Negovana Nemca se giblje med tesnobo, strahom in upanjem, v delih spomeniškega značaja opeva dejanje posameznikov in množic, najiskrenejši pa je v tistih stvaritvah, kjer se popolnoma predaja lepoti mehkih linij in volumnov in se skratka raduje nad čudežem življenja. Res, nenavaden je trenutek, ko pred nami ugasne življenje umetnika, saj se njegov opus v hipu spremeni v za vedno zaključeno celoto, od dozorelosti umetnikovih prejšnjih iskanj pa je odvisno, v kolikšni meri bo ta opus postal izvirni sestavni del naše kulture. Za Negovana Nemca lahko zatrdimo, da je svoje življenjsko in umetniško poslanstvo opravil v polnosti.

Spomenik in priča

Pozno popoldanske ure vse bolj temnije kraške gmajne s podolgovatimi sencami že obledelih in porumelih dreves. Rdeče rujni preliv grmičev in večerno sonce trosita zadnji opojni lesk dneva po kamnitih kraških tleh. Tržaški kras, odet v jesen, se pripravlja na nočni sen. Zvezda večernica, tam nad morjem, je prižgala lučko v večer. Lahen korak plahe gozdne živali v šelestečem listju beži od človekovega nemira. Mir in skrivnost večera vse bolj lega na valovito kraško pokrajino. Grič za gričem hiti k morju, kjer zadnji sončni žarki umivajo kraški jesenski obraz v tem škrlatno zibajočem se morju.

Tej čudoviti pesmi belega kamna, bornega zelenja in dalji morskih valov, bi nekaj manjako, če se ne bi zlila tja proti Repentaborskemu griču. Tam je v stoletjih z burjo in človeško roko izklesala enkratni zgodovinski spomenik.

Cerkev Vnebovzete

Hitro se dvigne kraška planota iznad morja. Tam, kjer kamen in zelenje ponovno vzvalovita proti nebu, stoji na enem izmed gričev cerkev posvečena Mariji Vnebovzeti. V podnožju se raztezajo vasi Col in Poklon, z druge strani Dol, Voglje in Vrhovlje. Bolj oddaljena je vas Repen, še dlje so Fernetiči. Državna meja je razdelila župnijo na dva dela. Rana se le počasi celi.

Cerkev stoji vzdignjena nad vasmí, sama na vrhu griča. Družbo ji delata le župnišče in soseska hiša. Vse je zgrajeno na živi skali in obdano z mogočnim zidovjem. Nekdaj so se v zavetje teh zidov zatekali ljudje pred turškimi vpadi. Danes prihajajo pod plašč Matere božje s svojimi težavami in bolečinami. Za kraškega človeka in tržaško okolico je Repentabor svet kraj, h katerega romajo posebej za 15. avgust.

Čudovit je razgled z Repentabra. Na

jugu hiti pogled čez kraško planoto in se zgubi v istrskih hribih. Na zahodu se blešči Jadransko morje in v oči se zariše podoba severnega tržaškega zaliva z ustjem Soče, gradeškimi lagunami in Barbano. Nad furlansko nižino se v daljavi blestijo v prvem snegu Dolomiti. Na severu zapira pogled kamniti masiv Čavna in vzhodneje Nanosa. Ob lepem vremenu pa te pozdravijo tudi vršaci Julijcev s Triglavom na čelu.

Zgodovinska priča

Okoli Repentabra še dandanes vidiš razvaline, ki govoré o burni zgodovini. Nad tisoč let je vpletenih v ruševine in zidove zgradb. Pri malem vходу je vsekana letnica 911. Proti vzhodu še vedno kljubujejo času zadnji ostanki obrambnega stolpa. Poleg njega je na živi skali postavljena kamnita hiša. Ko stopiš čez glavni vhod se ti pogled razdvoji in nemočen lebdi med divjo steno na levi, in gotskim portalom preteklosti pred teboj. Sloki dimnik, zarisán v nebo je kot čuvar nad skromnim dvoriščem. Nad njim kraljuje mogočen zvonik, ki stoletja zvablja iz zvonov pesem ob veselih in žalostnih trenutkih. Obnovljen je bil leta 1802. Cerkev se na polovici zvonika spusti v osrednji del in preteklost 17. stoletja. Še malo naprej apsida pod gotskimi oboki varuje skrivnosti srednjega veka z letnico 1312. Tudi župnišče nosi del preteklosti. Nad enim izmed portalov je zapisano leto 1555.

Samostojna kaplanija je bila na Repentabru že stoletja. Nekateri zapisi segajo v sam začetek 16. stol. Župnija je bila ustanovljena leta 1857.

Vse strehe so prekríte s kamnitimi skrlami. Kamnite strehe, nekoč podoba vseh kraških vasi, so danes prava redkost. S svojo težo kljubujejo sunkom burje in ostrim vremenskim pogojem.

Cerkev
Marije Vnebovzete
na Repentabru

Zemlje je na Krasu malo. Borna je in se sramežljivo skriva med ogradami. Kamenja je na pretek. Kamen in človek sta postala kot dva prijatelja. S kladivom in skrpelom je iz njega stoletja klesal vsakdanji kruh. Zdaj je tudi to zgodovina.

Sedanja prenova

Nekdanja revščina je ostala le v spominu starejših ljudi. Hiše so nove ali prenovljene in so kot biseri posejani po kraških vaseh.

V to novo resničnost raste tudi življenje župnije zadnjih deset let. Pomladni veter se je ponovno naselil med stoletne zidove pod vodstvom g. župnika Toneta Bedenčiča.

Razpadajoči Tabor je potreboval korenite prenove. Po njej sta vzdihovala tako pokojni g. Wester kakor g. Žele. Nič manj pomembno pa je bilo delo med ljudmi, med katerimi je bilo potrebno ponovno utrditi zavest in ponos pripadnosti župnijski skupnosti, rastoči na bogati preteklosti.

Začetki so bili skromni. Prvi stik z ljudmi je nastal preko otrok, ki so se pripravljali na zakramente. Vendar to ni bilo dovolj. Otroke je bilo treba povezati v neke stalnejše skupine. Prva taka oblika je bila skavtizem. Že leta

1977 sta Nevja Žerjal in David Zlobec prevzela skupino otrok in jo vpeljala v skavtski svet. Kmalu za njima je pok. Marijan Ciani prevzel skupino nekoliko starejših fantov in ustanovil skupino izvidnikov. Naslednja leta so njihovo delo nadaljevali Kazimir Majovski, Katja Zlobec in Teo Kralj.

Leta 1977 se je izoblikovala na župnikovo pobudo skupina fantov in dveh deklet v ansambel Mladost. Istočasno s to skupino je deloval tudi dekliški tercet. Obe skupini sta nekaj let uspešno delovali. Nekaj časa je deloval tudi dekliški zbor in imel nekaj nastopov. Potem je zmanjkalo moči. Nekatere članice tega zbora so se priključile ženam, ki so pod vodstvom organistke gospe Milene redno prepevale ob nedeljah pri službi božji.

Delo z mladimi je povežalo mnoge starše. Skupaj z otroki so se vsako leto podali z voditelji in župnikom tudi na razne družinske izlete. Tako so prehodili Nanos, Čaven, Snežnik, Slavnik, Slivnico, Blegoš celo dvakrat, Ratitovec, Porezen, Kriško Goro in še in še. Pod večer so obiskali kakšno vaško cerkvico in tam skupaj ob oltarju obhajali spomin smrti in vstajenja Jezusa Kristusa.

Po letu 1981 je župnija doživela ne-

kaj temeljnih premikov. Župnijske stavbe in cerkev so šle svojemu razpadu naproti. Župnik je tedaj podvzel široko akcijo preko vseh javnih občil, tako slovenskih kot italijanskih. Javnost je postala vse bolj občutljiva za ta problem. Začela se je zavedati, da Repentabor ni le stvar župnije, temveč cele zamejske skupnosti. Župnija je tako prevzela skrb za prenovo vseh župnijskih zgradb. Pobudi so se odzvali nekateri denarni zavodi: Hranilnica in posojilnica na Opčinah, Tržaška kreditna banka, še posebej pa Kraška gorska skupnost. Skavti so organizirali nabirko po župnijah in tudi darovi so začeli prihajati od vsepovsod. Glavno breme je nosila župnija. Poleg darov so se nekateri prostovoljno oblikovali v delavno skupnost, ki se je čez dve leti prelevila v gospodarski svet in sedaj vključuje nad 15 mož.

Obnovo župnišča je prevzelo podjetje Cergol pod vodstvom Pavleta Miliča in inž. Adolfa Močnika. Svoje delo je po dveh letih uspešno končalo s pokritjem strehe s kamnitimi skrlami. To drago delo je denarno podprl denarni zavod Cassa di Risparmio iz Trsta.

Leta 1984 je tudi Spomeniško varstvo postavilo ogrodje okoli cerkve. Za-

čelo se je tako največje delo — postavitve nove strehe na cerkvi. Zavaljo premajhnega denarnega nakazila je bilo opuščeno popravilo strehe nad zakristijo. S tem delom se je v jeseni 1987 ponovno spoprijela župnija in pred Božičem končala obnovo vseh prostorov.

Še en dogodek bo odmeval v zavesti tukajšnjih župljanov. Ob 40-letnici smrti priljubljenega župnika Emila Westra je župnija blagoslovila in po njem poimenovala svoj prenovljeni župnijski dom. Ob domu je bila vsajena tudi spominska lipa. V letu 1987 je Repentabor postal bogatejši za kamnito tlakovan vhod. Delo so izvedli domačini s prostovoljnim delom pod vodstvom gospodarskega sveta.

Kulturna in prosvetna dejavnost

Leti 1981 in 1982 sta pomembni še zavaljo premika v kulturnem življenju župnije, predvsem na pevskem področju. Tržaški radio je zaprosil prenos božične polnočnice iz repentaborske cerkve. Potrebno je bilo strniti vse razpoložljive moči. Začele so se redne vaje tako za žene, ki so že redno pele v cerkvi, kakor za otroke. Žene so pridobile nekaj novih pevk in ustanovile ženski zbor Repentabor. Prvič so nastopile

Skupina delavcev-prostovoljcev pri obnovi tlaka pri vhodu v repentaborsko cerkev

Nastop
mladinskega zbora
Zvonček
v Parizu

na reviji Marijinih pesmi v cerkvi sv. Anastazija. Od tedaj je ženski zbor redno nastopal na reviji cerkvenih zborov, večkrat na reviji Primorska poje, na raznih župnijskih prireditvah in gostovanjih. Poleg pevskega delovanja je zbor postal tudi gibalno župnijskega življenja in raznih drugih pobud.

Tudi otroci so naslednje leto nadaljevali z vajami. Jeseni 1982, na prvo nedeljo v adventu, je bil sestanek staršev otrok. Na tem sestanku je bil uradno ustanovljen otroški zbor »Zvonček«. Ime so izbrali otroci sami. Ustanovljen je bil tudi odbor, ki je vsa leta z delom in pobudami podpiral delovanje zbora. Kakor ženski zbor je tudi otroški zbor prevzel g. Tone Bedenčič.

Že spomladi 1983 je OPZ Zvonček prvič nastopil na reviji Pesem mladih v Kulturnem domu v Trstu, enkrat je nastopil tudi v Gorici na Mali Cecilijanki. Poleg tega je nastopal na vseh domačih prireditvah. Večkrat je nastopil tudi po drugih krajih na Tržaškem in v Sloveniji. Zadnje čase je letno delovanje zaključil z gostovanji pri naših rojakih po Evropi. Z gostovanjem na Dunaju, Nici in Parizu so otroci našim rojakom nudili košček slovenskega sveta, v zameno pa spoznali kulturno dediščino Evrope.

Vsako leto je otroški zbor, ki je med

tem časom že prerasel v mladinskega, imel 8 do 10-dnevne delavne počitnice po raznih krajih Slovenije. Dopoldan je bil posvečen pevski dejavnosti, popoldan pa počitniškemu vzdušju. Teh tečajev je bilo do sedaj pet.

Istočasno kot otroški zbor je iz nekaterih njegovih članov nastal instrumentalni ansambel, ki ima trenutno pet članov. Že od vsega začetka jih vodi Franko Guštin. Ansambel se posveča predvsem narodno zabavni glasbi. Na nastopih pa spremlja tudi mladinski zbor. Njegovi nastopi in gostovanja sovpadajo s tovrstnimi podvigi mladinskega zbora Zvonček.

Otroški zbor je z leti doraščal in postal mladinski. Mnogi starši so želeli, da bi peli tudi njihovi mlajši otroci. Zato je v okviru zbora Zvonček nastal še otroški, ki vključuje otroke do vključno petega razreda osnovne šole. Z višjimi razredi prestopijo v mladinskega. Zbor že od vsega začetka vodi Loredana Guštin. Letos je obhajal 3. obletnico in nastopal na domačih prireditvah in na reviji Pesem mladih.

Sem spada še opis strežnikov in ostalih sodelavcev v bogoslužju. Strežniki s svojo navzočnostjo in sodelovanjem bogatijo verske obrede. Ko odrastejo stopijo v skupino bralcev in sodelavcev. Ob svojem duhovnem vodju

pa še vsako leto prežive po nekaj dni v gorskem svetu, kjer si oblikujejo duha in telo v lepoti in naporih.

Sklep

Župnija je živo telo. Življenje pa se odraža tudi navzven. Župnijska skupnost živi sredi sveta in je povezana s skrivnostjo Kristusovega odrešenja. Zato je prav, da vsaka župnijska skupnost na temelju svoje duhovne zakladnice bogati tudi zunanji svet z ustvarjalnostjo na vseh področjih. Okolje mora čutiti blagodejni vpliv notranjega

izkustva svetega v poedincu in skupnosti. V nasprotnem primeru je župnijska skupnost kot arhivski posnetek.

Zapis o delovanju repentabske župnije je bežen odgovor na zunanji svet. Vse to delovanje dokazuje, da župnija v sebi še nosi življenjske soko. To pa še ni dokaz o zadostni zavedi in pripadnosti Kristusovi odrešenjski skupnosti. Ta raste iz globin človekove odločitve za dobro in ob spoznanju božje ljubezni. To delo pa se kuje na drugem področju. Napor in zunanje delo sta le ogledalo volje in veselja pripadnosti tej skupnosti.

J. Z.

Mladinski pevski zbor v Štandrežu

Na Božič 1986 je cerkveni mladinski pevski zbor iz Štandreža obhajal 30-letnico svojega delovanja. Prvič je namreč nastopil v domači cerkvi prav na božični praznik leta 1956 in od tedaj

neprekinjeno goji cerkveno in prosvetno petje. Mladinski zbor je nastal na pobudo tedanjega župnijskega upravitelja Hilarija Cotiča, ki je pripravo in vodstvo zbora poveril organistinji

Mladinski pevski zbor iz Štandreža ob 30-letnici

Elviri Chiabai. Ta je z veseljem sprejela to nalogo in jo požrtvovalno nadaljuje vse do danes.

Mladinski zbor stalno vadi v župnijskem domu in skrbi vsako nedeljo in praznik za bogoslužno petje pri prvi župnijski maši. Obenem nastopa tako s cerkvenimi kot s prosvetnimi pesmi ob raznih priložnostih in na različnih krajih: v domači vasi, v župnijski dvorani in na prostem ob prireditvah, nato v Gorici na Cecilijanki in božičnici ter drugod. Mladinski zbor predstavlja zanesljivo podlago za ohranitev slovenske pesmi in tradicije v naši vasi.

L. P.

Prosvetno življenje in delo v Mačkoljah

Lani nismo ničesar poročali na tem mestu, zato se nam zdi umestno, da letos zapišemo vsaj bistveno o delovanju na prosvetno kulturnem področju v naši vasi v obdobjih 1985-86 in 1986-87. Gre ga kulturno prosvetno življenje in delo PD Mačkolje, ki vključuje v svoje vrste mešani pevski zbor, dramsko skupino in otroški zbor; v tesnem sodelovanju živi tudi dekliški zbor Slovenski šopek.

Nekatere prireditve v vasi in drugod se vršijo zato kot skupne dejavnosti. Tako so vse zgoraj omenjene skupine (in zraven še župnijska glasbeno šola) nastopile na »Primorskih dnevih« v Šmihelu v Podjuni na Koroškem (13. okt. 1985). Prav tako sta bili ob sodelovanju vseh skupin Prešernovi proslavi (26. jan. 1986 in 8. febr. 1987). Nujna je tesna povezanost med skupinami ob organizaciji in izvedbi vsakoletnega Praznika češenj konec maja.

PD Mačkolje organizira v vsaki sezoni približno deset prireditev, ki so povečini v domači režiji in izvedbi. Na nekatere prireditve vabimo v goste prijateljske skupine ali posameznike od drugod. Tu velja omeniti dramsko skupino društva F. B. Sedej iz Števerjana, ki je na skromnem odru naše srenjske hiše odigrala Finžgarjevo »Verigo« (26. febr. 1987). Gostili pa smo tudi dramsko skupino slov. društva iz Železne Kaple v okviru Koroških dnevov na Tržaškem (12. okt. 1986). Med posamezniki, ki so doprinesli velik delež k določenim prireditvam, velja omeniti urednika Ognjišča g. Fr. Boleta in njegovega sodelavca g. S. Čuka (26. jan. 1986) ter dr. Tomaža Simčiča, avtorja knjige »Jakob Ukmar« (8. febr. 1987).

PD Mačkolje se vseskozi zanima za

Praznik češenj
v Mačkoljah;
otroški zbor vodi
Darja Smotlak

ohranjanje starih običajev in navad, zato je v tem dvoletnem obdobju pripravilo dve etnografski prireditvi: predstavitev domače narodne noše in razstavo krponov (3. nov. 1985) ter razstavo izdelkov babic in prababic (15. nov. 1986). Obe prireditvi sta bili vsestransko zanimivi in uspešni. Velja poudariti, da se v tovrstno etnografsko dejavnost vključuje še skupina žena-pevk, ki zbirajo in vadijo stare ljudske pesmi in so jih zapele na obeh prireditvah. Prav tako spada v ohranjanje nekdanjih običajev postavljanje mlajev za majenco, kar delajo fantje, člani PD Mačkolje, in kresovanje, kar veseli mlade in tudi starejše, ki ob takih prizorih obujejo spomine na mlade dni. V ta okvir spada tudi vsakoletno obhajanje »tepežnice« (28. dec.), ki sloni pretežno na otroškem zboru Slovenski šopek.

Dve jubilejni prireditvi v tem obdobju sta bili: 15-letnica otroškega zbora (17. nov. 1985) in slavlje Cveta Marca za njegovo desetletno delo pri zboru PD Mačkolje (9. marca 1986).

V organizaciji društvenega dramskega odseka so otroci odigrali o Božiču 1986 enkrat na domačem odru in enkrat v gosteh v Marijinem domu v ul. Risorta 3 v Trstu spevoigro »Naše žive jaslice«, žene pa za 25. Praznik če-

šenj (31. maja 1987) igro folklorne vsebine v dveh slikah »Črješnje n' prudej«. Odsek je poskrbel tudi, da je nastopila mladina z recitacijami na raznih prireditvah.

Vse tri pevske skupine z nastopi pestrijo prireditve na domačem odru. Nastopajo na revijah — otroci na reviji Pesem mladih, mešani in dekliški zbor pa na revijah ZCPZ in Primorska poje —, a tudi v gosteh. Otroci so kot gostje peli v Nabrežini (2. febr. 1986), na kresovanju v Štramarju (23. jun. 1986) in na Pastirčkovem dnevu v Gorici (11. maja 1986).

V tem obdobju sta bili tudi dve pomembni spremembi. Večletni društveni predsednik Zorko Gorjan je odložil breme na rame novega predsednika Branka Slavca (14. dec. 1985). Mešani zbor se je pa poslovil od dolgoletnega in požrtvovalnega pevovodja Cveta Marca in začel jeseni 1986 vaditi pod vodstvom mladega učitelja Ignacija Duha.

Nazadnje velja izreči priznanje dekliškemu zboru Slovenski šopek za vsestransko sodelovanje s PD Mačkolje. Dekleta se radi zbirajo k pevskim vajam in z veseljem nastopajo. Tako so imele v tem obdobju štirinajst nastopov. Pri božičnih koncertih ZCPZ (jan. 1987) je sodelovalo osem naših deklet, med katerimi dve kot solistki.

Otroški zbor
»Slovenski šopek«
s starši in župnikom
v Padovi
8. septembra 1987

SZSO v letu 1986=87

Lansko delovno leto je med slovenskimi skavti v Italiji potekalo v duhu dokončne združitve dveh zamejskih pokrajinskih organizacij v eno samo deželno. 14. decembra 1986 je na prvem deželnem občnem zboru prišlo do formalnega sprejetja novih pravil in s tem do ustanovitve SZSO (Slovenske zamejske skavtske organizacije). Že deset let, točneje od 15. decembra 1976, so potekale priprave na to združitve. V tem obdobju sta se v obeh pokrajinah zblížali najprej moški in ženski veji, nato pa se je začela cela serija skupnih pobud med Trstom in Gorico. STS in SGS sta dobivali nov obraz, nov naziv organizacije SZSO in nov način dela si je že v tem prehodnem obdobju utrl pot, tako da je bilo delo posebne mešane tržaško-goriške komisije za pripravo novega statuta osnovano praktično le na uzakonitvi dejanskega stanja. Velika zasluga za vse opravljeno delo gre v prvi vrsti tej skupini, ki se je dve leti redno zbirala v Jamljah in katere duša je bil dolgoletni tajnik SZSO-TRST Ivo Jevnikar. To je bilo tudi njegovo zadnje dejanje v naši organizaciji, saj je bil zaradi številnih obveznosti pri svojem poklicu po petnajstih letih aktivnega delovanja v samem vodstvu prisiljen to mesto predati nasledniku. Prevzel ga je Marijan Kravos, ki ga je skupnost tržaških voditeljev izvolila na svojem občnem zboru 19. oktobra 1986.

NOVO VODSTVO SZSO

Novo, pravnomočno deželno vodstvo, ki ga sestavlja 7 predstavnikov iz vsake pokrajine (načelnik, načelnica, duhovni vodja, tajnik in 3 vejovodje), je na svojem prvem zasedanju izbralo predsednika SZSO. Soglasno je bil sprejet inž. Marjan Jevnikar iz Trsta, ki bo za dobo enega leta predstavljal organi-

zacijo v stikih z javnostjo. Mesto deželnega tajnika pa krije Aleš Lojk iz Gorice.

In vendar je vse to le ogrojdje. Bistvo skavtskega delovanja in življenja je pravzaprav treba iskati drugje: v tistih drobnih vsakodnevnih dejanjih slehernega pripadnika skavtskega gibanja, ki naj bi pričali o odgovornem in jasnem pogledu na svet, v tistih rednih tedenskih srečanjih-sestankih, med katerimi vedno znova potrdimo svojo zvestobo Bogu in domovini, bližnjemu in skavtskemu gibanju. Skratka, bistvo vsega našega delovanja je sestavljeno le iz drobcev, iz majhnih kock, ki naj bi polagoma gradile osebnost naših članov, iz drobnih semen, ki naj bi vzkli- la v njihovih srcih in obrodila bogate sadove ljubezni do sočloveka in narave. Prav tu pa gre vsa zahvala in pohvala vsem požrtvovalnim voditeljem, ki brez vsakega dobička (morda še kdo ne ve, da plačujejo članarino in vse ostale pristojbine v zvezi s tabori in drugimi dejavnostmi tudi vsi voditelji!), v duhu gesla roverjev in popotnic SLUŽITI!, skrbijo za pokončno rast mlajših bratov. Vse delo pravzaprav sloni na njihovih ramenih, brez njih bi organizacije ne bilo.

Ti voditelji imajo poleg rednih tedenskih sestankov še dolžnost sodelovanja in načrtovanja v okviru veje in stega, v katerih delujejo, tako da so dejansko kar precej zaposleni, včasih celo preobremenjeni.

Tudi lanske dejavnosti v okviru naše organizacije so bile številne in po vsebini raznolike. Zato je prav, da naštejemo vsaj glavne.

JURJEVANJE IN TABORI

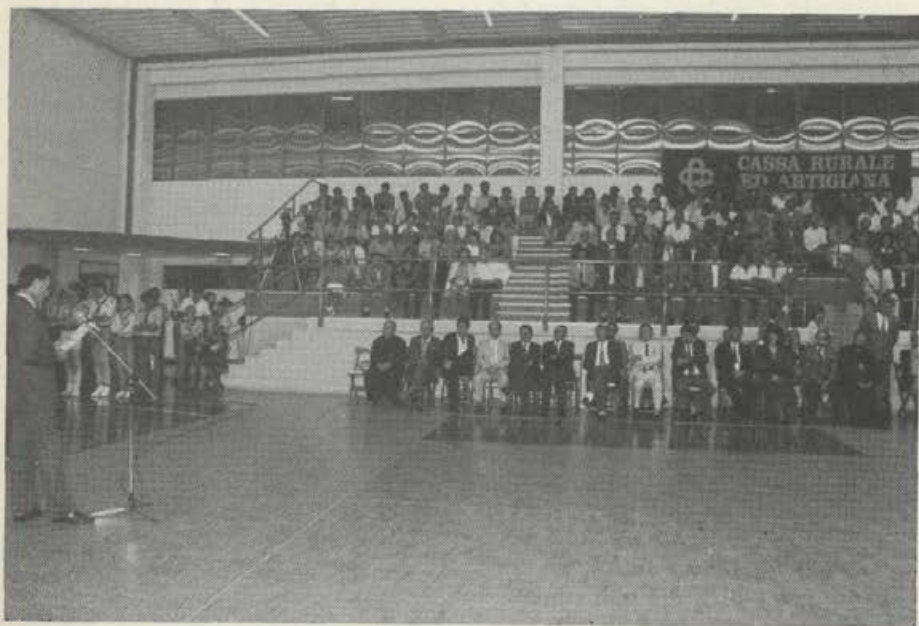
Na začetku bi rad omenil le nekaj številčnih premikov v raznih vejah. Na lanskem jurjevanju je k volčičem in

vevericam (VV) pristopilo 29 novih članov, medtem ko jih je prišlo v vejo izvidnikov in vodnic (IV) 38, 22 novincev roverjev in popotnic (RP) pa je prestopilo in postalo del klana. Skupno bi torej naša organizacija v tem trenutku štela nekaj nad 400 članov, čeprav ne moremo vseh imeti za aktivne.

Tudi letos sta bila v veji IV izvedena dva skavtska podviga. Prvi se je zaključil v marcu 1987 z veliko igro po mestnih ulicah in je bil na temo državljsanske vzgoje, drugi pa s pohodom po Krasu na temo orientacije v juniju. Oba sta dobro uspela, čeprav udeležba ni bila posebno številna. V okviru iste veje je treba omeniti še 7. skavtsko športno srečanje, ki je bilo v športnem središču 1. Maj v Trstu, in so se ga udeležili kot običajno še koroški in goriški skavti.

Tudi štirje poletni tabori so se kljub nekaterim organizacijskim težavam le uspešno zaključili. Slabo vreme je najbolj prizadelo tabor VV v Stranjah pri Kamniku, medtem ko sta se tabora IV v Cerovem logu in Žirovnici ter poto-

valni tabor v Kamniških Alpah in v zaselku Vir pri Nevljah iztekli brez večjih problemov. Skupno je bilo na taborih 203 članov, kar odgovarja približno 50 % vseh vpisanih. Ta podatek in pa na splošno precej nizka udeležba na številnih pobudah, ki jih je organizacija ponujala, je že simptomatičen in bi zahteval temeljitejšo obravnavo. Prav gotovo pa je pojav povezan z dejansko preobremenjenostjo ne le voditeljev, ampak tudi otrok samih, ki so v popoldanskih urah zaposleni z najrazličnejšimi dejavnostmi od športa do glasbe. Prav zato je bilo že v lanskem delovnem letu čutiti veliko potrebo po neki notranji prenovi organizacije, saj je po desetih letih hitrega številčnega porasta nujno potreben premor za premislek in za kakovostne izboljšave. Tako se je npr. veliko govorilo o vzgoji voditeljev, o pomoči tistim roverjem in popotnicam, ki začenjajo nelahko pot voditeljske službe. Prav v to smer je bilo izvedenih nekaj pobud predvsem v obliki vzgojnih srečanj-predavanj in sicer v okviru delovanja klana RP ali drugih vej.

Ob odprtju nove telovadnice ob Katoliškem domu v Gorici 25. septembra 1987 pozdravlja predsednik SZ Olympia dr. Jože Vrtovec

TEČAJI IN DUHOVNA RAST

Naj na prvem mestu omenim tečaj za voditelje VV, ki je bil 15. marca 1987 in pri katerem sta sodelovala Mirjam Bratina iz Dekanov pri Kopru in Francesco Colasuonno organizacije FSE (Federazione Scout d'Europa). Prva je govorila na temo Kako posredovati mlajšim versko vzgojo, drugi pa je na zgovoren način prikazal metodologijo dela z volčiči in vevericami s pomočjo igre. Tu je treba nato zabeležiti še dve srečanji klana: prvo na temo Nevarnosti v gorah, ki ga je vodil priznani slovenski alpinist Peter Podgornik, drugo pa pod naslovom Družbena vloga in pomen naše organizacije, ki ga je pripravila Vera Tuta-Ban.

Da je bil poudarek na vzgoji voditeljev res očiten, pričajo tudi štirje večeri, ki so bili posvečeni verski izobrazbi starejših članov. Razvite teme BOG, ČLOVEK, KRISTUS in CERKEV so bile smiselno povezane med seboj. Posredovali pa so jih štirje mladi duhovniki iz Slovenije in s Koroškega: Jože Tomažič, Pep Marketz, Primož Krečič in Milan Knep. Zadevajoč se, da za primerno vzgojo mlajših voditeljev še ni v zadostni meri poskrbljeno, stopamo tako v novo delovno leto polni načrtov in idej.

A povrnimo se k ostalim običajnim srečanjem. Za duhovno rast svojih članov je tudi letos organizacija pripravila duhovne obnove za vse starostne stopnje in sicer eno v adventnem, drugo pa v postnem času. Poleg tega je pripravila običajni križev pot na Repentabru na veliki petek. Skupina starejših se je nato udeležila tudi bedenja tržaške verne mladine ob svetovnem dnevu mladih pri Sv. Justu.

Seveda pa je v delovanju nujno potrebna tudi sprostitev in zdrava družabnost. Že običajnim pustovanjem vseh treh vej in smučarskemu izletu se je letos pridružila nova pobuda, ki naj bi bolj zblížala tržaške in goriške voditelje: to je izlet v Julijce. Iz doline Lepene smo se podali do Krnskega jezera. Načrtujejo pa se nova podobna

srečanja, katerih se bodo udeležili tudi bratje Korošci in ki bodo imela kot cilj medsebojno spoznavanje, predvsem pa premagovanje določenih predsodkov med pokrajinami, ki žal, še vedno obstajajo in včasih kalijo medsebojne odnose.

SKAVTSKO GLASILO

Tu se moram za nekaj trenutkov pomuditi pri našem glasilu »Jambor«, ki je v minulem letu praznoval 16-letnico obstoja. Izšlo je 7 števil, od katerih je ena dvojna. Glavni urednik je Mitja Petaros, odgovorni pa Marko Tavčar. Največja inovacija je bila letos tehnične narave. Za tipkanje originalov in za grafično opremo se je uredništvo posluževalo računalnika, kar je gotovo prineslo nekaj svežine zunanji opremi našega lista.

Veliko novost za organizacijo so predstavljale tudi skavtske oddaje, ki jih je za Radio Opčine od januarja do junija pripravljala Mitja Ozbič. V njih je s sodelovanjem nekaterih voditeljev prikazal naše delovanje, našo zgodovino in načrte za bodočnost.

JOŽE ALEKSIJ MARKUŽA

3. VIDENJE

*Množica
brez števila,
moj rod,
pela je pesem
zmagoslavja.*

*Na ovenčanem čelu
jim blestel
je venec
s skrivnostnim imenom
štirih rek.*

*In slišal sem
povelje angela:
pojdi in povej,
da praznik je blizu.
Praznik vstajenja.*

MEDNARODNA RAZSEŽNOST

Sedaj pa bi rad prešel na področje stikov naše organizacije z zunanjim svetom. Prav v zadnjih letih sta se naša prisotnost v raznih odborih in sodelovanje z drugimi organizacijami znatno povečali. Tako imamo npr. tri člane v škofijskem pastoralnem svetu, enega v škofijski komisiji za mladinsko pastoralo, eden je poverjen za stike z nekaterimi taborniškimi odredi v Sloveniji. Naj le mimogrede omenim, da se Zveza tabornikov Slovenije v zadnjih časih kar precej zanima za skavtizem in navezuje stike celo z osrednjim uradom v Ženevi. Eden rezultatov pa je, da se bo skupina njihovih članov lahko udeležila letošnjega svetovnega skavtskega Jamboreeja v Avstraliji.

Krepijo se pa tudi stiki z italijanskimi skavtskimi organizacijami, ki delujejo v Trstu. Z vodstvi AGESCI, FSE, CNGEI, AMIS in ASSORAIDER smo se večkrat srečali in poleg obravnave nekaterih skupnih problemov, kot so npr. stroge omejitve pri prižiganju ognjev na kraški planoti ali rešitev mednarodnega skavtskega zavetišča na Božjem polju, ki je v oskrbi organizacije AMIS, smo skupaj pripravili dve mogočni pobudi: že običajno božično mašo pri Sv. Mariji Veliki v Trstu, pri

kateri sta v dveh jezikih somaševala don Giannini in naš duhovni vodja g. Tone Bedenčič in ki se je udeležilo okrog 600 tržaških skavtov in skavtinj. Druga pobuda pa je stekla v okviru praznovanja Dneva spomina, ki ga vsi skavti po svetu praznujejo 21. februarja, datum rojstva Baden Powella, ustanovitelja skavtizma. Šlo je za skavtski pohod z baklami po ulicah tržaškega mesta od Sv. Justa do trga Unità, kjer smo se po obredni Pesmi slovesa razšli.

Rad bi še poudaril, da si naša organizacija želi stikov tudi na mednarodni ravni. Tako se je npr. skupina šestih roverjev v minulem letu udeležila tabora pod pokroviteljstvom mednarodne organizacije GES v Belgiji, eden pa je bil celo v pripravljalnem odboru tabora JAMBORETTE v Berlinu, kjer se je seznanil z različnimi predstavniki mednarodnega skavtizma, s posebnim ozirom na nekatere manjšinske organizacije.

To in še marsikaj bi lahko povlekel iz koša pobud, pri katerih smo sodelovali ali bili neposredno soudeleženi. Prav je, da tu omenim našo prisotnost na Taizejskem srečanju v Ljubljani, na vsakoletnem srečanju slovenske mladine v Stični ter sodelovanje pri molitvi

Blagoslov vozil
pred cerkvijo
v Mačkoljah
30. avgusta 1987

za duhovne poklice, pri Marijanskem shodu na Opčinah, pri Hvaležnici pri Sv. Justu, pri proslavi bazoviških žrtev itd. Začenjamo torej novo delovno leto, zavedajoč se važnosti in odgovornosti našega dela. Prav zato se obeta precej intenzivno leto v smislu iskanja

najustreznejše poti za vzgojo in izobraževanje naših voditeljev, saj bi pretiran poudarek na razne dejavnosti lahko kaj kmalu prešel v goli aktivizem, v delo zaradi dela samega, s čimer bi se lahko popolnoma zabrisal pravi smisel naše dejavnosti.

M. K.

Prosvetna dejavnost na Goriškem v sezoni 1986-87

Kulturna sezona je v Gorici potekala v znamenju dveh velikih obletnic: 80-letnice smrti Simona Gregorčiča in 50-letnice smrti Lojzeta Bratuža. Zveza slovenske katoliške prosvete (ZSKP) je obe skrbno pripravila in tako pripomogla, da sta bili ob široko zasnovanih kulturnih programih. Gregorčičeva proslava je pomenila tudi plodno sodelovanje z ZSKD in je bila v goriškem Avditoriju 26. oktobra 1986. Imela je deželni okvir in je predstavljala eno izmed osrednjih Gregorčičevih prireditvev v celotnem slovenskem prostoru. Zbori L. Bratuž, Hrast in M. Filej so za to priložnost naštudirali Sattnerjevo kantato Jeftejeva prisege. Izvajali so jo z orkestrom pod vodstvom prof. Hilarija Lavrenčiča. Kantato so še ponovili v goriški stolnici.

Ob 50. obletnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža je ZSKP izdala spominsko publikacijo z naslovom »Čisti žrtvi svetla spomina«. Ponatisu že obstoječe knjižice je bila dodana še bibliografija in neobjavljeni dokumenti iz fašističnih časov.

Da bi bila slika o delu goriških Slovencev v drugi polovici prejšnjega stoletja in v prvih 30 letih sedanjega še bolj popolna, je ZSKP izrabila priložnost, da je povabila predavatelje, ki so bili na rimskem simpoziju o nadškofu F. B. Sedeju, da so svoja predavanja ponovili tudi v Gorici. Med njimi sta bili tudi Goričanki prof. Lojzka Bratuž in prof. Mirka Brajnik.

Sodelovanje s Krščansko kulturno zvezo (KKZ) s Koroške in Slovensko prosveto (SP) iz Trsta je že več let zelo plodno. Utrdilo se je tudi sodelovanje s Kanalsko dolino in društvom Studenti iz Benečije. Vsakoletna skupna pobuda Kulturnih dnevo izmenično na Koroškem oz. v Benečiji, Kanalski dolini in Primorskem skuša tkati trdne vezi enotnega slovenskega kulturnega prostora. V letu 1986 so bili Korošci naši gostje.

Prireditve, kateri posveča ZSKP veliko pozornost, je pevska revija Cecilijanka; leta 1986 je bila posvečena skladatelju M. Tomcu in pesniku S. Gregorčiču. Na tej reviji sodelujejo stalno kot gostje zbori ZKSD, KKZ s Koroške, ZKO iz Slovenije, zbor iz Benečije, Kanalske doline in zbor včlanjen v USCI (it. dežel. združenja).

Če smo po eni strani priča v zadnjih letih hudim nacionalističnim izpadom proti Slovincem v goriškem mestu, pa po drugi ugotavljamo, da posvečajo nekateri italijanski krogi veliko več pozornosti Slovincem. Tako nastopajo na raznih pevskih revijah tudi slovenski zbori, združenje USCI predlaga vstop v njihovo organizacijo tudi naših zborov, v goriškem Avditoriju in v centru Fogar so večkrat predavanja o slovenskih osebnostih.

ZSKP posveča veliko pozornosti Slovincem, ki živijo po svetu in se veseli kulturnih izmenjav. Tako je 20. maja 1987 gostoval v Katoliškem domu oktet Zvon iz Fairfielda (ZDA).

Še ena prireditev je bila v organizaciji ZSKP in sicer srečanje s pesnikom Aleksijem Pregarcem na slovenski kulturni praznik.

ZSKP je aprila 1987 prejela nagrado iz Črnetovega sklada za svojo skoro 30-letno dejavnost.

Glasbena šola

Zaključni nastop gojencev glasbene šole je bil 11. junija 1987 v Katoliškem domu. Šola lepo raste in se razvija. Sekcije so v Gorici, Štandrežu, Doberdolu, Števerjanu, Jamljah in Krminu. Gojencev je bilo 116. Nekateri so dosegli lepe uspehe. Prvič so letos nekateri gojenci polagali izpite in z dobrim uspehom opravili izpit iz teoretičnih predmetov na konservatoriju Tartini v Trstu. Pričakujemo, da bo iz tega jedra, ki nastaja, naša skupnost pridobila nekaj strokovno izobraženih ljudi. Šola se je letos uveljavila tudi izven goriškega prostora z nastopom gojenca Mirana Devetaka na tekmovanju mladih glasbenikov SR Slovenije v Titovem Velenju, kjer je v svoji kategoriji zasedel drugo mesto. Čuti se potreba, da bi bila v to dejavnost vložena večja skrb s strani posameznih

društev in da bi sekcije delovale v večji povezavi.

PD Hrast - Doberdob

Mešani zbor Hrast s svojim dirigentom prof. Hilarijem Lavrenčičem vrši važno poslanstvo na glasbenem področju. Mlade moči z glasbeno izobrazbo so omogočile, da zbor dosega zavirljive uspehe. V oktobru 1986 je sodeloval pri Jeftejevi prisegi, nastopil je na Cecilijanki, na reviji Primorska poje v Trziču, pel je na Palkišču ob 10. obletnici postavitve spomenika padlim v NOB iz Dola, organiziral je pevski večer skupaj z alpinci iz Ronk, nastopil je s celovečernim koncertom v Prato di Pordenone. Poleti je organiziral za svoje člane študijske dneve v Žabnicah. Ob tej priložnosti sta imela v Rablju koncert Hilarij Lavrenčič in Martin Srebrnič.

Društvo Hrast je priredilo Praznik pomladi. Letos se je odvijal 20. in 26. aprila. Prvi dan je bil slikarski ex tempore za otroke, nastop folklorne skupine France Marolt iz Ljubljane in ansambla Oktavija Brajka iz Izole. 26. aprila sta igrala godba na pihala iz Fagagne in ansambel Taims z Opčin. Svoja slikarska dela pa je razstavljal Amerigo Visintin iz Ronk.

Najmlajši člani baletne skupine, ki jo vodi prof. Nataša Sirk na Prazniku špargljev v Štandrežu

»Mala pravljica o miru« je bil naslov Miklavževega večera, pri katerem so sodelovali otroci s petjem in baletom. Za to delo so prejeli nagrado na natečaju Mladi oder, ki ga razpisuje ta ZSKP iz Gorice in SP iz Trsta.

Otroci so še peli na Mali Cecilijanki in za RTV Ljubljana, ki je program oddajala 24. marca 1987. Društvo Hrast je v sodelovanju z društvom Jezero pripravilo večer filma, na katerem so predvajali otroško TV nadaljevanko Zlata ribica, ki jo je zrežiral domačin Dario Frandolič.

Pevski zbor Rupa-Peč

Zbor si je uredil v Rupi na prostoru pod cerkvijo montažno hišo, ki služi za društvene potrebe. Uporabili so jo ob prvomajskem prazniku 1987. Požrtvovalni pevci so uredili tudi nov oder na prostem in pred njim cementno ploščo.

Sezono je zbor začel s tem, da je imel v gosteh amatersko skupino iz Sel na Koroškem, ki je predstavila otroško igro »Sovica Oka«. Prireditev je spadala v okvir Koroških dnevov. Moški zbor je nastopil pred spomenikom padlih, mešani zbor pa je pel na Cecilijanki, na reviji Primorska poje, na reviji Sovodenjska poje in na praznovanju ob 40-letnici tovarne obutve Alpina iz Žirov v sklopu pobratenja občin Sovodnje ob Soči-Škofja Loka. Mladinski zbor je nastopil na Mali Cecilijanki in na Božičnici.

Zbor Rupa-Peč je za pevce priredil tudi izlet na sneg in tridnevni izlet v Toskano in Umbrijo. Za ljubitelje kulturnih večerov je priredil srečanje na temo »Z nahrbtnikom po Nepal in Indiji« (predaval dr. Brane Pavlin). 25., 26. aprila in 1. maja je zbor priredil Praznik frtalje. Na programu so bili godba na pihala iz Žirov pri Škofji Loki, nastop zbora Rupa-Peč, mladinskega zbora iz Sovodnj, moškega zbora iz Štmavra, mešanega iz Milj, govor Marije Ferletič, veseloigra »Narodni poslanec« v izvedbi PD Štandrež. Za zabavo so igrali ansambli Prijatelji, Taims in Gama.

Največje uspehe žanje gotovo dramska skupina, ki vsako leto naštudira komedijo, s katero nastopa na domačem odru, na Tržaškem, Koroškem in v Sloveniji. V letu 1987 je naštudirala komedijo Branislava Nušića »Narodni poslanec« v režiji Emila Aberška. Premiera je bila 11. jan. 1987 v Štandrežu. Delo so ponovili v Gorici v Katoliškem domu, v Ricmanjih, v Sovodnjah, v Grgarju, v Rupi, v Štanjelu na prireditvi »Grajske noči«, v Romjanu. Dne 30. maja 1987 je ta skupina prejela na jubilejnem srečanju amaterskih dramskih skupin Slovenije v T. Velenju Linhartovo listino. Priznanje so igralci PD Štandrež prejeli tudi na natečaju Mladi oder v Trstu. Dramska skupina je uprizorila tudi delo iz pretekle sezone in sicer Feydeaujevo »Barillonovo poroko« v Romjanu, v Podnanosu, v Biljah in v Kanalu. Z odlomkom Povšetove vedre igre »Milionarji v oblakih« so trije člani sodelovali na javni radijski oddaji v Kult. domu v Novi Gorici.

Nekaj posebnega je v Štandrežu tudi baletna šola, ki jo vodi prof. Nataša Sirk. Skupina je nastopila na Prazniku

MARTINA LEGISA

MRTVE PRIČE

Po skritih stezah

za vasjo

iščem

sledove spominov.

Bilo je sončnega

dne,

zdaj pa je svet

pogreznjen

v sivino.

Trte, pijane

od sladkih sokov,

so mrki čuvaji.

In češnja,

kot oblak

nad zemljo,

se skeletno reži

v daljavi.

Prizor
iz Nušičeve komedije
Narodni poslanec,
ki jo je uprizoril
dramski odsek
PD Štandrež

špargljev, na Pastirčkovem dnevu, ob zaključku šolskega leta.

Mešani zbor je prejel na Cecilijanki 1986 priznanje, ki ga ZSKP podeljuje zborom ob 25. nastopu na tej reviji. Pel je pa poleg že na omenjeni Cecilijanki še na Božičnici, ki jo organizira goriška občina v Avditoriju in na božičnem koncertu v goriški stolnici, ki ga organizira ZCPZ, na reviji Primorska poje na Humu v Brdih. Zbor je organiziral izlet v Drežnico, v Kanalsko dolino in Rezijo.

Mladinski zbor stalno sodeluje na vseh prireditvah v vasi. Ob 30. obletnici neprekinjenega dela pevovodkinje Elvire Chiabai je imel zbor koncert pri božični maši.

Vsako leto prirejajo v Štandrežu Praznik špargljev. Tokrat je bil 30. in 31. maja ter 6. in 7. junija 1987. Na sporedu je bil ex tempore, nastop mladinskega zbora Štandrež, mešanega zbora Rupa-Peč, dramske skupine Štandrež z veseloigro »Zdrava pamet« in zabava z ansambloma Prijatelji in Harmony.

PD F. B. Sedej - Števerjan

Društvo F. B. Sedej je živahno v svojem delovanju. Mešani zbor, ki ga vodi Tomaž Tozon šteje 45 pevcev. Na Ce-

cilijanki je prejel priznanje za 25. nastop na tej reviji. Nastopil je še na večeru posvečenem nadškofu Sedeju, pel je pri polnočni maši v neposrednem prenosu za Radio Trst A, imel koncert nabožnih pesmi v Števerjanu.

Mladinski zbor stalno vadi pod vodstvom Anke Cernic in ob pomoči Karla Bolčine. Sodeloval je na prireditvah v domači vasi, na Mali Cecilijanki, pri Božičnici in na Pastirčkovem dnevu.

Ansambel Lojzeta Hledeta deluje že 18 let. Poleg nastopov ob raznih praznikih je bilo pomembno njegovo sodelovanje pri oddaji RTV Ljubljana na Silvestrov večer. Ansambel je nastopil v Selah na Koroškem, na reviji Primorska poje in sicer samo v pevski sestavi.

Društvo izdaja že 19. leto glasilo »Števerjanski vestnik«. Izide približno 7 števil in v 450 izvodih.

Največja prireditev v Števerjanu pa je Festival domače glasbe, ki je tudi edina tovrstna prireditev v zamejstvu. Nastopilo je 27 ansamblov. Prireditev je bila Pod borovci ob Sedejevem domu 4. in 5. julija 1987. Druga prireditev, ki je postala že priljubljena, zlasti med mladimi, je Briški praznik v maju.

Zopet je v Števerjanu zaživela dram-

ska skupina, ki je z režiserjem Frankom Zerjalom uprizorila Finžgarjevo dramo »Veriga«. Ponovitev je bila v Nabrežini, v Mačkoljah in v Katoliškem domu v Gorici.

PD Mirko Filej - Gorica

PD Mirko Filej je edino društvo, ki deluje v goriškem mestu v okviru ZSKP. Srečuje se večkrat s problemi, ki so vezani predvsem na vsklajevanje dela in na prireditve v Katoliškem domu. Veliko pozornosti polaga glasbeni vzgoji, predvsem glasbeni šoli na Placuti (vodi jo prof. Silvan Kerševan), in zboru Kekec (vodi prof. Franka Žgavec).

Društvo je priredilo božični koncert glasbene šole, koncert organista Dimitrija Rejca, zaključni koncert glasbene šole, koncert treh mladih pianistov, med katerimi je bil gojenec Miran Devetak.

Poleg tega je bila v okviru društva še predstavitev mohorjevih knjig, predstavitev knjige Jožka Pirca s predavanjem »Aleš Ušeničnik in njegova doba«. Društvo je imelo v gosteh tudi g. Vinka Zaletela s Koroške ob njegovi zlati maši.

Mešani zbor Lojze Bratuž

Zbor redno vadi pod vodstvom prof. Stanka Jericija. Ker so pevci iz mesta in okoliških vasi, mora zbor večkrat računati s preobremenjenostjo članov. To se je pokazalo ob zaključku sezone 1987, ko se je zbor moral odreči zaključnemu koncertu. Veliko truda je vložil v kantato Jeftejeva prisega, ki jo je izvedel skupaj z zboroma Hrast, M. Filej, solisti in orkestrom. Zbor je sodeloval na Cecilijanki, pri proslavi od 50-letnici smrti L. Bratuža v Podgori in na reviji Primorska poje v Trstu.

Moški zbor Mirko Filej

Zbor M. Filej je praznoval 20-letnico obstoja s samostojnim koncertom v Katoliškem domu v Gorici 17. maja 1987. Navdušenje poslušalcev je pokazalo, kako zelo priljubljen je ta zbor. Že od vsega začetka ga vodi Zdravko Klanjšček. Zbor je sodeloval pri kantati Jeftejeva prisega v Goriškem Avditoriju, pel v Kult. domu v Gorici ob 40-letnici Slov. gosp. združenja, v Vidmu na reviji, ki jo prireja it. pevsko združenje USCI, na Cecilijanki, na reviji goriških zborov na čast sv. Cecilije na Travniku, na Božičnici v goriškem

SKPD Sedej iz Steverjana s Finžgarjevo igro Veriga v gosteh v Nabrežini

Avditoriju. Sodeloval je tudi pri bogoslužju vzhodnega obreda v Doberdolu in na reviji Primorska poje v Šempasu.

Ljudski radio - Gorica

Slovenski odsek na radijski postaji Ljudski radio, ki ga vodi zadruga MEC-SO in katere člani in odborniki so tudi nekateri slovenski sodelavci, redno deluje že deveto leto. Oddaje so vsak delavnik od 20. do 22. ure. Sodelavcev je deset. Ob ponedeljkih je bila na vrsti oddaja »Mikrofon je poslušal za vas«, s posnetki z raznih kulturnih prireditvev; ob torkih je bila oddaja »Glasbeni kažipot«, lahka glasba za mlade; ob sredo »Samotni pastir«, oddaja s področja zgodovine, znanosti in družbenih vprašanj. Ob četrtek je bila oddaja »V živo je lepše« z neposrednimi telefonskimi pogovori, ugankami in nagradnimi igrami. Ta oddaja je pred kratkim dosegla številko 200. Ob pet-

kih je bil na sporedu športni kotiček, pravljica za najmlajše in zdravniški navesti.

V času, ki ostane na razpolago poleg omenjenih oddaj, je na sporedu priljubljena glasbena oddaja »Kratke želje na ultrakratkem valu«. Za tiste, ki ljubijo številke naj povem, da so sodelavci LR odgovorili v enem letu na 421 pisem in 5.509 telefonskih klicev.

* * *

Za kulturno in prosvetno delovanje v Gorici skrbi poleg omenjenih društev, ki delujejo v ZSKP še druga krovna organizacija in sicer ZSKD (Zveza slovenskih kulturnih društev), Kulturni dom, društvo Anton Gregorčič, društva, ki delujejo samostojno kot moški zbor Štmaver, ki je prisoten na skoraj vseh pevskih revijah in SMReKK (Slovenski mladinski rekreativni kulturni klub), ki je imel nekaj zanimivih pobud, ki so pritegnile pozornost mladine.

M. M.

Prosvetna dejavnost na Tržaškem v sezoni 1986 - 87

Pregled zajema obdobje od septembra 1986 do septembra 1987. V glavnem gre za delovanje, ki se odvija na sedežu Slovenske prosvete v Peterlinovi dvorani in ga pripravljajo društva in krožki, ki imajo tu svoj sedež. Iz tehničnih razlogov ta seznam ne zajema delovanja perifernih društev, ki ponekod razvijajo izredno živahno dejavnost in igrajo pomembno vlogo kot družabni in kulturni centri.

SLOVENSKA PROSVETA

Pregled začnemo z nekaterimi prireditvami, ki jih je sama ali z drugimi društvi pripravila neposredno SP. Tak je bil npr. koncert mezzosopranistke Bernarde Fink iz Argentine in pianistke Blaženke Arnič. Bernarda Fink je pela v Peterlinovi dvorani 29. novembra 1986. Svoj nastop pa je nato ponovila še v Celovcu in Ljubljani.

Kot gost SP je nastopil v Peterlinovi dvorani 9. maja 1987 oktet Zvon iz Fairfielda v ZDA. S tem nastopom je ta izseljenski ansambel začel turnejo, ki jo je nadaljeval na Goriškem, Koroškem in v Sloveniji.

Gledališka skupina od Sv. Ivana je pripravila 30. novembra 1986 v Marijinem domu na Brandežiji Gregorčičevo proslavo ob 80-letnici njegove smrti. Predstavo si je zamislil in jo z igralci ob sodelovanju domačega zbora pripravil režiser Adrijan Rustja. Nad to prireditvijo je SP prevzela pokroviteljstvo, saj je bila na Tržaškem edina proslava ob Gregorčičevem jubileju.

Končno naj še zabeležimo predavanje, ki ga je imel 10. septembra 1987 zdomski duhovnik Tone Zrnc. V Peterlinovi dvorani je ob diapozitivih predaval o kulturi Indijancev v Srednji Ameriki.

PREŠERNOVA PROSLAVA

V ponedeljek, 9. febr. 1987 so Društvo slovenskih izobražencev, revija Mladika in Slovenska prosveta priredili tradicionalno Prešernovo proslavo, na kateri je govoril pisatelj Boris Pahor. Pela je sopranistka Ljubica Bercè-Košuta ob spremljavi pianista Tomaža Simčiča. Na prireditvi so kot običajno razdelili nagrade 15. literarnega natečaja Mladike in 12. natečaja Mladi oder. O podelitvah poročamo v tem zapisu na naslednjih straneh.

KOROŠKI DNEVI

Od 11. do 19. oktobra 1986 so se na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji odvijali 2. Koroški dnevi na Primorskem, ki jih vsako drugo leto prirejajo KKZ iz Celovca, SP iz Trsta, ZSKP iz Gorice in krožek Studenci iz Benečije.

Spored Koroških dnevov je na Tržaškem predvideval sledeče točke: igral-ska skupina prosvetnega društva Zarja iz Železne kaple je gostovala v boljun-skem gledališču F. Prešeren z igro Vik-

otrja Frankla »Časovno vzporedje v Birkenwaldu«; v Marijinem domu pri Sv. Ivanu so se udeležili skupnega srečanja mladi člani Slovenskega kulturnega kluba, skavtov in koroške Dijaške zveze; v Peterlinovi dvorani je bilo 13. oktobra 1986 srečanje s pesnikom Gustavom Janušem. V istih prostorih so tudi priredili slikarsko razstavo njegovih del.

RAZSTAVE

V Peterlinovi dvorani so bile v pretekli sezoni sledeče razstave: od 11. do 19. okt. 1986 je razstavljal koroški pesnik in slikar Gustav Januš; od 10. do 29. nov. je razstavljala slikarka Claudia Raza; od 9. dec. 1986 do 10. jan. 1987 je razstavljala slovenska slikarka Ljuba Štolfa iz Milana. Prvi teden junija 1987 je odprl svojo razstavo grafik Edi Žerjal, ki je prireditvi dal naslov grafika in politika — šlo je za niz plakatov, ki jih je avtor izdelal za stranko SSk. V Peterlinovi dvorani je dve razstavi pripravil tudi mladinski SKK. Prva je

Skupna pesem na reviji Pesem mladih v Kulturnem domu v Trstu 1987 (fotomladika)

bila slikarska razstava ob Prešernovem dnevu (febr.), druga pa fotografska razstava ob prireditvah za 30-letnico kluba (jun.).

DRUŠTVO SLOV. IZOBRAŽENCEV

Sezona DSI je stekla v začetku oktobra s predavanjem dr. Milice Kacin-Wohinz iz Ljubljane o nadškofu Sedeju v luči uradnih italijanskih dokumentov (6.10.1986); naslednji ponedeljek je bil v okviru 2. Koroških dnevov gost večera pesnik in slikar Gustav Januš (13.10.); sledila je okrogla miza o škofijskem zborovanju »Cerkev in teritorij« (20.10.); sledijo: prof. Tomaž Pavšič: Kulturno zgodovinski sprehod po Cerkljanskem - z diapozitivi (10.11.); dr. Janez Juhant: Cerkev in politika (17.11.); okrogla miza o problemih naših šolah in o novem valu stavk (24.11.); otvoritev slikarske razstave (na steklo) Ljube Štolfa iz Milana (9.12.); prof. Aleš Lokar: Slovenska problematika na zadnjem ameriškem kongresu Društva za slovenska vprašanja v New Orleansu (15.12.); Marko Tavčar predstavi knjigo Tomaža Simčiča o Jakobu Ukmarju (19.1.1987); prof. Fulvio Salimbeni predstavi knjigo prof. Pietra Zovatta »Trst med humanizmom in religioznostjo« (26.1.); srečanje z rojaki-

njo gospo Danico Petriček iz Argentine (2.2.); Prešernova proslava (9.2.); Lučana Budal in Marija Češčut predstavita publikacijo Čisti žrtvi svetel spomin, ki je izšla ob 50-letnici mučeniške smrti Lojzeta Bratuža (16.2.); dr. Stane Gabrovec: Pomen prazgodovine za slovensko zgodovino in kulturo (23.2.); prof. Dimitrij Rupel: Kulturno politični položaj v Sloveniji s posebnim ozirom na Edvarda Kocbeka (2.3.); dr. Bernard Špacapan: AIDS - pretiran strah in potrebna previdnost (9.3.); inž. Boris Samsin: Osnutek resolucije Srbske akademije znanosti in umetnosti in polemike v jugoslovanski javnosti (16.3.); Marjan Rožanc: Slovenski model naroda in Jugoslavija (23.3.); prof. Johan Strutz: Slovenska, italijanska in nemška literatura Trsta na celovski univerzi (30.3.); podelitev nagrade iz Černetovega sklada ZSKP v Gorici (6.4.); Milan Nemač: Velikonočna misel (13.4.); podelitev nagrade Vstajenje prof. Tomažu Simčiču (27.4.); Mario Magajna: Po sledovih Baraga - z diapozitivi (4.5.); dr. Tone Stres: Človekove pravice v luči krščanstva (11.5.); dr. Lojze Škerl: Ob 50-letnici enciklike papeža Pija XI. proti nacizmu »Mit brennender Sorge« (18.5.); Taras Kermauner: Med bogom in vestjo (25.5.); deset plakatov Edija Žer-

Slikar Milko Bambič
otvarja razstavo
Claudie Raza
v Peterlinovi dvorani
(fotomladika)

Draga 1987: na levi predsednik DSI Sergij Pahor, v sredi predavatelj in urednik »Ameriške domovine« iz Clevelanda (ZDA) dr. Rudolf Sussel, na desni predavatelj iz Argentine univ. prof. Andrej Fink

jala za Slovensko skupnost (okrogla miza in otvoritev razstave) (1.6.); »Pse- sem je...« - nastop Tržaškega mešanega zbora ter igralcev Giorgine in Andrea Pisani (8.6.); srečanje z jubilarantom Pavlom Merkušjem ob njegovi 60-letnici in ob izidu publikacije Imena naših krajev (13.7.).

DRAGA '87

V začetku septembra 1987 je DSI priredilo v parku Finžgarjevega doma na Opčinah tradicionalne študijske dneve »Draga '87«. Srečanje je bilo dvaindvajseto in so se ga tudi tokrat udeležili izobraženci z vseh vetrov sveta, tako iz Evrope kakor iz Amerike in celo Avstralije. Udeležencev je bilo vse dni okoli 300 do 400. Predavali pa so dr. Rudolph M. Sussel iz Clevelanda na temo »God bless Slovenia« (4.9.); naslednji dan, v soboto (5.9.) je predaval dr. Andrej Fink iz Buenos Airesa na temo »S Prešernom pod Južnim križem«; v nedeljo, 6.9., pa sta predavala zjutraj p. dr. Bruno Korošak iz Rima na temo

»Krščanstvo in eshaton«, popoldne pa dr. Andrej Capuder iz Ljubljane na temo »Pot v obljubljeni deželo (Kanaan)«. Maševal je izseljenski duhovnik dr. Janez Zdešar iz Münchna. Ob Dragi '87 je izšel zbornik s predavanji in diskusijo Drage '86.

SLOVENSKI KULTURNI KLUB

Mladina SKK se zbira v klubskih prostorih v Donizettijevi ulici predvsem ob sobotah na svojih rednih sestankih. Začetek sezone je bil 27. sept. 1986 z družabnostjo ob 30-letnici kluba. 4. okt. so pripovedovali svoje dogodivščine trije udeleženci pešpoti od Trsta do Triglava. Sledilo je srečanje s skavti in predstavniki koroške Dijaške zveze v Marijinem domu pri Sv. Ivanu (18.10.); prof. Marija Cenda-Klinc je pojasnila, zakaj se je Ščuka obesil (ob predstavi SSG Za narodov blagor) (25.10.); spominski večer ob 5. obletnici smrti Edvarda Kocbeka z naslovom »Človek je utihnil, umetnik pa še govori« - govoril je pisatelj Boris Pahor, gledališki kro-

Pozdrav predsednice
Brede Susič
na proslavi
30-letnice SKK
(fotomladika)

žek SKK pa je pripravil recitacijski večer (15.11.); prof. Janko Zerzer je priporočeval o svojem obisku v Argentini (29.11.); sv. Miklavž je obiskal klub 6. dec.; spominski večer »Kratke počitnice - velika doživetja« (10.1.87); Duško Jelinčič: Karakorum 1986 - z diapozitivi (24.1.); prof. Olga Lupinc: Ali znamo slovensko? (31.1.); Literarni in likovni večer ob slovenskem kulturnem prazniku (7.2.); film »Il tempo delle mele n. 2« (14.2.); pustni ples (28.2.); razprava Kakšna je idealna ženska? (7.3.); dr. Bernard Špacapan: Kaj vemo, kaj moramo vedeti, česa še ne vemo o AIDS-u (14.3.); prof. Lučka Susič o pisatelju Alojzu Rebuli in njegovem delu; recital iz Vrta bogov je pripravil gledališki krožek (21.3.); srečanje z akademiki (28.3.); spomini na tridesetletnico SKK (4.4.); Svet je naš (vtisi s potovanj) (16.5.); srečanje dveh malih odrov (23.5.); priprave za tridesetletnico (30.5.); proslava tridesetletnice in razstava (6.6.).

MLADI ODER

SP je skupaj z ZSKP v Goriči razpisala 12. natečaj Mladi oder, namenjen amaterskim gledališkim skupinam. Lani so priznanja prejeli: v tretji kategoriji srednja šola »F. Erjavce« iz Rojana; licej »F. Prešeren« iz Trsta; osnov-

na šola »F. Bevk« z Opčin; srednja šola »I. Trinko« iz Gorice; osnovna šola »F. Erjavce« iz Štandreža. V drugi kategoriji (društva) so priznanja prejeli: Marijin dom pri Sv. Ivanu v Trstu; prosv. društvo Mačkolje; Slovenski kult. klub iz Trsta; igralska skupina Finžgarjevega doma na Opčinah; prosv. društvo Hrast iz Doberdoba. V prvi kategoriji (dramske skupine) pa so priznanja prejeli: igralska skupina prosv. društva Štandrež; Šentjakobska dramska skupina iz Trsta in Amaterski oder Jaka Štoka s Proseka in Kontovela.

MLADIKA

Mesečnik Mladika je z lanskim letnikom izpolnil svoj 31. letnik, saj redno izhaja od leta 1957 in je tako danes najstarejša revija v našem zamejstvu. Mladika je lani poleg rednih osmih števil revije (dve sta bili dvojni) redno izdajala tudi mladinsko prilogo Rast, ki so jo pisali in urejali mladi. Julija 1987 je Mladika izdala posebno publikacijo, to je ponatis člankov »Imena naših krajev«, ki so izhajali v Mladiki. Revija je publikacijo v 150 oštevilčenih izvodih izdala v počastitev 60-letnice avtorja prof. Pavleta Merkuja.

Leta 1986 je Mladika razpisala 15. literarni natečaj za novele in pesmi. Na

natečaju so bili nagrajeni Dolores Terseglav-Štrucelj (1. nagrada za novelo Listi iz dveh dnevnikov), Milojka Žižmond-Kofol (2. nagrada za novelo Njeno oko gre za mano), Pavle Zidar (3. nagrada za novelo Modras), Terezika Srebrnič (2. nagrada za cikel pesmi Strune v duši), Nada Dobovičnik-Ošlak (3. nagrada za cikel pesmi Obup).

NAGRADA »VSTAJENJE« IN »SKLAD DUŠANA ČERNETA«

Posebna komisija, ki ji predseduje prof. Martin Jevnikar, je lani 27. aprila podelila 24. nagrado Vstajenje prof. Tomažu Simčiču za knjigo o Jakobu Ukmarju, ki je izšla pri GMD v Gorici.

Odbor Sklada Dušana Černeta pa je lani podelil nagrado za delovanje v smislu vrednot, ki jih je cenil in propagiral rajni časnikar Dušan Černe (slovenstvo, demokracija, krščanstvo), Zvezi slovenske katoliške prosvete v Gorici. Nagrado so podelili v ponedeljek, 6. aprila 1987 v Peterlinovi dvorani.

KNJIŽNICA DUŠANA ČERNETA

Knjižnica D. Černeta stalno širi svojo dejavnost in izpopolnjuje svoje zbirke. Vedno bolj tudi širi stike s sorodnimi ustanovami. Lani je knjižničar Marjan Pertot obiskal zdomske ustanove v Argentini, kjer je zbiral gradivo za izpopolnitev določenih zbirk.

Pravkar je v pripravi bibliografija slovenskega tiska v Argentini, katere prvi del naj bi izšel v knjižni obliki že jeseni 1987.

ZVEZA CERKV. PEVSKIH ZBOROV

ZCPZ na Tržaškem združuje številne cerkvene pevske zборе vsega tržaškega ozemlja. Njena dejavnost gre od pomoči posameznim zborom do skupnih nastopov in revij. ZCPZ je 23. nov. 1986 priredila v Kulturnem domu v Trstu tradicionalno Revijo pevskih zborov; nastopilo je 13 zborov. Zveza je pripravila tudi božični koncert, pri katerem so sodelovali predvsem mladi pevci. Koncert je naštudirala mlada dirigentka Aleksandra Pertot, pri orglah ga je spremljal Andrej Pegan. Koncert je bil prvič izveden 18. jan. 1987 v Mostah (Ljubljana), nato pa še pri Svetem Justu v Trstu (25.1.) in na Bazovici (1.2.). Zveza je 22. marca pripravila revijo Pesem mladih v Kult. domu v Trstu, na kateri je nastopilo 15 mladinskih zborov. Skupno pesem Mojo srčno kri škropite ob spremljavi ansambla Zvezde je vodil Franc Pohajač. 17. maja je bila v rojanski župnijski cerkvi že nekaj let uveljavljena revija pesmi na cerkveno tematiko. Tokrat so bile na sporedu Marijine pesmi.

Naj v okviru delovanja ZCPZ omenimo še vsakoletni poletni seminar za

Arheolog
dr. Stane Gabrovec
je predaval v DSI
23. febr. 1987
(fotomladika)

pevke in pevce, ki je bil tokrat od 9. do 15. avgusta 1987 v Topolšici na Štajerskem.

SLOVENSKA GLASBENA ŠOLA

Ko smo tako na hitro pregledali dejavnost društev in skupin, ki delujejo najbližje Slovenski prosveti, moramo vsaj bežno zabeležiti še dejavnost, ki že uhaja našemu pregledu in to so glasbene šole, ki delujejo po nekaterih naših društvih in župnijah (Opčine, Mačkolje) ter Tržaški mešani zbor, ki ima tudi sedež v središču mesta v prostorih SP. Ta zbor, ki ga je v pretekli sezoni vodil prof. Tomaž Simčič, je s svojimi nastopi poživil marsikatero prireditev tako v mestu kot v okolici in tudi drugod. Zaslužil bi, da bi ob priliki natančno obdelali njegovo zgodovino in jo morda prav na straneh tega koledarja tudi objavili.

DRUŠTVO »VIRGIL ŠČEK«

Še eno društvo je v pretekli sezoni na Tržaškem poživilo svojo dejavnost. To je Krožek za družbena vprašanja »Virgil Šček«, ki ima sedež v ulici Machiavelli 22. Krožek je priredil nekaj zanimivih srečanj, od katerih beležimo vsaj tri: 17. marca 1987 je v dvorani SPM predstavil svojo knjigo Resničnost

in utvara dr. France Bučer; 31. marca je odbornik v Krajevni zdravstveni enoti Miro Opelt prikazal delovanje te ustanove; 14. aprila pa je bila okrogla miza o Slov. gledališču, pri kateri so sodelovali Rafko Dolhar, Marija Ferletič, Saša Rudolf in Livij Valenčič.

ALBERT MIKLAVEC

POMLAD

*Ozeleneli so holmi,
jata sinic obletava ravni,
kmet pa polaga mogočne dlani
nad kali...*

*Povzdigne oči:
v zenicah se jasno zrcalijo dóli,
v njih ni več zimske bóli...
Vzdrhti iznenada ves vroč,
čez latnike zroč:
ozeleneli so holmi?*

*In veter svetel,
potujoč na zapad,
v drevju vrši:
ozeleneli so holmi,
ker zdaj je pomlad!*

Predsednik SP v Trstu M. Maver pozdravlja koroške goste v gledališču »France Prešeren« v Boljuncu (fotomladika)

Spomini na domači kraj

Rtviže so v meni vedno vzbujale vtis prostranosti. Mogoče zato, ker so pripleljene na najvišji grič Brkinov. Ime vasi je v knjigah zapisano Artviže, meni pa se zdi, da bi jih morali imenovati tako, kot jih imenujejo vaščani in ljudje okoliških vasi — Rtviže. Najbrž prihaja ime iz besede rt, saj štrlijo nad pokrajino kot rt nad morsko gladino.

DOMAČA VAS

Kadarkoli sem se vračala čez Hrib proti domu, sem zadihala s polnimi pljuči. Vsa zasopljena sem prispela na vrh Hriba, si odpela jopič ali plašč, se izpostavila burji in ji dejala: »Le pihaj, odnesla pa me ne boš!« Tako sem kljubovalno prehodila Hrib (kjer ima burja svoje mladiče, tako pravijo domačini) in se spustila v vas. Ta leži na majhnem prelazu med Hribom in gričem, na katerem sameva cerkva svetega Socerba.

Ob njej stoji lipa. Njeno deblo je scefrano od strel, veje pa so prizadete od granat, ki so leta 1943 padale vse naokrog, okoli cerkve in vasi. Vas so do tal požgali nemški vojaki. Topovska granata je priletela tudi v zvonik. Zazijala je odprtina, skozi katero je lil dež še dolgo po končani vojni. Zvonove so odpeljali in jih pretopili v italijanske topove.

Od takrat pa do danes si nista opomogli niti lipa niti cerkev. Pred vojno pa sta bili pravi otroški raj. Tu so se vršile vsakovrstne otroške igre.

Pod cerkvijo in vse naokrog vasi so se razprostirali gozdovi. Bili so glavni vir dohodkov vaščanov. Z drvni in ogljem so Rtvižci plačevali davek in preživljali svoje otroke. Sečnja je bila načrtna, tako da gozdovi niso utrpeli prevelike izgube. Skušali so redčiti le tam, kjer je bilo potrebno, da so se zdrava drevesa lažje razbohotila. Da bi živeli

primerno življenje, pa bi morali imeti dvakrat več gozdov. Starši so bili v večnih skrbih, kako bodo preživelii svoje otroke, saj nas je bilo v vsaki družini po šest ali več.

OTROŠKE IGRE

Otroci se nismo zavedali teh težav, posebno ne v poletnem času, ko smo lahko bosi in gologlavi uživali v naravi in bili del nje. Utrujeni od tekanja in iger, ki so se vedno odvijale ob cerkvi, smo posedli v travo in občudovali okolico pod nami. Najbrž ni vasice v Sloveniji, od koder bi lahko videli Triglav, Jadransko morje, Nanos, Snežnik, Slavnik, Učko goro in dvainsedemdeset vasi, ki so posejane po Brkinih. Ponosni smo bili na svojo vas in okolico. Kadar so nam otroci iz sosednjih vasi zapeli: »Hodi niže, hodi više, Bog te vari na Rtviže!«, smo jim mi zabrusili: »Jezik za zobe! Zelene, krvave griže!« (Griže so imele dva pomena. Tako se imenuje kraški predel, ki obkroža brkinsko humusno zemljo, in pa driska.)

Zime so bile živahne. Mladina, ki je premogla obutev, se je kepala, drsala na kalih in sankala. Tržačani so prihajali na smučanje in na domačo kmečko hrano, ki je bila boljša in obilnejša kot v njihovih gostilnah. Škerjančevi njoki in golaš so sloveli v okolici in tudi Tržačani so vedeli zanje. Gospa Škerjanc je bila izvrstna kuharica in pekarica, saj je njen kruh dišal daleč naokoli, kadar ga je jemala iz velike kmečke peči.

Otroci smo Tržačanom zavidali bel kruh in prave smuči, saj smo se sami morali zadovoljiti z močnikom in s takimi sanmi, ki smo jih sami stesali iz sodovih lašt ali dog. Večkrat smo ukradli materam nečke, ki so jim služile poleti za čiščenje žita, mi pa smo jih pomizi preuredili v neke vrste sank.

PRIHOD TUJCEV

Do pravih sank smo prišli šele po odhodu italijanskih oglarjev. Rekli bo-
ste, kaj so delali ti oglarji v naših go-
zdovih, če pa še za nas ni bilo dovolj
drv. Mislim, da je bilo leta 1939, ko so
italijanske oblasti pripeljale cele dru-
žine iz južne Italije in jim odkazale bu-
kov gozd Globno, ki se je širil desno
od poti Rtvize-Rodik. Neusmiljeno so
podirali drevesa, za njimi ni ostala ni-
ti najmanjša podrast. Sekire so pele,
žage brnele in nam se je zdelo, kot da
nas režejo v živo. Kmalu se je pokadilo
iz prvih ogljenic. Čez nekaj mesecev
so tovornjaki začeli voziti oglje v Trst
in v druga italijanska mesta. Tudi po-
zimi so nadaljevali s sečnjo. Z velikimi
sankami so vlačili drva v kup in jih
zlagali v ogljenice.

Njihovi otroci so hodili z nami v ita-
lijansko šolo. Od oblasti so dobivali v
šoli malico, bel kruh namazan z mar-
melado. Mi smo požirali slino, ko nam
je njihova topla malica dražila nosnice.
To je bil tisti kruh, ki ga je gospa Šker-
janc vsak dan svežega pekla in je di-
šal vse naokoli. Kasneje so tudi nam
odmahnili tanjšo rezino z namazom.

OGLJENICE

Globna je iz meseca v mesec kazala
več in več golih reber. Leta 1941 so se
kadile še zadnje ogljenice. Takrat so
se pojavili prvi partizani, ki so obiskali
italijanske oglarje in jim zapovedali,
naj gredo, od koder so prišli. Porušili
so jim nekoliko brunaric in razkopali
ogljence. Kar jih je še ostalo, smo mi,
otroci, uničili in si z razdiranjem hla-
dili dušo. Sani smo privlekli v vas in
se na zimo sankali. Naši starši pa so
jih uporabljali namesto vozov za dovoz
dračja. Z njim so kurili ognjišča, ne-
kateri bolj bogati pa so imeli že šte-
dilnike. Spominjam se naše stare za-
kajene kuhinje, s skrilastim ognjiščem,
ki je služilo za kuhanje in ogrevanje
prostorov. Debelejše dračje smo nasla-
njali na zglavnik, da je prihajal zrak
pod polena in je bolje gorelo. Nad pla-
menom so visele kadenje, nanje smo

obesili kotel, v katerem smo kuhali
največkrat močnik ali polento. Drugo
hrano pa smo kuhali v loncih, ki so
stali na trpižu poleg plamena. Pod
trpiž smo potiskali žerjavico.

Dim, ki je večkrat napolnil kuhi-
njo, je služil tudi za kajenje klobas,
ki pa jih je bilo premalo, da bi jih tu-
di otroci jedli. Bile so le za starejše,
ki so delali v gozdu ali poleti na njivi.
Otroci nismo imeli velikih zahtev. Sreč-
ni smo bili, da smo imeli obutev in
tako lahko stekli na bregove, od koder
smo se spuščali s sankami. Če pa smo
čevlje prehitro raztrgali, smo lahko sa-
mo skozi okno občudovali one, ki so
drveli po bregovih z velikimi sankami.
Včasih smo posadili nanje tudi harmo-
nikarja, ki je med vožnjo raztezal meh,
da je odmevalo po vasi.

Poletje nam je prineslo toploto. Bo-
sonogi smo se podili po travnikih. V
gozdovih smo nabirali gozdne sadeže:
borovnice, jagode, jurčke in maline.

Starejši bratje in sestre so delali na
polju, zvečer pa so čistili in prebirali,
kar smo mi otroci nabrali. Ob sobotah
in nedeljah so se še oni pridružili na-
biranju, da je bilo čimveč za prodajo
na tržnici v Trstu.

NOSAČICE

V zgodnjih jutranjih urah, ko je bilo
še temno, so si nosačice nadele svitek
na teme, nanj dale plener poln sade-
žev. Včasih je tehtal tudi do trideset
kilogramov. Morale so biti v Trstu, pre-
den so tržnico odprli, da so dobile
boljši prostor oz. stojnico. Tržaške go-
spodinje so bile zelo izbirčne in če sa-
deži niso izgledali dovolj sveži, so vi-
hale nosove. Borovnice so zelo občut-
ljiv sadež. Če se preveč pretresajo, iz-
gubijo tisti srebrnkast odtенок, ki pri-
ča o njihovi svežini. Nosačice so zato
vso pot pazile, da so držale plener čim-
bolj mirno na glavi. Hodile so skoraj
po prstih, mi mlajši pa smo pred nji-
mi hodili s farali (posebne petrolejske
svetilke) iz vasi do glavne ceste. Pot je
bila dolga 5 km. Če smo hiteli, so no-
sačice godrnjale, da ne vidijo, kam sto-

pajo, če pa smo šli počasi, so tarnale, da smo jim pod nogami. Držati smo morali pravo razdaljo. Sestra Marija je najraje jemala mene za »kresnico«. Zdaniilo se je, ko sva pritavali do ceste Trst-Reka in je bil za nami kamniti kolovoz. Tu si je sestra privoščila nekoliko minut počitka. Pokleknila je ob cestni zid, da je plener prišel do nje-gove višine in potisnili sva breme na zid. To je bil edini način, da sva kasneje lahko ponovno dali plener na glavo. Jaz sem se vrnila domov, da sem pravočasno prišla v šolo, sestra pa je imela še 24 km do Trsta. Te poti so bile naporne, včasih smo jih prehodili tudi dvakrat na teden. Ni čudno, če smo s hrepenenjem čakali na nedeljo, ko bomo rešeni dolžnosti in se bomo prepustili igri na griču ob cesti.

JESENSKO DELO

Z jesenjo, ki je na Rtvizhe prišla že v začetku septembra, se je delo na kmetiji spremenilo. Pospravljali smo poljske pridelke, grabili steljo, želi praprot in jo polagali pod živino. Bil je tudi pravi čas za seko drv. Oče in starejši bratje so podirali drevesa z ročno pilo (žago) in žagonom (dolga in široka zobčasta naprava, na vsakem koncu pokončni ročaj), jih sežagali na 1 m dolga polena za ogljenice in 25 cm dolge porobke za prodajo v Trst. Mi otroci smo nizali (glihali) veje in jih povezovali v butare. Te butare so bile edina kurjava za naša ognjišča ali štedilnike. Kratka polena so doma razcepal, jih naložili na voz in odpeljali v Trst. Metrska so v gozdu zložili v kopo-ogljjenico, ki so jo obložili z mahom, ilovnatim blatom in vsuli ob središčnem kolu žerjavico, ki je počasi ogrela polena in ta so nato tlela brez plamena. Pri tleh in pod vrhom ogljenice je oče napravil luknje-oddušnike, ki so se v enakomerni razdalji vrstili vsenaokrog ogljenice. Po gornjih oddušnikih je prihajalo dovolj zraka do žerjavice, da se ni popolnoma pogasila; skozi spodnje, pa je odtekal drevesni sok, ki ga je vročina stiskala iz polen. Da je primerna vro-

čina ostajala v sredini ogljenice, je oče dodajal skozi odprtino ob kolu drobna, kratka polenca — drobil smo ga imenovali. Proces dodajanja le-teh se je ponavljal vsakih 24 ur. Imenovali smo ga »buakanja« (bokanje). Takoj po bokanju je oče zamašil luknjo ob kolu, ker drugače, bi plamen vzplamtel in oglje bi izgorelo v kup pepela. Zato je oče prespal vas čas oglenitve v bližini kope v zemljariči. Napravil jo je iz dračja, mahu, listja in zemlje. V njej je bilo prostora za dve ležišči. Z veseljem sem mu nesla večerjo in prespala v gozdu, čeprav sem morala potem še ponoči svetiti očetu, ko je nadzoroval ogljenico in jo bokal. Preden je popolnoma dogorela, je poteklo 20-28 dni. Odvisno je bilo od velikosti kope, ki se je proti koncu oglenitve unižala, iz oddušnikov pa ni več prihajala mokrota. Tudi dim je ponehal. Odstranili smo blato, ki je bilo že trdo kot skorja, in pokazala so se zoglenela polena v isti legi, kot smo jih bili zložili, preden smo kopo prižgali. Ohlajeno oglje smo previdno nalagali v vreče, te pa na voz in se drugi dan odpravili na pot proti Trstu. Oglje ali »karbuan«, kot smo ga mi imenovali, smo z lahkoto prodali. Bilo je po njem veliko povpraševanje za kurjavo pri kuhanju, za ogrevanje prostorov in za likalnike.

PREVOZ V TRST

V jutranjih urah je oče vpregel dva močna vola, na vrh drv je povezal dve vreči sena in torbo ovsa, z žajglo (bičem) napravil križ vred voloma in rekel: »Križi božji, gremo!« S seboj je vzel enega od otrok, da mu je zatiskal zavore, kajti pot do glavne ceste je strmo padala. Rad je tudi imel nekoga pri sebi, da mu ni bilo dolgčas. Na cesti je bilo samotno, ker takrat še ni bilo avtomobilov kot danes. Voz smo precej na visoko naložili. Od spodnjih lojtrnikov pa do počesnih drogov smo nanižali pokončna kolena, skoro meter visoka in na polovico preklana. To je tvorilo nekako ograjo, med katero so ležala drva, zložena v lepih vrstah. Po

navadi smo naložili na voz od 24 do 30 kvintalov drv. Zvečer smo prispeli do Bazovice in se tu ustavili čez noč, da se je vprega odpočila. Vole smo izpregli in jih privezali v štalo pri Mahniču, Lebanu ali pri kom drugem. To so bile gostilne z velikimi dvorišči in štalami.

Prenočišče mi je oče uredil v jasliah, sam pa je prespal na kupu listja. V gostilni sva povečerjala in legla k počitku, kajti čakala naju je pot do Trsta in prodaja drv.

Ob cesti nad mestom je bila velika tehtnica »dazia«. Očetu so stehali voz z drvimi, plačal je mitnino, jaz pa sem se tiha kot miš stiskala pod njegovo suknjo med vrečama sena. Oče je namreč rekel, da se mora vsak otrok skriti pred debelo »babo«, ki čaka na »dazi« in če nas dobi, ji moramo pihati v zadnjico. Še danes ugibam, zakaj me je oče skril na voz in strašil z »babo«. Mogoče zato, ker je hotel pridobiti še nekoliko teže, da bi več zaslužil z drvimi, ali pa je želel skriti pred mano podkupovanje uslužbenca. Včasih je bil uslužbenec pripravljen sprejeti steklenico žganja ali kos pršuta in pritisniti na listek manjšo težo drv, kot je bila v resnici.

Od »dazie« do Trsta se je cesta spuščala navzdol, zato ni bilo treba priganjati volov. Sedela sva na prvi premi, pred čelom drv in se pogovarjala. Nič več ni ponavljal »bistagar«. Takrat nisem vedela, kaj pomeni ta beseda. Šele pred kratkim mi je gospod Brecel, ki živi v Melbournu, dejal, da to pomeni »bistro gor«. V predpoldanskih urah sva pripeljala na Trg sena (Piazza del fieno). Tu so že čakali mešetarji (senšali), ki so posredovali med furmani (tako so imenovali prodajalce drv) in kupci. Večkrat naju je senšal vodil po ozkih strmih ulicah, da sta se vola krčila od navora. Ustavil nas je pred hišo in povedal, da bo stranka v četrtem nadstropju kupila drva. Oče je moral nalagati drva v vreče in jih nositi v četrto nadstropje, kajti dvigalo je služilo le hišnim strankam. Mene je pustil pri

vozu, da sem pazila na vole in odganjala male tatiče, ki so hoteli priti pocieni do drv.

Včasih sva imela srečo, da sva prodala drva v bolnišnico ali samostan, kajti takrat ni bilo treba nositi drv po stopnicah. Odvezala sva počezne lojtrnike in drva so sama lezla na tla. Tedaj sva se vračala iz mesta že v opoldanskih urah. Sedla sva na voz in kramljala.

V pogovoru je čas hitro mineval, čeprav sta vola skoraj lenobno premikala svoje že utrujene noge. Do Materije sva prispela, ko je že padal mrak. Tu sva zavila na levo, preko Griž v Brkine. Pri Tabru (ljudje znajo povedati, da so tu taborili Turki) me je stisnilo pri srcu. Od strahu sem se primaknila bliže k očetu. Blizu male cerkvice pokrite s škrilavci, stoji tukaj visok okrogel stolp. Za nas otroke je bil vedno skrivnost, ker ni imel ne oken ne vrat. Male line so bile kot piščali, v katere je pihala burja, da so nastajali zavijajoči glasovi. Včasih se nam je zdelo, kot da jočejo ljudje, zazidani v stolp. Sama si ponoči ne bi upala mimo tega stolpa, ker je veljal za raj čarovnic. V domišljiji sem videla grad, graščake, ki so vrgli tlačane na dno tega stolpa, kjer so pozabljeni umrli od lakote, in sedaj se njihove duše vračajo. Zavijanje burje je bilo njihov obupni jok in klic na pomoč.

Celo podnevi mi je bilo tesno pri srcu vsakokrat, ko sem šla tu mimo. Odleglo mi je šele, ko sem prišla na Gradišico. Ta vasica leži kot na nekem vzbočenem hrbtu, od koder se vidita dve kraški dolini. V levem vznožju hrbta je vas Brezovica, v desnem pa Odolina. Obe dolini sta rodovitni. Odolina je bilo last baronov Marenzi. Ob robu gozda je bila graščina, ki se je bohotala kot lepotica sredi zelenja. Nekateri ljudje iz okolice pravijo, da se njihovi starši še spominjajo, kako so tlačani vlekli plug pri oranju polja. Pravijo, da so še vedno veliki, štalam podobni prostori z rinkami v zidovih, kamor so vezali hlapce, če so se »pregrešili«.

Seveda je bilo to še preden sta baronica Ljudmila Marenzi in njen mož postala lastnika. Ljudmila Marenzi je bila po poklicu učiteljica. Poučevala je tudi na Rtvizah. Naučila me je prvih črk, ki so bile italijanske, in vzbudila v meni željo po znanju. Večkrat mi je podarila obleke, ki jih je njena hči Renata prerasla. Nagovarjala je mojega očeta, naj me pošlje v šolo v Milan. V času, ko se je dvignil fašizem, so jo italijanske oblasti zamenjale z južno-italijanskimi učiteljicami.

Marenziji je ležalo v dolgove. Morala jih je tudi neskrbno gospodarjenje prisililo, da so prodali imetje in se preselili v Brezovico. Tako je Odolina prešla v roke neke furlanske rodbine. Ostalo je tako vse do konca druge svetovne vojne, ko so nove oblasti podržavile posestvo in ga spremenile v zadružno. Na polju v Odolini ni več valovila pšenica, redili so le govedo.

TUJE OKOLJE

V letih po zadnji vojni, od 1954 pa do približno 1960, so popolnoma uničili tudi gozd Baronovo. Z dosledno sečnjo mešanega gozda, podobno sečnji Globne pred vojno, so izginile gozdne živali in ptice, ki so tako izgubile svoje življenjsko okolje. Posadili so borovce, kar je bilo povsem tuje za srne, jelene, divje prašiče in ptice, kot so žolne in druge vrste. Kako je moralo biti hudo gospe Marenzi, in vendar je vztrajala. Pred sedmimi leti, ko sem bila doma, je še živela. Kljub visoki starosti se je spominjala mojih zvezkov iz prvega razreda osnovne šole. Od nekod je prinesla šop zvezkov, in med njimi so bile moje šolske naloge. Črke so pobledele, saj je od takrat minilo že 52 let, a še je bila vidna lepo povezana pisava, ki bi jo danes težko našli v zvezkih naših otrok ali vnukov.

Po vojni je spet poučevala v Matejki in Brezovici. Brezovica je podobna Odolini, a za gospo Marenzi je bilo tamkajšnje življenje popolnoma drugačno. Skromno, majhno stanovanje ni moglo nadomestiti graščine v Odolini.

Mladi Brezovčani so po vojni zapuščali svojo dolino, ki je bolj kotlina, in šli v mesta, kjer so dobili delo v tovarnah, kajti polje je bilo premajhno, da bi se lahko vsi preživljali. Odhajali so tako številno, da so danes polja zapuščena; na lokah, kjer so bile nekoč njive z raznovrstno zelenjavo, pa se je razbohotila trava. Brezovica je znana tudi po jami Dimnici. Iz jame se večkrat dviga neke vrste megla, ki je podobna dimu. Od tod ime Dimnica.

V desetih letih se je marsikaj spremenilo v Brkinih in na Krasu. Nosačič in branjevk ni več, furmani, oglarji, drvarji so popolnoma izumrli. V vas Rtvize prigrmijo avtomobili, za seboj puščajo bencinski smrad, pločevinke, najlonske vrečke in pomendrane njive. Kjer sta prej rasla krompir in fižol, ostanejo po njihovem odhodu uvelo krompirišče in prazna fižolova stebila. Rtvizcem ni treba nositi pridelkov v Trst. Nekaterim Tržačanom pa ni treba kupovati krompirja, fižola in sveže koruze.

Ob cerkvi v vasi se ne podijo otroci, ker jih ni več. Tudi velikih sank, podedovanih od italijanskih oglarjev, ni več. Po vrtovih se ne sušijo plenic. Ljudje v vasi ne pojejo več, zato pa iz vsake hiše odmeva radio. Graščina Odolina je pred tremi leti in pol pogorela.

STUDENEC IN SAMOTA

Nekaj pa je še vedno ostalo tako, kot je bilo. Studenec je še vedno pod vasjo, v njem zajemajo stare ženice vodo, kadar ni suša, in jo potrpežljivo nosijo na glavi v vas, da si skuhajo in operejo. Ko sem to videla, so se mi zasmilile. Da, nekoč je bilo tudi hudo, toda trdoto življenja so laže prenašale, ker so jim stali ob strani otroci in mladina.

In sedaj? Sedaj so starci osamljeni. Pozabljeni od tistih, ki so z njimi delili zadnji košček kruha v času strašne vojne. Njihovi lastni otroci pridejo le tu pa tam na obisk iz Ljubljane, Izole ali Kopra, da dobijo nekaj jajc, kos masla ali košarico češenj.

Usebina

Iz življenja Cerkve

Razmišljanje ob okrožnici Janeza Pavla II. o Odrešenikovi Materi (Rafko Valenčič)	28
Dr. Franc Perko novi beograjski nadškof in metropolit (Jože Markuža)	35
Missijev simpozij v Rimu (Lojze Škerl)	36
Tisočletnica pokristjanjenja Rusije (Jože Markuža)	38
Misijonsko poslanstvo kristjana danes (Lilijana Filipčič)	42
Sv. Janez Bosko 1888-1988 (B. K.)	45

Razprave in pričevanja

O tistem skrivnostnem človeškem merilu (Vladimir Kos)	52
Nekaj arhivskih zanimivosti o šolskih sestrah v Tomaju (Marko Tavčar)	58
Slovenska imena v Furlaniji (Jožko Savli)	65
Evropske manjšine se povezujejo (A. B.)	73
Slovenci v Porabju (M. Šah)	75
Ajdovščina in okolica (Jožko Savli)	80
Utrinki iz življenja Slovencev v Argentini (Tomaž Simčič)	85
Virgil Šček - služabnik božji (Marko Tavčar)	90
Soška postrv (J. Š.)	95
Mladina in vrednote (Emidij Susič)	97
Intervju z Milkom Cibicem (Drago Stoka)	99
Ekumensko potovanje v Herceg-Novu in Medjugorje (Ljuba Smotlak)	101
Klic z Beneške Slovenije (L. Š.)	107
Prvi hlaponi na Slovenskem (I. Artač)	109
Zlatomašnik msgr. Janez Mohar (Jože Kunčič)	113

Spominske obletnice

Dr. Janez Evangelist Krek (Liča Roth-Pahor)	116
Ostal bo svetel lik v spominu Primorske (M. T.)	119
80 let Katoliškega tiskovnega društva (Kazimir Humar)	124
40-letnica počitniške kolonije SLOKAD (M. Ž.)	127
Ob 90-letnici »Slovenke« (Majda Cibic-Cergol)	129

V deželi Furlaniji-Juljski krajini

Predčasne parlamentarne volitve v Italiji (Alojz Tul)	132
Deželni zakon o miru (D. Š.)	138

Poslovili so se

Poslovili so se (Martin Jevnikar)	139
Duhovniku Mirku Rijavcu v spomin (Jože Markuža)	149
Dekan Viktor Kos (K. Humar)	151
Štefan Tonkli - duhovnik in pesnik (K. Humar)	154
Bojanu Stihu v spomin (M. T.)	156
In memoriam - Negovan Nemec (Marko Vuk)	158

Spomenik in priča (T. B.)	160
Mladinski pevski zbor v Štandrežu (J. Ž.)	164
Prosvetno življenje in delo v Mačkoljah (L. P.)	165
SZSO v letu 1986/87 (Glasbeni jastreb)	167
Prosvetna dejavnost na Goriškem 1986/87 (M. K.)	171
Prosvetna dejavnost na Tržaškem 1986/87 (M. M.)	176

Pripovedni spis

Spomini na domači kraj (Ivanka Škof)	183
--------------------------------------	-----

Pesmi

Spokorni psalm (Albert Miklavec)	44
Skrivnost Besede (Jože Aleksij Markuža)	54
Prošnja (Albert Miklavec)	69
Trpeči Kristus (Albert Miklavec)	72
Božič v duši (Albert Miklavec)	72
Sekunda vsaka ... (Venceslav Sejavec)	74
Marijine božje poti na Primorskem (Ljubka Šorli)	78
Naseljenci (Slavko Srebrnič)	88
Kraška noč (Albert Miklavec)	100
Trst (Martina Legiša)	104
Človek (Jože Aleksij Markuža)	106
Kje bom ... (Slavko Srebrnič)	112
Marija na Pečah (Albert Miklavec)	115
Zakaj? (Martina Legiša)	118
Moj križ je velik ... (Venceslav Sejavec)	126
Kdaj boš bolečina ... (Venceslav Sejavec)	138
Spomini (Albert Miklavec)	150
Te luči (Slavko Srebrnič)	156
3. Videnje (Jože Aleksij Markuža)	169
Mrtve priče (Martina Legiša)	173
Pomlad (Albert Miklavec)	183

KNJIŽNA ZBIRKA ZA LETO 1988

1. KOLEDAR 1988
2. PESNIK ZELENE POMLADI - Zora Piščanc
3. VETER IZ LJUBIH DALJAV - Saša Martelanc
4. PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON
3. knjiga, 2. snopič

Naslov:

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

Riva Piazzutta, 18

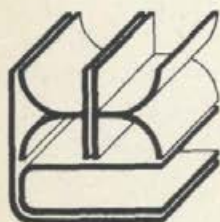
34170 Gorica - Gorizia

Italia - Italy (Europe)

SEZNAM KNJIG GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE V ZALOGI

Acherman F. H., GOBAVI VITEZ, povest	LIR 2.500
Albrant Marta, DOLGA NOČ ČAKANJA, povest	2.500
Beličič Vinko, MED MEJNIKI, črtice	3.000
Beličič Vinko, PRELISTAVANJE POLDAVNINE, spomini	6.000
Ceglar Ludovik, JANEZ MADON, biografski roman	8.000
Curk Tončka, DEČEK Z GORNJEVIPAVSKEGA, resnična zgodba	5.000
Dobraczynski Jan, REDNIK (2 dela), povest	11.000
De Wohl Luis, ZEMLJA JE OSTALA ZA NAMI, povest	4.500
GDM, ZBORNİK 1974, ob petdesetletnici	4.000
GMD, SLOVENCİ IN KATOLIŠKA CERKEV	3.000
GMD, KRATKA ZGODOVINA CERKVENIH ZBOROV	3.000
GMD, GOVOREČI BANKOVEC, antologija slov. humoristične proze	4.000
Hladnik Janez, OD TRIGLAVA DO ANDOV, biografija	6.000
Jaklič-Šolar, BARAGA, življenjska pot	3.000
Janežič Stanko, TRŽAŠKI OBRAZI, zgodbe	3.000
Janežič Stanko, ZEMLJAKI, črtice	4.500
Janežič Stanko, RADOST ŽIVLJENJA, duhovne misli	3.000
Jezernik Maksimiljan, RIM-ATENE-NAIROBI, potopis	4.000
Jeza Franc, NEVIDNA MEJA, fantastični spisi	6.000
Jurčič Josip, DESETI BRAT, roman	3.000
Kanduš-Piščanc Z., NA OBALAH MORJA, povest	4.000
Klinec Rudolf, ZGODOVINA GORIŠKE NADŠKOFIJE	4.000
Klinec Rudolf, ZGODOVINA GMD	4.000
Klinec Rudolf, MARIJA V ZGODOVINI GORIŠKE	3.000
Klinec Rudolf, PRIMORSKA DUHOVSČINA POD FASIZMOM	5.000
Kobal Andrej, SVETOVNI POPOTNIK (II. del), spomini	7.000
Kobal Andrej, SLOVENEK V SLUŽBI F.B.I., biografska povest	7.000
Kozar Lojze, PAJKOVA MREŽA, povest	3.500
Kragelj Jožko, MOJA TOLMINSKA, črtice	4.500
Kravos Josip, KUŠTRAVALA GLAVA, črtice	3.500
Kunčič Jože, PISANI VRTILJAK, pesmi za mladino	3.500
Lavrenčič-Pregelj, VALENTIN STANIČ, življenjepi	4.500
Martelanc Saša, MELODIJA, črtice	6.500
Mikuletič Fortunat, INTERNATITIS, kronika vojne	4.000
Močnik Hubert, SPOMINI IN IZKUSTVA, kronika učitelja	4.000
Pertot Bruna, DOKLER MARELICE ZORIJO, črtice	5.000
Piščanc Zora, ANDREJKA, roman	4.500
Piščanc Zora, BLAGOVESTNIKA SLOVANOV, roman	8.000
Premrl Ivan, GLORIOSA, povest	3.500
Premrl Franc, JANEZ IN MAJDA, povest	3.500
Saksida Zora, MAMI (I. in II. del), povest	4.000

Saksida Zora, ZLATE SLIVE, pripovedke	4.500
Strojninkova Štefa, JASTREB KROZI, roman	8.000
Šegula Frančišek, PETDESET DNI PO JUTROVEM, potopisi	4.000
Šorli Ljubka, IZBRANE PESMI	6.000
Trench Sally, POKOPLJITE ME V SKORNJIH, povest	5.000
Ukmar Jakob, MARIJOLOGIJA, nauk o Mariji	5.000
Werfel Franc, BERNARDKINA PESEM, roman	8.000
Winovska Marija, MOČ LJUBEZNI, življenjepis	3.000
PRIMORSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON (od I. do XII. posamezni snopič)	8.000
KOLEDARJI GMD (letniki)	6.000

libreria cattolica katoliška knjigarna

Piazza della Vittoria · Travnik, 25
GORIZIA · GORICA (ITALY)
Tel. (0481) 84407

- knjige (revije in specifične knjige po naročilu)
- šolske, pisarniške, tehniške in domače potrebščine
- vse vrste papirja in lepenke
- nabožni predmeti in sveče
- sezonski artikli za okras in darilo
- plošče in muzikasete
- igrače
- pisarniško pohištvo
- fotokopije

